

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር
ሰሚ ችሎት የ2016 መጀመሪያ
ዓ.ም. ውሳኔዎች ስብስብ

በዳንኤል ፍቃድ / ጠበቃና የህግ አማካሪ/

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 220980

ቀን :- ጥቅምት 05 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች:- እት-መት አሰፋ

ደጀኔ አያንሳ

ኑረዲን ከድር

ሀብታሙ አርቅይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካቾች :- 1. አቶ ጎይቶም ግደይ - ቀረቡ

2. አቶ ካሳሁን ማሞ - ጠበቃ አወቀ አበራ - ቀረቡ

3. አቶ ምናለ ኃይሌ - ቀረቡ

ተጠሪ :- ታግሮ ቢዝነስ ኃ/የተ/የግል ማህበር - አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሠጠ።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሠጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል ነው። የክርክሩን አመጣጥ ከሰበር ፍርድ ቤት የመዝገብ ግልባጭ እንደተረዳነው አመልካቾች በሰበር ፍርድ ቤት ከሥር 1ኛ ተከላሽ ወ/ሮ ማዕበል ፍጽም ጋር ተከላሾች፤ ተጠሪ ከላሽ ሆነው ተከራክረዋል። ጉዳዩ የተጀመረው በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሲሆን ተጠሪ ታህሳስ 02 ቀን 2011 ዓ/ም በተጻፈ ክስ 154 ባለ ሶስት እግር ባጃጆችን ከሰበር 1ኛ ተከላሽ ወ/ሮ ማዕበል ፍጽም ለመግዛት ተስማምተው ብር 9,086,004.11 ታህሳስ 17 ቀን 2006 ዓ/ም እና የካቲት 19 ቀን 2006 ዓ/ም ከፍሎ ቀሪ

ክፍያ ብር 2772003.34 ደግሞ ባጃጆቹን ስረከብ ከፍያለሁ። ነገር ግን እንደ አንድ ችርቻሮ ሻጭ ባጃጆቹን ካስተላለፍኩ በኋላ 2 አመልካች በ1ኛ አመልካች በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 161609 ባቀረበው ክስ ምክንያት እነዚህን ባለ ሶስት እግር ተሽከርካሪዎች ወ/ሮ ማዕበል ፍጹም አሸሽቶ ተጠሪ እጅ አሉ በማለት ቢያሳግዳቸውም ፍርድ ቤቱ በመዝገብ ቁጥር 161609 ያገዳቸው ባጃጆች ተጠሪ ከፍሎ ባለቤትነት ያገኘባቸው እና ያቋቋመባቸው ናቸው። ተጠሪ ዕግዱ እንዲነሳ እስከ ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ድረስ ብክራከርም ተቀባይነት አላገኘሁም። 1ኛ አመልካች የታገዱት ባጃጆች የወ/ሮ ማዕበል ፍጹም በማስመሰል በተለያዩ ባንኮች የሚገኙ የተጠሪን ገንዘብ አሳግዷል። 2ኛ እና 3ኛ አመልካቾች በተለያዩ ፍርድ ቤቶች ከወ/ሮ ማዕበል ፍጹም ጋር ባደረጉት ውሳኔዎች መነሻ በተጠሪ ገንዘብ እንዲፈጸም ከፍተኛ ፍርድ ቤት አፈጻጸም ችሎት በመዝገብ ቁጥር 16715 ትዕዛዝ ሰጥቷል። በመሆኑም በየትኛውም ፍርድ ቤት ዕግድ ከመሰጠቱ በፊት ለተጠቃሚዎች በሽያጭ ያስተላለፋቸው ባጃጆች ባለቤትነት እንዲወሰንለት፣ ተጠሪ ባለው ንግድ ፈቃድ ከወ/ሮ ማዕበል ፍጹም የገዛቸውን 154 ባለ ሶስት እግር ተሽከርካሪዎች በመሸጥ ያገኘው ገንዘብ የግል ገንዘብ በመሆኑ ለፍርድ አፈጻጸም ዕዳ መክፈያ ሊውል አይገባም ተብሎ እንዲፈረድለት ዳኝነት ጠይቋል።

1ኛ እና 2ኛ አመልካቾች አንድ ዓይነት ክሱ የክስ ምክንያት የሌለው በፍርድ ማያልቅ ነገር ነው፤ የባለቤትነት ማረጋገጫ ውሳኔ በፍርድ ቤት ውሳኔ የሚሰጥበት እንዳልሆነ ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 31906 ተወስኗል፤ ክሱ ቀደም ብሎ እስከ ሰበር ሰሚ ችሎት ደርሶ ውሳኔ የተሰጠበት ስለሆነ ዳግም ክስ ሊቀርብ አይችልም የሚል ይዘት ያለው የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርቦዋል። 3ኛ አመልካች ከሌሎቹ አመልካቾች ጋር ተጣምሬ ልክሰስ አይገባም፤ ጉዳዩ ቀድሞ በፍርድ ያለቀ ነው፤ ጉዳዩ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 166908፤ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 2200512 እየታየ ስለሆነ በዚህ ፍርድ ቤት ሊታይ አይገባውም፤ ክሱ በ6 ወር ይርጋ ሊታገድ ይገባል የሚሉ ይዘት ያላቸውን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች አቅርቦዋል።

የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 227839 ላይ በአመልካቾች የቀረቡትን መቃወሚያዎች መርምሮ ጉዳዩ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 220512 ተይዞ የነበረው ስለተዘጋ መቃወሚያው ተቀባይነት የለውም፤ ጉዳዩ በፍርድ ቤት ውሳኔ ያገኘ ነው የሚለውን በተመለከተ የቀረበው ክስ ይዘት እና አመልካቾች ተመሳሳይ እንደሆኑ፣ ክሱም እነዚህን ባጃጆች የተመለከተ እና ባለቤትነት እንዲወሰን እንደሆነ መዝገቦቹ ስለሚያዝነዝቡ ክሱ ቀድሞ በፍርድ ያለቀ ነው በማለት መቃወሚያውን በመቀበል መልስ ሰጪዎች በክሱ ምክንያት የደረሰባቸውን ወጪ እና ኪሳራ የመጠየቅ መብታቸውን ጠብቆ መዝገቡን የዘጋ ሲሆን 3ኛ አመልካች ያቀረበውን የወጪ እና ኪሳራ ዝርዝር አስመልክቶ ተጠሪ ብር 88935.00 እንዲከፍለው ውሳኔ ሰጥቷል።

ተጠሪ ይህንን ውሳኔ በመቃወም የይግባኝ አቤቱታውን የካቲት 08 ቀን 2013 ዓ/ም ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት አቅርቧል። ፍርድ ቤቱም መዝገቡን መርምሮ የሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር

184585 በሰጠው ውሳኔ የሻረው ጉዳይ በስር ፍርድ ቤት እየታየ ባለበት እና ዕግድ ይነሳልኝ አቤቱታ የባለቤትነት ውሳኔ አይደለም በሚል እንደሆነ ከመዝገቡ ግልባጭ የምንረዳው ነው። የስር ፍርድ ቤት ጉዳይ በድጋሚ የቀረበ ነው ያለው ቀደም ሲል ተጠሪ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 418 ያቀረበውን መቃወሚያ መሰረት አድርጎ ነው። በሌላ በኩል የሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 184585 የሰጠው ውሳኔም አሁን ክርክር እየተደረገበት ላለው መዝገብ ውሳኔ እንዳይሰጥበት የሚከለክል አይደለም። በመሆኑም የስር ፍርድ ቤት ጉዳይ በመታየት ላይ ነው በማለት መቃወሚያውን የተቀበለ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ የሰበር ሰሚ ችሎትም ጉዳይ በስር ፍርድ ቤት እየታየ ነው በማለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገድ ቁጥር 167153 እና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 166908 የሰጠውን ውሳኔ ሽርታል። የስር ፍርድ ቤት ጉዳይ በሌላ ፍርድ ቤት እየታየ ነው በሚል ምክንያት የይግባኝ ባይን ክስ ውድቅ ያደረገው ተገቢ ሆኖ አልተገኘም። ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው በወ/ሮ ማዕበል ፍጹም እና አመልካቾች መካከል በነበረው የአፈጻጸም ክርክር ንብረትነታቸው የወ/ሮ ማዕበል ፍጹም ናቸው በሚል 154 ባለ 3 እግር ባጃጅ ተሽከርካሪዎች በተጠሪ እጅ ስለሚገኙ ለፍርድ ማስፈጸሚያነት እንዲውሉ በስር ፍርድ ቤት ታግደዋል። በየደረጃው ባሉት ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔም ተጠሪ በባጃጆቹ ላይ የቀዳሚ መብት የለውም በሚል ምክንያት አቤቱታው ውድቅ መደረጉን እንጂ ባጃጆቹ የወ/ሮ ማዕበል ፍጹም መሆናቸውን የሚያሳዩ እንዳልሆኑ ከውሳኔዎቹ ይዘት የምንገነዘበው ነው። ይግባኝ ባይ በባጃጆቹ ላይ የቅድሚያ መብት የለውም በሚል ቀደም ሲል በተሰጡት ውሳኔዎች የተደረሰበት ድምዳሜ ባጃጆቹ የወ/ሮ ማዕበል ፍጹም ናቸው በሚል እንደተወሰነ ሊተረጎም የሚገባው ስላልሆነ በማለት የስር ፍርድ ቤቱን ውሳኔ በመሻር የስር ፍርድ ቤቱ የተዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ በፍሬ ነገሩ ላይ ግራ ወገኖች የሚያቀርቡትን ክርክር እና ማስረጃ ከሰማ በኋላ ተገቢውን እንዲወስን መልሶ ልኮለታል።

ይህ የሠበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሳኔ ነው። አመልካቾች በቀን 07/06/2014 ዓ/ም በጻፉት የሰበር አቤቱታ ቀደም ሲል በተወሰኑ የከፍተኛ ፍርድ ቤት መዝገብ ቁጥር 161609 በ24/06/2008 ዓ/ም፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 125952 በ22/05/2009 ዓ/ም እና በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር መዝገብ ቁጥር 138823 በ14/07/2010 ዓ/ም የተሰጠው ፍርድ በጉዳይ የመጨረሻ ውሳኔ የተሰጠበት እና በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የቀረበው ክስ በድጋሚ የቀረበ ነው በማለት ሲሆን የከፍተኛው ፍርድ ቤት የወሰነው ፍርድ ቤት የወሰነው እነዚህን ውሳኔዎች መሰረት በማድረግ የመጨረሻ ውሳኔ ያገኘ ጉዳይ መሆኑን በማረጋገጥ ስለሆነ ግንኙነት የሌላቸውን መዝገቦች በማጣቀስ ሰበር ሰሚ ችሎቱ በመዝገብ ቁጥር 138823 የተሰጠውን ውሳኔ የተሻረ በሚመስል መልኩ የሰጠው ውሳኔ ተገቢ አይደለም። የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በፍትህ ብሔር ሥነ-ሥርዓት ህግ ቁጥር 418 መሰረት የሚቀርብ አቤቱታ ለአፈጻጸም እንዲውል ዕግድ በተላለፈበት ንብረት ላይ የቅድሚያ መብት ያለው መሆን ያለመሆን ላይ የተገደበ ከመሆኑ አንጻር ሲታይ ተጠሪ በባጃጆቹ ላይ የቅድሚያ መብት የለውም በሚል ቀደም ሲል በተሰጡት ውሳኔዎች የደረሰበት ድምዳሜ ባጃጆቹ የፍርድ ባለዕዳ ናቸው በሚል እንደተወሰነ ሊተረጎም የሚገባው አይደለም በማለት የሰጠው ሀታታ እና የደረሰበት ድምዳሜ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው። ባጃጆቹን

ተጠሪ አልገዛም፤ ገዛሁበት በማለት ያቀረበው ማስረጃ በፍርድ ተቀባይነት የለውም ተብሎ ባጃጆቹ የባለዕዳው መሆኑን ያረጋገጠ በመሆኑ የተፈረደውን ግልጽ ፍርድ እንዳልተፈረደ በማድረግ የተሰጠው ውሳኔ ህጋዊ ባለመሆኑ መዝገቦቹ ቀርበው ውሳኔው ታይቶ የጠቅላይ ፍርድ ቤት ፍርድ ተሰብሮ ታይቶ እንዲሻርልን እንጠይቃለን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን ተመልክቶ ቀደም ሲል የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 125952 እንዲሁም ሰበር ሰሚው ችሎት በመዝገብ ቁጥር 138823 ተከራክረው በውሳኔ ያለቀ ሆኖ ሳለ የስር ፍርድ ቤት ድጋሚ የቀረበ ክስ አይደለም በማለት የወሰነበትን አግባብነት ለማጣራት ተጠሪዎች መልስ እንዲያቀርቡ አዟል።

ተጠሪ ግንቦት 30 ቀን 2014 ዓ/ም በተጻፈ የመከላከያ መልስ ጉዳዩ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320(3) መሠረት ሰበር/ይግባኝ የሚቀርብበት የመጨረሻ ውሳኔ አይደለም። ተጠሪ ከወ/ሮ ማዕበል ፍጹም ጋር ውል አለው ወይም የለውም የሚለው ጭብጥ በፍሬ ነገር ክርክር በማስረጃ ተጣርቶ እና በህግ ላይ ተመስርቶ ውሳኔ የሚሰጥበት የፍሬ ነገር እና የህግ ክርክር እንጂ በፍብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 244 የሚሸፈን የመቃወሚያ ክርክር አይደለም። በተጠሪ እና በወ/ሮ ማዕበል ፍጹም መካከል በየደረጃው ባሉ ፍርድ ቤቶች በመዝገብ ቁጥር 161609፣ በመዝገብ ቁጥር 125952 እና በመዝገብ ቁጥር 138823 የሰጠው ውሳኔ ዕግድ እንዲነሳ በቀረበ አቤቱታ ላይ የተሰጠ እንጂ ንብረቱ የተጠሪ ነው ወይስ የወ/ሮ ማዕበል ፍጹም ነው የሚል ክርክር ተካሂዶ የተሰጠ ውሳኔ ስላልሆነ በዚህ ረገድ የቀረበውን መከራከሪያ አግባብነት የለውም፤ በየደረጃው ባሉ ፍርድ ቤቶች በመዝገብ ቁጥር 167153፣ 166908 እና 184585 የተደረገው የአፈጻጸም ክርክር ሲሆን ለተጠሪ በተሸጡ ባጃጆች ፍርድ ሊፈጸም ይገባል ወይስ አይገባም የሚለውን ሰበር ሰሚ ችሎቱ በተጠሪ ገንዘብ ሊፈጸም አይገባም በመጀመሪያ በመዝገብ ቁጥር 227839 በከፍተኛ ፍርድ ቤት በመካሄድ ላይ ያለው ክርክር የመጨረሻ ውሳኔ ያግኝ በማለት ፍርድ ሰጥቷል። በመቀጠል ተጠሪ በመዝገብ ቁጥር 227839 የተሰጠው ውሳኔ ቅር ስላለኝኝ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ አቤቱታ አቅርቦ ያሻርኩ ስለሆነ ሆነ እና የአመልካቾችን መቃወሚያ ውድቅ በማድረግ የበታች ፍርድ ቤት በፍሬ ነገር ላይ አከራክሮ ውሳኔ እንዲሰጥ በማለት ውሳኔ የሰጠ ስለሆነ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ የሚነቀፍበትም ሆነ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት አይደለም ተብሎ የተሰጠው ውሳኔ ሊጻፍልን ይገባል እንዲባልልን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል። አመልካቾች ሰኔ 06 ቀን 2014 ዓ/ም የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል።

የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም ተጠሪ ያቀረበው ክስ አስቀድሞ በፍርድ ያለቀ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ መዝገቡን መርምረናል።

በመጀመሪያ ተጠሪ ጉዳዩ ላይ የመጨረሻ ፍርድ የለም፤ የሰበር አቤቱታ ሊቀርበበት አይገባም በማለት ያቀረቡትን ክርክር መርምረናል። በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጉ ወይም በሌላ ሕግ ላይ በተለየ ሁኔታ ካልተደነገ በስተቀር በአንድ ጉዳይ ተከራካሪ የሆነ ሰዉ በሥነ ሥርዓት ሕጉ ስድስተኛ መጽሐፍ ስለይግባኝ አቀራረብ የተዘረጋውን ሥነ ሥርዓት ተከትሎ በፍትሐ ብሔር ጉዳይ በተሰጠ የመጨረሻ ፍርድ ላይ ይግባኝ

የማቅረብ መብት አለው። በዚህ የሕግ መጽሐፍ በቁጥር 320/3 ስር እንደ መጨረሻ ፍርድ የማይቆጠር እና በተናጠል ይግባኝ ሊባል የማይቻለው ጊዜያዊ አገልግሎት ባላቸው ጉዳዮች ላይ የተሰጡ ትእዛዛት ወይም ወሳኔዎች (decision or order of any court on interlocutory matters) የትኞቹ እንደሆኑ በዝርዝር ተመልክቷል። በዚህ መልኩ በዝርዝር ከተጠቀሱት ውስጥ አንዱ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት የሚቀርብ መከራከሪያ ላይ ፍርድ ቤቱ የሚሰጠውን ተገቢ መስሎ የታየውን ወሳኔ የሚመለከት ነው። በእንዲህ አይነት ወሳኔ ላይ ያለውን ቅሬታ በተመለከተ ይግባኝ ማቅረብ የሚቻለው ለክርክሩ የመጨረሻ የፍርድ ወሳኔ ከተሰጠ በኋላ በሥረ ነገሩ ላይ በተሰጠ የፍርድ ወሳኔ ላይ ካለው ቅሬታ ጋር በማካተት ነው። ጊዜያዊ አገልግሎት ባላቸውና ተያያዥ በሆኑ ወሳኔዎች/ትእዛዛት ላይ በሥረ ነገሩ ላይ ወሳኔ ሳይሰጥ ይግባኝ የሚቀርብ ከሆነ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት እንዲህ አይነት ጊዜያዊ አገልግሎት ያላቸው ትእዛዛት/ወሳኔዎች ተጠቃለው ቢቀርቡ ኖሮ በአንድ መዝገብ ይግባኝን አይቶ የተጠቃለለ(ወጥ) ወሳኔ መስጠት እየቻለ በየጊዜያዊ ትእዛዛት/ወሳኔዎች ላይ በተነጣጠለ መልኩ በበርካታ መዝገቦች ላይ የሚቀርበውን ይግባኝ በየጊዜው እየመረመረ ወሳኔ ለመስጠት እንዲገደድ ያደርጋል። ይህም ክርክሮች በአንድ በሥነ ሥርዓት ሕግ በተዘረጋ በታወቀና ወጥነት ባለው ሂደት መቋቋሚያ አንዲያገኙ (finality through recognized procedural due process of law) ሥነ ሥርዓት ሕግ አልሞ የዘረጋው ሥነ ሥርዓት ተግባራዊ እንዳይሆን ያደርጋል ። በተጨማሪም ተከራካሪ ወገኖችን ከአላስፈላጊ የሰው ሀብት፣ የጊዜና የወጪ ብክነት በማዳን ለክርክራቸው እልባት ለማስገኘት ብሎም የፍርድ ቤቶች የክርክር አመራር በአነስተኛና ምክንያታዊ በሆነ የሀብትና የጊዜ አጠቃቀም (judicial economy) ተከናወኖ ክርክሮች ወጥነት ያለውን (consistent) እልባት እንዲያገኙ ለማድረግ ሕግ ያሰበው ዓላማ እንዳይሳካ ያደርጋል። እንዲሁም ተከራካሪዎች ጊዜያዊ አገልግሎት ባላቸው ወሳኔዎች/ትእዛዛት ላይ በየጊዜው በተናጠል ይግባኝ በማቅረብ የፍትሐ ብሔር ፍትህ አመራር ሂደቱን ባልተገባ መንገድ እንዳይጠቀሙ በሚያደርግ መልኩ ፍርድ ቤቶች ሂደቱን እንዲቆጣጠሩ (administration of civil justice by judiciary preventing misuse of procedure) ለማስቻል የተዘረጋው ሥነ ሥርዓት ገብራዊ እንዳይሆን ያደርጋል።

በተያዘው ጉዳይ የሥር ክፍተኛ ፍርድ ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያን በመቀበል የመጨረሻ ወሳኔ የሰጠ ሲሆን ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው ፍርድ ቤት ደግሞ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያው ተቀባይነት የለውም በማለት ጉዳዩ በሥረ-ነገሩ እንዲወሰን ለሥር ክፍተኛ ፍርድ ቤት መልሷል። በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320/3 ስለ መጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ የተመለከተው ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ ለያዘው ፍርድ ቤት እንጂ ለይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ተፈጻሚነት ያለው አይደለም። ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሚሰጠው ወሳኔ ለይግባኝ ምክንያት የሆነው ጉዳይ ላይ በውሳኔ የሚቋቋምና በራሱ የመጨረሻ የሆነ በመሆኑ ይግባኝ ሆነ ሰበር አቤቱታ ሊቀርበበት የሚችል ነው። ሰበር ችሎቱ በመዝገብ ቁጥር 119851 /በቅጽ 23 እንደታተመ/ የሰጠው ወሳኔም በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ በይግባኝ ሰሚ ችሎት የሚሰጥ ወሳኔ ራሱች ችሎ የሰበር አቤቱታ እንዳይቀርብበት የሚከለክል ሳይሆን በጊዜው ይግባኝ ካልቀረበበት ጉዳይ ተጠቃሎ ሲቀርብ በሰበር ችሎቱ ሊታይ የሚችል መሆኑን ነው። በይግባኝ ሰሚ ችሎት በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ የተሰጠው ወሳኔ ይግባኝ/ሰበር አቤቱታ የማይቀርበበት ከሆነ በመቃወሚያ ሊቋቋም ይችል የነበረ ክርክር ወደመግባት ሂደት

እንዲገባና ፍርድ ቤቱ ሆነ ተከራካሪዎች አላስፈላጊ ጊዜና ወጪ እንዲያባክኑ የሚያደርግ በመሆኑ የሥነ-ሥርዓት ሕጉን ዓላማ የሚያሳካ አይሆንም። ስለሆነም በይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሳኔ ላይ የሰበር አቤቱታ መቅረቡ ሕጉን የተከተለ በመሆኑ በዚህ ረገድ ተጠሪ ያቀረበውን ክርክር አልተቀበልነውም።

ወደዋናው ጉዳይ ስንመለስ ተጠሪ ታህሳስ 02 ቀን 2011 ዓ/ም በተጻፈ ክስ 154 ባለ ሶስት እግር ባጃጆችን ከስር 1ኛ ተከላሽ ወ/ሮ ማዕበል ፍጹም ለመግዛት ተስማምተው ብር 9,086,004.11 ታህሳስ 17 ቀን 2006 ዓ/ም እና የካቲት 19 ቀን 2006 ዓ/ም ቅድመ ክፍያ ከፍሎ ቀሪ ክፍያ ብር 2,772,003.34 ደግሞ ባጃጆቹን ስረከብ ከፍያለሁ። ነገር ግን እንደ አንድ ችርቻሮ ሻጭ ባጃጆቹን ካስተላለፍኩ በኋላ 2ኛ አመልካች በሥር 1ኛ ተከላሽ ላይ በፌዴራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 161609 ባቀረበው ክስ ምክንያት እነዚህን ባለ ሶስት እግር ተሽከርካሪዎች ወ/ሮ ማዕበል ፍጹም አሽሽቶ ተጠሪ እጅ አሉ በማለት ቢያሳግዳቸውም ፍርድ ቤቱ በመዝገብ ቁጥር 161609 ያገዳቸው ባጃጆች ተጠሪ ከፍሎ ባለቤትነት ያገኘባቸው እና ያቋቋመባቸው ናቸው። ተጠሪ ዕግዱ እንዲነሳ እስከ ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ድረስ ብከራክርም ተቀባይነት አላገኘሁም። 1ኛ አመልካች የታገዱት ባጃጆች የወ/ሮ ማዕበል ፍጹም በማስመሰል በተለያዩ ባንኮች የሚገኙ የተጠሪን ገንዘብ አሳግዷል። 2ኛ እና 3ኛ አመልካቾች በተለያዩ ፍርድ ቤቶች ከወ/ሮ ማዕበል ፍጹም ጋር ባደረጓቸው ውሳኔዎች መነሻ በተጠሪ ገንዘብ እንዲፈጸም ከፍተኛ ፍርድ ቤት አፈጻጸም ችሎት በመዝገብ ቁጥር 16715 ትዕዛዝ ሰጥቷል። በመሆኑም በየትኛውም ፍርድ ቤት ዕግድ ከመሰጠቱ በፊት ለተጠቃሚዎች በሽያጭ ያስተላለፋቸው ባጃጆች ባለቤትነት እንዲወሰንለት፣ ተጠሪ ባለው ንግድ ፈቃድ ከወ/ሮ ማዕበል ፍጹም የገዛቸውን 154 ባለ ሶስት እግር ተሽከርካሪዎች በመሸጥ ያገኘው ገንዘብ የግል ገንዘብ በመሆኑ ለፍርድ አፈጻጸም ዕዳ መክፈያ ሊውል አይገባም ተብሎ እንዲፈረድለት ዳኝነት ጠይቋል። በአመልካቾች በኩል ክስ አስቀድሞ በተለያዩ መዝገቦች በፍርድ ያለቀ ነው በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርቦዋል።

በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5(1) መሠረት በሕግ ሥልጣን የተሠጠው ማናቸውም ፍርድ ቤት ክርክሩን ተቀብሎ የመጨረሻ ፍርድ ከሠጠ በኋላ ቀድሞ በፍርድ የተወሰነው ክርክር ሥረ-ነገርና የተያዘው ጭብጥ አንድ ዓይነት ከሆነ፤ በክርክሩ ላይ የነበሩት ወይም ከተከራካሪዎቹ መብት ያገኙ ሦስተኛ ወገኖች በዚያው ነገር ሁለተኛ ክስ ማቅረብ አይችሉም። በድንጋጌው መሠረት ጉዳዩ አስቀድሞ በፍርድ አልቋል ለማለት የተዘረዘሩት አራት መስፈርቶች በአንድነት መሟላት አለባቸው። የመጀመሪያው መስፈርት ጉዳዩን የተመለከተው በሕግ ሥልጣን የተሠጠው ማናቸውም ፍርድ ቤት መሆኑ ነው። በሕግ ሥልጣን የተሰጠው የሚለው ትርጉም የሚያስፈልገው መስፈርት ነው። በፍርድ ቤት የሥረ-ነገር ሥልጣን ሳይኖረው የተሠጠ ውሳኔ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 212 እንደተመለከተው በይግባኝ እስካልተለወጠ ድረስ የጸና በመሆኑ ጉዳዩን አስቀድሞ ፍርድ እንደተሠጠበት የሚያስቆጥር ነው። ስለሆነም በሕግ ሥልጣን የተሠጠው የሚለው የሥረ-ነገርና አካባቢያዊ ሥልጣንን የሚመለከት ሳይሆን አስቀድሞ ጉዳዩ የታዩው በሕግ ዳኝነት ለመስጠት ሥልጣን ያለው ፍርድ ቤት ወይም ዳኝነት ነክ አካል መሆኑን ለማመልከት ነው። ይህም በፍርድ ቤት ሥልጣን ሳይኖረው ፍርድ መስጠት እንደ አስገዳጅ ውሳኔ የሚቆጠርና የሚፈጸም መሆኑን የሚያሳይ እና

በኢትዮጵያ እንዳልተሰጠ የሚቆጠር ፍርድ (void judgment) እንደሌለ ያስረዳል። ዳኝነት ለመስጠት በሕግ ሥልጣን ያልተሰጠባቸው አካላት ጉዳዩ ላይ አስቀድመው በአስተዳደር ማየታቸው ሆነ ውሳኔ መስጠታቸው ጉዳዩን በፍርድ እንዳለቀ የማያስቆጥር እና ክርክር ከማድረግ የሚከለክል አይሆንም። ይህም በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 37 እና አንቀጽ 79(1) እንደተመለከተው የመዳኝነት ሥልጣን የፍርድ ቤቶች እና የዳኝነት ነክ አካል ብቻ መሆኑን የሚያሳይ እና በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 50(2) የመንግሥት አካላትን የሥልጣን ክፍፍል መርህን (principle of separation of powers) የተከተለ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው።

ሁለተኛው መስፈርት አስቀድሞ በፍርድ ቤት የተሰጠው የመጨረሻ ፍርድ መሆን አለበት የሚለው ነው። ፍርድ ቤቱ ክርክሩን አይቶ ጉዳዩ ላይ የመጨረሻ አልባት ወይም ውጤት የሰጠበት መሆን እንዳለበት የሚያስረዳ መስፈርት ነው። ጉዳዩ በመጀመሪያ ሆነ በይግባኝ በመሠማት ላይ እያለ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 69(2)፣ አንቀጽ 70(መ) እና አንቀጽ 73 በተመለከተው አግባብ መዝገቡ ከተዘጋጁ፣ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 74(1) እንደተመለከተው በተቋረጠው ጉዳይ አዲስ ክስ ማቅረብ መከልከል ጉዳዩ በፍርድ አልቋል የሚለውን መርህ የሚከተል ነው። በሌላ በኩል በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 231(1) የተመለከተው በክስ አቤቱታው የተገለጸው የማያስከስስ መሆን ወይም የሥራ-ነገር ሥልጣን አለመኖር ምክንያት ተደርጎ ክስ መቋረጡ በጉዳዩ ላይ የመጨረሻ ፍርድ ያልተሰጠበት ስለሆነ በፍርድ እንዳለቀ የሚያስቆጥር አይሆንም። የክስ ምክንያት ከሕግ ወይም ከውል የመነጨ ግዴታ መኖሩን፣ የተጠየቀው ዳኝነት በፍርድ ቤት የሚዳኝ መሆን አለመሆኑን እና በክሱ ዝርዝር ውስጥ የተመለከቱት ጉዳዮች ቢረጋገጡ የተጠየቀውን ዳኝነት ለአሳሽ ለመወሰን ህግ የሚፈቅድ መሆን አለመሆኑን መመርመርን የሚጠይቅ ነው። ይህም የክስ ምክንያት የሌለው ጉዳይ የሚለው በዋነኛነት ዳኝነቱን ለመጠየቅ ከህግ የመነጨ ግንኙነት እያለው ግን በፍርድ ቤት ሊዳኙ የማይችሉ ጉዳዮችን (non-justiciable matters) የጉዳዩ ባሕሪ በፍርድ ቤት ሥልጣን ሥር ሊወድቁ የማይችሉ፣ አከራክር ሊፈጸም የሚችል ውሳኔ ሊሰጥባቸው የማይችሉ በመሆናቸውና አሳሽ ወገን ክሱን ሲያቀርብ የጠቀሰው ወይም የገለጸው የክሱ መሰረት የሆነው ምክንያት በህግ የክስ መሰረት ሊሆን የማይችል ከሆነ የማያስከስስ ነው ተብሎ ክሱ ውደቅ የሚደረግበት ሥርዓት ነው። ጉዳዩም በሥራ-ነገሩ ታይቶ ውሳኔ ያላረፈበት በመሆኑ እንደ መጨረሻ ፍርድ የሚቆጠር አይደለም። የሥራ-ነገር ሥልጣን ባለመኖር ክሱ ውደቅ መደረጉም ሥልጣን ባለው ሌላ የዳኝነት አካል ጉዳዩ ቀርቦ ሊወሰን የሚችል በመሆኑና በሥራ-ነገሩ ጉዳዩ ላይ ውሳኔ ያልተሰጠበት በመሆኑ በፍርድ እንዳለቀ ጉዳይ ተቆጥሮ መቃወሚያ ሊቀርብበት የሚችል አይደለም። ስለሆነም የመጨረሻ ፍርድ የሚለው በሥራ-ነገሩ መታየትን መሠረት ያደረገ ቅድመ ሁኔታ መኖር እንዳለበት የሚያስገነዝብ ነው።

ሦስተኛው መስፈርት አስቀድሞ ፍርድ ያረፈበት ጉዳይ ሥራ-ነገሩና ጭብጡ አሁን ከተያዘው ጉዳይ ጋር አንድ ዓይነት መሆን አለበት የሚለው ነው። የክርክሩ መነሻ ጉዳይ አንድ መሆኑ ብቻ ሳይሆን ፍርድ ቤቱ በጭብጥነት የመረመረው ጉዳይ አሁን በተያዘው ክርክርም በጭብጥነት ተይዞ የሚመረመር ከሆነ ውጤቱ አስቀድሞ ፍርድ ያረፈበት ይሆናል። ሥራ-ነገሩ ተመሳሳይ ሆኖ ነገር ግን የሚያዘው ወይም የተያዘው ጭብጥ የተለያዩ ከሆነ በተያዘው ጭብጥ ላይ የቀደመ ፍርድ ባለመኖሩ ጉዳዩ በፍርድ እንዳለቀ ሳይቆጠር

ክርክር ቀጥሎ ፍርድ ሊያርፍበት የሚችል ጉዳይ ነው። በሕጉ ላይ የተቀመጠው አራተኛው መስፈርት የተከራካሪዎች ወይም ከተከራካሪዎች መብት ያገኙ ሦስተኛ ወገኖች ተመሳሳይ መሆን እና በእነርሱ መካከል ያለ ክርክር መሆኑ ነው። የዚህ መስፈርት መነሻ ፍርድ የአስገዳጅነት ሀይል ሆነ ውጤት የሚኖረው በተከራካሪዎች መካከል ብቻ ነው የሚል ነው። ከተከራካሪዎች ውጭ ፍርዱን በመያዝ መብት ማቋቋም ሆነ ማስፈጸም አይቻልም። ፍርድ ቤት ጉዳዩን የሚመረምረው ሆነ ፍርድ የሚሠጠው ከተከራካሪዎች መካከል የተሻለ መብት ያለው ማን ነው ከሚለው ነጥብ አኳያ ብቻ ነው። በጉዳዩ ላይ ያላቸው መብት በፍርድ ቤቱ ላይመረመር እና የመደመጥ ሆነ የመከላከል መብታቸው ሳይከበር ተከራካሪ ያልሆኑ ወገኖች ላይ ፍርዱ አስገዳጅነት አለው ሊባል አይችልም። የተከራካሪዎች ተመሳሳይነት የሚለው ከተከራካሪዎች በሕግ ሆነ በውል መብት የተላለፈላቸውን ሦስተኛ ወገኖች የመብታቸው ምንጭ የቀድሞው ክርክር ላይ ተከራካሪ በሆኑት ወገኖች ልክ በመሆኑ በእነዚህ ወገኖች ላይም ጉዳዩ አስቀድሞ በፍርድ እንዳለቀ የሚያስቆጥር ስለመሆኑ በሰበር መዝገብ ቁጥር 182458 እና ሌሎች በርካታ መዝገቦች ላይ ትርጉም የተሰጠበት ነው።

በሕጉ የተመለከተውን መስፈርት ከተመለከትን ወደያዘነው ጉዳይ ስንመለስ አመልካቾች ጉዳዩ አስቀድሞ በፍርድ አልቋል በማለት ለሚያቀርቡት ክርክር የመጀመሪያው ቀደም ሲል በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት መዝገብ ቁጥር 161609፣ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 125952 እና በሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 138823 ላይ የመጨረሻ ውሳኔ ተስጥቶበታል የሚል ነው። በእነዚህ መዝገቦች ጉዳዩ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሲጀምር ሥራ-ነገሩ 1ኛ አመልካች ባቀረበው የክስ መነሻ ከሥር 1ኛ ተከላሽ እና ሌላ ግለሰብ ጋር ያደረጉት ክርክርን የሚመለከት እንጂ ተጠሪ በመጀመሪያ በሥራ-ነገሩ ተከራካሪ አልነበረም። አመልካች ወደ ክርክሩ የገባው በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 151 መሠረት አሁን ክርክር ካስነሱ ባጃጆች ላይ የተሰጠው እግድ፣ ንብረቶች የተከላሹ ሳይሆኑ የ3ኛ ወገን የሆነው የተጠሪ ንብረት ናቸው በማለት በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 153 መሠረት እግዱ እንዲነሳለት ባቀረበው ማመልከቻ መሠረት የተደረገ እግድ ይነሳ አይነሳ ክርክር ነው። በክርክሩም የተሰጠው ውሳኔ የተሰጠው እግድ አይነሳም/የእግድ ትዕዛዙ ጸንቶ ሊቀጥል ይገባል የሚል ነው። በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 151-153 የሚደረጉ ክርክሮች እግድ በሰጠው ሰውና እግዱ እንዲነሳለት በሚጠየቅ 3ኛ ወገን በኩል የሚደረግ ከዋናው ሥራ-ነገር ክርክር የተለየ ንዑስ ክርክር ሲሆን ውጤቱም የተሰጠው የእግድ ትዕዛዝ ሊነሳ የሚችል መሆን አለመሆኑ ላይ ብቻ የተመሰረተ እንጂ በግራቀኙ መካከል እግድ በተሰጠበት ንብረት ላይ የመፋለም ሆነ የባለቤትነት መብት ለመወሰን የሚደረግ ክርክር አይደለም። ውሳኔውም ንብረቱ ላይ ማን ባለቤት ነው የሚለውን የመጨረሻ ፍርድ የሚሰጥ አይደለም። ንብረቱ ላይ ዳኝነት ተጠይቆበት አቤቱታ አቅራቢው ተከላሽ ሆኖ ክርክር ባልተደረገበት ሁኔታ ንብረቱ የአቤቱታው አቅራቢው መሆን አለመሆኑ ላይ በሥራ-ነገሩ ታይቶ የመጨረሻ ፍርድ ተሰጥቶበታል የሚያስብል ባለመሆኑ ቀደም ሲል የእግድ ይነሳልኝ አቤቱታ ቀርቦ የተደረጉ ክርክሮች ሆነ እግዱ ሊነሳ አይገባም በሚል የተሰጡ ውሳኔዎች በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5/1/ የተመለከተው ቀደም ሲል በሥራ-ነገሩ ዳኝነት ተጠይቆበት የመጨረሻ ፍርድ የተሰጠበት የሚለውን የሕጉን መስፈርት የማያሟላ በመሆኑ ተጠሪ ያቀረበው የንብረት መብት ይከብርልኝ ክስ አስቀድሞ በፍርድ ያለቀ አይደለም ብለናል።

አመልካቾች ከተጠሪ ጋር ክርክር አድርገን አስቀድሞ ፍርድ ያረፈበት ነው በሚል በሁለተኛ ደረጃ የሚከራከሩት በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 167153 እና በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 166908 የተሰጡ ውሳኔዎችን መሠረት ያደረገ ሲሆን ተጠሪ በአፈጻጸም መዝገብ እግድ እንዲነሳና አሁን ክርክር ያስነሱት ባጃጆች ሽያጭ ሆኖ በባንክ በተቀመጠ ገንዘብ ላይ አፈጻጸሙ እንዳይቀጥል ትዕዛዝ እንዲሰጥለት ባቀረበው ጥያቄ መሠረት የተደረገ ክርክር ነው። በእነዚህ መዝገቦች የተሰጠው ውሳኔ በይግባኝ ሰሚ ችሎቱ እንደተጠቀሰው በሰበር መዝገብ ቁጥር 184585 ላይ ውሳኔው የተሻረ በመሆኑ ጉዳዩ አስቀድሞ በፍርድ ያለቀ ነው በሚል ክርክር ሊቀርብበት የሚችል አይደለም። ስለሆነም ተጠሪ ያቀረበው ክስ አስቀድሞ በፍርድ ያለቀ ባለመሆኑ የሥር ከፍተኛ ፍርድ ቤት በሥራ-ነገሩ አከራክሮ ውሳኔ እንዲሰጥበት የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አላገኘነውም።

ውሳኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 202459 ታህሳስ 20 ቀን 2014 ዓ/ም የሰጠው ውሳኔ በሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(1)(ሀ) መሰረት ፀንቷል።
2. በዚህ ችሎት ለወጣ ወጭና ኪሣራ ግራቶች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ትዕዛዝ

- ❖ የውሳኔው ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤቶች ይተላለፍ።
 - ❖ መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
- መ/0 የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

**በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት**

የሰ/መ/ቁጥር---236838
ቀን- ጥቅምት 05 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች:- ብርሃኑ አመነወ.

ረታ ቶሎሳ

በዕውቀት በላይ

ቀነዓ ቂጣታ

ኑረዲን ክድር

አመልካች:- አቶ ዘሪሁን አድማሱ - አልቀረቡም

ተጠሪ:- ንብ ኢንተርናሽናል ባንክ አ/ማ - የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ለዚህ ሰበር ክርክር መነሻ የሆነው የሥራ ክርክር ሲሆን የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው። በዚህ ፍ/ቤት አመልካች ከሳሽ ሲሆን የአሁን ተጠሪ ደግሞ ተከሳሽ ነበሩ። የሰበር አቤቱታው የቀረበው የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 121748 ሰኔ 10 ቀን 2014 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 293983 ጥቅምት 09 ቀን 2015 ዓ.ም በተሰጠ ትዕዛዝ የጸናው ወሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በሚል ነው።

አመልካች ግንቦት 04 ቀን 2014 ዓ/ም ተሻሻሎ በቀረበ ክስ የ2013 ዓ/ም ወይም የአንድ ዓመት ጉርሻ(Bonus) የሰጡት ወር ደመወዝ ብር 44,750/አርባ አራት ሺ ሰባት መቶ ሃምሳ ብር/ ተጠሪ ይክፈላቸው ዘንድ እንዲወሰን ጠይቀዋል።

ተጠሪ ለክሱ ግንቦት 09 ቀን 2014 ዓ/ም በተዘጋጀ ሰጠው ምላሽ:- የተጠሪ መስሪያ ቤት የ2013 ዓ/ም የቦንስ እና ጥቅማጥቅም መመሪያ መሰረት ከሰኔ 24 ቀን 2012 ዓ/ም እስከ ሰኔ 23 ቀን 2013 ዓ/ም ድረስ ባለው

የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ የደረሰው ሠራተኛ ቦነስ የማይከፈለው መሆኑን፤ በዚሁ አግባብ ለአመልካች ጥቅምት 18 ቀን 2013 ዓ/ም የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ የደረሰባቸው መሆኑን፤ በመመሪያው መሰረት የቦነስ ክፍያ ተፈጻሚ የሚሆነው የሰኔ 23 ቀን 2013 ዓ/ም ፔሮል መነሻ በማድረግ እንደሆነ፤ አንድ ሠራተኛ የቦነስ ክፍያ በሚከፈልበት ጊዜ በማናቸውም ሁኔታ ባንኩን የለቀቀ እንደሆነ የቦነስ ክፍያ የማይከፈለው መሆኑን መመሪያው ተመልክቷል። በዚሁ መሰረት አመልካች የተሰናበቱት ግንቦት 16 ቀን 2013 ዓ/ም መሆኑን እንዲሁም የቦነስ ክፍያ ከአሠሪው ጋር በሚደረግ ስምምነት እንጂ አሠሪው ተገዶ የመክፈል ገዴታ የሌለበት መሆኑን፤ ሠራተኛው የስራ አፈጻጸሙ ተገምግሞ ያመጣው ወጤትን መሰረት በማድረግ የሚከፈል መሆኑን በመግለጽ አመልካች ያቀረበው የቦነስ ክፍያ ጥያቄ አግባብነት የለውም በማለት ተከራክሯል።

ፍ/ቤቱም ጉዳዩን በማጣራት መዝገቡን ከመረመረ በኋላ በአዋጅ ቁ.1156/11 አንቀጽ 53/ሐ መሰረት አንድ ሠራተኛ ቦነስ ሊያገኝ የሚችለው ከአሠሪው ጋር በሚኖረው ስምምነት እንጂ እንደ ደመወዝ ተቆጥሮ አሠሪ ለሠራተኛ እንደ ግዴታ ሊከፍል የሚገባ አይደለም፤ በተጠሪ በኩል በማስረጃነት የቀረበው እና አመልካችም ለመመሪያው ትክክለኛነት ክርክር ያላቀረበበት የ2013 ዓ/ም ቦነስ እና ጥቅማጥቅም መመሪያ በስራ ቆይታ ማለትም ከቀን 24/10/2012 ዓ/ም እስከ ቀን 23/10/2013 ዓ/ም የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ የተሰጣቸው ሰራተኞች፤ የጉርሻ ክፍያ ከመከፈሉ በፊት በማንኛውም ምክኒያት ባንኩን የለቀቁ ሠራተኞች(የስራ ማስጠንቀቂያ ያስገቡትን ጨምሮ) የጉርሻ ክፍያ የማይከፈላቸው መሆኑን ያስቀምጣል። አመልካች ባደረጉት ክርክር የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ አልተሰጠኝም ቢሉም በተጠሪ በኩል ከቀረበው ማስረጃ ጥቅምት 18 ቀን 2013 ዓ/ም የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ በተጠሪ የተሰጣቸው መሆኑን እና ግንቦት 16 ቀን 2013 ዓ/ም ከሥራ መሰናበታቸውን ማረጋገጥ ይቻላል። በመሆኑም በክርክራቸው መሰረት ለአመልካች የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ አልተሰጠም ቢባል እንኳን አመልካች የሥራ ወል ግንቦት 16 ቀን 2013 ዓ/ም የተቋረጠ መሆኑ የተረጋገጠ ፍሬ ነገር በመሆኑ አመልካች ጉርሻ ከመከፈሉ በፊት በቦነስ ክፍያ መመሪያ ተራ ቁ.7.9 መሰረት የተሰናበቱ በመሆኑ የ2013 ዓ/ም የቦነስ ክፍያ ሊከፈላቸው አይገባም በማለት ወሳኔ ሰጥቷል። በወሳኔው ላይ ቅር በመሰኘት የአሁን አመልካች የይግባኝ አቤቱታቸውን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ቢያቀርቡም ተቀባይነት አላገኘም። የሰበር አቤቱታውም ሊቀርብ የቻለው በስር ፍ/ቤት የተሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት ነው።

አመልካች የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም፡-ቦነስን በሚመለከት ተጠሪ ቀደም ሲል በማስረጃነት ያላቀረበውን እና እንደ መከራከሪያ ነጥብም ያላነሳውን ፍ/ቤቱ እንደ አዲስ የተዘጋጀን መመሪያ እንደ ማስረጃ አድርጎ እና ከክርክሩ በኋላ የተገኘ አዲስ ማስረጃ በማድረግ ከሥነሥርዓት ህግ ወጪ እንዲሁም አዋጅ ቁ.1156/11 አንቀጽ 53/ሐ ስር የተጠቀሰውን አግባብ ባልሆነ መንገድ በመተርጎም የሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ወሳኔው ተሸሮ ተጠሪ የ2013 ዓ/ም የአንድ ዓመት ቦነስ የ3ወር ደመወዝ ብር 44,750/አርባ አራት ሺ ሰባት መቶ ሃምሳ ብር/ የቦነስ ክፍያ ይክፈል ተብሎ እንዲወሰንላቸው ጠይቀዋል።

ይህም ችሎት የአመልካችን የሰበር አቤቱታ በመመርመር የአሁን አመልካች ቀድሞ አጥፍቷል በተባለ ጥፋት በባህን ዓመቱ ማስጠንቀቂያ ሰጥተዉት ባህን አይከፈልህም ተብሎ የመወሰኑን ተገቢነት ለማጣራት ሲባል ጉዳዩ በዚህ ችሎት እንዲታይ ተደርጓል። ግራ ቀኙ በጽሁፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል።

የተጠሪ መልስ ይዘት በአጭሩ፡- አመልካች በስር ፍ/ቤት የዳኝነት ጥያቄው የየትኛው ዓመት ባህን እንዲከፈለው እንደሚጠይቅ ግልፅ አድርጎ ሊያቀርብ የተገባው ሆኖ ሳለ በሰበር ችሎት ደረጃ የ2013 ዓ/ም መሆኑን እና መጠኑም የ3 ወር ደመወዝ መሆኑን አሁን ላይ ጠቅሶ እያቀረበ ያለው ክርክር ያልተገባ ነው። ይህ የፍራ ነገር ክረክር እንጂ በሰበር ደረጃ ሊታይ የሚችል መሰረታዊ የህግ ስህተት ሲባል የሚችል አይደለም። አመልካች በስራ ላይ በፈጸሙት ጥፋት በተጠሪ መስሪያቤት የመጨረሻ ማስጠንቀቂያና 30% የደመወዝ ቅጣት ተላልፎባቸዉ እያለ እንዲሁም የስራ ዓመቱ ገና ወራት ሲቀሩት ግንቦት 2013 ዓ.ም ከስራ ተሰናብተዉ ባለበት ሁኔታ የባህንን ዓላማ በሚቃረን መልኩ አመልካች ዓመቱን በሙሉ ሳያገለግሉና ከስራም ተሰናብተዉ ሳለ በስራ ላይ ከነበሩበት የቀድሞው ዓመት የበለጠ የ3 ወር ደመወዝ ባህን ይገባኛል ማለታቸው ያልተገባ ጥቅም ለማግኘት ከመሆኑ ባለፈ ሚዛን የሚያነሳ ክርክር አይደለም።በስራ ፍ/ቤት የቀረቡ መመሪያዎች እንደሚያስረዱት ተጠሪ ባንክ በአማካኝ ለሠራተኞቹ የሚከፍለው ባህን የ2 ወር ደመወዝ፣ በዓመቱ የስራ አፈፃፀማቸው ከፍተኛ ውጤት ላመጡት 2.6 ወር ደመወዝ ሆኖ ሳለ አመልካች በተጠሪ ባንክ ዘንድ ተፈፃሚ ሆኖ የማያውቅ የ3 ወር ደመወዝ ጥያቄ አቅርቦዋል። ከላይ እንደተመለከተውም በተጠሪ ባንክ አሰራር ባህን ከደረጃ እድገት ጋር በአንድ ላይ የሚሰጥ ነው። አመልካች ከስራ ተሰናብቶ ሳለ ባህንን ከደረጃ እድገቱ ነጥሎ የጠየቀበት አኳኋን በባንኩ አሰራር የሌለና ተቀባይነት ሊኖረው የሚችል አይደለም።

ተጠሪ ተሻሽሎ በቀረበበት ክስ አግባብ መልሱን አሻሽሎና ያስረዳልኛል የሚለውን ማስረጃ አያይዞ የማቅረብ መብት ያለው መሆኑ ግልፅ ሆኖ ሳለ ተጠሪው ከሥነሥርዓት ህጉ ያፈነገጠ ተግባር የፈፀመ በማስመሰል አመልካች አሁን ላይ የሚያቀርበው ክርክር ውድቅ ሊሆን ይገባል። ሰራተኛ ከአሰሪው ጋር ባለው ስምምነት እንጂ አሰሪው ባህን እንዲከፍል የሚያስገድደው ነገር እንደሌለ የተመለከተ ሲሆን በተለይም የባህን ድጎማ አሰጣጥ አፈፃፀምን በተመለከተ የአሠሪው መመሪያ ተግባራዊ ሊሆን እንደሚገባው የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የመ/ቁ.64758 ላይ አስገዳጅ የህግ ትርጉም የተሰጠ በመሆኑ ተጠሪ ባለው የባህን መመሪያ አግባብ አመልካችን ባህን ከማግኘት ቢያግደው የሚያስነቅፍ አይደለም። በአጠቃላይ አመልካች የደመወዝ ቅጣትና የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ በተሰጠው የስራ ዓመት በተለይም ዓመቱን በሙሉ አሠሪውን ሳያገለግልና ከስራም ተሰናብቶ ባለበት በተጠሪው መመሪያ የሌለን የተጋነነ የባህን ክፍያ መጠየቁ ተገቢ አይደለም በማለት ተከራክሯል። አመልካችም የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር መልኩ ግንቦት 03 ቀን 2015 ዓ.ም የተዘጋጀ 3 ገጽ የመልስ መልስ አቅርቦዋል።

የግራ ቀኙ ክርክር በአጭሩ ከላይ የተገለጸውን የሚመስል ሲሆን እኛም አቤቱታ ከቀረበበት ወሳኔ እና አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መዘገቡን መርምረናል። የሰበር አቤቱታው ያስቀርባል ሲባል ከተያዘዉ ጭብጥ አንጻር መርምረን እንደተረዳነዉ የዚህን ችሎት ምላሽ የሚሻዉ ጭብጥ አመልካች

ቀድሞ አጥፍቷል በተባለ ጥፋት በቦነስ ዓመቱ ማስጠንቀቂያ ተሰጥቷቸዋል እንዲሁም ቦነስ መክፈያው ጊዜ ከመድረሱ አስቀድሞ የስራ ወላቸው ተቋርጧል በሚል የቦነስ ክፍያ አይከፈለውም ተብሎ በስር ፍ/ቤት የተሰጠው ወሳኔ ተገቢ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለው ነው።

የስር ፍ/ቤት የአመልካች የቦነስ ክፍያ ጥያቄን ወድቅ ለማድረግ የሰጠው ምክንያት በተጠሪ ተቋም የቦነስ ወይም ጉርሻ አከፋፈል መመሪያ ተራ ቁጥር 7.7 ጉርሻ በሚከፈልበት ጊዜ የሥራ ቆይታ ማለትም ከሰኔ 24 ቀን 2012 ዓ.ም እስከ ሰኔ 23 ቀን 2013 ዓ.ም ድረስ የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ የተሰጠው ሠራተኛ ጉርሻ ወይም ቦነስ አይከፈለውም በሚለው መሠረት አመልካች ጥቅምት 18 ቀን 2013 ዓ.ም የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ የተሰጣቸው በመሆኑ እንዲሁም በመመሪያው ተራ ቁጥር 7.9 መሰረት ተጠሪ ለሠራተኞቹ ጉርሻ ወይም ቦነስ ከመክፈሉ አስቀድሞ ሥራ ለለቀቀ ሠራተኛ አይከፈለውም በሚለው መሠረት መክፈያ ጊዜው ከመድረሱ በፊት አስቀድሞ አመልካች የስራ ወሎ ግንቦት 16 ቀን 2013 ዓ.ም ተቋርጧል በሚል ነው። አመልካች አጥብቀው የሚከራከሩት አመልካች ክስ ሲያሻሽል ተጠሪ አስቀድሞ በማስረጃነት ያላቀረበውን አዲስ ማስረጃ አያይዞ እንዲያቀርብ መደረጉ ተገቢ አይደለም፤ እንዲሁም በአዋጅ ቁጥር 1156/2011 አንቀጽ 53(ሐ) መሰረት ተደርጎ ቦነስ ወይም ጉርሻ አይከፈለውም መባሉ ተገቢ አይደለም በሚል ነው። የዚህን ተገቢነት ቀጥለን እንመልከት።

በመሠረቱ በአዋጅ ቁጥር 1156/2011 አንቀጽ 53(2ሐ) ጉርሻ(ቦነስ) የሠራተኛው ደመወዝ ሳይሆን ከአሠሪው ለሠራተኛው በጉርሻ መልክ የሚከፈል ክፍያ መሆኑ ተመልክቷል። በርግጥ ቦነስ ክፍያ ለሠራተኛ የሚከፈለው በሥራ ላይ ያለ ሠራተኛ ወደፊት በርትቶ እንዲሠራ ለማበረታታት ብቻ ሳይሆን በሥራ ላይ በነበረበት ወቅት የሠራው ሥራ ለአሠሪው ትርፋማ ወጤት በማስገኘቱ የትርፍ ተጠቃሚ እንዲሆን ለማስቻል በመሆኑ ሠራተኛው ሥራውን ቢለቅም ቦነስ ሊከፈለው እንደሚገባ ሰበር ችሎቱ በሰ/መ/ቁ 20869 አስገዳጅ ትርጉም ሰጥቶበታል። እንዲሁም በሰ/መ/ቁ 101825 ስለቦነስ አከፋፈል የተመለከተ የሕብረት ስምምነት በሌለበት ሠራተኛው ሥራውን ቢለቅም አስተዋጽኦ ባደረገው የትርፋማነት ወጤት ተጠቃሚ ሊሆን እንደሚገባ ትርጉም ተሰጥቶበታል። በሌላ በኩል ሰበር ችሎቱ በሰ/መ/ቁ 202839 በሰጠው ወሳኔ በህብረት ስምምነት በሌላ አኳኋን ካልተመለከተ በስተቀር የቦነስ ክፍያ በአሠሪው መልካም ፈቃድ የሚፈጸም እንጂ በአሠሪው ላይ በሕግ የተጣለ ግዴታ ባለመሆኑ የክፍያውን አፈጻጸም እንዲሁም የሚያስከትለውን ሕጋዊ ወጤት አስመልክቶ አሠሪው በሚያወጣው ደንብ(መመሪያ) ወይም የቃለ-ጉባኤ ወሳኔ መሠረት ተግባራዊ ሊያደርገው የሚችለው እንጂ እንደ ሌሎች የሠራተኞች መሠረታዊ መብቶች በአዋጅ ከተመለከተው ዝቅተኛ የሥራ ሁኔታዎች መስፈርት አንጻር ታይቶ ወጤት እንዲኖረው ሊደረግ የሚችልበት አግባብ አለመኖሩን ገዥ ትርጉም ሰጥቶበታል። ከላይ ከተጠቀሰው የአዋጅ ድንጋጌና ገዥ ትርጉሞች መገንዘብ የሚቻለው የጉርሻ(ቦነስ) አከፋፈል በተመለከተ በሕብረት ስምምነት ወይም በአሠሪው በወጣ መመሪያ የተቀመጠ ቅድመ ሁኔታ በማይኖርበት ወቅት ሠራተኛው ክፍያ ከመፈጸሙ በፊት የሥራ ወሎ ቢቋረጥም አስተዋጽኦ ባደረገው የትርፋማነት ወጤት ተጠቃሚ ሊሆን ስለሚገባው ጉርሻ(ቦነስ) ሊከፈለው የሚገባው

ሲሆን፤ በሕህብረት ስምምነት ወይም በአሰሪው በወጣ መመሪያ ክፍያ ከመክፈሉ አስቀድሞ የስራ ወሎ የተቋረጠበት ሠራተኛ ቦነስ እንደማይከፈል የተቀመጠ ግልጽ ቅድመ ሁኔታ ሲኖር ደግሞ ከክፍያው በፊት የስራ ወሎ የተቋረጠበት ሠራተኛ ቦነስ ለመክፈል አሰሪው የማይገደድ መሆኑን ነው።

በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ ቦነስ ወይም ጉርሻ ለሠራተኞቹ የሚከፍልበት መመሪያን በስር ፍ/ቤት ያቀረበው ለተሻሻለው ክስ ከሰጠው መልስ ጋር አያይዞ ነው ከማለት በቀር በማስረጃነት ማቅረቡ ያላከራከረ ነው። በመመሪያው ተራ ቁጥር 7.9 በግልጽ የዓመቱ ቦነስ ክፍያ ከመፈጸሙ በፊት አስቀድሞ ሥራ የለቀቀ ሠራተኛ ክፍያው እንደማይገባው የተመለከተ ሲሆን አመልካች የቦነስ ክፍያ የሚፈጸምበት የሥራ ዘመን ከመጠናቀቁም ሆነ ክፍያ የሚፈጸምበት ጊዜ ከመድረሱ አስቀድሞ ግንቦት 16 ቀን 2013 ዓ.ም የስራ ወሎ ተቋርጧል። አመልካች ይህ አለመሆኑን ያቀረበው መከራከሪያም የለም። እንዲሁም የቦነስ ወይም ጉርሻ ክፍያን አስመልክቶ በተጠሪ ተቋም ውስጥ የተለየ የህብረት ስምምነት መኖሩ አልተገለጸም። አመልካች 2013 ዓ.ም ትርፍ የጉርሻ ወይም ቦነስ መክፈያ ጊዜ ከመድረሱ አስቀድሞ የስራ ወሎ መቋረጡ መረጋገጡ ብቻውን ቦነስ ወይም ጉርሻ ላለመክፈል በቂ ምክንያት በመሆኑ ለአመልካች ጥቅምት 18 ቀን 2013 ዓ.ም የተሰጠው የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ የተሰጠው በ2013 ዓ.ም ለፈጸመው ጥፋት ሳይሆን ከዚያን ቀደም በነበሩ ዓመታት ለተፈጸመ ጥፋት መሆኑ የሚያመጣው ለውጥ የለም። በመሆኑም አመልካች ቦነስ ወይም ጉርሻ እንዲከፈላቸው ያቀርቡት የዳኝነት ጥያቄ በስር ፍ/ቤት ወድቅ መደረጉ የሚነቀፍ አይደለም።

ሲጠቃለል የስር ፍ/ቤት ተጠሪ የቦነስ ክፍያ ለአመልካች ለመክፈል አይገደድም በማለት የሰጠው ውሳኔ የሚነቀፍበት በቂ ምክንያት ባለመኖሩ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት አልተቻለም። በመሆኑም የሚከተለው ተወስኗል።

ውሳኔ

1. በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 121748 ሰኔ 10 ቀን 2014 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራል ክፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 293983 ጥቅምት 09 ቀን 2015 ዓ.ም በተሰጠ ትዕዛዝ የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348(1) መሠረት ጸንቷል።
2. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ። መዝገቡ ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 235738
ቀን :- ጥቅምት 06 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች:- እትመት አሰፋ

ደጅኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

ሀብታሙ አርቅይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካች :- ወ/ሮ አስቴር ነዳ - አልቀረቡም

ተጠሪዎች :- 1. ወ/ሮ ዮዲት ማንደፍሮ ፍሬሰንበት - ቀረቡ

2. የንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ የግንባታ ፈቃድ ቁጥጥር ጽ/ቤት - ክርክሩ የተቋረጠ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሠጠ።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሠጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል ነው። የክርክሩን አመጣጥ ከስር ፍርድ ቤት የመዝገብ ግልባጭ እንደተረዳነው 1ኛ ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ከሳሽ፤ አመልካች እና 2ኛ ተጠሪ ተከሳሾች ሆነው ተከራክረዋል። ጉዳዩ የተጀመረው በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሲሆን 1ኛ ተጠሪ በ02/03/2013 ዓ/ም በተጻፈ ክስ ግምቱ ብር 520,000.00 የሆነ 1ኛ ተጠሪ የንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 11 በይዘታ መለያ ቁጥር A.A 000080209972 የካዳስተር ብሎክ 2 ስፋቱ 175 ካ/ሜ የሆነ የመኖሪያ ቤታቸው ያረፈበት ይዘታ ላይ አመልካች በመግባት ግንባታ እየገነቡ ስለሆነ 1ኛ ተጠሪ በመቃወም ለ2ኛ ተጠሪ አመልክተው በካርታቸው መሰረት ችካል እንዲቸከል ተወስኖ በ10/11/2012 ተቸክሎ አመልካች የገነቡትን እንዲያፈርሱ እና ቦታውን እንዲለቁ ቢታዘዙም ፈቃደኛ ስላሆኑ አመልካች 1ኛ ተጠሪ ይዘታ ላይ የገነቡትን ግንባታ እንዲያፈርሱ እና

ቦታውን እንዲለቁ እና 2ኛ ተጠሪ በካርታው መሰረት ይዞታቸውን እንዲያስረክቧቸው እንዲወሰንላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል።

አመልካች በ08/08/2013 ዓ/ም በተጻፈ የመከላከያ መልስ በአማራጭ 1ኛ ተጠሪ አሁን በእጃቸው የያዙትን 175 ካ/ሜ ይዞ የተረከቡ ስለሆነ በተሰጠኝ ካርታ መሰረት ይዞታዬን ያስረክቡኝ በማለት የጠየቁት ተቀባይነት የለውም። 1ኛ ተጠሪ ምን ያህል ይዞታ እንደተወሰደባቸው በግልጽ አላስቀመጡም። 1ኛ ተጠሪ አሁን የያዙት ይዞታ ከ175 ካ/ሜ አያንስም። 1ኛ ተጠሪ ወሰን ተቸክሎበት የሚሉት ይዞታ አመልካች ከ1997 ዓ/ም ጀምሮ በእጃቸው አድርገው የቤቱ ግንባታ በ2003 ዓ/ም ካርታ ላይ የሚታይ ቤት ስርተውበት ሲያስተዳድሩት እና ሲኖሩበት የነበረውን 1ኛ ተጠሪ እንደተረከቡ አስመስለው ያቀረቡት ክስ አግባብ አይደለም። 1ኛ ተጠሪ ይዞታውን ባልያዙበት እና ካርታቸው ላይ የተካተተ በመሆኑ ብቻ አመልካች ይዘው እያዘዙበት ባለበት ያቀረቡት ክስ ውደቅ ሊደረግ ይገባል። በይዞታዬ ላይ ተገነባ የሚሉት ግንባታ 1ኛ ተጠሪ ይዞታውን ከማግኘታቸው በፊት የተገነባ ሆኖ ሳለ አዲስ ግንባታ እንደተገነባ በማስመሰል ያቀረቡት ክስ አግባብ አይደለም። 1ኛ ተጠሪ ባገኙት ይዞታ ልክ ካርታ ሊሠራላቸው ሲገባ የአመልካችን መብት በሚነካ መልኩ ካርታ እንዲዘጋጅ ያስደረጉ በመሆኑ ካርታው ሊመክን የሚገባው ነው በማለት አመልካች ለ1ኛ ተጠሪ ሊያስረክቧቸው የሚገባ ይዞታ የለም እንዲባል፤ ለ1ኛ ተጠሪ የተሰጠው ካርታ የአመልካችን ይዞታ ያካተተ ከሆነ እንዲመክን ትዕዛዝ እንዲሰጥላቸው፤ አለአግባብ የተቸከለው ችካል እንዲነሳላቸው የመከላከያ መልሳቸውን አቅርበዋል። 2ኛ ተጠሪ መልስ ስላላቀረበ መልስ የማቅረብ መብቱ ታልፏል።

ክርክራቸውንም 1ኛ ተጠሪ ቤቱን የገዙት በ2012 ዓ/ም መሆኑን፤ ግንባታው ከግዢው በፊት ይሁን በኋላ እርግጠኛ እንዳልሆኑ፤ ይዘውት የሚገኙት 175 ካ/ሜ መሆኑን፤ ይዞታቸው መያዙን ያወቁት ርክክብ ሲደረግ መሆኑን፤ በካርታ ብቻ ሳይሆን በዲጂታል ካርታው ውስጥ ግንባታው እንደሚታይ፤ አመልካች ክስን ክደው ሳይሆን ሸሽተው ሲከራከሩ የነበረ መሆኑን እና ባለሙያ ስላልሆኑ ይዞታቸውን በእይታ ማወቅ እንደማይችሉ የተከራከሩ ሲሆን አመልካች ይዞታው ሲለካ እነሱ ይዞታ ውስጥ እንደገባ፤ ካርታው ሊስተካከል ከሚገባው በቀር አዲስ ግንባታ እንደተገነባ መጠየቅ እንደሌለባቸው፤ ተጨማሪ ይዞታ እንደያዙ እና ከገዙት ይዞታ ያለፍነው የለም በማለት ክስ እና መልሳቸውን በማጠናከር የተከራከሩ ሲሆን 2ኛ ተጠሪ ክስ በሚሰማበት ጊዜ ስላልቀረቡ ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ ተወስኗል።

የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን የሰነድ ማስረጃዎች እና ምስክሮች ቃል መርምሮ 1ኛ ተጠሪ ሙሉ መብት እንዳላቸው በተረጋገጠው ይዞታ ላይ የአመልካች 1.50 ሜ በ5.5 ሜ የሆነ ቤት እንደሚታይ ከሚመለከተው የአስተዳደር አካል የቀረበው በስኬት የተደገፈው ምላሽ እንደሚያሳይ ተረጋግጧል። ቤቱ 1ኛ ተጠሪ ይዞታውን ከመግዛታቸው በፊት የተሠራ መሆኑን 1ኛ ተጠሪ ክደው ስላልተከራከሩ የአመልካችን ክርክር እንዳመኑ የሚያስቆጥር ነው። በተጨማሪም ከምስክሮች ቃል መረዳት እንደሚቻለው ከቤቱ ሽያጭ በኋላ በይዞታው ላይ ቤት እንዳልተሠራ ነው። በመሆኑም 1ኛ ተጠሪ ከአመልካች እህት ቤቱን በ2012 ዓ/ም ከመግዛታቸው በፊት ቤቱ ተሠርቶ የነበረ መሆኑን ተረጋግጧል። የአመልካች ምስክሮች በሽያጭ ወቅት

ድንበሩ ውሃ ልኩ ድረስ ነው ብለው ተስማምተዋል በማለት ያስረዱት በውሉ ላይ በግልጽ ባልተመለከተበት እና ከውሉ መጠን ጋር የሚጣጣም ባልሆነበት በሽያጭ የተላለፈው ይዘታ ድንበር ይህ ተደርጎ ሊወሰድ የሚችል አይደለም።፤ ከዚህ ባለፈ አመልካች 1ኛ ተጠሪ አሁን የያዙት የይዘታ መጠን 175 ካ/ሜ በላይ ነው ቢሉም ይህንን የሚያሳይ ምንም ማስረጃ አላቀረቡም። የ1ኛ ተጠሪ የይዘታ ማረጋገጫ እስካሁን ጸንቶ ያለ እና ህጋዊ ስለሆነ ህጋዊ መብት የሚፈጥርለት ነው። የአመልካች ቤት ቀድሞ የነበረ በመሆኑ 1ኛ ተጠሪ ይዘታቸው እንዲከበርላቸው በመጠየቅ ያቀረቡትን የዳኝነት ጥያቄ ከማቅረብ የሚከለክላቸው አይሆንም። በመሆኑም በ1ኛ ተጠሪ ይዘታ ላይ የአመልካች ቤት በመገኘቱ አመልካች ለቀው እንዲያስረክቡ 1ኛ ተጠሪ መጠየቃቸው አግባብነት ያለው ስለሆነ አመልካች በ1ኛ ተጠሪ ይዘታ ውስጥ የሚገኘውን 1.50 ሜ በ5.5 ሜ የሆነውን የቤታቸውን አካል አፍርሰው ለ1ኛ ተጠሪ እንዲያስረክቡ ተወስኗል። የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤቱም የአመልካችን የይግባኝ አቤቱታ ባለመቀበል ሰርዟል።

ይህ የሠበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሳኔ ነው። አመልካች በ02/052/2015 ዓ/ም በጸፉት የሰበር አቤቱታ ከካርታ አሰጣጥ ጋር ተያይዞ የቀረበ ክርክር በመሆኑ ፍርድ ቤት ጉዳዩን አይቶ የመወሰን ስልጣን የለውም ስልጣን ያለው የአዲስ አበባ ከተማ ፍርድ ቤት ነው። 1ኛ ተጠሪ የካርታ ቁጥሩን ጠቅሰው የገለጹት ይዘታ አምና ወይም 2012 ዓ/ም ከወ/ሮ የሺህሀረግ ነጻ የተገዛ ነው። በገቡት ውልም መሰረት ይዘታውን ተረክቤያለው ብለው ፈርመዋል። በውሉ መሰረት ያላስረክቡት ይዘታ ካለም ወ/ሮ የሺህሀረግ ነጻን ሊጠይቁ ይገባል እንጂ ከአመልካች ከውልም ሆነ ከህግ የመነጨ የሚጠይቁት መብት እና ጥቅም የሌለ በመሆኑ ፍርድ ቤቱ ከወዲሁ ክላቸውን ውድቅ ሊያደርገው ይገባል። የስር ፍርድ ቤት ይህንን ውሳኔ የሰጠው የይዘታ ማረጋገጫ ካርታ የማይስተባብል ነው በሚል ድምዳሜ ነው። ነገር ግን ካርታው የተሰጠበት አግባብ ሊስተባብል የሚችል እና ክርክር የሚቀርብበት ነው። አመልካች ይህንን የክርክር ነጥብ አንስተው እየተከራከሩ ባለበት ሁኔታ ይህንን ሳያጣር ካርታ ስላላቸው የመጠየቅ መብት አላቸው በማለት ውሳኔ መስጠቱ አግባብነት የሌለው ስለሆነ ውሳኔው እንዲሸርልኝ ብለዋል። ፍርድ ቤቱ 1ኛ ተጠሪ የተሰጣቸው ካርታ ወደ አመልካች ይዘታ ገብቶ የተሰጠ መሆኑን በማረጋገጥ ክስ ተገቢነት የለውም በማለት መወሰን ሲገባው ካርታውን ብቻ መሰረት በማድረግ ተገቢነት የሌለው ጭብጥ በመመስረት የሰጠው ውሳኔ አግባብነት የሌለው ስለሆነ እና ይዘታው የአመልካች መሆኑን አረጋግጦ ሳለ የሰጠው ውሳኔ ስለሆነ እንዲሸርልን ብለዋል። አመልካች ፍርድ ቤቱን እየጠየቁ የነበረው 1ኛ ተጠሪ አሁን በእጃቸው ያለው ይዘታ ይለካ የሚል ሲሆን ይዘታቸው በተጨማሪም አንሰባቸው ከሆነ በወቅቱ ሽያጭ ያከናወነላቸውን አካል በውሉ መሰረት አላስረክቦኝም ብሎ ከመጠየቅ ውጪ ፍርድ ቤቱ ይዘታው ካርታ ከመስጠቱ በፊት በአመልካች እጅ ያለን ይዘታ ይዘታውንም ትክክለኛ ድንበሩን ባላረጋገጠበት ሁኔታ እና 1ኛ ተጠሪም አላስተባብሉም እየተባለ በካርታና በውል ብቻ መሰረት በማድረግ የይግባኝን ይዘታ ተገቢውን የህግ አመክንዮ መሰረት ሳያደርግ የተሰጠው ውሳኔ አግባብነት ስለሌለው ውሳኔው እንዲሸርልን ብለዋል። ሌላው 1ኛ ተጠሪ የያዙት ይዘታ እንዲለካልን፤ አጠቃላይ በይዘታው ያለው ተጨማሪ ሁኔታ ሳይጣራልን የተሰጠው ውሳኔ ተገቢነት የሌለው ነው ተብሎ እንዲሸርልን በማለት ጠይቀዋል።

የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን ተመልክቶ በቀረበው ጉዳይ ወደ ይዘታዬ ገብተው ገንብተዋል በሚል ለቀረበው ክርክር የሚመለከተው አካል ግራቶች እያንዳንዳቸው ምን ያህል የይዘታ መጠን እንደያዙ እና ማን ወደ ማን እንደገባ እና ግንባታ እንዳከናወነ ለማረጋገጥ የሁለቱንም ይዘታ ልኬት መውሰድ እየተገባው የተጠሪ የአመልካች ይዘታ ሳይላካ ወደ ተጠሪ ይዘታ ገፍተው ገብተዋል በሚል በሰጠው መረጃ ላይ ብቻ መሰረት ተደርጎ በስር ፍርድ ቤት የመወሰኑን አግባብነት ለማጣራት ተጠሪዎች መልስ እንዲያቀርቡ አሟሏል።

1ኛ ተጠሪ ሚያዚያ 04 ቀን 2015 ዓ/ም በተጻፈ የመከላከያ መልስ አመልካች ያቀረቡት አቤቱታ ተገቢነት ያለው አይደለም ምክንያቱም ክርክሩ በግለሰቦች መካከል ስለሆነ ጉዳዩ በፌዴራል ፍርድ ቤቱ መታየቱ ተገቢነት ያለው ነው፤ የስር ፍርድ ቤት የመሀንዲስን ምላሽ መሰረት በማድረግ አመልካች ወደ ተጠሪ ይዘታ ገብተዋል ወይስ አልገቡም የሚለውን በአግባቡ መርምሮ ወደ ተጠሪ ይዘታ መግባታቸው ተረጋግጦ ማስረጃን መዘኛ የሰጠው ውሳኔ ስለሆነ ሊነቀፍ የሚችልበት አግባብ የለም። አመልካች ያቀረቡት አቤቱታ መብታቸው ባልሆነ ነገር ስለሆነ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ እንዲጸናልኝ ብለዋል። አመልካች ለ2ኛ ተጠሪ መጥሪያ ባለማድረሳቸው ከ2ኛ ተጠሪ አንጻር ክርክሩ ተቋርጧል።

የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም ውሳኔው ላይ የተፈጸመ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነው 1ኛ ተጠሪ ያቀረቡት ክስ በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ ወረዳ 11 በይዘታ መለያ ቁጥር A.A 000080209972 የካዳስተር ብሎክ 2 ስፋቱ 175 ካ/ሜ የሆነ የመኖሪያ ቤታቸው ያረፈበት ይዘታ ላይ አመልካች በመግባት ግንባታ እየገነቡ ስለሆነ 1ኛ ተጠሪ በመቃወም ለ2ኛ ተጠሪ አመልክተው በካርታቸው መሰረት ችካል እንዲቸክል ተወስኖ በ10/11/2012 ተቸክሎ አመልካች የገነቡትን እንዲያፈርሱ እና ቦታውን እንዲለቁ ቢታዘዙም ፈቃደኛ ስለሆኑ አመልካች 1ኛ ተጠሪ ይዘታ ላይ የገነቡትን ግንባታ እንዲያፈርሱ እና ቦታውን እንዲለቁ ዳኝነት ጠይቀዋል። አመልካች በበኩላቸው 1ኛ ተጠሪ አሁን በእጃቸው የያዙትን 175 ካ/ሜ ይዘ የተረከቡ ስለሆነ በተሰጠኝ ካርታ መሰረት ይዘታዬን ያስረክቡኝ በማለት የጠየቁት ተቀባይነት የለውም፤ 1ኛ ተጠሪ ይዘታውን ባልያዙበት እና ካርታቸው ላይ የተካተተ በመሆኑ ብቻ አመልካች ይዘው እያዘዙበት ባለበት ያቀረቡት ክስ ውደቅ ሊደረግ ይገባል፤ በይዘታዬ ላይ ተገነባ የሚሉት ግንባታ 1ኛ ተጠሪ ይዘታውን ከማግኘታቸው በፊት የተገነባ ሆኖ ሳለ አዲስ ግንባታ እንደተገነባ በማስመሰል ያቀረቡት ክስ አግባብ አይደለም፤ 1ኛ ተጠሪ ባገኙት ይዘታ ልክ ካርታ ሊሠራላቸው ሲገባ የአመልካችን መብት በሚነካ መልኩ ካርታ እንዲዘጋጅ ያስደረጉ በመሆኑ ካርታው ሊመክን የሚገባው ነው በማለት አመልካች ለ1ኛ ተጠሪ ሊያስረክቧቸው የሚገባ ይዘታ የለም በማለት ተከራክረዋል።

ከግራቶች ክርክር በመነሳት ክርክር ያስነሳው ይዘታ የማን ነው፤ አመልካች ወደ 1ኛ ተጠሪ ይዘታ ገብተው ግንባታ መገንባት አለመገንባታቸው ሊረጋገጡ የሚገባቸው የፍሬ ነገር ጭብጦች ናቸው። በክርክር ሂደት ፍሬ ነገሮችን ማረጋገጥ የሚቻልባቸው ዘዴዎች ማስረጃ፣ በፍርድ ቤት በሚሠጥ የእምነት ቃል፣ ፍርድ ቤት በራሱ ግንዛቤ ሊወስድባቸው የሚችሉ ጉዳዮች፣ የሕግ ግምት እና የመሳሳ ቃል ናቸው። በፍትሐ ብሔር

ክርክር የምንከተለው የማስረዳት ደረጃ ከሁለቱ ወገን የተሻለ ያስረዳው ማን ነው (preponderance of evidence) የሚለውን በመመርመር ነው። የማስረጃ ተገቢነት (relevancy test)፣ የማስረጃው ተቀባይነትን (admissibility) ደንቦችን መከተል እና ለማስረጃው የሚሰጠውን ክብደት (weight of evidence) በመለየት የመወሰን ኃላፊነት ማስረጃ ለመስማትና ለመመዘን ኃላፊነት ያለባቸው ፍርድ ቤቶች ዋና ተግባር ነው። የማስረጃ ለመመዘን ሥልጣን የተሰጠው ፍርድ ቤት ማስረጃ ሲቀበል የተከራካሪዎችን እኩል የመደመጥ መብት ካላከበረ፣ የማስረዳት ሸክም (burden of production) የማን ነው የሚለውን ካልለየ፣ የማስረጃ ተቀባይነትና ተገቢነት ላይ መከተል የሚገባውን ሥርዓት ካልተከተለ፣ በምዘና ጊዜ የሁሉንም ተከራካሪዎች ማስረጃ አብሮ ካልመዘነ፣ ከማስረዳት ደረጃ (standard of proof) አንጻር በሚጠይቀው ደረጃ ልክ መረጋገጡን ካላሳየ እና በመሠረታዊ ሕግ ሆነ በሥነ-ሥርዓት ሕግ ያሉትን የማስረጃ ሕጎችና መርሆች ካላከበረ ጉዳዩ የማስረጃ ምዘና ሳይሆን የሕግ አተረጓጎም ስህተትና ፍርድ ቤት ያለበትን ኃላፊነት አለመወጣት ስለሚሆን የሰበር ሰሚ ችሎቱ የሚመለከተው ጉዳይ ስለመሆኑ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 172206 እና ሌሎች በርካታ መዝገቦች ላይ አስገዳጅ ትርጉም የተሰጠበት ነው።

በተያዘው ጉዳይ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤት የግራቀኙን ምስክሮች በመስማት፣ ያቀረቡትን የሠነድ ማስረጃ በመመልከትና ከሚመለከተው አስተዳደር አካል የቀረበውን ማስረጃ ተቀብሎ የማስረጃውን ተገቢነት በመመርመርና ማስረጃውን በመመዘን አመልካች 1.50 ሜትር በ5.5 ሜትር ወደ 1ኛ ተጠሪ ይዞታ ገብተው ቤት የሰሩ መሆኑን በማረጋገጥ ወደ1ኛ ተጠሪ ይዞታ የገባውን ቤት አፍርሰው የተጠቀሰውን መጠን ይዞታ ለ1ኛ ተጠሪ እንዲያሰረክቡ ወስኗል። ይሕም የተከራካሪዎችን የመደመጥ መብት ያክበረ፣ ለክርክሩ የቀረቡ ማስረጃዎች ተቀባይነትና ተገቢነትን የለየና ተገቢውን የማስረጃ ምዘና መርህ በመከተል በማስረጃ የተረጋገጠውን ፍሬ ነገር መሠረት በማድረግ ውሳኔ የሰጠ ስለመሆኑ እንጂ በዚህ ችሎት ደረጃ ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አላገኘነውም።

ውሳኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 225741 ሐምሌ 08 ቀን 2014 ዓ/ም እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 258286 የካቲት 21 ቀን 2014 ዓ/ም የሠጡት ውሳኔ በሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(1)(ሀ) መሠረት ፀንቷል።
2. በዚህ ችሎት ለወጣ ወጭና ኪሣራ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ትዕዛዝ

- ❖ የውሳኔው ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤቶች ይተላለፍ።
- ❖ የሥር ፍርድ ቤት መዝገብ ይመለስ።
- ❖ መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 235657

ጥቅምት 01 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡-

ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

እንዳሻዉ አዳነ

ተሾመ ሽፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች፡ ወ/ሮ ብርሃኔ አሊ - አልቀረቡም

ተጠሪ፡ አቶ አመሐ ተቀባ - ቀርቦዋል

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍፍል አወሳሰንን የሚመለከት ነው። አመጣጡም ሲታይ፣ ክርክሩ በተጀመረበት ኩዩ ወረዳ ፍርድ ቤት ተጠሪ ባቀረቡት አቤቱታ፣ ከአመልካች ጋር እንደ ባልና ሚስት በጋራ ስንኞር ያፈራናቸው ንብረቶች ናቸው የሚሏቸውን ዘርዘረው ድርሻቸው እንዲከፈላቸው የጠየቁትን ዳኝነት መነሻ ያደረገ ሲሆን፣ ፍርድ ቤቱም በዚህ ላይ የአመልካችን ክርክር እና የግራ ቀኝ ማስረጃ ሰምቶ እና መርምሮ ለዚህ ሰበር ክርክር ምክንያት የሆኑትን ሰርቪስ ቤቶች ጨምሮ የግራ ቀኝ የጋራ መሆናቸው የተረጋገጠውን ንብረቶች ግራ ቀኝ እኩል እንዲካፈሉ ሲል ወስኗል።

አመልካች በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለሰሜን ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ይግባኝም ተቀባይነት አላገኘም። በመቀጠልም አመልካች ቅሬታቸውን ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን፣ ሰበር ሰሚው ችሎት በበኩሉ የሰበር አቤቱታውን አስቀርቦ ግራ ቀኝን ካከራከረ በኋላ፣ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ንብረት መሆኑ የተረጋገጠው በገርባ ጉራቻ ከተማ ውስጥ የሚገኘው አራት ሰርቪስ እና አንድ ማብሰያ ቤት ክፍፍሉ በክልሉ

የቤተሰብ ህግ ላይ በተመለከተው አግባብ እንዲፈጸም የስር ፍርድ ቤቶች መወሰን ሲገባቸው ለአፈፃፀም በማይመች መልኩ በደፈናው እኩል ይካፈሉ በማለት የሰጡት ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት መሆኑን ጠቅሶ ይህንኑ በማረም፣ የሰርቪስ ቤቶችን እኩል ማካፈል ስለማይቻል የቤቱን ግምት ግማሽ ከፍቶ ቤቱን ማስቀረት አለብኝ በማለት አመልካች ያቀረቡትን ቅሬታ ወደቅ በማድረግ፣ በክልሉ ቤተሰብ ህግ ላይ በተመለከተው አግባብ ቅደም ተከተሉን በጠበቀ መልኩ ግራ ቀኝ ይካፈሉ በማለት ወስኗል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ሲሆን፣ አመልካች ጥቅምት 08 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም በአጭሩ ከተጠሪ ጋር እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት ከመጀመሩ በፊት በግል ይዘታዬ ላይ ተገንብቶ የአመልካች የግል ንብረት መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን፣ የጋራ ንብረቶች ናቸው የተባሉት አራት ሰርቪስ ቤቶች እና አንድ ማዕድ ቤት በተጨማሪነት የተገነቡት የግል ቤቱ በተገነባበት 150 ካ/ሜትር ቦታ ላይ በትርፍነት በነበረ ቦታ ላይ እንጂ እራሱን ችሎ ባለ በተለየ ቦታ ላይ አይደለም። ሰርቪስ ቤቶቹ ትልቁን ቤት ከኋላ እና ከፊት ከበዉ የሚገኙ እና የአመልካች የግሏ ከሆነው ትልቁ ቤት ነጥሎ በንብረትነት ማየት አይቻልም፤ በከተማ ስታንዳርድ መሠረት የግል ካርታ ሊወጣላቸው አይችልም፤ ይዉጣ ቢባልም ዋናውን ቤት መዉጫ እና መግቢያ የሚያሳጣው ነዉ። በመሆኑም ሰርቪስ ቤቶችን ለተጠሪ ማካፈል የሚቻለው ግምቱን በመክፈል ብቻ መሆኑን ጠቅሰን ያቀረብነውን ክርክር፣ የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በቂ ትንታኔ እንኳ ሳይሰጥበት፣ የአመልካችን መብት በሚሳረር መልኩ እንደ መጨረሻው አማራጭ ሰርቪስ ቤቶቹ በሐራጅ ተሸጠዉ ገንዘቡን እንዲካፈሉ በማለት የሰጠዉ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ነዉ የሚል ነዉ።

የሰበር አቤቱታዉ በአጣሪ ችሎት ተመርምሮም ክፍፍሉ ዋናውን ቤት ባልነካ መልኩ እንዲፈጸም የሚደረግበት አማራጭ ባላካተተ መልኩ የተወሰነበትን አግባብነት ግራ ቀኝ በተገኙበት አጣርቶ ለመወሰን ሲባል ያስቀርባል ተብሏል። ተጠሪ የካቲት 21 ቀን 2015 ዓ.ም በተፃፈ መልስ በስር ፍርድ ቤቶች በተሰጡ ወሳኔዎች የተፈጸመ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለም የሚሉባቸውን ምክንያቶች በመዘርዘር ጸንቶ እንዲወሰንላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል። አመልካች መጋቢት 22 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል።

ከስር ጀምሮ የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኝ ክርክር ይዘት አጠር አጠር ባለ መልኩ ሲታይ ከፍ ሲል የተመለከተውን ሲመስል፣ ይህ ችሎትም የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰጠው ወሳኔ የተፈጸመ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሰረታዊ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን በጭብጥነት በመያዝ መዘገቡን እንደሚከተለው መርምሮታል። እንደመረመረውም የአመልካች የግል ንብረት መሆኑ በተረጋገጠው ትልቅ ቤት ግቢ ወስጥ የተገነቡት ለክርክሩ መነሻ የሆኑት አራት ሰርቪስ ቤቶች እና አንድ ማዕድ ቤት የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ንብረት መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን፣ አመልካችም ይህን አስመልክቶ ክርክር የላቸውም። የአመልካች ክርክር ክፍፍሉ ሰርቪስ ቤቶች ዋናውን ቤት ከበዉ የተገነቡ መሆናቸውን እና የአመልካችንም መብት ያላገናዘበ መሆኑን በመጥቀስ ነዉ። በሌላ በኩል በኦሮሚያ ክልል ቤተሰብ ህግ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት የሚካፈልበትን ሁኔታ በግልጽ የሚደነግግ ሲሆን፣ በዚህም መሠረት ክፍፍሉ የሚፈጸመው በቅድሚያ ንብረቱ በዓይነት መካፈል የሚቻል ከሆነ በዓይነት፣ በዓይነት መካፈል የማይቻል ከሆነ እና አንደኛው ለሌላኛው እንዲተዉ ማስማማት ካልተቻለ ንብረቱ በሃራጅ እንዲሸጥ በማድረግ ስለመሆኑ በክልሉ የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 118 እና 119 ላይ ከተመለከቱት ግልጽ ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ለሰጠው ወሳኔ መሠረት ያደረገውም እነዚህን ድንጋጌዎች ስለመሆኑ የወሳኔው ግልባጭ ያሳያል።

በመሠረቱ በኢ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3/ሀ) ላይ በግልጽ እንደተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ስልጣን መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመባቸውን ወሳኔዎች በማረም ላይ የተገደበ ነው። መሠረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት ነው? ወይም አንድ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው መቼ ነው? የሚለውን ጽንሰ ሃሳብ አስመልክቶ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በበርካታ መዛግብት ላይ በሰጠው ወሳኔ አመልካች መስፈርቶችን ለማስቀመጥ የሞከረ ቢሆንም፣ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ በህግ ደረጃ ወጥ የሆነ ትርጓሜ አልተሰጠውም ነበር። ይሁንና ከጥር 13 ቀን 2013 ዓ.ም ጀምሮ ስራ ላይ የዋለው የፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 መሠረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት እንደሆነ ትርጓሜ ይሰጣል። የፌዴራል ፍርድ ቤቶች ተግባራቸውን ተጠያቂነት ባለበት ሁኔታ ወጤታማ፣ ቀልጣፋ፣ ተደራሽ እና ተገማች በሆነ ሁኔታ እንዲያከናውኑ ማድረግን አንዱ ዓላማዉ ያደረገው ይህ አዋጅ ካካተታቸው አዳዲስ ድንጋጌዎች ወስጥ አንዱ መሠረታዊ የህግ ስህተት ለሚለው ጽንሰ ሃሳብ ትርጓሜ መስጠቱ እና በክልሎች ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ወሳኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሊታይ የሚችልበትን ሁኔታ አስመልክቶ የተለየ ድንጋጌ ማካተቱ ነው። በአዋጁ በትርጉም ክፍል አንቀጽ 2(4) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ እንደሚቻለው አንድ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች የሚቃረን፣ ህግ ያላግባብ የሚተረጎም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ህግ የሚጠቅስ፣ ለክርክሩ አግባብነት ያለው ጭብጥ ሳይያዝ ወይም ከክርክሩ ጋር የማይዛመድ አግባብነት የሌለው ጭብጥ ተይዞ የተወሰነ፣ በዳኝነት ታይቶ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ ወድቅ በማድረግ የተወሰነ፣ በፍርድ አፈፃፀም ሂደት ከዋናው ፍርድ ጋር የማይገናኝ ትዕዛዝ የተሰጠበት፣ ጉዳዩን አይቶ የመወሰን የዳኝነት ስልጣን ሳይኖር የተወሰነ፣ የአስተዳደር አካል ወይም ተቋም ከህግ ውጭ የሰጠው ወሳኔ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ በመቃረን የተወሰነ ሲሆን ነው።

በመሆኑም የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው በሚል የሰበር አቤቱታ ሲቀርብለት ለአቤቱታው ምክንያት የሆነው ጉዳይ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ ከላይ በዝርዝር ከተመለከቱት ሁኔታዎች ወስጥ ቢያንስ አንዱን ያሟላ ሆኖ ሲገኝ ስለመሆኑ በአዋጁ አንቀጽ 10 ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች የምንገነዘበው ነው። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ለሰበር አቤቱታው ምክንያት የሆነው በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን ሲሆን የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታውን ተቀብሎ በሰበር የማየት ስልጣን የሚኖረው ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ የሚቃረን ሲሆን እንዲሁም አግባብነት የሌለውን ህግ በመጥቀስ ወይም ህግን ያላግባብ በመተርጎም የተሰጠ ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን ሆኖ ጉዳዩም አገራዊ ፋይዳን የሚመለከት ሲሆን ብቻ ስለመሆኑ የአዋጁ አንቀጽ 10 (1/ሐ/ እና /መ) ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ። ከዚህም የምንረዳው የሰበር አቤቱታ የቀረበበት የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ወሳኔ ከእነዚህ ሦስቱ ሁኔታዎች ወጪ ባሉት ሁኔታዎች፣ መሠረታዊ የህግ ስህተትን መስፈርት አስመልክቶ በአዋጁ አንቀጽ 2(4) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ወስጥ አንዱን የሚያሟላ ሆኖ ቢገኝ እንኳን፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን በሰበር የማረም ስልጣን የሌለው መሆኑን ነው። ስለሆነም ይህ የፌዴራል ጠቅላይ ሰበር ሰሚ ችሎት የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን በመቃወም የቀረበለት አቤቱታ አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ስራ ላይ ከዋለ በኋላ ከሆነ ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን ያለመሆኑን በመወሰን ረገድ እነዚህን ልዩ ሁኔታዎች ማለትም በአዋጁ አንቀጽ 10(1/ሐ) ላይ የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ከግምት ወስጥ የማስገባት ኃላፊነት ይኖርበታል።

በዚህ አኳያ የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ ይዘት በአዋጁ አንቀጽ 10 (1/ሐ/ እና /መ) ስር ከተመለከቱት ድንጋጌዎች አንፃር ሲታይ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አልተገኘም። ስለሆነም ተከታዩ ተወስኗል።

ውሳኔ

1. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 404350 ላይ ሐምሌ 11 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 348(1) መሠረት ጸንቷል።
2. በዚህ ችሎት የተደረገ ክርክር ያስከተለውን ወጪ እና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 235657

ጥቅምት 01 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡-

ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

እንዳሻዉ አዳነ

ተሾመ ሽፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች፡ ወ/ሮ ብርሃኔ አሊ - አልቀረቡም

ተጠሪ፡ አቶ አመሐ ተቀባ - ቀርቦዋል

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍፍል አወሳሰንን የሚመለከት ነው። አመጣጡም ሲታይ፣ ክርክሩ በተጀመረበት ከዩ ወረዳ ፍርድ ቤት ተጠሪ ባቀረቡት አቤቱታ፣ ከአመልካች ጋር እንደ ባልና ሚስት በጋራ ስንኞር ያፈራናቸው ንብረቶች ናቸው የሚሏቸውን ዘርዘረው ድርሻቸው እንዲከፈላቸው የጠየቁትን ዳኝነት መነሻ ያደረገ ሲሆን፣ ፍርድ ቤቱም በዚህ ላይ የአመልካችን ክርክር እና የግራ ቀኝ ማስረጃ ሰምቶ እና መርምሮ ለዚህ ሰበር ክርክር ምክንያት የሆኑትን ሰርቪስ ቤቶች ጨምሮ የግራ ቀኝ የጋራ መሆናቸው የተረጋገጠውን ንብረቶች ግራ ቀኝ እኩል እንዲካፈሉ ሲል ወስኗል።

አመልካች በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለሰሜን ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ይግባኝም ተቀባይነት አላገኘም። በመቀጠልም አመልካች ቅሬታቸውን ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን፣ ሰበር ሰሚው ችሎት በበኩሉ የሰበር አቤቱታውን አስቀርቦ ግራ ቀኝን ካከራከረ በኋላ፣ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ንብረት መሆኑ የተረጋገጠው በገርባ ጉራቻ ከተማ ወስጥ የሚገኘው አራት ሰርቪስ እና አንድ ማብሰያ ቤት ክፍፍሉ በክልሉ

የቤተሰብ ህግ ላይ በተመለከተው አግባብ እንዲፈጸም የስር ፍርድ ቤቶች መወሰን ሲገባቸው ለአፈፃፀም በማይመች መልኩ በደፈናው እኩል ይካሄዱ በማለት የሰጡት ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት መሆኑን ጠቅሶ ይህንኑ በማረም፣ የሰርቪስ ቤቶችን እኩል ማካፈል ስለማይቻል የቤቱን ግምት ግማሽ ከፍቶ ቤቱን ማስቀረት አለብኝ በማለት አመልካች ያቀረቡትን ቅሬታ ወደቅ በማድረግ፣ በክልሉ ቤተሰብ ህግ ላይ በተመለከተው አግባብ ቅደም ተከተሉን በጠበቀ መልኩ ግራ ቀኝ ይካሄዱ በማለት ወስኗል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚሁ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ሲሆን፣ አመልካች ጥቅምት 08 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም በአጭሩ ከተጠሪ ጋር እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት ከመጀመሩ በፊት በግል ይዘታዬ ላይ ተገንብቶ የአመልካች የግል ንብረት መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን፣ የጋራ ንብረቶች ናቸው የተባሉት አራት ሰርቪስ ቤቶች እና አንድ ማዕድ ቤት በተጨማሪነት የተገነቡት የግል ቤቱ በተገነባበት 150 ካ/ሜትር ቦታ ላይ በትርፍነት በነበረ ቦታ ላይ እንጂ እራሱን ችሎ ባለ በተለየ ቦታ ላይ አይደለም። ሰርቪስ ቤቶቹ ትልቁን ቤት ከኋላ እና ከፊት ከበዉ የሚገኙ እና የአመልካች የግሏ ከሆነው ትልቁ ቤት ነጥሎ በንብረትነት ማየት አይቻልም፤ በከተማ ስታንዳርድ መሠረት የግል ካርታ ሊወጣላቸው አይችልም፤ ይዉጣ ቢባልም ዋናውን ቤት መውጫ እና መግቢያ የሚያሳጣው ነው። በመሆኑም ሰርቪስ ቤቶችን ለተጠሪ ማካፈል የሚቻለው ግምቱን በመክፈል ብቻ መሆኑን ጠቅሶን ያቀረብነውን ክርክር፣ የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በቂ ትንታኔ እንኳ ሳይሰጥበት፣ የአመልካችን መብት በሚሳረር መልኩ እንደ መጨረሻው አማራጭ ሰርቪስ ቤቶቹ በሐራጅ ተሸጠው ገንዘቡን እንዲካፈሉ በማለት የሰጠው ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ነው የሚል ነው።

የሰበር አቤቱታው በአጣሪ ችሎት ተመርምሮም ክፍፍሉ ዋናውን ቤት ባልነካ መልኩ እንዲፈጸም የሚደረግበት አማራጭ ባላካተተ መልኩ የተወሰነበትን አግባብነት ግራ ቀኝ በተገኙበት አጣርቶ ለመወሰን ሲባል ያስቀርባል ተብሏል። ተጠሪ የካቲት 21 ቀን 2015 ዓ.ም በተፃፈ መልስ በስር ፍርድ ቤቶች በተሰጡ ወሳኔዎች የተፈጸመ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለም የሚሉባቸውን ምክንያቶች በመዘርዘር ጸንቶ እንዲወሰንላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል። አመልካች መጋቢት 22 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል።

ከስር ጀምሮ የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኝ ክርክር ይዘት አጠር አጠር ባለ መልኩ ሲታይ ከፍ ሲል የተመለከተውን ሲመስል፣ ይህ ችሎትም የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰጠው ወሳኔ የተፈጸመ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሰረታዊ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን በጭብጥነት በመያዝ መዘገቡን እንደሚከተለው መርምሮታል። እንደመረመረውም የአመልካች የግል ንብረት መሆኑ በተረጋገጠው ትልቅ ቤት ግቢ ወስጥ የተገነቡት ለክርክሩ መነሻ የሆኑት አራት ሰርቪስ ቤቶች እና አንድ ማዕድ ቤት የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ንብረት መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን፣ አመልካችም ይህን አስመልክቶ ክርክር የላቸውም። የአመልካች ክርክር ክፍፍሉ ሰርቪስ ቤቶች ዋናውን ቤት ከበዉ የተገነቡ መሆናቸውን እና የአመልካችንም መብት ያላገናዘበ መሆኑን በመጥቀስ ነው። በሌላ በኩል በኦሮሚያ ክልል ቤተሰብ ህግ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት የሚካፈልበትን ሁኔታ በግልጽ የሚደነግግ ሲሆን፣ በዚህም መሠረት ክፍፍሉ የሚፈጸመው በቅድሚያ ንብረቱ በዓይነት መካፈል የሚቻል ከሆነ በዓይነት፣ በዓይነት መካፈል የማይቻል ከሆነ እና አንደኛው ለሌላኛው እንዲተዉ ማስማማት ካልተቻለ ንብረቱ በሃራጅ እንዲሸጥ በማድረግ ስለመሆኑ በክልሉ የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 118 እና 119 ላይ ከተመለከቱት ግልጽ ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ለሰጠው ወሳኔ መሠረት ያደረገውም እነዚህን ድንጋጌዎች ስለመሆኑ የወሳኔው ግልባጭ ያሳያል።

በመሠረቱ በኢ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3/ሀ) ላይ በግልጽ እንደተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ስልጣን መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመባቸውን ወሳኔዎች በማረም ላይ የተገደበ ነው። መሠረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት ነው? ወይም አንድ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው መቼ ነው? የሚለውን ጽንሰ ሃሳብ አስመልክቶ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በበርካታ መዛግብት ላይ በሰጠው ወሳኔ አመልካች መስፈርቶችን ለማስቀመጥ የሞከረ ቢሆንም፣ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ በህግ ደረጃ ወጥ የሆነ ትርጓሜ አልተሰጠውም ነበር። ይሁንና ከጥር 13 ቀን 2013 ዓ.ም ጀምሮ ስራ ላይ የዋለው የፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 መሠረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት እንደሆነ ትርጓሜ ይሰጣል። የፌዴራል ፍርድ ቤቶች ተግባራቸውን ተጠያቂነት ባለበት ሁኔታ ወጤታማ፣ ቀልጣፋ፣ ተደራሽ እና ተገማች በሆነ ሁኔታ እንዲያከናውኑ ማድረግን አንዱ ዓላማዉ ያደረገው ይህ አዋጅ ካካተታቸው አዳዲስ ድንጋጌዎች ወስጥ አንዱ መሠረታዊ የህግ ስህተት ለሚለው ጽንሰ ሃሳብ ትርጓሜ መስጠቱ እና በክልሎች ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ወሳኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሊታይ የሚችልበትን ሁኔታ አስመልክቶ የተለየ ድንጋጌ ማካተቱ ነው። በአዋጁ በትርጉም ክፍል አንቀጽ 2(4) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ እንደሚቻለው አንድ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች የሚቃረን፣ ህግ ያላግባብ የሚተረጎም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ህግ የሚጠቅስ፣ ለክርክሩ አግባብነት ያለው ጭብጥ ሳይያዝ ወይም ከክርክሩ ጋር የማይዛመድ አግባብነት የሌለው ጭብጥ ተይዞ የተወሰነ፣ በዳኝነት ታይቶ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ ወድቅ በማድረግ የተወሰነ፣ በፍርድ አፈፃፀም ሂደት ከዋናው ፍርድ ጋር የማይገናኝ ትዕዛዝ የተሰጠበት፣ ጉዳዩን አይቶ የመወሰን የዳኝነት ስልጣን ሳይኖር የተወሰነ፣ የአስተዳደር አካል ወይም ተቋም ከህግ ውጭ የሰጠው ወሳኔ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ በመቃረን የተወሰነ ሲሆን ነው።

በመሆኑም የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው በሚል የሰበር አቤቱታ ሲቀርብለት ለአቤቱታው ምክንያት የሆነው ጉዳይ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ ከላይ በዝርዝር ከተመለከቱት ሁኔታዎች ወስጥ ቢያንስ አንዱን ያሟላ ሆኖ ሲገኝ ስለመሆኑ በአዋጁ አንቀጽ 10 ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች የምንገነዘበው ነው። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ለሰበር አቤቱታው ምክንያት የሆነው በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን ሲሆን የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታውን ተቀብሎ በሰበር የማየት ስልጣን የሚኖረው ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ የሚቃረን ሲሆን እንዲሁም አግባብነት የሌለውን ህግ በመጥቀስ ወይም ህግን ያላግባብ በመተርጎም የተሰጠ ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን ሆኖ ጉዳዩም አገራዊ ፋይዳን የሚመለከት ሲሆን ብቻ ስለመሆኑ የአዋጁ አንቀጽ 10 (1/ሐ/ እና /መ) ድንጋጌዎች ያስገንዝባሉ። ከዚህም የምንረዳው የሰበር አቤቱታ የቀረበበት የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ወሳኔ ከእነዚህ ሦስቱ ሁኔታዎች ወጪ ባሉት ሁኔታዎች፣ መሠረታዊ የህግ ስህተትን መስፈርት አስመልክቶ በአዋጁ አንቀጽ 2(4) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ወስጥ አንዱን የሚያሟላ ሆኖ ቢገኝ እንኳን፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን በሰበር የማረም ስልጣን የሌለው መሆኑን ነው። ስለሆነም ይህ የፌዴራል ጠቅላይ ሰበር ሰሚ ችሎት የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን በመቃወም የቀረበለት አቤቱታ አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ስራ ላይ ከዋለ በኋላ ከሆነ ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን ያለመሆኑን በመወሰን ረገድ እነዚህን ልዩ ሁኔታዎች ማለትም በአዋጁ አንቀጽ 10(1/ሐ) ላይ የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ከግምት ወስጥ የማስገባት ኃላፊነት ይኖርበታል።

በዚህ አኳያ የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ ይዘት በአዋጁ አንቀጽ 10 (1/ሐ/ እና /መ) ስር ከተመለከቱት ድንጋጌዎች አንፃር ሲታይ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አልተገኘም። ስለሆነም ተከታዩ ተወስኗል።

ወሳኔ

- 1. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 404350 ላይ ሐምሌ 11 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 348(1) መሠረት ጸንቷል።
- 2. በዚህ ችሎት የተደረገ ክርክር ያስከተለውን ወጪ እና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 235657

ጥቅምት 01 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡-

ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

እንዳሻዉ አዳነ

ተሾመ ሽፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች፡ ወ/ሮ ብርሃኔ አሊ - አልቀረቡም

ተጠሪ፡ አቶ አመሐ ተቀባ - ቀርቦዋል

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍፍል አወሳሰንን የሚመለከት ነው። አመጣጡም ሲታይ፣ ክርክሩ በተጀመረበት ከዩ ወረዳ ፍርድ ቤት ተጠሪ ባቀረቡት አቤቱታ፣ ከአመልካች ጋር እንደ ባልና ሚስት በጋራ ስንኞር ያፈራናቸው ንብረቶች ናቸው የሚሏቸውን ዘርዘረው ድርሻቸው እንዲከፈላቸው የጠየቁትን ዳኝነት መነሻ ያደረገ ሲሆን፣ ፍርድ ቤቱም በዚህ ላይ የአመልካችን ክርክር እና የግራ ቀኝ ማስረጃ ሰምቶ እና መርምሮ በዚህ ሰበር ክርክር ምክንያት የሆኑትን ሰርቪስ ቤቶች ጨምሮ የግራ ቀኝ የጋራ መሆናቸው የተረጋገጠውን ንብረቶች ግራ ቀኝ እኩል እንዲካፈሉ ሲል ወስኗል።

አመልካች በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለሰሜን ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ይግባኝም ተቀባይነት አላገኘም። በመቀጠልም አመልካች ቅሬታቸውን ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን፣ ሰበር ሰሚው ችሎት በበኩሉ የሰበር አቤቱታውን አስቀርቦ ግራ ቀኝን ካከራከረ በኋላ፣ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ንብረት መሆኑ የተረጋገጠው በገርባ ጉራቻ ከተማ ወስጥ የሚገኘው አራት ሰርቪስ እና አንድ ማብሰያ ቤት ክፍፍሉ በክልሉ

የቤተሰብ ህግ ላይ በተመለከተው አግባብ እንዲፈጸም የስር ፍርድ ቤቶች መወሰን ሲገባቸው ለአፈፃፀም በማይመች መልኩ በደፈናው እኩል ይካሄዱ በማለት የሰጡት ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት መሆኑን ጠቅሶ ይህንኑ በማረም፣ የሰርቪስ ቤቶችን እኩል ማካፈል ስለማይቻል የቤቱን ግምት ግማሽ ክፍያ ቤቱን ማስቀረት አለብኝ በማለት አመልካች ያቀረቡትን ቅሬታ ወደቅ በማድረግ፣ በክልሉ ቤተሰብ ህግ ላይ በተመለከተው አግባብ ቅደም ተከተሉን በጠበቀ መልኩ ግራ ቀኝ ይካሄዱ በማለት ወስኗል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚሁ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ሲሆን፣ አመልካች ጥቅምት 08 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም በአጭሩ ከተጠሪ ጋር እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት ከመጀመሩ በፊት በግል ይዘታዬ ላይ ተገንብቶ የአመልካች የግል ንብረት መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን፣ የጋራ ንብረቶች ናቸው የተባሉት አራት ሰርቪስ ቤቶች እና አንድ ማዕድ ቤት በተጨማሪነት የተገነቡት የግል ቤቱ በተገነባበት 150 ካ/ሜትር ቦታ ላይ በትርፍነት በነበረ ቦታ ላይ እንጂ እራሱን ችሎ ባለ በተለየ ቦታ ላይ አይደለም። ሰርቪስ ቤቶቹ ትልቁን ቤት ከኋላ እና ከፊት ከበዉ የሚገኙ እና የአመልካች የግሏ ከሆነው ትልቁ ቤት ነጥሎ በንብረትነት ማየት አይቻልም፤ በከተማ ስታንዳርድ መሠረት የግል ካርታ ሊወጣላቸው አይችልም፤ ይዉጣ ቢባልም ዋናውን ቤት መውጫ እና መግቢያ የሚያሳጣው ነው። በመሆኑም ሰርቪስ ቤቶችን ለተጠሪ ማካፈል የሚቻለው ግምቱን በመክፈል ብቻ መሆኑን ጠቅሰን ያቀረብነውን ክርክር፣ የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በቂ ትንታኔ እንኳ ሳይሰጥበት፣ የአመልካችን መብት በሚሳረር መልኩ እንደ መጨረሻው አማራጭ ሰርቪስ ቤቶቹ በሐራጅ ተሸጠው ገንዘቡን እንዲካፈሉ በማለት የሰጠው ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ነው የሚል ነው።

የሰበር አቤቱታው በአጣሪ ችሎት ተመርምሮም ክፍፍሉ ዋናውን ቤት ባልነካ መልኩ እንዲፈጸም የሚደረግበት አማራጭ ባላካተተ መልኩ የተወሰነበትን አግባብነት ግራ ቀኝ በተገኙበት አጣርቶ ለመወሰን ሲባል ያስቀርባል ተብሏል። ተጠሪ የካቲት 21 ቀን 2015 ዓ.ም በተፃፈ መልስ በስር ፍርድ ቤቶች በተሰጡ ወሳኔዎች የተፈጸመ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለም የሚሉባቸውን ምክንያቶች በመዘርዘር ጸንቶ እንዲወሰንላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል። አመልካች መጋቢት 22 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል።

ከስር ጀምሮ የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኝ ክርክር ይዘት አጠር አጠር ባለ መልኩ ሲታይ ከፍ ሲል የተመለከተውን ሲመስል፣ ይህ ችሎትም የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰጠው ወሳኔ የተፈጸመ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሰረታዊ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን በጭብጥነት በመያዝ መዘገቡን እንደሚከተለው መርምሮታል። እንደመረመረውም የአመልካች የግል ንብረት መሆኑ በተረጋገጠው ትልቅ ቤት ግቢ ወስጥ የተገነቡት ለክርክሩ መነሻ የሆኑት አራት ሰርቪስ ቤቶች እና አንድ ማዕድ ቤት የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ንብረት መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን፣ አመልካችም ይህን አስመልክቶ ክርክር የላቸውም። የአመልካች ክርክር ክፍፍሉ ሰርቪስ ቤቶች ዋናውን ቤት ከበዉ የተገነቡ መሆናቸውን እና የአመልካችንም መብት ያላገናዘበ መሆኑን በመጥቀስ ነው። በሌላ በኩል በኦሮሚያ ክልል ቤተሰብ ህግ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት የሚካፈልበትን ሁኔታ በግልጽ የሚደነግግ ሲሆን፣ በዚህም መሠረት ክፍፍሉ የሚፈጸመው በቅድሚያ ንብረቱ በዓይነት መካፈል የሚቻል ከሆነ በዓይነት፣ በዓይነት መካፈል የማይቻል ከሆነ እና አንደኛው ለሌላኛው እንዲተዉ ማስማማት ካልተቻለ ንብረቱ በሃራጅ እንዲሸጥ በማድረግ ስለመሆኑ በክልሉ የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 118 እና 119 ላይ ከተመለከቱት ግልጽ ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ለሰጠው ወሳኔ መሠረት ያደረገውም እነዚህን ድንጋጌዎች ስለመሆኑ የወሳኔው ግልባጭ ያሳያል።

በመሠረቱ በኢ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3/ሀ) ላይ በግልጽ እንደተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ስልጣን መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመባቸውን ወሳኔዎች በማረም ላይ የተገደበ ነው። መሠረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት ነው? ወይም አንድ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው መቼ ነው? የሚለውን ጽንሰ ሃሳብ አስመልክቶ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በበርካታ መዛግብት ላይ በሰጠው ወሳኔ አመልካች መስፈርቶችን ለማስቀመጥ የሞከረ ቢሆንም፣ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ በህግ ደረጃ ወጥ የሆነ ትርጓሜ አልተሰጠውም ነበር። ይሁንና ከጥር 13 ቀን 2013 ዓ.ም ጀምሮ ስራ ላይ የዋለው የፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 መሠረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት እንደሆነ ትርጓሜ ይሰጣል። የፌዴራል ፍርድ ቤቶች ተግባራቸውን ተጠያቂነት ባለበት ሁኔታ ወጤታማ፣ ቀልጣፋ፣ ተደራሽ እና ተገማች በሆነ ሁኔታ እንዲያከናውኑ ማድረግን አንዱ ዓላማዉ ያደረገው ይህ አዋጅ ካካተታቸው አዳዲስ ድንጋጌዎች ወስጥ አንዱ መሠረታዊ የህግ ስህተት ለሚለው ጽንሰ ሃሳብ ትርጓሜ መስጠቱ እና በክልሎች ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ወሳኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሊታይ የሚችልበትን ሁኔታ አስመልክቶ የተለየ ድንጋጌ ማካተቱ ነው። በአዋጁ በትርጉም ክፍል አንቀጽ 2(4) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ እንደሚቻለው አንድ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች የሚቃረን፣ ህግ ያላገባብ የሚተረጎም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ህግ የሚጠቅስ፣ ለክርክሩ አግባብነት ያለው ጭብጥ ሳይያዝ ወይም ከክርክሩ ጋር የማይዛመድ አግባብነት የሌለው ጭብጥ ተይዞ የተወሰነ፣ በዳኝነት ታይቶ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ ወድቅ በማድረግ የተወሰነ፣ በፍርድ አፈፃፀም ሂደት ከዋናው ፍርድ ጋር የማይገናኝ ትዕዛዝ የተሰጠበት፣ ጉዳዩን አይቶ የመወሰን የዳኝነት ስልጣን ሳይኖር የተወሰነ፣ የአስተዳደር አካል ወይም ተቋም ከህግ ውጭ የሰጠው ወሳኔ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ በመቃረን የተወሰነ ሲሆን ነው።

በመሆኑም የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው በሚል የሰበር አቤቱታ ሲቀርብለት ለአቤቱታው ምክንያት የሆነው ጉዳይ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ ከላይ በዝርዝር ከተመለከቱት ሁኔታዎች ወስጥ ቢያንስ አንዱን ያሟላ ሆኖ ሲገኝ ስለመሆኑ በአዋጁ አንቀጽ 10 ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች የምንገነዘበው ነው። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ለሰበር አቤቱታው ምክንያት የሆነው በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን ሲሆን የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታውን ተቀብሎ በሰበር የማየት ስልጣን የሚኖረው ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ የሚቃረን ሲሆን እንዲሁም አግባብነት የሌለውን ህግ በመጥቀስ ወይም ህግን ያላገባብ በመተርጎም የተሰጠ ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን ሆኖ ጉዳዩም አገራዊ ፋይዳን የሚመለከት ሲሆን ብቻ ስለመሆኑ የአዋጁ አንቀጽ 10 (1/ሐ/ እና /መ) ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ። ከዚህም የምንረዳው የሰበር አቤቱታ የቀረበበት የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ወሳኔ ከእነዚህ ሦስቱ ሁኔታዎች ወጪ ባሉት ሁኔታዎች፣ መሠረታዊ የህግ ስህተትን መስፈርት አስመልክቶ በአዋጁ አንቀጽ 2(4) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ወስጥ አንዱን የሚያሟላ ሆኖ ቢገኝ እንኳን፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን በሰበር የማረም ስልጣን የሌለው መሆኑን ነው። ስለሆነም ይህ የፌዴራል ጠቅላይ ሰበር ሰሚ ችሎት የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን በመቃወም የቀረበለት አቤቱታ አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ስራ ላይ ከዋለ በኋላ ከሆነ ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን ያለመሆኑን በመወሰን ረገድ እነዚህን ልዩ ሁኔታዎች ማለትም በአዋጁ አንቀጽ 10(1/ሐ) ላይ የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ከግምት ወስጥ የማስገባት ኃላፊነት ይኖርበታል።

በዚህ አኳያ የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ ይዘት በአዋጁ አንቀጽ 10 (1/ሐ/ እና /መ) ስር ከተመለከቱት ድንጋጌዎች አንፃር ሲታይ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አልተገኘም። ስለሆነም ተከታዩ ተወስኗል።

ወሳኔ

- 1. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 404350 ላይ ሐምሌ 11 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 348(1) መሠረት ጸንቷል።
- 2. በዚህ ችሎት የተደረገ ክርክር ያስከተለውን ወጪ እና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር 235371

ጥቅምት 05 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች፡- ብርሃኑ አመነው

ረታ ቶሎሳ

በአወቀት በላይ

ቀነዓ ቂጣታ

ኑረዲን ከድር

አመልካች፡- አቶ መኮንን አባተ

አልቀረቡም

ተጠሪ፡- የአርብ ገበያ ከተማ መሪ ማዘጋጃ ቤት

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን በዚህ አግባብ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው አመልካች በ01/02/2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ በደቡብ ጎንደር ዞን የታች ጋይንት ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ.ቁ. 75766 የካቲት 25 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠውን ውሳኔ የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 58096 ግንቦት 10 ቀን 2014 ዓ.ም እና የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 115661 ሃምሌ 21 ቀን 2014 ዓ.ም በሰጡት ትዕዛዝ ማጽናታቸው መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለታቸው ሲሆን በስር ፍ/ቤት አመልካች ከሳሽ ሆነው ተጠሪ ተከሳሽ ሆነው በካሳ ጉዳይ ተከራክረዋል፡፡

አመልካች በስር ፍ/ቤት በቀን 23/02/2013 ዓ.ም በተጻፈ ክስ በአርብ ገበያ ከተማ ቀበሌ 02 ካላቸው ይዞታ ውስጥ 101.88 ካ.ሜ. የሚሆን መሬት ለመንገድ ስራ ልማት የሚፈለግ በመሆኑ ቦታውን ለቀው እንደሰረክቡ በሚል ተጠሪ ማስጠንቀቂያ የሰጣቸው መሆኑን በመግለጽ በቦታው ለሚገኙ ላላሟቸው የተለያዩ ተክሎች ግምት ብር 260,000.00 (ሁለት መቶ ስልሳ ሺህ) ካሳ ተጠሪ እንዲከፍላቸውና ምትክ ቦታም እንዲሰጣቸው እንዲወሰንላቸው ጠይቀዋል።

ተጠሪም ባቀረበው መልስ አመልካች ለህዝብ ጥቅም ከሚፈለገው ቦታ ውጭ ያለውን የሚታረስ ይዞታ በመልቀቅ ምትክ የመጠየቅ ወይም ለመንገድ ከሚፈለገው ውጭ የሚቀረው ቦታ ዝቅተኛውን የብሎክ ሽንሽና ስታንዳርድ የሚያሟላ ከሆነ ምትክ ቦታ ሳይሰጣቸው በቀሪው ቦታ ላይ የመጠቀም መብት ያላቸው ሲሆን አመልካች ምትክም ሆነ ካሳ ላለመጠየቅና ቀሪውን ቦታ ለመጠቀም ፈቃዳቸውን ገልጸው በቀን 24/12/2008 ዓ.ም በተደረገ የውል ስምምነት ተስማምተው ቀሪው 399 ካ.ሜ በአመልካችና በባለቤታቸው ስም የባለቤትነት የሰነድ ማረጋገጫ የተሰጣቸው በመሆኑ ምትክም ሆነ ካሳ ላለመጠየቅ በተስማሙበት ቦታ ላይ አሁን ምትክ እና ካሳ የሚጠይቁበት የህግ አግባብ የለም። በቦታው ላይ የለማ አትክልት የለም። አለ ቢባልም ግምቱ የተጋነነ ነው በማለት ተከራክሯል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክስና ማስረጃ ከመረመረ በኋላ አመልካች ትክ ቦታ እና ካሳ ላለመጠየቅ የተስማሙ ስለ መሆኑ በቀን 24/2/2008 ዓ.ም የተጻፈ የውል ስምምነት የሰነድ ማስረጃ የቀረበ ሲሆን አመልካች አልተስማማውም በማለት ክደው ቢከራከሩም በማስረጃ ያላስረዱ በመሆኑ ክርክራቸው ተቀባይነት አላገኘም። በመሆኑም ክስ በቀበረበበት በመንገድ ከሚመታው ቦታ ውጭ ያለውን ቦታ ለመጠቀምና ምትክም ሆነ ካሳ ላለመጠየቅ አመልካች በውል ሰነድ የተስማመሙ መሆኑ ከቀረበው የሰነድ ማስረጃ የተረጋገጠ በመሆኑ በዚህ ቦታ ላይ ካሳ እና ትክ ቦታ እንዲሰጣቸው ያቀረቡት ዳኝነት ተቀባይነት የለውም በማለት ወስኗል።

አመልካችም በዚህ ውሳኔ ቅሬታ አድርጎባቸው በማለት መጀመሪያ ለአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የይግባኝ አቤቱታ በኋላም ልክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰበር አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቶቹ የስር ፍ/ቤት ውሳኔ ስህተት አልተገኘበትም በማለት አቤቱታውን ውድቅ አድርገዋል።

አመልካችም የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት በ01/02/2015 ዓ.ም የተጻፈ የሰበር አቤቱታ ለዚህ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም፡- ለዚህ ክስ ምክንያት የሆነው ይዞታ ለሚገኝበት የታች ጋይንት ወረዳ ቅሬታ ሰሚ ጽ/ቤት ባቀረብኩት ቅሬታ መሰረት በቀን 21/07/2012 ዓ.ም በቦታው ላይ ለለማው አትክልት ካሳ እና ለይዞታዬም ምትክ ሊሰጠኝ እንደሚገባ በወሰነልኝ መሰረት ተጠሪ ሊፈጽምልኝ ስላልቻለ ለስር ፍ/ቤት ባቀረብኩት ክስ ተጠሪ ለሚመለከተው ፍ/ቤት ይግባኝ ብሎ ውሳኔውን ያላስሻረውና ጸንቶ ያለ ስለመሆኑ ማስረጃ አቅርቤ እያለ የስር ፍ/ቤት ይህን በአግባቡ ሳይመረምር መወሰኑ አግባብነት የለውም።

ስምምነት አድርገሃል የተባለበት ሰነድ ተጠሪ ቀሪ ቦታ ስለምንፈልግ ፈርም በማለት ያስፈረመኝ እንጂ ምትክ እና ከሳ ላለመጠየቅ ተስማምቼ ያልፈረምኩበት ነው። ሰነዱም ባለቤቱ ያልፈረመችበትና በሰነዱ ላይ በምስክርነት የተዘረዘሩት ሰዎችም ቀርበው ሳያስረዱ የስር ፍ/ቤት ስለ ሰነዱ ትክክለኛነት ሳያረጋገጥ ሰነዱን መሰረት አድርጎ መወሰኑ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው። የመመሪያ ቁጥር 35/2000፣ 8/2007 አንቀጽ 12(1)ን እና የህገ መንግስቱን አንቀጽ 40 በሚቃረን ሁኔታ ተደረገ የተባለው የውል ስምምነት ህግንና ሞራልን የሚቃረንና በግል ይዘታዎች የመጠቀም መብትን የሚጥስና ስህተት ያለበት በመሆኑ የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ ተሸሮ በስር ፍ/ቤት በጠየቅኩት አግባብ ከሳና ምትክ ቦታ እንዲሰጠኝ ይወሰንልኝ የሚል ነው።

አቤቱታው የቀረበለት የሰበር አጣሪ ችሎትም የአሁኑ አመልካች ካለኝ ይዘታ የተወሰደብኝ 101.88 ካ.ሜ ትክ ቦታ ይሁን ከሳ አልተከፈለኝም የሚል ሲሆን የስር ፍ/ቤት በቀረልህ ቦታ ለማልማት ተስማምተሃል በሚል የጠየቀውን ዳኝነት ውድቅ አድርገናል በማለት የወሰነበት አግባብነት መጣራት ስላለበት ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ይቅረብ ግራ ቀኙም መልስና የመልስ መልስ ይቀባበሉ በማለት ትዕዛዝ ሰጥቷል።

ተጠሪም በቀን 20/05/2015 ዓ.ም የተጻፈ መልስ ያቀረበ ሲሆን ይዘቱም ፡- በፌዴራል ደረጃ በወጣው አዋጅ ቁጥር 1161/2011 አንቀጽ 19-20፣ ክልሉ አዋጁን ለማስፈጸም ባወጣው መመሪያ ቁ.44/2013 አንቀጽ 56 እና በቀድሞው መመሪያ ቁ. 7/2010 አንቀጽ 36 መሰረት አመልካች ቅሬታውን መጀመሪያ ለአቤቱታ ሰሚ አካል እና ለይግባኝ ሰሚ ጉባኤ ሳያቀርብ ቀጥታ ክሱን ለስር ፍ/ቤት ማቅረብና ፍ/ቤቱም ጉዳዩን ለማየት የስረ ነገር ስልጣን ሳይኖረው አይቶ መወሰኑና በይግባኝና በሰበር ጉዳዩን ያዩት የስር ፍ/ቤቶች ሳያርሙ ማለፋቸው መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው።

በ24/12/2008 ዓ.ም በተፈረመ የውል ሰነድ አመልካች አሁን ክስ በቀረበበት ቦታ ላይ ምትክም ሆነ ካሳ ላይጠይቅ በነጻ ፍላጎቱ የተስማማ በመሆኑና በፍ/ብ/ህ/ቁ. 1680፣ 1771 እና 1731(1) ተዋዋይ ወገን ወደና ፈቅዶ የሚፈጽመው ውል እንደ ህግ ሆኖ የሚጸና በመሆኑ የስር ፍ/ቤቶች ስምምነቱን መሰረት አድርገው የሰጡት ውሳኔ ስህተት የለበትም። የመመሪያ ቁጥር 8/2007 አንቀጽ 20(1) ሙሉ በሙሉ ይዘታው የሚወሰድበት ከሆነ ካሳና ትክ የሚሰጠው ሲሆን በከፊል ተወስዶበት በቀሪው ለማልማት ፈቃደኛ ከሆነ ደሞ ቀሪውን ይዞ እንደሚቀጥል እንጂ መንገድ በመታው ቦታ ላይ ትክ ወይም ካሳ የሚሰጠው ስለመሆኑ የማይደነግግ በመሆኑና አመልካችም ለመንገድ ከተወሰደው ውጭ ባለው ቀሪ ቦታ ለማልማት ፈቃደኛ ሆኖ እያለ ካሳ እና ትክ እንዲሰጠው መጠየቁ ከህግ አግባብ ውጭ ነው። በመሆኑም የስር ፍ/ቤት የስረ ነገር ስልጣን ሳይኖረው የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ እንዲታረምልን። ይህ ከታለፈ የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ ስህተት የለበትም ተብሎ እንዲጸና እንጠይቃለን የሚል ነው።

አመልካችም በ30/08/2015 ዓ.ም የተጻፈ የመልስ መልስ በማቅረብ አቤቱታቸውን አጠናክረዋል።

ከዚህ በላይ አጠር ባለመልኩ የተገለጸው የግራ ቀኝ ክርክርና በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጡ ውሳኔዎች ይዘት የሚመለከት ሲሆን እኛም የሰበር አጣሪ ችሎት የያዘውን ማስቀረቢያ ጭብጥ መሰረት በማድረግ በውሳኔው ላይ በዚህ ችሎት ደረጃ ሊታረም የሚችል የተፈጸመ መሰረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን አግባብነት ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል።

ተከራካሪ ወገኖች በሚያቀርቡት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ፍርድ ቤት ብይን ሳይሰጥ በማለፍ በዋናው ክርክር ላይ የሚሰጠው ውሳኔ ተገቢነት የሌለውና የፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ.244(2) እና 234 ን የተከተለ አይደለም። የፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ.9 እና 10 ተገናዝበው ሲታዩ ህጉ ከግዛት ክልል የዳኝነት ስልጣን ይልቅ ለስረ ነገር ስልጣን ከፍተኛ ትኩረት መስጠቱን የሚያሳይ በመሆኑ ማንኛውም ፍርድ ቤት በፍሬ ጉዳዩ ላይ ውሳኔውን ከማሳረፉ በፊት በጉዳዩ ላይ የስረ ነገር ስልጣን ያለው መሆኑን የማረጋገጥ መሰረታዊ ግዴታ የተጣለበት መሆኑን ከአጠቃላይ የድንጋጌ ይዘት የምንረዳው ነው።

አሁን በያዝነው ጉዳይ ከላይ እንደተመለከተው አመልካች በስር ፍርድ ቤት ክሳቸውን በተጠሪ ላይ ያቀረቡት ካላቸው ይዘታ ውስጥ 101.88 ኪ.ሜ. የሚሆን መሬት ለመንገድ ስራ ልማት የሚፈለግ መሆኑ ተጠቅሶ ቦታውን ለቀው እንደሰረክቡ ተጠሪ ማስጠንቀቂያ የሰጣቸው መሆኑን በመግለጽ በቦታው ለሚገኙ ላለሟቸው የተለያዩ ተክሎች ግምት ብር 260,000.00 (ሁለት መቶ ስልሳ ሺህ) ካሳ ተጠሪ እንዲከፍላቸውና ምትክ ቦታም እንዲሰጣቸው በመጠየቅ ነው። የመሬት ይዘታ ማስለቀቂያ ትዕዛዝ የደረሰው ወይም እንዲለቅ ትዕዛዝ በተሰጠበት ንብረት ላይ መብቴ ወይም ጥቅሜ ተነካብኝ የሚል ማንኛውም ተነሽ ትዕዛዙ በደረሰው በ፱ (ሰላሳ) ቀናት ውስጥ አቤቱታውን፣ በክልሉ ለሚቋቋመው አቤቱታ ሰሚ አካል ማቅረብ የሚችል መሆኑ ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የመሬት ይዘታ የሚለቀቅበት፣ ካላ የሚከፈልበት እና ተነሿዎች መልሰው የሚቋቋሙበትን ሁኔታ ለመወሰን በወጣው አዋጅ ቁጥር 1161/2011 አንቀፅ 18 እና 19(1) የተመለከተ ሲሆን ይህንን አዋጅ መሰረት በማድረግ የወጣው ደንብ ቁጥር 472/2012 እና በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ለህዝብ ጥቅም መሬት ሲለቀቅ ስለሚከፈል ካሳ እና የልማት ተነሽዎችን መልሶ ለማቋቋም የወጣው የአፈፃፀም መመሪያ 44/2013 በአንቀፅ 57(1) ይህ አቤቱታ ሰሚ ጉባኤ የራሱ ጽሕፈት ቤት የሚኖረው ሆኖ በየወረዳው ወይም በየከተማው አስተዳደር ስር የሚቋቋም መሆኑን የሚያመለክት ሲሆን በዚህ አግባብ የተቋቋመው አቤቱታ ሰሚ ጉባኤ ይዘታው ለህዝብ ጥቅም ሲባል ተወሰደብኝ የሚል ቅሬታ አቅራቢ የሚያቀርበውን ከካሳ እና/ወይም ምትክ ቦታ ጋር በተያያዘ ቅሬታ ተመልክቶ ተገቢውን ውሳኔ የመስጠት ስልጣን ያለው መሆኑን የመመሪያው አንቀፅ 56 ያመለክታል።

አመልካች ከካሳና ምትክ ቦታ ጋር የተያያዘውን ቅሬታቸውን ለታች ጋይንት ወረዳ ቅሬታ ሰሚ ጽ/ቤት አቅርበው በ21/07/2012 ዓ.ም ውሳኔ ማግኘታቸውን በሰበር አቤቱታው ላይ ማመልከታቸው ቅሬታ ሰሚ ኮሚቴው በወረዳው ተቋቁሞ ጉዳዮችን ተመልክቶ ተገቢ ነው የሚለውን እልባት እየሰጠ መሆኑን ያሳያል። ይህ ከሆነ ደግሞ የስር ፍርድ ቤት አመልካች ያቀረቡትን የካሳና ምትክ መሬት ጥያቄ

ከመነሻውም የመመልከት ስልጣን የሌለው መሆኑን በማመልከት አመልካች በፍርድ የተረጋገጠ መብት አለኝ እያሉ አዲስ ክስ በማድረግ ያቀረቡትን ክስ ውድቅ በማድረግ ለጉዳዩ ተገቢውን እልባት ሊሰጥ ሲገባ ጉዳዩን ተቀብሎ ማስተናገዱና ለጉዳዩ አግባብ ነው ያለውን ፍርድ መስጠቱ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላገኘነው፤ በየደረጃው ያሉት ፍርድ ቤቶችም ይህንን በስር በደቡብ ጎንደር ዞን የታች ጋይንት ከፍተኛ ፍርድ ቤት የተሰጠውን ፍርድ ማፅናታቸው መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላገኘነው ተከታዩን ወስነናል።

ውሳኔ

- 1. በደቡብ ጎንደር ዞን የታች ጋይንት ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ.ቁ. 75766 የካቲት 25 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠውን ውሳኔና ይህንን ውሳኔ በማፅናት የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 58096 ግንቦት 10 ቀን 2014 ዓ.ም እንዲሁም የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 115661 ሃምሌ 21 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጡት ትዕዛዝ በፍ/ስ/ስ/ሕ/ቁ.348(1) መሰረት ተሸረዋል።
- 2. በደቡብ ጎንደር ዞን የታች ጋይንት ከፍተኛ ፍርድ ቤት የተጀመረውን አመልካች ከካሳና ምትክ ቦታ አሰጣጥ ጋር በተያያዘ ያቀረቡትን ክስ የደቡብ ጎንደር ዞን የታች ጋይንት ከፍተኛ ፍርድ ቤትና በየደረጃው ያሉት ፍርድ ቤቶች ጉዳዩን የመመልከት የስረ ነገር ስልጣን የላቸውም ብለናል።
- 3. ግራ ቀኙ በሰበር ክርክሩ ምክንያት ያወጡትን ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ።

ጉዳዩ ውሳኔ ስላገኘ መዝገቡ ተዘግቷል።ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 235005

ቀን :- ጥቅምት 07 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች:- እትመት አሰፋ

ደጀኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካች :- ወ/ሮ ቅድስት ደሳለኝ - ጠበቃ ፈቃዱ ሞላ - ቀረቡ

ተጠሪዎች :-1. ወ/ሮ አስናቀች በላቸው - ጠበቃ ተሰማ ሊራሞ - ቀረቡ

2. ወ/ሮ አልማዝ ደሳለኝ

3. አቶ ኡታ ጳልጦ

አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሠጠ።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው የደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል ነው። የክርክሩን አመጣጥ ከሰበር ፍርድ ቤት የመዝገብ ግልባጭ እንደተረዳነው አመልካች በሰበር ፍርድ ቤት ከላሽ፤ ተጠሪዎች ተከላሾች ሆነው ተከራክረዋል። ጉዳዩ የተጀመረው በሶዶ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን አመልካች በ28/11/2012 ዓ/ም ባቀረቡት ክስ 200 ካ/ሜ መሬት በሰሜን መንገድ፣ በደቡብ ቦታ ቁጥር 50፣ በምስራቅ ቦታ ቁጥር 40 እና በምዕራብ ቦታ ቁጥር 42 ላይ የገነባሁትን ቤት ለ3ኛ ተጠሪ አከራይቼ የ5 ወር የኪራይ ዋጋ ብር 2500 ስላልከፈሉኝ

እንዲከፍሉኝና ቤቱን እንዲለቁልኝ። 1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች ወደ ይዞታዬ በመግባት የተለያዩ አትክልቶችን ስለጨፈጨፉብኝና ጉዳት ስላደረሱብኝ ግምቱን ብር 28,300 እንዲከፍሉኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

1ኛ ተጠሪ በ15/03/2013 ዓ/ም ተጽፎ በሰጡት የመከላከያ መልስ የአመልካች ይዞታ 200 ካ/ሜ ሲሆን ያያዙት 400 ካ/ሜ የሚል ነው፤ ቤቱ የእኔ ነው ቦታ ቁጥር 41 ለአመልካች አልሰጠኳቸውም፤ በእጄ ባለው ቤትና አትክልት ላይ ጉዳት አደረስሽ ተብሎ የተከሰሰኩት ያላግባብ ነው፤ በእጄ ባለው ቤትና ይዞታዬ ላይ በተከልኩት አትክልት፤ አከራይቼ በምጠቀመው ቤት ላይ የሀሰት ክስ ነው ያቀረቡብኝና የሀሰት የሰነድ ማስረጃዎች ያሠሩ ስለሆነ አመልካች 1ኛ ተጠሪን የመክሰስ መብት የላቸውም ተብሎ ክላቸው ውድቅ እንዲደረግ ብለዋል። 2ኛ ተጠሪ በ29/03/2013 ዓ/ም ተጽፎ በሰጡት የመከላከያ መልስ ክሱ ዳኝነት አልተከፈለበትም፤ ሁከት ተፈጠረ የተባለበት ጊዜ አልተገለጸም፤ አመልካች ክስ የመመስረት መብት የላቸውም በማለት መቃወሚያ አቅርበዋል። በፍሬ ነገር ደረጃም አመልካች የእኔ ነው የሚሉት ቤት የ1ኛ ተጠሪ ነው፤ 2ኛ ተጠሪ አትክልት አልጨፈጨፍኩም፤ ወደ ቤት አትግቡ አላልኩም። በመሆኑ የፈጠርኩት ሁከት ስለሌለ ክሱ ተዘግቶ በነጻ ልሰናበት ይገባል ብለዋል። 3ኛ ተጠሪ በ13/04/2013 ዓ/ም ተጽፎ ባቀረቡት የመከላከያ መልስ ክሱ ዳኝነት አልተከፈለበትም፤ አመልካች ክስ የማቅረብ መብት የላቸውም በማለት መቃወሚያ አቅርበዋል። በፍሬ ነገር ደረጃ ደግሞ ቤቱን ከ1ኛ ተጠሪ ነው በወር ብር 300 የተከራየሁት፤ የፈጠርኩት ሁከት የለም በማለት ፍርድ ቤቱ ክክሱ በነጻ እንዲያሰናብታቸው ጠይቀዋል።

1ኛ ተጠሪ በአመልካች ላይ በ08/03/2014 ዓ/ም ባቀረቡት የተከሳሽ ከሳሽነት ክስ ለአመልካች በስጦታ 200 ካ/ሜ ቦታ አበርክቼላቸው እያለ በሀሰት 400 ካ/ሜ በስጦታ እንዳገኙ አድርገው፤ ሳይት ፕላን በሀሰት አዘጋጅተው፤ 200 ካ/ሜ ቦታ ሽጠዋል። 1ኛ ተጠሪ በ200 ካ/ሜ ቦታዬ ላይ ቤት ሠርቼ በማከራየት የምጠቀመውን አመልካች ማዘጋጃ ቤቱን በማታለል በሀገ ወጥ መንገድ ሳይት ፕላን ያወጡበት ስለሆነ ሳይት ፕላኑ እንዲመክንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል። አመልካች ለተከሳሽ ከሳሽነት ክሱ በ27/03/2014 ዓ/ም በሰጡት የመከላከያ መልስ ቦታውን በ23/06/2006 ዓ/ም 1ኛ ተጠሪ ለእኔ ሰጥተውኝ ሳይት ፕላን በማውጣት እየተጠቀምኩበት የምገኝ ስለሆነ በፍ/ብ/ሀ/ቁ 2441(2) እና በሰበር መዝገብ ቁጥር 105652 መሰረት ክሱ በይርጋ የሚታገድ ነው፤ 1ኛ ተጠሪ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 33(2)ና (3) መሰረት መብት ስለሌላቸው ክስ የማቅረብ መብት የላቸውም የሚሉ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን አቅርበዋል። በፍሬ ነገር ደረጃም አከራይቼ የምጠቀመው ቤት ነው ያሉት እኔ የገነባሁት የራሴ ቤት ነው፤ የስጦታ ውሉ ጸድቆ፤ በስሜ ሳይት ፕላን የተሠራበት ቤትና በስሜ ለ8 ዓመት ግብር የከፈልኩበት ስለሆነ ቤቱ የአመልካች ነው ተብሎ እንዲወሰንልኝ በማለት ተከራክረዋል።

የሶዶ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤቱም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎቹን ውድቅ በማድረግ በፍሬ ነገር ላይ የግራቀኙን ማስረጃ መርምሮ አመልካች ቤቱን ወደ እራሳቸው ስም እንዳላዘሩ፤ እንዳላከራዩ፤ እንዳልተሰጣቸውና እንደማይመለከታቸው በሰው ምስክሮች ተረጋግጧል። በተጨማሪም አመልካች ቤቱን በስጦታ ተቀብለው ይዘው በቤቱ አለመኖራቸውና ቤቱን አለማከራየታቸው ተረጋግጧል። እንሰቱን ፍቀውም

ሆነ ቤቱን አከራይተው የሚጠቀሙት 1ኛ ተጠሪ መሆናቸውንና የቤቱን ኪራይም አመልካች ተቀብለው እንደሚገኙ ተረጋግጧል። የተከላከሉት ክስን በተመለከተ 1ኛ ተጠሪ ቤቱን ከወላጅ እናታቸው በውርስ ካገኙበት ጊዜ ጀምሮ እስካሁን ቤቱን በማከራየት የሚጠቀሙበት መሆኑን፤ ከ2006 ዓ/ም ጀምሮ ለ8 ዓመት አመልካች ይዞታውን በእጃቸው አድርገው አልኖሩም ተረጋግጧል። በሌላ በኩል አመልካች ከወላጅ እናታቸው በስጦታ 200 ካ/ሜ ቦታና ቤት ተቀብለው በሀሰት 400 ካ/ሜ ቦታ ተቀብያለሁ ብለው በሀሰት ሳይት ፕላን ያዘጋጁ መሆኑን ውል በተደረገ ጊዜ 1ኛ ተጠሪ ለአራድ ክፍል ከተማ ማዘጋጃ ቤት በ26/05/2006 ዓ/ም በጻፉት አቤቱታና የስጦታ ውል በሚደረግበት ጊዜ በነበሩ የሰው ምስክሮች ተረጋግጧል። በመሆኑም አመልካች ከ1ኛ ተጠሪ በስጦታ አግኝቻለሁ የሚሉትን 200 ካ/ሜ ቦታና 36 ቆርቆሮ ቤት በእጃቸው ሳያደርጉና ሳይዙ፤ በ1ኛ ተጠሪ እጅ በሚገኘው ቤት ላይ ሁከት ተፈጥሮብኛል በማለት ያቀረቡት ክስ ተቀባይነት የሌለው ስለሆነ የተፈጠረ ሁከት የለም፤ የአትክልት ግምት ሊከፍላቸው አይገባም፤ የቤቱ ኪራይ ዋጋ ሊከፈላቸው አይገባም፤ 1ኛ ተጠሪ ለአመልካች 200 ካ/ሜ ቦታ ሰጥታለች በማለት ለአመልካች የተሠራው ሳይት ፕላን እንዲመክን ተወስኗል። የወላይታ ሶዶ ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም የአመልካችን የይግባኝና የሠበር አቤቱታ ባለመቀበል ሰርዘዋል።

ይህ የሠበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሳኔ ነው። አመልካች በ24/01/2015 ዓ/ም በጻፉት የሰበር አቤቱታ የሶዶ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በሰጠው ትዕዛዝ መሰረት 1ኛ ተጠሪ የሚከራከሩት በስጦታ የተሰጠው 200 ካ/ሜ ይዞታ እንጂ 400 ካ/ሜ ይዞታ አይደለም በማለት መሆኑን አረጋግጦ ባለበት የስር ፍርድ ቤት ይህንን ወሳኝ ማስረጃ በውሳኔው ላይ እንኳን አለማስፈሩ መሰረታዊ የማስረጃ ምዘና ስህተት ነው። እውነታው ይህ ሆኖ ሳለ 1ኛ ተጠሪ ስጦታ የሰጠሁት 200 ካ/ሜ መሆኑን የሰው ምስክር አረጋግጧል፤ 400 ካ.ሜ ሳይት በሀሰት የተሰራ ነው፤ እያሉ የሚያቀርቡት ክርክር እውነትነት የለውም። 1ኛ ተጠሪ ለአመልካች በሰጡት እና ስልጣን በተሰጠው አካል ዘንድ በፀደቀው የስጦታ ውል መነሻ ማዘጋጃ ቤቱ በህጋዊ የስጦታ ውል የተሰጠውን 400 ካ/ሜ ይዞታ ስሙ-ሀብቱን ወደ አመልካች አዙሮ የ400 ካ/ሜ ይዞታ ሳይት ፕላን ሰርቶ ለአመልካች ሰጥቷል። በስር ፍርድ ቤት ይምክን የተባለው የ400 ካ/ሜ ሳይት ፕላን በህጋዊ መንገድ የተገኘ እና ምንም ሀሰተኛነት የሌለው ነው። የስጦታ ውሉን ህጋዊነት እያመኑ በስጦታ ውሉ መነሻነት በስጦታ ውሉ በተቀመጠው የስጦታ መጠን ማለትም በ400 ካ/ሜ የተሠራውን ሳይት ፕላን ሀሰት ነው ብሎ መከራከር እርስ በራሱ የሚጋጭ ክርክር ነው። ስለሆነም በፀደቀው የስጦታ ውል መሰረት የተሰራው የ400 ካ/ሜ ይዞታ ሳይት ፕላን ይምክን ተብሎ መወሰኑ ተገቢ አይደለም። አመልካች ይዞታውን ልጠቀም በምችልበት መንገድ ስመ ሀብቱን ይገዛ ስጠቀምበት ነበር። ለዚህም ማረጋገጫ በ11/07/2006 ዓ/ም የተደረገ የሊዝ ውል 4 ገጽ ማስረጃ በስር ፍርድ ቤት አያይዣልም። አመልካች በ15/02/2009 ዓ/ም ቁጥሩ አክከማ/492/09 የሆነ የግንባታ ፈቃድ በማውጣት እንዲሁም በ16/10/2012 ዓ/ም ቁጥሩ አቀማ/296/12 የሆነ የግንባታ ፈቃድ በማውጣት ግንባታ በማከናወን እና ቤቱን በማደስ ጭምር በቤቱ ስጠቀምበትና ሳዝበት ነበር። ይህም የግንባታ ፈቃድ በስር ፍርድ ቤት በሰነድ ማስረጃነት የቀረበ ሲሆን ይዞታውን በስጦታ ካገኘሁበት ጊዜ ጀምሮ በየዓመቱ በስሜ ግብር እየከፈልኩ የኖርኩ መሆኑን የሰነድ ማስረጃዎች ለስር ፍርድ

ቤቶች አቅርቦ ባለበት ዳኝነቱን ውድቅ ማድረጋቸው መሰረታዊ የማስረጃ ምዘና ስህተት ስለሆነ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ተሽሮ ስጦታ የተደረገላቸው 400 ካ/ሜ ነው እንዲባልልኝ፤ የጨፈጨፉት ንብረት ግምት ብር 28,000 እንዲከፍለኝና የቤት ኪራይ ዋጋ ብር 2,500 እንዲከፈለኝ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን መርምሮ ግራ ቀኙን የሚያከራክረው ይዘታ በ23/06/2006 ዓ/ም በተደረገው የስጦታ ውል ስምምነት አመልካች በስጦታ የተላለፈው የይዘታ መጠን 400 ካ/ሜ መሆኑን የሚያሳይ ከመሆኑ አኳያ በስር ፍርድ ቤት ሁከት የለም የይዘታ ማረጋገጫውም ይምክን በሚል የተሰጠው ውሳኔ ከመሰረታዊ የማስረጃ ምዘና መርህ አንጻር ለመጣራት ተጠሪዎች መልስ እንዲያቀርቡ አሟሏል። 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች መጥሪያ ደርሷቸው ባለማቅረባቸው መልስ የማቅረብ መብታቸው ታልፏል። 1ኛ ተጠሪ በ03/05/2015 ዓ/ም በተጻፈ የመከላከያ መልስ አመልካች እስከላቀ ሞቱ እንዲጠሩኝና ሳርፍም እንዲቀብሩኝ ከ400 ካ/ሜ ቦታዬ ላይ 200 ካ/ሜ ቦታ የሰጠዎቸው ቢሆንም ከተሰጣቸው ይዘታ ውጪ በድብቅ ስም ሊያዘሩ እንደሆነ የሶዶ ከተማ አራዳ ማዘጋጃ ቤት በ01/09/2014 ዓ/ም በቁጥር አከማ/2149/14 ስለገለጸና ከተሰጣቸው ስጦታ 200 ካ/ሜ ውጪ በተጨማሪ 200 ካ/ሜ ሀሰተኛ ሳይት ፕላን ለማዘጋጀት መጠየቃቸው ስለተረጋገጠ፤ በስምምነታችን መሰረት እንዳልጠሩኝ በሰነድ ማስረጃና በሰው ምስክሮች ስለተረጋገጠ አመልካች ከተሰጣቸው ስጦታ ውጪ ባልተገባ አኳኋን ለግል ብልጽግናቸውና ጥቅማቸው በማሰብ 200 ካ/ሜ ይዘታ በላዩ 3 ክፍል ሰርቪስና 6 እግር ቡና በጣት አሻራቸው አረጋግጠው ለማዘጋጃ ቤት የጻፉት ደብዳቤ ተንኮል የተሞላበትና የሌሎቹን ልጆች ጥቅም ለመጉዳት ታስቦ የተደረገ ስለሆነ በዚህ ተግባራቸው መነሻ የስጦታ ውሉ ቀሪ መደረጉ በሰበር መዝገብ ቁጥር 42346 ከተሰጠው ውሳኔ ጋር ሲነጻጸር ተገቢ ስለሆነ በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ የሚነቀፍበት አግባብ የለም። አመልካች ከ1ኛ ተጠሪ 200 ካ/ሜ ቦታ ብቻ እንደተሰጣቸው የስጦታ ውሉ ሲደረግ በቦታው የነበሩ የሰው ምስክሮች፣ ሽማግሌዎችና አጣሪዎች ከሰጡት አስተያየት ተረጋግጦ አመልካች አለአግባብ ያሠሩት 400 ካ/ሜ ሳይት ፕላን እንዲመክን መወሰኑ አግባብነት ያለው ነው ከሚባል በቀር ሊነቀፍ የሚገባው ስላልሆነ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሊጸና ይገባል ብለዋል። አመልካች በ25/05/2015 ዓ/ም በሰጡት የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል።

የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም በሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነው ከግራቀኝ ክርክር በመነሳት ክርክር ያስነሳው ይዘታና ቤት የማን ነው፤ አመልካች በንብረቱ ላይ መብት ማቋቋም አለማቋቋማቸው ሊረጋገጡ የሚገባቸው የፍሬ ነገር ጭብጦች ናቸው። በክርክር ሂደት ፍሬ ነገሮችን ማረጋገጥ የሚቻልባቸው ዘዴዎች ማስረጃ፤ በፍርድ ቤት በሚሠጥ የእምነት ቃል፤ ፍርድ ቤት በራሱ ግንዛቤ ሊወስድባቸው የሚችሉ ጉዳዮች፤ የሕግ ግምት እና የመሳሳ ቃል ናቸው። በፍትሐ ብሔር ክርክር የምንከተለው የማስረዳት ደረጃ ከሁለቱ ወገን የተሻለ ያስረዳው ማን ነው (preponderance of evidence) የሚለውን በመመርመር ነው። የማስረጃ ተገቢነት (relevancy test)፤ የማስረጃው ተቀባይነትን (admissibility) ደንቦችን መከተል እና ለማስረጃው የሚሰጠውን ክብደት (weight of evidence) በመለየት

የመወሰን ኃላፊነት ማስረጃ ለመስማትና ለመመዘን ኃላፊነት ያለባቸው ፍርድ ቤቶች ዋና ተግባር ነው። ማስረጃ ለመመዘን ሥልጣን የተሠጠው ፍርድ ቤት ማስረጃ ሲቀበል የተከራካሪዎችን እኩል የመደመጥ መብት ካላከበረ፣ የማስረጃ ሽክም (burden of production) የማን ነው የሚለውን ካልለየ፣ የማስረጃ ተቀባይነትና ተገቢነት ላይ መከተል የሚገባውን ሥርዓት ካልተከተለ፣ በምዘና ጊዜ የሁሉንም ተከራካሪዎች ማስረጃ አብሮ ካልመዘነ፣ ከማስረጃ ደረጃ (standard of proof) አንጻር በሚጠይቀው ደረጃ ልክ መረጋገጡን ካላሳየ እና በመሠረታዊ ሕግ ሆነ በሥነ-ሥርዓት ሕግ ያሉትን የማስረጃ ሕጎችና መርሆች ካላከበረ ጉዳዩ የማስረጃ ምዘና ሳይሆን የሕግ አተረጓጎም ስህተትና ፍርድ ቤት ያለበትን ኃላፊነት አለመወጣት ስለሚሆን የሰበር ሰሚ ችሎቱ የሚመለከተው ጉዳይ ስለመሆኑ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 172206 እና ሌሎች በርካታ መዝገቦች ላይ አስገዳጅ ትርጉም የተሰጠበት ነው።

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የሥር ፍርድ ቤት በግራቀኝ የቀረቡ የሰው ማስረጃዎችን በመመዘን አመልካች ክስ በቀረበበት 200 ካሬ ሜትር ይዘታና ቤት ላይ መብት የላቸውም በማለት ወስኗል። አመልካች ንብረቱን ያገኘሁት ከ1ኛ ተጠሪ በ23/06/2006 ዓ/ም በተደረገ የሥጦታ ውል ነው በማለት የሚከራከሩ ሲሆን የሥር ፍርድ ቤትም ይህንን በውሳኔው ላይ አስፍሯል። ነገር ግን የሥጦታ ውሉ ይዘት ምን እንደሆነ በውል የተላለፈው 400 ካሬ ሜትር ወይስ 200 ካሬ ሜትር ስለመሆኑ የውሉን ይዘት በውሳኔው ላይ አላሰፈረም፣ ውሉንም አልመዘነም። ይሕም ተከራካሪዎች ያቀረቡትን ክርክርና ማስረጃ በዝርዝር ሳያሰፍርና የቀረቡትን ሁሉንም ማስረጃዎች ሳይመዘን፣ የተከራካሪዎችን የመደመጥ መብት ያላከበረ፣ ለክርክሩ የቀረቡ ማስረጃዎች ተቀባይነትና ተገቢነትን ያልለየ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ውሳኔ መሆኑን ያሳያል።

በሕግ አግባብ የተከናወነ ውል ላይ የሰፈረ ይዘት በፍ/ሕ/ቁ. 2005(1) እንደተመለከተው ሙሉ እምነት የሚጣልበት በቂ ማስረጃ ነው። በፍ/ሕ/ቁ. 2006(2) መሠረት በውሉ ሠነድ የሠፈረን ቃል በምስክር ማስተባበልም አይቻልም፤ በውሉ ያሉ ምስክሮች ከውሉ ይዘት አንጻር መሰማታቸው ተገቢነቱ የውሉ ቃል አከራካሪ ሲሆን በፍ/ሕ/ቁ. 1730(1) እንደተመለከተው በውሉ የነበሩ ምስክሮች የውሉ ቃል ምን እንደሆነ ለማረጋገጥ እንደሚሰሙ የተመለከተ በመሆኑና በፍ/ሕ/ቁ. 1734 በተደነገገው አግባብ የተዋዋዮችን ሃሳብ መመርመር ተገቢ ሆኖ ሲገኝ ነው። የሥር ፍርድ ቤት የውሉን ይዘት ሳይመዘንና የውሉ ቃል ወይም የተዋዋዮች ሃሳብ ግልጽ መሆን አለመሆኑን ሳያመለክት የሰው ማስረጃዎችን በመመዘን አመልካች በንብረቱ ላይ መብት የላቸውም በማለት መወሰኑ መሠረታዊ የሆነ የማስረጃ ምዘና መርህ አተገባበር ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል። የሥር ክፍተኛ ፍርድ ቤት የክልሉ ሰበር ችሎት ይህን ሳይርሙ ውሳኔውን ማጽናታቸው ሊታረም የሚገባው ነው። ስለሆነም ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ውሳኔ

1. የደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 41475 መስከረም 13 ቀን 2015 ዓ/ም፣ የወላይታ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 56735 ነሀሴ 13 ቀን 2014 ዓ/ም እና

የሶዶ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 03083 ሐምሌ 07 ቀን 2014 ዓ/ም የሠጡት ውሳኔ በሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(1)ለ) መሰረት ተሽሯል።

2. የሶዶ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በፍርዱ በተመለከተው መሠረት በአመልካች ሆነ በ1ኛ ተጠሪ የቀረቡ ክሶችን እና የሥጦታ ውሉን ጨምሮ የቀረቡ ማስረጃዎችን በመመርመር ክርክር ያስነሳው ንብረት የማን ነው የሚለውን የፍሬ ነገር ጭብጥ እንዲወስንና የተጠየቁ ዳኝነቶችን በሕግ መሠረት እንዲወሰን ጉዳዩን በሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(2) መሠረት መልሠናል።

3. በዚህ ችሎት ለወጣ ወጭና ኪሣራ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ትዕዛዝ

- ❖ የውሳኔው ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤቶች ይተላለፍ። የሶዶ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በውሳኔው መሠረት እንዲፈጸም አዘናል። ይጻፍ
- ❖ አፈጻጸሙ ላይ የተሰጠ እግድ ተነስቷል። ይጻፍ
- ❖ መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 234985

ጥቅምት 02 ቀን 2016 ዓ.ም.

ዳኞች፡-

ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዩ

ነጻነት ተገኝ

- አመልካች፡- 1. አቶ መላኩ ፀጋ ዘለሌ ጠበቃ ኔትነት ተስፋዬ
- 2. ወ/ሪት ማህሌት ታደሰ ታችበሌ

ተጠሪ፡- የኢትዮጵያ አዕምሯዊ ንብረት ባለሥልጣን

መዝገቡ የተቀጠረው መርምሮ ፍርድ ለመስጠት ነው። በመሆኑም መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካች መስከረም 23 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ የፌደራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 282586 ሰኔ 29 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጡው ውሳኔ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለታቸው ነው።

ጉዳዩ ግልጋሎት ሞዴል ማስመዘገብን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በኢትዮጵያ አዕምሯዊ ንብረት ትራቢንግ ሲሆን የአሁን አመልካቾች ተፈጥሮአዊ ፈሳሽ ማዳበሪያ “Natural Liquid fertilizer” የሚል ግልጋሎት ሞዴል ለማስመዘገብ ጥያቄ አቅርበው የፓተንት ጥበቃና ቴክኖሎጂ ሽግግር የስራ ክፍል የስነ- ነገር ምርመራ በማድረግ ፈጠራው ከዚህ ቀደም በኢትዮጵያ

ተመሳሳይ የሆኑ ፈጠራዎች በመኖራቸው ከነዚህ የቀደምት ፈጠራዎች የአመልካቾችን ፈጠራ ልዩ የሚያደረገው ነገር ካለ ተጨማሪ ማብራሪያ እንዲያቀርቡ ተደርጎ አሻሽለው ባስገቡት የፈጠራ ዶክሜንት ላይ ዳግም የስራ ነገር ምርመራ በማድረግ የአዲስነት መስፈራት አያሟላም በማለት ማመልከቻቸው ውድቅ አድርጎታል።

አመልካቾች ይህን ውሳኔ በመቃወም ለኢትዮጵያ አዕምሯዊ ንብረት ትራቡናል አቤቱታቸውን አቅርበው ትራቡናሉ የአመልካቾችን አቤቱታ መርምሮ በቀዳሚነት በማመልከቻ ቁጥር Et/Um/20/3546 ከተመዘገበው ፈሳሽ የተፈጥሮ ማዳበሪያ አመልካቾች በተለየ መልኩ በግብዓትነት የጨመሩት የሳማ ቅጠል፣ የቦሎቄ ተክል እና አላማ ናቸው፤ ይሁን እንጂ ይህ የታወቁ ንጥረ ነገሮችን ጥንቅር ተመሳሳይ ተግባር ባላቸው ሌሎች ንጥረ ነገሮች መተካት ስለሆነ ፈጠራውን አዲስ ሊያስብለው እንደማይችል በአነስተኛ ፈጠራ እና ኢንዱስትሪያዊ ንድፍ አዋጅ ቁጥር 123/1987 አንቀጽ 40/2/ ላይ ተገልጿል። ፈጠራ ጥበቃ ሊደረግለት የሚችለው ከዚህ ቀደም ከተሰሩት የፈጠራ ሥራዎች በመለየቱ ብቻ ሳይሆን የቀደምት ጥበባት ፈጠራዎች ሊፈቷቸው ያልቻሉ ችግሮችን በተለየ ሳይንሳዊ መንገድ መፍታት ካስቻለ ነው። በመሆኑም ፈጠራው አዲስ ሊባል አይችልም። በአመልካቾች ቅሬታ ላይ በማመልከቻ ፋይል ቁጥር ET/UM/20/3546 የተመዘገበው ቀደምት ሥራ እምቦጭን ከ2-3% ለኮምፖስት መሥሪያ ግብዓትነት እንደተጠቀመ ቢገልጽም እንዴት እንደሚጠቀምበት ግን አያውቅም ተብሎ ቢገለጽም አመልካቾች እንቦጭን ከ2-3% መጠቀም እንደማይችል ሳይንሳዊ እና ቴክኒካዊ በሆነ መንገድ ማብራሪያ ነበረባቸው፤ በተጨማሪም አመልካቾች እምቦጭን ከ40-50% መጠቀሙ የተሻለ ለውጥ (efficiency) የሚያስገኝ የተሻለ መጠነ ገደብ (range) መሆኑን የሚያሳይ ሳይንሳዊ ማብራሪያ አላቀረቡም። በመሆኑም ፈጠራው አዲስ ነው ሊባል አይችልም።

የአመልካቾች ፈጠራ ግብዓቶች እጽዋቶች ብቻ ቢሆንም ቀደምት ሥራው በዋናነት የተዘጋጀው ከእንስሳት ቅርት አካል እና ውጋጅ ስለሆነ የአመልካቾች ስራን በሸፈነ መልኩ ከሶስት አይነት ግብዓት መጠቀሙ የአመልካቾችን ሥራ የፈጠራ አዲስነት ያሳጣል። በአመልካቾች እና ቀደምት ፈጠራ ሥራዎችን ለማዘጋጀት የሚወስዱት ጊዜ ልዩነቱ ትንሽ ነው፤ በተጨማሪም የማዘጋጃ ጊዜው ልዩነት በፈጠራው ላይ ያመጣው አወንታዊ መሻሻል ወይም የፈታው ችግር ስለመኖሩ ሳይንሳዊ እና ቴክኒካዊ ማብራሪያ ስላልቀረበ የአዲስነት መስፈርትን የሚያሟላ ባለመሆኑ የምዝገባ ጥያቄው በስራ ክፍሉ ውድቅ መደረጉ ተገቢ ነው በማለት የአመልካቾችን አቤቱታ ውድቅ አድርጎታል።

አመልካቾች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱ ይግባኙን በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 337 መሠረት ሰርዘታል።

አመልካቾች መስከረም 23 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ይህን ውሳኔ በመቃወም የቀረበ ሲሆን ይዘቱም የፓተንት ጥበቃ እና ቴክኖሎጂ የሽግግር የስራ ክፍል አመልካቾች ያቀረቡትን ፈጠራ በዲ.ኢ.ቲ/ዩ.ኤም/20/3588 እንዲሁም በዲ.3.ኢ.ቲ/ዩ.ኤም/13/1410 ለምዝገባ ከቀረቡት የፈጠራ ሃሳቦች ጋር በግብዓትም ሆነ በአሰራር ሂደት የማይገናኙ ሆነው እያለ አወዳድሮ ውሳኔ መስጠቱ ተገቢ አለመሆኑን፤ የስራ ክፍሉ የምርት ግብዓትን እና ንጥረ ነገርን እንደተመሳሳይ ነገር አድርጎ በመውሰድ፤ የአመልካቾች የፈጠራ ስራ ሙሉ በሙሉ ከዕጽዋት ብቻ ሆኖ እያለ እና ተወዳዳሪ ፈጠራ ስራው ከእጽዋት እና እንስሳት ሆኖ እያለ፤ የአመልካቾች የተፈጥሮ ማዳበሪያው የሚዘጋጀው እጽዋቱን በመፍጨት አዋህዶ በመፍጨት በማብራራት በቀጥታ በመጭመቅ ሲሆን የተወዳዳሪ ፈጠራ ስራው ደግሞ እፅዋቱን በመክተፍ ከከብት እበት አጥንትና የእንቁላል ቅርፊት ጋር በማዋሃድ በሙቀት በማበስበስ ወደ ፍግ ወይም ኮምፖስት ሂደት በማላለፍ ሆኖ እና ሁለቱ ሃሳቦች የተለያዩ ንጥረ ነገሮች የሚያስገኙ ሆነው እያለ እንዲሁም ከተወዳዳሪው ሃሳብ ተጨማሪ ንጥረ ነገሮችን የሚያስገኝ አዲስነት ያለው ሆኖ እያለ አመልካቾች ያቀረቡት ፈጠራ

የታወቁ ንጥረ ነገሮችን ጥንቅር ተመሳሳይ ተግባር ባላቸው ሌሎች የታወቁ ንጥረ ነገሮች የመተካት እና በሚገኘው ጥቅም ወይም አሰራር ላይ ምንም መሻሻል የማያስገኝ ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ ስህተት መሆኑን፤ ተጠሪ ስለ አዲስነት የሰጠው ትርጉም ከአዋጁ አንቀጽ 39 ከተጠቀሰው ውጪ መሆኑን፤ ቀደምት ጥበቡ ለፈሳሽ ማዳበሪያ ዝግጅት በግብዓትነት የሚጠቀምባቸው ጥሬ እቃዎች እና አመልካች በግብዓትነት የሚጠቀምባቸው ጥሬ እቃዎች የሚለያዩ መሆኑን እንዲሁም ተመሳሳይ ቢሆኑ እንኳን ከተለያዩ ግብዓት የሚመረተውን ንጠረ ነገር ማወዳደሩ ተገቢ አይደለም የሚል ነው።

የአመልካች የሰበር አቤቱታ በሰበር አጣሪው ችሎት ተመርምሮ አመልካች ያቀረበው የፈጠራ ሥራ መብት ጥያቄ አዲስነት አያሟላም ተብሎ ተቀባይነት የለውም ተብሎ የተወሰነበት አግባብ ከአዋጅ ቁጥር 123/87 መሠረት ለማጣራት የሚል ማስቀረቢያ ጭብጥ በመያዝ ተጠሪዎች መልስ እንዲሰጡበት ተደርጎ ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ቀርቧል።

ተጠሪ ጥር 02 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፎ ያቀረበው መልስ ይዘትም አመልካቾች ለምዝገባ ባቀረቡት የፈጠራው መብት ወሰኖች 1-7 ያሉት በሙሉ አዲስነት ስለማያሟሉ እና ፈጠራው የታወቁ ንጥረ ነገሮችን ጥንቅር ተመሳሳይ ተግባር ባላቸው ሌሎች የታወቁ ንጥረ ነገሮች የመተካትና ይህም በሚገኘው ጥቅም ወይም አሰራር ላይ ምንም አይነት መሻሻል የማያስገኝ በመሆኑ በአዋጅ 123/1987 አንቀጽ 40(2) መሰረት የምዝገባ ጥያቄው ውድቅ ሊደረግ ይገባል የሚል ነው ። (የኢትዮጵያ ንብረት አዕምሯዊ ትርቢያና ሰውሳኔው ያቀረባቸውን ምክንያቶች በመዘርዘር እንደ መልስ አቅርቦታል።) አመልካቾች የመልስ መልስ አቅርበው ከመዝገቡ ጋር እንዲያያዝ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ፣ ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች እና ቅሬታው ለሰበር ያስቀርባል ሲባል ከተያዘው ነጥብ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምሮታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የሚቻለው የአመልካቾች በግልጋሎት ሞዴል ለማስመስገብ ያቀረቡት የተፈጥሮ ፈሳሽ ማዳበሪያ Natural Liquid fertilizer የታወቁ ንጥረ ነገሮችን ጥንቅር ተመሳሳይ ተግባር ባላቸው ሌሎች የታወቁ ንጥረ ነገሮች የመተካት እና በሚገኘው ጥቅም ወይም አሰራር ላይ ምንም መሻሻል የማያስገኝ የአዲስነት መስፈርትን አያሟላም በማለት ውድቅ መደረጉን የሚመለከት ነው። በመሆኑም በፈጠራ፣ የአነስተኛ ፈጠራና ኢንዱስትሪ ንድፍ አዋጅ ቁጥር 123/1987 መሰረት የትኞቹ የግልጋሎት ሞዴል ስርተፊኬት ጥበቃ የማይደረግለት ናቸው የሚለውን ከተሰጠው ውሳኔ አንጻር መርምረናል ።

በአዋጅ ቁ 123/1987 አንቀጽ 38(1) ድንጋጌ መሰረት አዲስነትና ኢንዱስትሪያዊ ተግባራዊነት ያለው አነስተኛ ፈጠራ ለአመንጨው የጥበቃ መብት የሚያስገኝ ሲሆን በአዲስነት የማይቆጠረውን በአንቀጽ 39(1) እንደተመለከተው አነስተኛ ፈጠራው በተመዘገበበት ቀን በኢትዮጵያ ውስጥ በታተሙ ጽሁፎች ላይ ቀደም ሲል የተገለጸ ወይም ለሕዝብ የቀረበ ወይም በይፋ ጥቅም ላይ የዋለ ከሆነ ሲሆን ማመልካቸው ከመመዝገቡ 6 ወራት አስቀድሞ መገለጹና ጥቅም ላይ መዋሉ ግን አዲስነቱን አያስቀረውም።

በሌላ በኩል ደግሞ በአዋጅ ቁጥር 123/1987 አንቀጽ 41 እና 42 በተመለከተው መሰረት ከሚሸኑ ምርመራ በማድረግ አንድ የግልጋሎት ሞዴል ስርተፊኬት ሊሰጥ ወይም ላይሰጥ የሚችል ሲሆን በአንቀጽ 40 የተመለከቱት 3 ሁኔታዎች ሲኖሩ ግን በግልጋሎት ሞዴል ስርተፊኬት ጥበቃ አይደረግባቸውም። አነዚህም፡-

- 1.ፓተንት የተሰጠበት ወይም የህዝብ ንብረት የሆነን ነገርየቀድሞ ይዘቱን ፣ጠባይ፣ወይም ተግባር ቀይሮ በአጠቃቀሙ በታለሙለት ተግባሮች ላይ መሻሻልን የማያስከትል ካልሆነ በስተቀር በቅርጽ በመጠን ወይም በማቴሪያል መልክ የሚደረግ ለውጥ፤

- 2. የታወቁ ንጥረ ነገሮችን ጥንቅር ተመሳሳይ ተግባርባቸው የታወቁ ንጥረነገሮች መተካትና ይህም በሚገኘው ጥቅም ወይም አሰራር ላይ ምንም አይነት መሻሻል የማስገኝ ሲሆን፤
- 3. ለሕዝብ ሰላምና ስነምግባር ተጻራሪ የሆኑ አነስተኛ ፈጠራዎች፣ ናቸው።

በተያዘው ጉዳይ ለአመልካች አቤቱታ ውድቅ መሆን በምክንያትነት የተጠቀሰው ከዚህ ቀደም በኢትዮጵያ ተመሳሳይ የሆኑ ፈጠራዎች በመኖራቸው ከነዚህ የቀደምት ፈጠራዎች ዳግም የስራ-ነገር ምርመራ በማድረግ የአዲስነት መስፈራት ለውም በማለት ነው። ይህንንም ለማድግ በቀዳሚነት የተመዘገበውን ፈሰሽ የተፈጥሮ ማዳበሪያ አመልካቾች በተለየ የጨመሩትን ንጥረ ነገሮች ከቀደመው ጋር በማነጻጸር መርምሮ ተመሳሳይ ተግባር ባላቸው ሌሎች ንጥረ ነገሮች መተካት ነው በማለት የደረሱበት ቴክኒካዊ ድምዳሜ እንዲሁም እንቦጭን አስመልክቶ በኮምፖሽት ማዳበሪያነት የተጠቀሙት መጠን አጠቃቀም በተመለከተ ሳይንሳዊ ትንታኔ አልቀረበበትን በማለት ቴክኒካዊ ግምገማ በማድረግ የደረሱበት ውሳኔ መሆኑን ያስገነዝባል ።

ስለሆነም የአመልካች አቤቱታ መሰረት ያደረገው በአስራር ሂደት የማይገናኙ ሆነው አወዳድሮ ውሳኔ ሰጥቷል። የአመልካች የፈጠራ ሥራ ክፍለ-ሰዓት ብቻ ሆኖ ሳላ ክፍለ-ሰዓትና ክፍለ-ሰዓት ህክምና ጋር በማወዳደር የተሰጠ ነው እንዲሁም ውህዳንና ሂደቱን የተመለከተቱን መሰረት በማድረግ ነው። ይህ ደግሞ ማስረጃውን የመመርመር በአዋጁ ስልጣን በተሰጠው ኮሚሽን የተመረመረ እና ፊሬ ነገሩን በማጣራት ሥልጣን ባለው የአዕምሯዊ ንብረት ትራቡናል የተረጋገጠ ነው። በሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3(ሀ)) እና አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10 ድንጋጌዎች መሰረት የተሰጠው ስልጣን ደግሞ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተትን ማረም እንጂ ፍሬ ነገሩን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ባለመሆኑ የበታች ፍርድ ቤቶች በዚህ ረገድ የያዙትን ድምዳሜ ለመወለጥ የሚቻልበት አግባብ የለም።

ስለሆነም የስር ፍርድ ቤቶች አመልካቾች ያቀረቡት ፈጠራ የታወቁ ንጥረ ነገሮችን ጥንቅር ተመሳሳይ ተግባር ባላቸው ሌሎች የታወቁ ንጥረ ነገሮች የመተካት እና በሚገኘው ጥቅም ወይም አሰራር ላይ ምንም መሻሻል የማያስገኝ አዲስነት የሌለው ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት አልተቻለም። በዚህም መሰረት ተከታዩን ተወሰነ።

ውሳኔ

- 1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 282586 ሰኔ 29 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ . በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1/ መሠረት ጸንቷል።
- 2. አመልካችና ተጠሪ በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር ያወጡትን ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 234931
ቀን :- ጥቅምት 06 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች:- አትሙት አሰፋ

ደጅኔ አያንሳ

ብርቅነሽ አሰባለው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካቾች :-	1. ወ/ሮ ደንግቴ ሬክሶ	
	2. ወ/ሮ ድዳዩ ኑቴ	ወኪል ደግፌ ኑቴ - ቀረቡ
ተጠሪዎች :-	1. ወ/ሮ ካለች ኑቴ	
	2. ወ/ሮ ታመነች ኑቴ	አልቀረቡም
	3. ወ/ሮ አበራሽ ኑቴ	

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሠጠ።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው የሲዳማ ብሔራዊ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የሠጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል ነው። የክርክሩን አመጣጥ ከሰበር ፍርድ ቤት የመዝገብ ግልባጭ እንደተረዳነው 1ኛ አመልካች በሰበር ፍርድ ቤት ተከላከለ፤ 2ኛ አመልካች እና ተጠሪዎች ከላሾች ሆነው ተከራክረዋል። ጉዳዩ የተጀመረው በአለታ ወንዶ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን ተጠሪዎች ባቀረቡት ክስ የአባታቸው ኑቴ ወንፋሮ የመጀመሪያ ደረጃ ወራሾች ስለሆን የውርስ ይዞታ ዳር ድንበሩ በምስራቅ መንገድ፣ በምዕራብ አቶ ደሳለኝ ሀይዎ፣ በሰሜን ጥላሁን እርቅይሁን እና በደቡብ ናኤ ተስፋዬ የሚያዋስኑት በላዩ የተለያዩ ንብረቶች የሚገኙበትን ይዞታ አመልካቾች ይዘው ስለከለከሉን የሚች

አባታችንን ድርሻ እንድንካፈል ይወስንልን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል። 1ኛ አመልካች ባቀረቡት የመከላከያ መልስ ለ3ቱም ተጠሪዎች እና ለሌሎች 7 ልጆች ድርሻቸውን ሰጥቻለሁ፤ የቀረው ቤት ትዳር ላልመሰረቱ እና በትምህርት ላይ ላሉ ልጆች ያስቀመጥኩት እና የራሴ ድርሻ ነው፤ ተጠሪዎች የሰጡኋቸውን ድርሻቸውን ይዞታ እና በላይ ያለውን ንብረት ሽጠው የመሰረቱት ክስ ስለሆነ ክሳቸው አግባብነት የለውም በማለት የመከላከያ መልሳቸውን አቅርበዋል።

ጣልቃ ገብ አቶ አዲሱ ኑቴ የሚባሉ ግለሰብ ክስ የተመሰረተበት ይዞታ የእኔንም መብት ስለሚመለከት ክስ ይመለከተኛል፤ ይዞታው ላይ እንሰት፤ ቡና፣ ባህር ዛፍ እና ሌሎች እንጨቶች ጭምር ተክያለሁ፤ እኔ ሠርቼበት የምተዳደርበት ይዞታ ነው በማለት ተከራክሯል። ተጠሪዎች እና አመልካቾች በክስ ላይ መልስ እንዲሰጡበት ትዕዛዝ ተሰጥቶ በሰጡት መልስ እኛ አንጣላም፤ ድርሻቸውን 50 % መውሰድ ህግ ስለሚፈቅድላቸው መውሰድ ይችላሉ፤ ነገር ግን ሴቶች ስለሆኑ ውርስ አይገባቸውም በማለት ያቀረቡትን ክርክር አንቀበለውም ብለዋል። ክርክር ሲሰማም ተጠሪዎች መሬት አልሸጥንም፤ ድርሻችንም አልተሰጠንም በማለት ሲከራከሩ 2ኛ አመልካች እና ጣልቃ ገብ አቶ አዲሱ ኑቴ ለሴቶቹ ልጆች የተሰጠ ድርሻ የለም፤ እኔ አልተጠቀምኩም፤ አልሸጥኩምም በማለት ክሳቸውን በማጠናከር ተከራክሯል።

የአለታ ወንድ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤቱም በመዝገብ ቁጥር 12026 ላይ የግራቀኙን ማስረጃ አስቀርቦ ሰምቶ መዝገቡን በመመርመር ይዞታው የውርስ ንብረት ነው፤ ተጠሪዎች ወራሾች ናቸው በማለት ሌሎች በቁጥር 5 ሴቶች እና በስር ፍርድ ቤት ከሳሾች የነበሩ ድርሻችንን ሽጠናል በማለት በእራሳቸው ፈቃድ ክሳቸውን ስላነሱ በ1ኛ አመልካች እጅ የሚገኘውን የውርስ ንብረት የሆነ በአቶ አዲሱ ኑቴና አቶ ደግፌ ኑቴ ይዞታ መካከል የሚገኘው በሰሜን በአቶ ደሳለኝ አነቦ በደቡብ በአቶ ደና ጉጆ የሚዋሰነውን ይዞታ 1ኛ አመልካች እና ተጠሪዎች ብቻ ሊካፈሉት የሚገባ ነው በማለት፤ ጣልቃ ገብ ድርሻቸውን ስለወሰዱ በእጃቸው ያለው ይዞታ የእሳቸው ነው በማለት ወስኗል።

አመልካቾች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ለከፍተኛ ፍርድ ቤት የይግባኝ አቤቱታቸውን በ01/03/2014 ዓ/ም አቅርበዋል። ፍርድ ቤቱም መዝገቡን መርምሮ በስር ፍርድ ቤት ከሳሽ የነበሩ 5 ሴቶች በራሳቸው ፈቃድ ክስን ትተው ስለወጡ እና ሁለቱ ወንድ ልጆች ድርሻቸው ተሰጥቷቸው ድርሻቸውን ይዘው ሲጠቀሙበት የነበረውን ይዞታ እንዲጠቀሙበት በማለት በስር ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔ የሚነቀፍበት አግባብ የለም በማለት፤ በሌላ በኩል ግን 1ኛ አመልካች የሚችሉ ባለቤት እንደመሆናቸው 50 % ማግኘት ሲገባቸው እና ቀረውን 50 % ወራሾች መከፋፈል ሲገባቸው 1ኛ አመልካችን የመጀመሪያ ደረጃ ወራሽ አድርጎ እኩል ይካፈሉ ብሎ መወሰኑ አግባብነት የሌለው ስለሆነ በአቶ አዲሱ ኑቴ እና በአቶ ደግፌ ኑቴ መካከል በሰሜን በደሳለኝ አነቦ እና በደቡብ በደና ጉጆ ይዞታ መካከል የሚገኘው ይዞታ 50 % ለ1ኛ አመልካች፤ 50 % ለተጠሪዎች በእኩል በማለት ወስኗል። የሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት እና የሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ስበር ሰሚ ችሎት የአመልካቾችን የይግባኝና የሠበር አቤቱታ ባለመቀበል ሰርዘዋል።

ይህ የሠበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሳኔ ነው። አመልካቾች በ23/11/2015 ዓ/ም በጻፉት የሰበር አቤቱታ የተጠሪዎች አባት ከዚህ አለም በሞት የተለዩት በ03/01/1989 ዓ/ም ሲሆን የውርስ ድርሻ ጥያቄ ያቀረቡት ደግሞ በ19/03/2013 ዓ/ም አባታቸው ካረፉ ከ24 ዓመት በኋላ ስለሆነ ክሳቸው በፍ/ብ/ሀ/ቁ 1000(1) እና በአንቀጽ 1845 መሰረት በ10 ዓመት ይታገዳል ለሚለው መቃወሚያ ብይን ሳይሰጥ በዝምታ ማለፉ፤ ከተጠሪዎች ጋር በነበረኝ ክርክር ያቀረብኳቸው የመከላከያ ምስክሮች ተከላክለውልኝ ሳለ ከግል ድርሻዬ 50 % ላይ ለተጠሪዎች እንድታካፍይ በማለት የተሰጠው ውሳኔ በዚህ ፍርድ ቤት እንዲታረምልን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን ተመልክቶ በዚህ ጉዳይ የአሁን 1ኛ አመልካች ከዚህ ቀደም ለተወሰኑት ወራሾች ያከፋፈሏቸው (የሰጧቸው) የሚች ድርሻ ከግምት ሳይገባ የአመልካች ግማሽ ድርሻን ባካተተ መልኩ ግማሹ 50 ለአሁን ተጠሪዎች የተወሰነበትን አግባብነት ለመመርመር ተጠሪዎች መልስ እንዲያቀርቡ አሟል። ተጠሪዎች በ27/04/2015 ዓ/ም በተጻፈ የመከላከያ መልስ ተጠሪዎች የወላጅ አባታችንን የውርስ ድርሻ አለማግኘታችንን በማስረጃ እንዲሁም በውርስ ሀብት አጣሪ ሽማግሌ ተጣርቶ የውርስ ንብረት የወላጅ አባታችንን አለማግኘታችንን በሚገባ አጣርቶ 1ኛ አመልካች 50 % ድርሻቸውን የሚች 50 % ከውርስ ያላገኘን እንድናገኝ መወሰኑ አግባብነት ያለው ስለሆነ ከዚህ አንጻር የወላጅ አባታችን 50 % ብቻ የ1ኛ አመልካች 50 % ሳይካን ተጣርቶ የተሰጠ ውሳኔ በመሆኑ የተፈጸመ የህግ ስህተት የለም በማለት ሊጸና ይገባል ብለዋል። አመልካቾች በ25/05/2015 ዓ/ም በሰጡት የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል።

የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም የሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነው ተጠሪዎች ያቀረቡት የውርስ መሬት ክፍፍል ክስ እስከ ሲዳማ ክልል ሰበር ሰሚ ችሎት ደርሶ ክሱ ውደቅ ተደርጎ ተወስኗል። በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3/ሀ) ላይ በግልጽ እንደተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ስልጣን መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመባቸውን ወሳኔዎች በማረም ላይ የተገደበ ነው። መሠረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት ነው? ወይም አንድ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው መቼ ነው? የሚለውን ጽንሰ ሃሳብ አስመልክቶ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በበርካታ መዛግብት ላይ በሰጠው ወሳኔ አመላካች መስፈርቶችን ለማስቀመጥ የሞከረ ቢሆንም፣ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ በህግ ደረጃ ወጥ የሆነ ትርጓሜ አልተሰጠውም ነበር። ይሁንና ከጥር 13 ቀን 2013 ዓ.ም ጀምሮ ስራ ላይ የዋለው የፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 መሠረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት እንደሆነ ትርጓሜ ይሰጣል። የፌዴራል ፍርድ ቤቶች ተግባራቸውን ተጠያቂነት ባለበት ሁኔታ ወጤታማ፣ ቀልጣፋ፣ ተደራሽ እና ተገማች በሆነ ሁኔታ እንዲያከናውኑ ማድረግን አንዱ ዓላማው ያደረገው ይህ አዋጅ ካካተታቸው አዳዲስ ድንጋጌዎች ወስጥ አንዱ መሠረታዊ የህግ ስህተት ለሚለው ጽንሰ ሃሳብ ትርጓሜ መስጠቱ እና በክልሎች

ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ወሳኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሊታይ የሚችልበትን ሁኔታ አስመልክቶ የተለየ ድንጋጌ ማካተቱ ነው። በአዋጁ በትርጉም ክፍል አንቀጽ 2(4) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ እንደሚቻለው አንድ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች የሚቃረን፣ ህግ ያላገባብ የሚተረጎም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ህግ የሚጠቅስ፣ ለክርክሩ አግባብነት ያለው ጭብጥ ሳይያዝ ወይም ከክርክሩ ጋር የማይዛመድ አግባብነት የሌለው ጭብጥ ተይዞ የተወሰነ፣ በዳኝነት ታይቶ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ ወድቅ በማድረግ የተወሰነ፣ በፍርድ አፈፃፀም ሂደት ከዋናው ፍርድ ጋር የማይገናኝ ትዕዛዝ የተሰጠበት፣ ጉዳዩን አይቶ የመወሰን የዳኝነት ስልጣን ሳይኖር የተወሰነ፣ የአስተዳደር አካል ወይም ተቋም ከህግ ውጭ የሰጠው ወሳኔ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ በመቃረን የተወሰነ ሲሆን ነው።

በመሆኑም የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው በሚል የሰበር አቤቱታ ሲቀርብለት ለአቤቱታው ምክንያት የሆነው ጉዳይ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ ከላይ በዝርዝር ከተመለከቱት ሁኔታዎች ውስጥ ቢያንስ አንዱን ያሟላ ሆኖ ሲገኝ ስለመሆኑ በአዋጁ አንቀጽ 10/1 ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች የምንገነዘበው ነው። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ለሰበር አቤቱታው ምክንያት የሆነው በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን ሲሆን የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታውን ተቀብሎ በሰበር የማየት ስልጣን የሚኖረው ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ የሚቃረን ሲሆን እንዲሁም አግባብነት የሌለውን ህግ በመጥቀስ ወይም ህግን ያላገባብ በመተርጎም የተሰጠ ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን ሆኖ ጉዳዩም አገራዊ ፋይዳን የሚመለከት ሲሆን ብቻ ስለመሆኑ የአዋጁ አንቀጽ 10 (1/ሐ/ እና /መ) ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ። ከዚህም የምንረዳው የሰበር አቤቱታ የቀረበበት የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ወሳኔ ከእነዚህ ሦስቱ ሁኔታዎች ውጪ ባሉት ሁኔታዎች፣ መሠረታዊ የህግ ስህተትን መስፈርት አስመልክቶ በአዋጁ አንቀጽ 2(4) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ውስጥ አንዱን የሚያሟላ ሆኖ ቢገኝ እንኳን፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን በሰበር የማረም ስልጣን የሌለው መሆኑን ነው። ስለሆነም ይህ የፌዴራል ጠቅላይ ሰበር ሰሚ ችሎት የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን ወሳኔ/ትዕዛዝ/ብይን በመቃወም የቀረበለት አቤቱታ አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ስራ ላይ ከዋለ በኋላ ከሆነ ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን ያለመሆኑን በመወሰን ረገድ እነዚህ ልዩ ሁኔታዎች ማለትም በአዋጁ አንቀጽ 10(1/ሐ) ላይ የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ከግምት ውስጥ የማስገባት ኃላፊነት ይኖርበታል።

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ ከፍ ሲል እንደተመለከተው ለሰበር አቤቱታው ምክንያት የሆነው በሲዳማ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው ወሳኔ ሲሆን አቤቱታው የቀረበውም፣ የፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ስራ ላይ ከዋለበት ጥር 13 ቀን 2013 ዓ/ም (አንቀጽ 58 ይመለከቷል)፣ በኋላ በመሆኑ ለጉዳዩ ተፈፃሚነት የሚኖረው ይህ አዋጅ ነው። ከክርክሩ እንደተገነዘብነው ተጠሪዎች

የአባታቸውን የውርስ መሬት ይዞታ ለመከፋፈል ባቀረቡት ክስ መነሻ ድርሻቸውን አለማግኘታቸው ተረጋግጦ እንዲከፈሉ ተወስኗል። 1ኛ አመልካች የይርጋ መቃወሚያ ስለማንሳታቸው የሥር ፍርድ ቤት ፍርድ ይዘት አያሳይም። የ1ኛ አመልካች ድርሻ በተመለከተ ግማሽ ድርሻ ሲገባቸው እንደ አንድ ወራሽ እንዲከፋፈሉ በሥር ፍርድ ቤት የተሰጠውን ውሳኔ ይግባኝ ሰሚ ችሎት በማረም የ1ኛ አመልካች ድርሻ ግማሽ ይዞታው የሚገባቸው ስለመሆኑ በውሳኔው ስለተመለከተ የ1ኛ አመልካች መብትን ባከበረ መንገድ ውሳኔ የተሰጠ መሆኑን ያሳያል። 2ኛ አመልካች በሥር ፍርድ ቤት ከሳሽ የነበሩ ሲሆን በሰበር አቤቱታ ከሥር ተከላሽ ከነበሩት 1ኛ አመልካች ጋር በመሆን በአንድ ዘንግ መቅረባቸው ግልጽ ካለመሆኑም በላይ በሰበር አቤቱታቸው ላይ 2ኛ አመልካች የጠየቁት ዳኝነት ባለመኖሩ በዚህ ረገድ ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አላገኘውም። ስለሆነም የሥር ከፍተኛ ፍርድ ቤት አሻሽሎ የሰጠው እና በክልሉ ሰበር ችሎት የጸናው ውሳኔ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2(4) እና 10(1/d/ እና /መ) ስር ከተመለከቱት ድንጋጌዎች አንጻር ሲታይ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አልተገኘም።

ውሳኔ

1. የሲዳማ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 02889 ሐምሌ 26 ቀን 2014 ዓ/ም፣ የሲዳማ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 02744 የካቲት 07 ቀን 2014 ዓ/ም፣ የሐዋሳ አካባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 1164 ጥር 05 ቀን 2014 ዓ/ም የሠጡት ውሳኔ በሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9/1/ሀ/ መሰረት ፀንቷል።
2. በዚህ ችሎት ለወጣ ወጭና ኪሣራ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ትዕዛዝ

- ❖ የውሳኔው ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤቶች ይተላለፍ።
- ❖ መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰበር መዝገብ ቁጥር 234762

ጥቅምት 8 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡...

- 1. እትመት አሠፋ.
- 2. ደጀኔ አያንሳ
- 3. ብርቅነሽ እሱባለው
- 4. ሀብታሙ እርቅይሁን
- 5. ብርሃኑ መንግስቱ

- አመልካቾች፡-
- 1ኛ. አቶ ገብሩ ባራኪ ገብሬ
 - 2ኛ. ወ/ሮ ንግስት ባራኪ ገብሬ
 - 3ኛ ወ/ሮ ሳባ ባራኪ ገብሬ
 - 4ኛ. ወ/ሮ ገነት ባራኪ ገብሬ
 - 5ኛ. ወ/ሮ ለቱ ባራኪ ገብሬ
 - 6ኛ. አቶ በፍቃዱ ባራኪ ገብሬ
 - 7ኛ. ቱድሮስ ባራኪ ገብሬ

ጠበቃ አቶ ታገል ምትኩ

ተጠሪ፡- የአራዳ ክፍለ ከተማ መሬት ልማት ማኔጅመንት ጽ/ቤት - አልቀረቡም

ለምርመራ የተቀጠረውን መዝገብ መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚው ችሎት በመዝገብ ቁጥር 214370 ሐምሌ 26 ቀን 2014 ዓ.ም በቀለው ችሎት የአመልካቾች ይዘታ 1,144 ካ.ሜ ሆኖ በመልሶ ማልማት የሬጉላራይዜሽን ሥራ በ1,072 ካ.ሜ ላይ ካርታ የተዘጋጀላቸው መሆኑ ተረጋግጦ

ማስረጃ ቀርቦ እያለ የቤት ቁጥር 556 አጠቃላይ ይዘታ መጠን 1,500 ካ.ሜ ነው ተብሎ መወሰኑ አግባብ አይደለም በማለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔን መሻሩ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ በሰበር ሰሚው ችሎት ሊታረም ይገባል በማለት አመልካች መስከረም 18 ቀን 2015 ዓ.ም የሰበር አቤቱታ ስላቀረቡ ነው። ጉዳዩ የከተማ ይዘታን የሚመለከት ክርክር ሆኖ ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው። በዚህ ፍርድ ቤት አመልካች ከላሾች ፣ ተጠሪ ደግሞ ተከላሻ በመሆን ተከራክረዋል።

አመልካች ያቀረቡት ክስ ይዘት፡- ከወላጆቻቸው ተላልፎላቸው በ1ኛ አመልካች ስም ተመዝግቦ የሚገኝ በአራዳ ክፍለ ከተማ ወረዳ 01/02 የቤት ቁጥር 556 አጠቃላይ ይዘታው 1,500 ካ.ሜ ላይ ያረፈ መኖሪያ ቤት አፍርተናል። አመልካች ይዘታው የአከባቢውን ፕላን (LDP) መሠረት በማድረግ በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ከ20 በላይ ፎቅ የመገንባት አቅሙ እንዳላቸው ፣ ይህም ለቢዝነስ ሴንተርና አፓርታማ አገልግሎቶች የሚውል እንደሆነ ለተጠሪ ቢገለጽም ተጠሪ ቦታውን የማልማት አቅም የላቸውም በሚል የኢ.ዲ.ስ አበባ ከተማ አስተዳደር ያወጣውን የካሣ ግምት ምትክ ቦታና ቤት አሰጣጥ መመሪያ ቁጥር 19/2003 አንቀጽ 27 እና 28 ቅድሚያ ባለይዘታዎች ማልማት እንደሚችሉ የሚደነግገውን ሕግ በመተላለፍ ከነበረን 1,500 ካ.ሜ ቦታ 400 ካ.ሜ ቦታ በመቀነስ ለሌላ 3ኛ ወገን አላግባብ ለመስጠት የሚያደርገው እንቅስቃሴ ሕገ - ወጥ ነው ተብሎ ካርታ ለመስጠት የሚያደርገው ሂደት እንዲቆምላቸው ፣ የባለቤትነት ካርታ ሰጥቶ ከሆነ እንዲመክንና በ1,500 ካ.ሜ ይዘታ ላይ የይዘታ ማረጋገጫ ካርታ እንዲሰጣቸው እንዲወስንላቸው ጠይቀዋል።

ተጠሪ ለክሱ በሰጠው መልስ፡- በግቢው ውስጥ መንግስት የሚስተዳድርው የቀበሌ ቤት ስላለ አመልካች ግቢውን መጠቀም የሚችሉት ከሌሎች ነዋሪዎች ጋር በጋራ ነው። የቤቱ ግንባታ ያረፈው 437 ካ.ሜ ሲሆን ለግቢው በፕሮፖዥን የሚደርሰው ድርሻ 707 ካ.ሜ በመሆኑ በድምሩ በ1144 ካ.ሜ ላይ የይዘታ ማረጋገጫ ካርታ ታህሳስ 3 ቀን 1999 ዓ.ም ቁጥሩ አ01/02/38/1334 በወ/ሮ ገነት ተሰማ ስም ተሰጥቷቸዋል። አመልካች ይዘታቸው 1,500 ካ.ሜ መሆኑን የሚያሳይ ካርታ የላቸውም። ፊት-ላራይዜሽን በሚሰራበት ወቅት አዲሱ ይዘታ ከነባሩ ይዘታ ማነስ እንደሚኖርበት በተቀመጠው መሠረት አመልካች በ1,072 ካ.ሜ ተዘጋጅቶላቸው ቦታውን በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ለማማልት ከስምምነት ስለደረሱ ተጠሪ የተጣለበትን ኃላፊነት እየተወጣ እንጂ ሁከት እየፈጠረ አይደለም በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም አመልካች በተጠሪ ላይ የሁከት ይወገድልን ክስ አቅርበው ተጠሪ የሁከት ድርጊት መፍጠሩን ተረጋግጦ ሁከቱ ተወግዶ ቦታው ላይ የሚደረገው ሽንሻኖ ሕገ - ወጥ መሆኑን የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 284314 ላይ ሐምሌ 16 ቀን 2012 ዓ.ም በዋለው ችሎት ውሳኔ ሰጥቷል። ተጠሪ ለክርክሩ ምክንያት የሐነው ይዘታ የአመልካች አይደለም በማለት ክዶ አልተከራከረም። የተጠሪ ክርክር ከላይ በተላለፈልን ሰርኩላር መሠረት ከይዘታው ላይ ቀንሰን ካርታ ሰጥተናል የሚል ነው። በሰነድ እና በፍርድ ቤት ውሳኔ የአመልካች መሆኑ የተረጋገጠውን ይዘታ ለሶስተኛ ወገን ለማስተላለፍ የሚያደርገው እንቅስቃሴ ሊያቆም ይገባል። በአራዳ ክፍለ ከተማ ወረዳ 01/02 የቤት ቁጥር 556 እና ስፋቱ 1,500 ካ.ሜ የሆነው ይዘታ የአመልካች ነው በማለት ወስኗል። ተጠሪ ውሳኔውን በመቃወም ባቀረበው ይግባኝ በመዝገብ ቁጥር 199680 ላይ ጉዳዩን የተመለከተው ይግባኝ ሰሚው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ተጠሪ ክርክር የተነሳበት ቤት ይዘታ ውስጥ መንግስት የሚያስተዳድረው የቀበሌ ቤት ስላለ በሥራ ላይ ባለው መመሪያ መሠረት ለአመልካች በቤታቸው ልክ በአንፃራዊነት ሊደርሳቸው የሚችለው ይዘታ 1,144 ካ.ሜ በመሆኑ በዚህ ላይ ካርታ ተሰጥቷቸዋል በማለት ክርክር አቅርቦ እያለ የሥር ፍርድ ቤት ይህን ክርክር ሳያጣራ ፣ ተጠሪ አመልካች 1,500 ካ.ሜ ይዘታ እንዳላቸው እንዳልካደ በመውሰድ በመመሪያ

ወይንም በሰርኩላር ምክንያት የአመልካቾች መብት ተጥሷል መባሉ አግባብ አይደለም። በይዘታው ውስጥ መንግስት የሚያስተዳድረው ቤት መኖር አለመኖሩ ፣ ካሉ በከተማ አስተዳደሩ መመሪያ መሠረት አመልካቾች ማስረጃ ሊያገኙበት የሚገባው የቤቶቹ ይዘታ መጠን ምን ያክል እንደሆነ ግራ ቀኙ በሚያቀርቡትን ማስረጃ ወይንም ፍርድ ቤቱ ተገቢ ነው ባለው መንገድ አጣርቶ ውሳኔ እንዲሰጥ በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ 343(1) መሠረት ወደ ፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት መልሶታል።

በዚህ አግባብ መዝገቡ የተመለሰለት የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካቾች በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 256 በመሠረት ያቀረቡት ተጨማሪ ማስረጃ የአዋሽ ባንክ ኢ.ማ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት እና ይዘታ መንግስት የሚስተዳድራቸው የቀበሌ ቤቶች መኖር አለመኖራቸው መረጃ እንዲሰጠው ጠይቆ የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር የመሬት ይዘታ እና አስተዳደር ጽ/ቤት ሰኔ 22 ቀን 2013 ዓ.ም በቁጥር አ/ይ/አስ/3577/13 በተፃፈ ደብዳቤ ለክርክሩ ምክንያት በሐነው ቤትና ይዘታ በመንግስት የሚተዳደሩ የቀበሌ ቤቶች የሌሉ መሆኑን ገልጾ ጽፏል። ከተከሳሽ ክርክር ፍርድ ቤቱ እንደተረዳው ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ይዘታ የአመልካቾች መሆኑን ነው። የተጠሪ ክርክር በበላይ አካል በተላለፈልን ሰርኩላር መሠረት ቀንሰን የይዘታ ማረጋገጫ ሰጥተናል የሚል ነው። ለክርክሩ ምክንያት የሐነው ቤት እና ይዘታ የተጠሪዎች መሆኑ ስለተረጋገጠ ተጠሪ ይዘታውን ለ3ኛ ወገን ለማስተላለፍ የሚያደርገው እንቅስቃሴ ልቆም ይገባል ፣ በአራዳ ክፍለ ከተማ ወረዳ 01/02 የቤት ቁጥር 556 እና ስፋቱ 1,500 ካ.ሜ የሆነው ቦታ የአመልካቾች ነው በማለት ወስኗል። ተጠሪ ውሳኔውን በመቃወም ባቀረቡት የይግባኝ ቅሬታ ጉዳዩን የተመለከተው የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚው ችሎት ክርክሩ በዋናነት የይዘታ መጠንን የሚመለከት ሆኖ በአዋሽ ባንክ ኢ.ማ ጠያቂነት የቀረበው ማስረጃ የይዘታ መጠን አይገልጽም ፣ በአንፃሩ የይዘታውን መጠን በተመለከተ በተደረገ ልኬት የሬጉላራይዜሽን ሥራ በሚሰራበት ጊዜ አዱሱ ካርታ ከነባር ይዘታ እንደሚያንስ በተቀመጠው መስፈርት መሠረት በተጠቀሰው ይዘታ ላይ የአመልካቾች ይዘታ መጠን 1,144 ካ.ሜ መሆኑን ፣ በአከባቢው ላይ መልሶ ማልማት ሥራ የነበረ እና የተጠቀሰው ይዘታም የቀበሌ ቤቶች የነበሩት መሆኑን በመግለጽ ፣ በመልሶ ማልማት የሬጉላራይዜሽን ሥራ ለአመልካቾች በ1,072 ካ.ሜ ይዘታ ላይ ካርታ የተዘጋጀላቸው መሆኑ ተረጋግጦ ማስረጃ ቀርቦ እያለ የሥር ፍርድ ቤት አመልካቾች የይዘታውን መጠን በተመለከተ መዝገቡ በመመሪያ ወደ ሥር ፍርድ ቤት ከተመለሰ በኋላ ያቀረቡት ማስረጃ በሌለበት በተጠሪ በኩል የቀረቡ ማስረጃዎችን ውድቅ በማድረግ በድጋሚ በአራዳ ክፍለ ከተማ ወረዳ 01/02 የቤት ቁጥር 556 አጠቃላይ የይዘታ ስፋቱ 1,500 ካ.ሜ የሐነው ቦታ የአመልካቾች ነው በሚል የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ ሽሯል።

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህን ውሳኔ በመቃወም ሆኖ ይዘቱ፡- ለክርክሩ ምክንያት የሐነው ቤትና ይዘታ ሥር መንግስት የሚያስተዳድረው የቀበሌ ቤቶች የሌሉ መሆኑን አመልካቾች ማስረጃ ያቀረብን ቢሆንም በተጠሪ ይህን ልያስተባብል የሚችል ምንም ማስረጃ ስላላቀረበ እና አመልካቾች ያቀረቡትን ማስረጃም የሰጠው እራሱ በመሆኑ የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በማስረጃ የተረጋገጠውን ፍሬ ነገር መሠረት አድርጎ የሰጠውን ውሳኔ ይግባኝ ሰሚው ጠቅላይ ፍርድ ቤት አስቀድሞ ከሰጠው መመሪያ በመውጣት በመዝገብ ቁጥር 284314 ላይ ይዘታው የአመልካቾች መሆኑ ተረጋግጦ የተሰጠውን ውሳኔ በሚቃረን ውሳኔ መስጠቱ ተገቢነት የለውም። ተጠሪ በበላይ አካል በተላለፈልን ሰርኩላር መሠረት ቀንሰን የይዘታ ማረጋገጫ ካርታ ሰጥተናል በማለት የሚያቀርበው ክርክር ሕገ - መንግስታዊ የንብረት መብትን ይጥሳል። ቤትና ይዘታውን ከእናታችን እና አባታችን በውርስ አግኝተን ላለፉት 50 እና 60 ዓመታት በእጃችን አድርገን ይዘን የምናስተዳድረው ነው ፣ በይዘታው ላይ ያሉ ቤቶች የመንግስት አለመኖራቸው ፣ መንግስት አስተዳደሮም እንደማያውቅ በማስረጃ ተረጋግጦ ውሳኔ አግኝቶ እያለ ይግባኝ ሰሚው ጠቅላይ ፍርድ ቤት ፣ ቤት እና ይዘታውን ነጣጥሎ ለማየት የሞከረበት መንገድ አግባብ

ባለመሆኑ የይግባኝ ሰሚው የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ ተሸሮ የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ እንዲፀና ጠይቀዋል።

ይግባኝ ሰሚው የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ክርክር የተነሳበት ቤትና ይዞታ ውስጥ መንግስት የሚያስተዳድረው የቀበሌ ቤት ስለመኖሩ ፣ ካለ በስተጫ አስተዳደሩ መመሪያ መሠረት አመልካቾች ማስረጃ ሊያገኙ የሚገባቸው የይዞታ መጠን ምን ያክል እንደሆነ ግራ ቀኙ የሚያቀርቡት ማስረጃ ወይም ፍርድ ቤቱ ተገቢ ነው ብሎ ባመነበት መንገድ አጣርቶ እንዲወሰን በነጥብ በመለሰው መሠረት የአ/አ/ከ/አስ/መ/ይ/አስ/ጽ/ቤት ሰኔ 22 ቀን 2013 ዓ.ም ለአዋሽ ባንክ ኢ.ማ በጻፈው ደብዳቤ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት እና ይዞታ ላይ መንግስት የሚያስተዳድረው የቀበሌ ቤት የሌለ መሆኑን የቀረበውን መግለጫ መሠረት አድርጎ የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ ይግባኝ ሰሚው የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመሻር የመወሰኑን አግባብነት አስቀድሞ እንዲጣራ ከተያዘው ጭብጥ ጋር አገናዝቦ ለመመርመር ያስቀርባል ተብሎ ተጠሪ በጽሑፍ በቀረበው የሰበር አቤቱታ ላይ መልስ እንዲያቀርቡ ትዕዛዝ ሰጥቷል።

ተጠሪ ያቀረበው መልስ ይዘት፡- አመልካቾች ክስ ያቀረቡበት 1,500 ካ.ሜ ይዞታ የእነሱ ለመሆኑ የይዞታ ማረጋገጫ አላቀረቡም። በሥር ፍርድ ቤት ካርታ ነው በማለት ያቀረቡት ማስረጃ ካርታ ሳይሆን የቦታውን አቀማመጥ የሚያሳይ ነው። ካርታ ነው ቢባል እንኳን በኃይለ ስላሴ ዘመን የወጣ በአሁኑ ወቅት ስለማያገለግል ተቀባይነት የለውም። በፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የቀረበው ማስረጃ የአመልካቾች ይዞታ 1,500 ካ.ሜ ነው የማያስብል በመሆኑ የከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ አግባብነት የለውም። በሥር ፍርድ ቤት ያቀረብነው ክርክር በበላይ አካል በተላለፈልን ሰርኩላር መሠረት ነው የሚል ሳይሆን የሬጉላራይዜሽን ሥራ በሚሰራበት ጊዜ አዲሱ ካርታ ከነገር ይዞታ ማነስ እንደሚኖርበት በተቀመጠው መሠረት መሆኑን በመግለጽ ያቀርብነውን መከራከሪያ የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በማለፍ የሰጠው ውሳኔ ተገቢ ባለመሆኑ የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሳኔውን መሻሩ ሕጉን መሠረት ያደረገ ነው። የሰበር አመልካቾች የቤት ቁጥር 556 የቤቱ ግንባታ ያረፈበት 347 ካ.ሜ ሲሆን በፕሮፖርሽን ከግቢው ለቤቱ የሚደርሰው 707 ካ.ሜ ሲሆን በድምሩ 1144 ካ.ሜ ብቻ የሚደርሳቸው ሆኖአያለ 1,500 ካ.ሜ ነው የሚደርሰን በማለት የሚያቀርቡት ክርክርም ሆነ የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ አግባብነት የሌለው በመሆኑ ይግባኝ ሰሚው ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ ሊፀና ይገባል በማለት ተከራክረዋል። አመልካቾችም የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ አቅርበዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከፍ ሲል የተመለከተው ሲሆን ችሎቱም ለሰበር አቤቱታው መሠረት የሆነው ውሳኔ መሠረታዊ ሕግ ስህተት የተፈፀመበት መሆን አለመሆኑን ለክርክሩ አግባብነት ካለው የሕግ ድንጋጌ አንፃር እንደሚከተለው መርምሯል። በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 40 (2) ድንጋጌ መሠረት የግል ንብረት ማለት ማንኛውም ኢትዮጵያዊ ዜጋ ወይም ንብረት የማፍራት መብት የተሰጣቸው ማህበራት በጉልበታቸው ፣ በመፍጠር ችሎታቸው ወይም በካርታቸው ያፈሩት ንብረት መሆኑ ተደግጓል። በዚህ መልክ የተገኘ ባለሀብትነት በህግ ከተመለከቱት ሥርዓቶች ውጭ ልገደብ የማይችል የሕግ ጥበቃ የተደረገለት ሰፊ መብት እንደሆነ የፍትሐብሔ ሕግ ቁጥር 1204 ያስገነዝበናል። ባለሀብትነት በሕግ ወይም ባለጉዳዮች በሚያደርጓቸው ሕጋዊያን ተግባሮች የሚተላለፍ ሲሆን የማይንቀሳቀሱ ንብረቶች ባለሀብትነት ሲተላለፍ በማይንቀሳቀስ ንብረት መዝገብ ማስመዝገብ አስፈላጊ መሆኑን የፍትሐብሔር ሕጉ ቁጥር 1184 እና 1185 ያስገነዝበናል። በዚህ መልክ ሀብትነቱ ለሌላ ሰው ስተላለፍ ሀብትነት ቀሪ እንደሚሆን ከፍትሐ ብሔር ሕጉ ቁጥር 1189 ድንጋጌ መረዳት ይቻላል። የባለሀብትነት ምስክር ወረቀት የሚሰጠው በፍ/ሕ/ ሕግ ቁጥር 1553- 1636 ድንጋጌዎች ፣ በሌሎች ልዩ ሕጎች አዋጅ ቁጥር

7121/2004 ፣ አዋጁን ለማስፈፀም የወጡ ደንቦች ፣ መመሪያዎች ፣ አዋጅ ቁጥር 818/2006 እና የመሳሰሉትን መሠረት አድርጎ ነው።

በተያዘው ጉዳይ አመልካቾች ከወላጆቻቸው በውርስ በተላለፈላቸው 1,500 ካ.ሜ ላይ ያረፈ የቤት ቁጥር 556 የሆነ በአራዳ ክፍለ ከተማ ወረዳ 01/02 የሚገኝ መኖሪያ ቤት እንዳላቸው በመግለጽ ተጠሪ ሕግ በመተላለፍ ከይዘታቸው ላይ 400 ካ.ሜ ቦታ በመቀነስ ለሌላ 3ኛ ወገን አላግባብ ለመስጠት የሚያደርገው ሕገ - ወጥ እንቅስቃሴ እንድቆም እና በ1,500 ካ.ሜ ይዘታ ላይ የይዘታ ማረጋገጫ ካርታ እንዲሰጣቸው እንዲወስንላቸው ጠይቀዋል። ተጠሪ ለክሱ በሰጠው መልስ፡- በግቢው ውስጥ መንግስት የሚስተዳድርው የቀበሌ ቤት ስላለ የቤት ቁጥር 556 የቤቱ ግንባታ ያረፈበት 347 ካ.ሜ ሲሆን በፕሮፖዥን ከግቢው ለቤቱ የሚደርሰው 707 ካ.ሜ ሲሆን በድምሩ በ1,144 ካ.ሜ ላይ የይዘታ ማረጋገጫ ካርታ የተሰጣቸው መሆኑን ፣ ሬጉላራይዜሽን በሚሰራበት ወቅት አዲሱ ይዘታ ከነባሩ ይዘታ ማነስ እንደሚኖርበት በተቀመጠው መሠረት አመልካቾች በ1,072 ካ.ሜ ካርታ ተዘጋጅቶላቸው ቦታውን በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ለማልማት ከስምምነት የደረሱ መሆኑን ተከራክረዋል።

የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ለክርክሩ ምክንያት የሌላው ይዘታ የአመልካቾች አለመሆኑ በተጠሪ አልተካደም በሚል 1,500 ካ.ሜ የሆነው ይዘታ የአመልካቾች ነው በማለት ወስኗል። ተጠሪ ውሳኔውን በመቃወም ባቀረበው ይግባኝ በመዝገብ ቁጥር 199680 ላይ ጉዳዩን የተመለከተው ይግባኝ ሰሚው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ክርክር የተነሳበት ቤት ይዘታ ውስጥ መንግስት የሚያስተዳድረው የቀበሌ ቤት መኖሩን ተጠሪ ተከራካሪ እያለ አመልካቾች 1,500 ካ.ሜ ይዘታ እንዳላቸው እንዳልተካደ ወስዶ በይዘታው ውስጥ መንግስት የሚያስተዳድረው ቤት መኖር አለመኖሩ ፣ ካለ በከተማ አስተዳደሩ መመሪያ መሠረት አመልካቾች ማስረጃ ሊያገኙበት የሚገባው ይዘታ መጠን ምን ያክል እንደሆነ ተጠሪው ውሳኔ እንዲገኝ በመመሪያ ወደ ሥር ፍርድ ቤት መልሶታል። መዝገቡ የተመለሰለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትም የአዋጅ ባንክ አ.ማ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት እና ይዘታ መንግስት የሚስተዳድራቸው የቀበሌ ቤቶች መኖር አለመኖራቸው መረጃ እንዲሰጠው ጠይቆ የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር የመሬት ይዘታ እና አስተዳደር ጽ/ቤት ሰኔ 22 ቀን 2013 ዓ.ም በቁጥር አ/ይ/አስ/3577/13 በተፃፈ ደብዳቤ ለክርክሩ ምክንያት በሌላው ቤትና ይዘታ በመንግስት የሚተዳደሩ የቀበሌ ቤቶች አለመኖራቸውን አመልካቾች በተጨማሪ ማስረጃ አቅርበዋል። ከተከሰሰ ክርክርም ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ይዘታ የአመልካቾች መሆኑን መረዳቱ ጠቅሶ በአራዳ ክፍለ ከተማ ወረዳ 01/02 የሚገኘው በ1,500 ካ.ሜ ቦታ ላይ ያረፈው የቤት ቁጥር 556 የአመልካቾች ነው በማለት ወስኗል። ተጠሪ ባቀረበው የይግባኝ ቅሬታ ጉዳዩን የተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚው ችሎት ክርክሩ በዋናነት የይዘታ መጠንን የሚመለከት ሆኖ በአዋጅ ባንክ አ.ማ ጠያቂነት የቀረበው ማስረጃ የይዘታ መጠን አይገልጽም ፣ በይዘታው ላይ የቀበሌ ቤቶች የነበሩ መሆኑ በመገለጹ እና አካባቢው ላይ በነበረው የመልሶ ማልማት የሬጉላራይዜሽን ሥራ 1,144 ካ.ሜ የሌላው የአመልካቾች ይዘታ መጠን ወደ 1,072 ካ.ሜ ዝቅ ብሎ ካርታ የተሰጣቸው መሆኑ ተረጋጋጧል በሚል የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔን መሻሩን ውሳኔው ያመለክታል። ተጠሪ የአመልካቾች የቦታ ስፋት እነሱ እንደሚሉት በ1,500 ካ.ሜ ሳይሆን 1,144 ካ.ሜ ነው ፣ የአመልካቾች የሆነው የቤት ቁጥር 556 ግቢ ውስጥ የቀበሌ ቤት ስላለ የአመልካቾች ቤት ግንባታ ያረፈው 437 ካ.ሜ ሲሆን ከግቢው በፕሮፖዥን(በተነፃፃሪ) ለቤቱ የሚደርሰው ድርሻ 707 ካ.ሜ በመሆኑ በድምሩ በ1,144 ካ.ሜ ነው የሚል ክርክር አለው። አመልካቾች በግቢ ውስጥ የቀበሌ ቤት ስለሌለ ስፋቱ በ1,500 ካ.ሜ በሆነ ይዘታ ላይ የተናጥል ካርታ እንዲሰራላቸው ነው የሚከራከሩ በመሆኑ ለአመልካቾች በምን ያህል ካ.ሜ ስፋት ላይ ነው ካርታ ማግኘት ያለባቸው የሚለው ጭብጥ ምላሽ ይፈልጋል።

ፍርድ ቤት እና ሌሎች የዳኝነት ሥልጣን የተሰጣቸው አካላት ባልታመነ (በተካደ) ፍሬ ነገር ላይ በግራቀኙ የተቆጠሩትን ትክክለኛ ፍትሕ ለመስጠት የቀረቡላቸውን ክርክር መሠረት አድርጎ አግባብነት ያለው ጭብጥ ሳይመሰርቱ ፤ የቀረበን ክርክር አግባብነት ባለው የተቆጠረ ወይንም አግባብነት ባለው መንገድ አንዲጣራ(እንድነጥር) ሳይደግ ውሳኔ መስጠት የፍትሐ-ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጉን ቀጥር 111, 246 — 249,255 ,257 259 272 እና ሌሎች ድንጋጌዎችን የሚፃረር ተገቢውን የክርክር አመራር ሥርዓት ያልተከተለ በመሆኑ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው በማለት የሰበር ሰሚ ችሎቱ በሰበር መዝገብ ቁጥር 36848, 37391, 37105,38683,95026 እና በሌሎች በርካታ መዘግብት ላይ አስገዳጅ ውሳኔ ሰጥቷል።

ሲጠቃለል በይዘታው ውስጥ መንግስት የሚያስተዳድረው ቤት መኖር አለመኖሩ ፤ ካለ በከተማ አስተዳደሩ መመሪያ መሠረት አመልካቾች ማስረጃ ሊያገኙበት የሚገባው ይዘታ መጠን ምን ያክል እንደሆነ ተገቢነት ባለው ማስረጃ ተጣርቶ አመልካቾች በምን ያህል ካ.ሜ ቦታ ላይ ነው ካርታ ማግኘት ያለባቸው የሚለው ሳይለይ የሥር ፍርድ ቤቶች ተገቢነት የሌላቸው ምክንያቶችን በመስጠት ያስተላለፉት ውሳኔ የክርክር አመራሩ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት በመሆኑ የሚነቀፍ ነው። ስለሆነም ተከታዩ ተወስኗል።

ውሳኔ

1. የፌደራል የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚው ችሎት መዝገብ ቁጥር 214370 ሐምሌ 26 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ፍርድ እና ውሳኔ ፤ እንዲሁም የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 252461 ነሃሴ 03 ቀን 2013 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ፍርድ እና ውሳኔ በፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥነ - ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 ቁጥር 9(1/ለ) መሠረት ተሸጉል።
2. የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በፍርድ የተዘጋውን የመዝገብ ቁጥር 252461 አንቀሳቅሶ በፍርድ ሀታታው ውስጥ በተመለከተው አግባብ ጉዳዩን አጣርቶ ሕጋዊ የሆነ ውሳኔ እንዲሰጥ መዝገቡ መዝገቡ በፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥነ ሥርዓት ቁጥር 17/2015 ቁጥር 9(2) መሠረት ተመልሶለታል።
3. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የግላቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ውሳኔ አግኝቶ ስለተዘጋ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰበር መ/ቁ 234706

ጥቅምት 05 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች: ብርሃኑ አመነው

ረታ ቶሎሳ

በእውቀት በላይ

ቀነዓ ቂጣታ

ኑረዲን ከድር

አመልካች: መምህር መክብብ ጎዴ

ተጠሪዎች: 1ኛ.የአዲስ አበባ ሀገረ ስብከት

2ኛ.ቤዛ ብዙኃን ቅ/ኪዳነ ምህረት ቤ/ክ/ሰ/ጉ/ጽ/ቤት

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

መዝገቡ ለዚህ ችሎት የቀረበው የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 180747 በቀን 02/09/2014 ዓ.ም የሰጠውን ፍርድ ይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 278092 በቀን 21/11/2014 ዓ.ም ይግባኝን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 337 መሰረት በመሰረዙ ወሳኔው የህግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል በሰበር እንዲታረም አመልካች ባቀረቡት አቤቱታ መነሻ ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ በአጭሩ ሲታይ በሰበር ፍ/ቤት ከላሽ አመልካች ሲሆኑ ተጠሪዎች ተከላሽ በመሆን ተከራክረዋል፡፡አመልካች በቀን 23/07/2014 ዓ.ም ባቀረበው ክስ 2ኛ ተጠሪ በንብረት ክፍል ፀሐፊነት ከነሐሴ 02 ቀን 2008 ዓ.ም ጀምሮ በወር ደመወዝ ብር 3007 (ሶስት ሺህ ሰባት) ተቀጥሮ እንድሰራ

1ኛ ተጠሪ በቁጥር 4141/9649/09 በቀን 05/01/2009 ዓ.ም በተፃፈ ደብዳቤ አሳውቆኛል፤ ነገር ግን ተጠሪዎች አመልካችን ጨምሮ ሌሎች 200 በላይ ሰራተኞችን ከህግ ውጭ ከስራ እና ከደመወዝ አግደውን በቅዱስ ሲኖዶስ በኩል በተሰጠ በአስተዳደራዊ ወሳኔ ከሐምሌ 16 ቀን 2010 ዓ.ም ጀምሮ ውዝፍ ደመወዛችን ተከፍሎን በተመደብንበት ቦታ እንድንሰራ ወሳኔ ተሰጥቶን በ2ኛ ተጠሪ ቤተክርስቲያን በተመደብኩት የስራ መደብ እየሰራሁ እገኛለሁ። ይሁንና ተጠሪዎች ውዝፍ ደመወዜንና ጥቅማጥቅሜን ለመክፈል ፈቃደኛ ባለመሆናቸው ለመንበረ ፓትርያርክ ጠቅላይ ጽ/ቤት አመልክቼ በቁጥር 1322/357/2014 በቀን 24/02/2014 ዓ.ም እንዲከፍሉኝ በድጋሚ ትዕዛዝ ቢሰጣቸውም 1ኛ ተጠሪ በቁጥር 1256/452/2014 በቀን 27/04/2014 ዓ.ም በፃፈው መልስ ውዝፍ ደመወዜን ለመክፈል ፍቃደኛ አለመሆኑን ገልጿል። በተመሳሳይ ጉዳይ ውዝፍ ደመወዝ ያልተከፈላቸው እንዲከፈላቸው በመ/ቁ 160814 ወሳኔ ተሰጥቷል። በመሆኑም ተጠሪዎች ከነሐሴ 20 ቀን 2008 ዓ.ም እስከ ነሐሴ 01 ቀን 2010 ዓ.ም ድረስ ያለው ውዝፍ ደመወዝ፣ በዓመት ሶስት ጊዜ በሁለት ዓመት 6 ጊዜ የበዓላት መዋያ፣ ከነሐሴ 2009 ዓ.ም እስከ ነሐሴ 2010 ዓ.ም የደመወዝ ጭማሪ፣ በዓመት ሶስት ጊዜ ለታላላቅ በዓላት መዋያ የደመወዝ ሶስት ዕጥፍ በጭማሪው መሰረት ማግኘት የሚገባኝ፣ ከነሐሴ 10 ቀን 2010 ዓ.ም እስከ የካቲት 30 ቀን 2011 ዓ.ም የሰባት ወር ደመወዝ ጭማሪ፣ በጭማሪው መሰረት የታላላቅ በዓላት መዋያ በአመት ሶስት ጊዜ ሊከፈለኝ የሚገባ በድምሩ ብር 121,420 (አንድ መቶ ሃያ አንድ ሺህ አራት መቶ ሃያ) በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

ተጠሪዎች በተናጠል በተፃፈ መልስ አመልካች ክስ የመሰረቱት ክፍያውን መጠየቅ ከነበረባቸው ከስድስት ወር በኋላ በመሆኑ ክሱ በይርጋ ይታገዳል። 1ኛ ተጠሪ በተጨማሪ ባቀረቡት መቃወሚያ አመልካች ከነሐሴ 1 ቀን 2010 ዓ.ም ጀምሮ የ2ኛ ተጠሪ ሰራተኛ ሆነው ስላልተቀጠሩ እና ስላልሰሩ ከነሐሴ ወር 2008 ዓ.ም እስከ ነሐሴ 1 ቀን 2010 ዓ.ም ድረስ ያለውን ክፍያ ለመጠየቅ መብትና ጥቅም የላቸውም በማለት መቃወሚያ በማቅረብ ክሱ ወድቅ እንዲደረግ ተከራክረዋል።

ጉዳዩ የቀረበለት የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የቀረበውን መቃወሚያ መሰረት አድርጎ መዝገቡን በመመርመር አመልካች ያቀረቡት የደመወዝና የጥቅማጥቅም ክፍያ ከነሐሴ 20 ቀን 2008 ዓ.ም እስከ የካቲት 30 ቀን 2011 ዓ.ም ድረስ ያለውን ሲሆን ክፍያውን በተመለከተ ደብዳቤ የፃፈው የመንበረ ፓትርያርክ ጠቅላይ ጽ/ቤት እንጂ ተጠሪዎች ባለመፃፋቸው ይርጋውን አያቋርጥም፤ ያቋርጠዋል ቢባል እንኳን ደብዳቤው የሚገልፀው አመልካችን ወደ ስራ እንዲመልስ እንጂ ክፍያዎች ስለመታመናቸው ባለመሆኑ፣ የታመነባቸው ናቸው እንኳን ቢባል የይርጋው ጊዜ ካለፈ በኋላ በማመን የሚሰጥ ጽሁፍ ይርጋን የሚያቋጥበት አግባብ ባለመኖሩና ይርጋው ተቋርጧል

እንኳን ቢባል ያቋረጠው ጉዳይ ከተከሰተ ጀምሮ በአሰሪና ሰራተኛ አዋጅ ቁጥር 1156/2011 አንቀጽ 167 መሰረት በ10 ቀን ውስጥ ክስ ስላልተመሰረተ የቀረበው ክስ በይርጋ ታግዷል በማለት በብይን ክሱን ውድቅ አድርጎታል።አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ያቀረቡ ሲሆን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 337 መሰረት ይግባኝን ሰርዞታል። የሰበር አቤቱታ የቀረበው ይህን ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካች ሰበር አቤቱታ ይዘት በአጭሩ፡-በአዋጅ ቁጥር 1156/2011 አንቀጽ 163 እና 165 መሰረት የ6 ወር የይርጋ ጊዜ በተመለከተ የተጠሪዎች የበላይ የሆነው መንበረ ፓትርያሪክ የአመልካችን አቤቱታ ተቀብሎ ወደ ስራ እንድመለስና ውዝፍ ደመወዜ እንዲከፈለኝ የሰጠው ተከታታይ ውሳኔ ይርጋን ያቋረጠው ስለሆነ እና ተጠሪዎች ውዝፍ ደመወዜን እንዲከፍሉ በበላይ ኃላፊዎቻቸው የተሰጣቸው ትዕዛዝ ተቀብለው ወደ ስራፎ መልሰው ውሳኔውን በከፊል ፈጽመው ደመወዜን ላለመክፈል ቢያዘገዩም የበላይ ትእዛዝ ታምኖበት በከፊል የተፈጸመ በመሆኑ ይርጋ ጊዜ የሚቋረጥ በመሆኑ የስር ፍ/ቤቶች በህግ አግባብ የተቋረጠን ይርጋ ክሱ በይርጋ ቀሪ ነዉ ያሉት መሰረታዊ የህግ ስህተት በመሆኑ የስር ፍ/ቤት የአሰሪና ሰራተኛ አዋጅን አንቀጽ 167 ጠቅሶ ክሱ ከአቅም በላይ የሆነው ጉዳይ በተወገደ በ10 ቀን ውስጥ ስላልቀረበ ተቀባይነት የለውም በማለት የሰጠው ምክንያት የስራ ክርክርን ለመወሰን ስልጣን ለተሰጠው አካል አቤቱታ ቀርቦ ችግሩ በተወገደ በ10 ቀን ውስጥ የሚለውን ድንጋጌ ከህጉ አላማና መንፈስ ወጥቶ መተርጎሙ ስህተት ነው።ከ2ኛ ተጠሪ የቀረበ መቃወሚያ ሳይኖር የሰበካ ጉባዔ ጽ/ቤት ተብሎ ክሱ እንዲሻሻል የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት በመሆኑ እንዲሁም ወጪና ኪሳራ እንድከፍል የተሰጠው ብይን ስህተት በመሆኑ ሊታረም ይገባል የሚል ነው።

የአመልካች አቤቱታ በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ ሲኖዶሱ የአሁን አመልካች ስንብት ህገወጥ መሆኑን ተቀብሎ ወደ ስራ እንዲመለስ ያደረገ ሆኖ እያለና ለአዲስ አበባ ሀገረ ስብከት የበላይ መዋቅሩ ሆኖ እያለ ሲኖዶሱ የፃፈው ደብዳቤ ይርጋን አያቋርጠውም የተባለበት አግባብ ለመመርመር ሲባል መዝገቡ ለሰበር ሰሚ ችሎት ያስቀርባል ተብሎ ተጠሪዎች መልስ እንዲሰጡበት ታዟል።

1ኛ ተጠሪ ባቀረበው መልስ ቅዱስ ሲኖዶሱ ህገ-ቤተክርስቲያን በሚል ባሳተመው አንቀጽ 12 መሰረት የሰራተኛ መብትና ግዴታ እንዲከበር ለአፈፃፀሙ ደግሞ መንፈሳዊ ፍ/ቤት ያቋቋመ ሲሆን በአስተዳደራዊ ውሳኔ ቅር የተሰኘ አካል ጉዳዩን ለዚህ መንፈሳዊ ፍ/ቤት ማቅረብ ሲገባ በጎን ወደ መደበኛ ፍ/ቤት መቅረቡ ህግን የተከተለ አይደለም።የአመልካች ጉዳይ ታይቶ

በቅዱስ ሲኖዶስ የተወሰነ በመሆኑ መደበኛ ፍ/ቤቶች የቅዱስ ሲኖዶስን ውሳኔዎች ይግባኝ ሰሚዎች ባለመሆናቸው የቅዱስ ሲኖዶስ ውሳኔ የመጨረሻ ውሳኔ በመሆኑ በመደበኛ ፍ/ቤት ሊታይ አይገባም። ሰራተኛን የሚቀጥር የሚያዘዋውር ከስራ የሚያሰናብት ወዘተ አዲስ አበባ ሀገረ ስብከት ጽ/ቤት በመሆኑ ይርጋውን ሊያቋርጥ የሚችል አንዳችም ደብዳቤ የለም፤ ቅዱስ ሲኖዶስ የፃፈው ደብዳቤ ለመደበኛ ፍ/ቤት ለቀረበው ክስ የይርጋ ማቋረጫ ሊሆን ስለማይችል የስር ፍ/ቤት ውሳኔ ይጽናልን በማለት ተከራክረዋል።

2ኛ ተጠሪ ባቀረበው መልስ የመንበረ ፓትርያሪክ ጠቅላይ ጽ/ቤት የፃፈው ደብዳቤ 1ኛ ተጠሪ ውድቅ ሲያደርገው አመልካች ፍ/ቤት መሄድ ሲገባው ባለመሄዱ የይርጋ ጊዜው ሲያልፍበት መብቱን ፍ/ቤት የከለከለው በማስመሰል ያቀረበው አቤቱታ የህግ መሰረት የለሌው እና አዋጁ ያስቀመጠውን የይርጋ ማቋረጫ ምክንያቶች የማያሟላ በመሆኑ የስር ፍ/ቤት ውሳኔ እንዲፀና በማለት ተከራክረዋል። አመልካች በሰጠው የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኑ ክርክር ከላይ የተገለፀውን የሚመስል ሲሆን እኛም አቤቱታ የቀረበበት የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ ግራ ቀኑ ካደረጉት ክርክር፣ ጉዳዩ ያስቀርባል ከተባለበት ነጥብ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው የህግ ድንጋጌዎች አንፃር መርምረናል። እንደመረመርነውም የአመልካቹ የዳኝነት ጥያቄ ከ20/12/20008ዓ.ም ጀምሮ እስከ 01/12/2010ዓ.ም ያለው የ23 ወር ደመወዝ እና ተያያዥ ክፍያ በድምሩ ብር 121,420 ብር ተጠሪዎች እንዲከፍሉ እንዲወሰን የሚል ሲሆን ተጠሪዎች በበኩላቸው የክፍያ ጥያቄው በይርጋ ቀሪ ነው በሚል መከራከራቸውን መዝገቡ ያሳያል። የሥር ፍርድ ቤትም ክስ ይርጋ ጊዜ አልፎበታል የሚል ድምዳሜ ላይ ደርሷል። አቤቱታ የቀረበው በዚህ ላይ በመሆኑ በስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን መርምረናል።

ከክርክሩ እንደተገነዘብነው አመልካቹ የዳኝነት ጥያቄ በሲኖዶስ ውሳኔ መሰረት ወደ ስራ እንዲመለስ ከተደረገ በኋላ ወደገፍ ደመወዝ አልተከፈለኝም በሚል ወደገፍ ደመወዝ ተጠሪዎች ተገደው እንዲከፍሉ የሚል ነው። ተጠሪዎች በበኩላቸው ወደገፍ ደመወዝ ክፍያ ውሳኔ እንዳላተሰጠ እንዲሁም ጥያቄው በይርጋ የሚታገድ ስለመሆኑና ሌሎች አማራጭ ክርክሮችን ማቅረባቸውን ያሳያል። ከዚህ አኳያ በመጀመሪያ መታየት ያለበት ጉዳይ በሲኖዶስ የተሰጠ አስተዳደራዊ ውሳኔ በፍርድ ቤት ቀጥታ ክስ የሚቀርብበት ነው ወይ የሚለውን መመርመር ተገቢ ሆኖ አግኝተናል። በአሰሪና ሰራተኛ መካከል ያለ ግንኙነት በአሰሪና ሰራተኛ ህግ

በተዘረጋው ስርዓት የሚመራ መሆኑ እሙን ነው። በዚህ ግኙነት ውስጥ የሚከሰት አለመግባባት ወይም ክርክር ቢኖር እንደአግባብነቱ በሰራ ክርክር ችሎት ወይም አስማሚ ወይም በአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ ውሳኔ የሚሰጥበት ስለመሆኑ የአሰሪና ሰራተኛ አዋጅ ያስገነዝባል። (የአሰሪና ሰራተኛ አዋጅ ቁጥር 1156/2011 አንቀጽ 138፣142 እና 145 ይመለከታል)። በእነዚህ አካላት የሚሰጥ ውሳኔ ላይ ቅሬታ የሚቀርብበት ስርዓት እና አፈጻጸሙ የሚመራበት ስርዓት በህጉ በዝርዝር ተመልክቷል። በዚህ መዝገብ የተያዘው ጉዳይ በሲኖዶስ የተሰጠውን አስተዳዳሪ-ዊ ውሳኔ መሰረት ወደ ስራ የተመለሰ ቢሆንም ውዝፍ ደመወዝ ተጠሪዎች ለመፈጸም ፈቃደኛ አይደሉም በሚል የቀረበ ክስ የሚመለከት ነው። ከቀረበው ክስ ይዘት መገንዘብ የሚቻለው ውዝፍ ደመወዝ አስመልክቶ አስተዳደራዊ ውሳኔ ስላልተፈጸመ ተጠሪዎች በፍርድ ሃይል ተገደው እንዲፈጸም መጠየቁን ያሳያል። በርግጥ ሲኖዶሱ የተጠሪዎች የበላይ አካል በመሆኑ ሲኖዶሱ የሚሰጠው አስተዳደራዊ ውሳኔ በተጠሪዎች ሊከበር እና ሊፈጸም የሚገባ መሆኑ እሙን ነው። ነገር ግን በሲኖዶሱ አስተዳደራዊ ውሳኔ መሰረት በከፍተኛ ተፈጽሞ እያለ ባልተፈጸመው ላይ ቀጥታ ክስ የሚቀርብበት ስርዓት ስለመኖሩ በግልጽ አልተመለከተም። በሌላ በኩል ተጠሪዎች ከአመልካች ጋር ያላቸው የሥራ ግንኙነት የሚመራው በመካከላቸው ባለው የስራ ውል በመሆኑ፤ ተጠሪዎችም በራሳቸው አሠሪነት ክስ የቀረበባቸው በመሆኑ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 1156/2011 ሆነ በሥራ ውላቸው መሠረት ከሚገደዱ በቀር በአስተዳደር ረገድ የበላይ የሆነው ሲኖዶስ ትዕዛዝ ስላስተላለፈ ብቻ ተገድደው እንዲፈጽሙ የሚወሰንበት ስነስርዓታዊ አግባብ የለም። ስለሆነም በሲኖዶሱ ትዕዛዝ መሰረት በተጠሪዎች ካልተፈጸመ ባላቸው አሠራር መሰረት በአስተዳደር ረገድ እንዲፈጽሙ ከሚደረግ በቀር ተጠሪዎች በፍርድ ተገድደው ክፍያ እንዲፈጽሙ የሚወሰንበት አግባብ የለም። የስር ፍርድ ቤት ይህንኑ መሰረት አድርጎ ጉዳዩን በፍ/ብ/ስ/ስህግ ቁጥር 9(1) እና 231(1/ለ) መሰረት መዝገቡን መዝጋት ነበረበት። ስለዚህም ጉዳዩ አስተዳደራዊ ውሳኔ ማስፈጸም የሚመለከት በመሆኑ አስተዳደራዊ ስርዓት ተከትሎ ከሚጠይቁ በስተቀር በፍርድ ቤት የሚፈጸምበት ስርዓት ባለመኖሩ ፍርድ ቤቱ ክሱ በይርጋ ታግዳል በሚል መዝጋቱ ስህተት ቢሆንም ከወጤት አኳያ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ጸንተዋል።

ውሳኔ

1. በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 180747 በቀን 02 /09/ 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 278092 በቀን 21/11

2014 ዓ.ም በተሰጠ ትዕዛዝ የጸናው ብይን ከወጤት አንጻር በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348(1) መሠረት ጸንቷል።

2. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ. 234625

ቀን :- ጥቅምት 08 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች:- እትመት አሰፋ

ደጀኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካች :- እና - ጠበቃ አበበ አደም - ቀረቡ

ተጠሪ :- ሼህ አህመድ ጎዳና- ወኪል የሱፍ ሼህ አህመድ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሠጠ።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የሰበር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ በማጽናት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል ነው። የክርክሩን አመጣጥ ከሰበር ፍርድ ቤት የመዝገብ ግልባጭ እንደተረዳነው አመልካች በሰበር ፍርድ ቤት ተከላኝ፤ ተጠሪ ከላኝ ሆነው ተከራክረዋል። ጉዳዩ የተጀመረው በጢዮ ወረዳ ፍርድ ቤት ሲሆን ተጠሪ በ26/01/2014 ዓ/ም ተጽፎ ባቀረቡት ክስ በ07/12/2013 ዓ/ም አመልካች ስፋቱ 0.8214 ሄክታር በአዋሳኝ በምስራቅ አማኖ ሙዴ፤ በምዕራብ ገመቹ ረፊሶ፤ በሰሜን መንገድ እና በደቡብ መንገድ የሚያዋስኑትን በ1967 ዓ/ም ተሰጥቶኝ በ1997 ዓ/ም ተለክቶልኝ የባለቤትነት ማስረጃ ኮድ 10000 ያገኘሁበትን ይዞታ ምንም ዓይነት መብት

ሳይኖራቸው ከተጠቀሰው ይዘታ ላይ 0.1017 ሄክታር የያዙብኝ ስለሆነ እንዲለቁልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

አመልካችም በ16/02/2014 ዓ/ም ባቀረቡት የመከላከያ መልስ ተጠሪ የተያዘባቸውን ይዘታ በቀጥታ አልጠቀሱም፤ የባለቤትነታ ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት አላቀረቡም፤ የመንግስት ግብር የክፈሉበትን ማስረጃ አላያያዙም፤ በእራሴ ይዘታ ይገዛ ከተጠሪ ጋር በምስራቅ በኩል ከመዋሰን በቀር ንብረታቸውን ስላልያዘኩ ክስ ማቅረብ የሚያስችል መብት የላቸውም፤ በአዋሳኝ በምስራቅ ተጠሪ፣ በምዕራብ ክድር፣ በደቡብ ክድር እና በሰሜን ድንብላል (ደበበ) ከ1982 ዓ/ም ጀምሮ በቀበሌ በኩል እየገበርኩበት ለ31 ዓመት ሳላቋርጥ የያዘኩ ስለሆነ ክስ በይርጋ ውድቅ ሊሆን ይገባዋል የሚሉ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርበዋል። በፍሬ ነገር ደረጃም ስፋቱ 1210 ካ/ሜ በአዋሳኝ በምስራቅ ተጠሪ፣ በምዕራብ አስፓልት፣ በደቡብ ደበበ እና በሰሜን ገመቹ ረፊሳ የሚያዋስኑት የግላቸው እንደሆነ፣ ባህር ዛፍ በላዩ የተከሉበት እንደሆነ እና ተጠሪ መብት የላቸውም እንጂ አላቸው ቢባል እንኳን የንብረቱን ዋጋ ግምት ብር 5,000,000.00 ሊተኩላቸው እንደሚገባ በመግለጽ ተከራክረዋል።

የጢዮ ወረዳ ፍርድ ቤቱም የሰነድ ማስረጃዎች እና የሰው ምስክርኝን ቃል በመመርመር ክስ የቀረበበት ይዘታ ተጠሪ በሕጋዊ መንገድ ከመንግስት ያገኙት ይዘታ ስለመሆኑ ተረጋግጧል። አመልካች በሕጋዊ መንገድ ስለማግኘታቸው ማስረጃት አልቻሉም፤ መሬቱን በግዥ ያገኙት ስለመሆኑ የቀረበው ማስረጃ ያሳያል፤ መሬት የማይሸጥ የማይለወጥ በመሆኑ ይርጋን አንሰተው መከራከር አይችሉም፤ ክስ በይርጋ ሊታገድ አይችልም፤ ክስ የቀረበበትን መሬት አመልካች ለቀው ያስረክቡ በማለት ወስኗል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት የይግባኝ አቤቱታቸውን በ22/04/2014 ዓ/ም ለአርሲ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረቡ ሲሆን ፍርድ ቤቱ መዝገቡን መርምሮ የስር ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ ሲያጸና አመልካች በይዘታው ላይ ያሰተቃውሞ አፈራሁ ያሉትን ንብረት ዋጋ ግምት አስመልክቶ ዳኝነት ከፍለው ያቀረቡት የተከሳሽ ከሳሽነት ክስ ስለሌለ በሌላ መዝገብ ክስ በመመስረት ይህንን ዳኝነት መጠየቅ ይችላሉ በማለት ወስኗል። የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሳኔውን አጽንቷል። የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎትም አመልካችን ከ1982 ጀምሮ ይገዛለሁ በማለት ቢከራከሩም በዚህ ጊዜ ጀምሮ ስለመያዛቸው አልተረጋገጠም፤ ስለሆነም ክስ በይርጋ ሊታገድ አይችልም፤ በሥራ-ነገሩ ማስረጃው ተመዝኖ የተሰጠ ውሳኔ ነው በማለት የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አልተገኘም በማለት ወስኗል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሳኔ ነው። አመልካች መስከረም 12 ቀን 2015 ዓ/ም በጻፉት የሰበር አቤቱታ የወረዳ ፍርድ ቤት ውሳኔ ሲሰጥ ምክንያት ያደረገው የአሁን አመልካች ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ይዘታ በህጋዊ መንገድ ስለመያዛቸው አልተረጋገጠም የሚል ሲሆን በህጋዊ መንገድ ላለመያዜ የሚያረጋግጥ ማስረጃ እና መረጃ በተጠሪ በኩል በስር ፍርድ ቤት የቀረበ አንዳችም ነገር በሌለበት ሁኔታ አመልካች ያልያዘኩትን መሬት እንድለቅ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው። እንዲሁም የስር ፍርድ ቤቶች ይዘታውን ያገኘሁበት መንገድ በህጋዊ አካሄድ እና ሰነድ መሆኑን የሚያረጋግጥ ከመልሴ

ጋር አያይዘው አቅርቦ ሳለ ከቀረበው ፍሬ ነገር እና ክርክር ውጪ ምንም ዓይነት ማስረጃ በአመልካችም ሆነ በተጠሪ በኩል ሽያጭና ግዢን የሚመለከት በሌለበት ሁኔታ ይዞታው በግዢ እንደተያዘ በማስመሰል በራሳቸው ተነሳሽነት የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው። አመልካች የግል ይዞታዬን ለ32 ዓመት ያለ አንዳች ተቃውሞ መገናኛ ገንብረት አፍርቼ ስጠቀምበት የነበረ ስለሆነ ይዞታው የተጠሪ ነው የሚባልበት የህግ ምክንያት ቢኖር እንኳን በፍ/ብ/ሀ/ቁ. 1179(1፣2) ድንጋጌ መሰረት እንዲሁም የፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 105125 ለአመልካች መብት ቢያስገኝልኝ መልኩ የሰጠውን ውሳኔ ወደ ጎን በመተው እንድለቅ የምገደድበት ህጋዊ ምክንያት በሌለበት ያለ ምንም በቂ ማስረጃ በህገ ወጥ መንገድ እንደያዘኩት ተቆጥሮ ገንብረቱን እንድለቅ ነገር ግን በይዞታው ላይ ያፈራሁትን ገንብረት በተመለከተ ግምቱን በሌላ ክስ መጠቅ እንድችል ተደርጎ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው። ለ31 ዓመት ይገኛ ገንብረት አስፍሬ ሳስተዳድረው የነበረውን ይዞታ መልቀቅ የለብኝም ክሱ በይርጋ ይታገዳል ብዬ እየተከራከርኩ ፍርድ ቤቱ ይዞታውን በህገ-ወጥ መንገድ ነው የያዘው በማለት መቃወሚያውን ውድቅ ማድረግ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ተሸር በገንብረቱ እና በይዞታዬ ላይ እንድቆይ እንዲወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

ሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን መርምሮ በዚህ ጉዳይ አመልካች ድንበር አልፈው በ07/12/2013 ዓ/ም የያዙብንን ይዞታ ይልቀቁልን ለሚል ተጠሪ ስር ፍርድ ቤት ካቀረቡት ዳኝነት አኳያ ተገቢው ጭብጥ ተይዞና ጉዳዩ ከዚህ አኳያ ታይቶና ተጠርቶ ውሳኔ የተሰጠበት መሆን አለመሆኑንና ተያያዥ ነጥቦችን ለማጣራት ተጠሪ መልስ ያቅርቡ በማለት ትዕዛዝ ሰጥቷል። ተጠሪ ታህሳስ 18 ቀን 2015 ዓ/ም በተጻፈ የመከላከያ መልስ ከቀረበው ክስ፣ መልስ እና ማስረጃዎች በመነሳት የስር ፍ/ቤቶች ይህ ክርክር ያስነሳው ቦታ የማን ህጋዊ ይዞታ ነው? ማነው በህጋዊ መንገድ ያገኘው? እንዴት ለሁለት ሰው በአንድ ይዞታ ላይ የይዞታ ማረጋገጫ ተሰጠ? የማን ይዞታ ማረጋገጫ ትክክል ነው? የሚል ጭብጥ በመያዝ ምስክሮች እንዲሰሙ፤ እንዲሁም የወረዳው የመሬት አስተዳደር፣ የሃገር ሽማግሌዎች፣ በ1997 ዓ.ም መሬት ሲለካ የነበሩ ኮሚቴዎች እንዲያጣሩ መደረጉ ከጭብጥ አያያዝ መርህ እና የፍ/ቤት ዋና አላማ ከሆነው ፍትህን ማስገኘት ከሚለው አንጻር ሲተይ ምንም እንኳን የሚወጣለት ስላልሆነ አመልካች በዚህ ረገድ ያቀረቡት ቅሬታ ተቀባይነት የሚኖረው አይደለም። ለምን የመሬት ሽያጭ የሚለው እውነት ይወጣል፤ ለምን እኔ የምለው ጭብጥ አልተያዘም ለምን ፍ/ቤት እውነት ለማውጣት ሄደ የሚል መቃወሚያ በምንም መልኩ ተቀባይነት ሊኖረው አይገባም። አመልካች በግዢ የገጠር መሬቱን የያዘች መሆኑ የተረጋገጠ ፍሬ ነገር ሆኖ እያለ በህገወጥ መንገድ መያዙ አልተረጋገጠም የሚለው ግልጽ ስህተት ስለሆነ በዚህ ረገድ የቀረበ ክርክር ውድቅ እንዲደረግ እጠይቃለሁ። የአመልካች የይዞታ ማረጋገጫ ህጋዊ አካሄዱን ጠብቆ የተሰጠ ስላልሆነ ውድቅ ማድረጋቸው በምንም መልኩ የሚነቀፍ አይደለም፤ ከ1982 ዓ/ም ጀምሮ ስጠቀምበት የነበረ ይዞታ ነው የሚለው ቢያንስ በ1997 ዓ/ም ልኬት ሲከናወን ለእኔ የተለካ ይዞታ የአመልካች ሊሆን ስለማይችል በዚህ ረገድ የቀረበው የአመልካች ቅሬታ ውድቅ ሊደረግ ይገባል። የስር ፍርድ ቤቶች ብር 5,000,000 የገንብረት ግምቱን አስመልክቶ አመልካች በህጉ አግባብ ዳኝነት ከፍለው የካሳ ጥያቄዎን ስልጣን ላለው ፍርድ ቤት ማቅረብ

ይችላሉ በማለት የሰጡት ውሳኔ ምንም የሚነቀፍ አይደለም። አንድ ሰው የሌላ ሰውን የገጠር መሬት ይዞታ በግጥ ከያዘ ህገ-ወጥ ስለሆነ በማንኛውም ጊዜ መልቀቅ አለበት፤ ጉዳዩም በይርጋ ቀሪ የማይሆን ስለሆነ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ይጽናልኝ በማለት ተከራክረዋል። አመልካች ጥር 18 ቀን 2015 ዓ/ም በተጻፈ የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል።

የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም የሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነው ተጠሪ 0.1017 ሄክታር መሬት በ07/12/2013 ዓ/ም አመልካች የያዙብኝ ስለሆነ እንዲለቁልኝ በማለት ዳኝነት የጠየቁ ሲሆን አመልካች የይርጋ መቃወሚያ እና ፍሬ ነገር ክርክር አቅርበዋል። የይርጋ ክርክሩ የቀረበው አመልካች ክስን ለማቅረብ የክስ የማቅረቢያ ጊዜው አልፏል በሚል ነው። ይርጋ መብትን (extinctive prescription) እና መብትን ለማስከበር የሚቀርብ ክስን በጊዜ ገደብ ቀሪ የሚያደርግ (limitation of action) ነው። እንደክሱ መሠረት ዓይነት ተፈጻሚ የሚሆነው የይርጋ ደንብና ሕግ የተለያየ ነው። የቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ሊሆን የሚገባ መሆን አለመሆኑን በመወሰን ረገድ ፍርድ ቤቶች መሰረት እንዲያደርጉ የሚጠበቅባቸው በከላሽ ክስ ላይ የተመለከተውን የክስ ምክንያት እንጂ ተከላሽ ለይርጋው መሰረት ይሆናል በማለት በበኩሉ ያቀረበውን ሌላ የክርክር ምክንያት አለመሆኑንም መገንዘብ ያስፈልጋል። የቀረበው ጉዳይ ከገጠር እርሻ መሬት ይለቀቅልኝ ክስ ነው። ሁሉም የገጠር የእርሻ መሬት ጋር የተያያዘ የክስ ዓይነት ላይ ተመሳሳይ የይርጋ ደንብ ተፈጻሚ ሊሆን አይችልም። ክሱ ይዞታ እንዲለቀቅ የሚቀርብ የይዞታ መብትን ለማስከበር የሚቀርብ ክስ ወይም የገጠር መሬት ውርስ ይገባል በሚል የቀረበ ክስ ወይም ከገጠር መሬት ጋር የተያያዘ ውልን መሠረት ያደረገ ክስ መሆኑ እየታየ እንደክሱ የዳኝነት መሠረት ክሱ በይርጋ ቀሪ የሚሆንበት ጊዜና ለጉዳዩ ተፈጻሚ የሚሆነው የይርጋ ደንብ ወይም ድንጋጌ የተለያየ ነው። ስለሆነም የክሱን መሠረት መለየት የይርጋ ክርክሩንም ሆነ ቀጣይ ያሉ ሂደቶችን ለመመራት አስፈላጊ መሆኑን መገንዘብ ያስፈልጋል። የተጠሪ የክስ መሠረት የሆነው ይዞታ መብትን ለማስከበር የቀረበ ሲሆን በኦሮሚያ ክልል የገጠር መሬት አስተዳደር እና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 130/1999 ላይ ለዚህ ክስ ተፈጻሚነት ያለው ልዩ የይርጋ ደንብ አልተመለከተም። ስለሆነም ለቀረበው ክስ ላይ ተፈጻሚ የሚሆነው የይርጋ ደንብ በፍ/ሕ/ቁ. 1677(2) እና 1845 የተመለከተው የ10 ዓመት ጊዜ ነው።

ክርክሩን በፍትሁ ብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕገ መሰረት መምራት እና መቆጣጠር የፍርድ ቤቱ ኃላፊነት ሲሆን ክርክር የሚወሰነው በተጠየቀው ዳኝነት አግባብ እንደሆነ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 182(2) ላይ ተመልክቷል። ፍርድ ቤቱም ከቀረበው ዳኝነት አኳያ ከግራቶች ክርክር በመነሳት በተነሱት ጉዳዮች ጭብጥ መስርቶ ውሳኔ የመስጠት ኃላፊነት ያለበት ስለመሆኑ በሰበር መዝገብ ቁጥር 164842 ሆነ በሌሎች በርካታ መዝገቦች ላይ አስገዳጅ ትርጉም የተሰጠበት ነው። ፍርድ ቤት ጭብጥ ሊይዝ ሆነ በማስረጃ ሊያጣራ የሚገባው በግራቶች ተከራካሪዎች የተነሳን ፍሬ ነገር መሠረት በማድረግ ሊሆን ይገባል። በተያዘው ጉዳይ የሥር ፍርድ ቤቶች የይርጋ ክርክሩን ውድቅ ያደረጉት አመልካች ይዞታውን በሽያጭ ውል ያገኙት መሆን አለመሆኑ እና የሽያጭ

ውሉ ሕገ-ወጥ መሆን ያለውን ሕጋዊ ውጤትን በመመርመር ለሕገ-ወጥ ውል ይርጋ ክርክር ሊቀርብ አይገባም በማለት ነው። ተጠሪ በክስ አቤቱታቸው ላይ ጊዜው በመግለጽ መሬቱን አመልካች አልፈው ያዙብኝ ከማለት ባለፈ ይዘታው በሽያጭ ውል የተላለፈ ነው በማለት በሥር ፍርድ ቤት አልተከራከሩም። አመልካችም ይዘታውን በሽያጭ ውል ግንኙነት ያገኘሁት ነው በማለት ክርክር አላቀረቡም። ስለሽያጭ ውል የተጠቀሰው በቀረበው ማስረጃ ላይ ነው። ምስክር ሆነ ማስረጃ የሚቀርበው ተከራካሪዎች ያቀረቡትን ፍሬ ነገር መኖር አለመኖር ወይም ትክክለኛነት ለማረጋገጥ እንጂ አዲስ ክርክር ለማቅረብ/ለመቀበል አይደለም። በግራቀኝ ተከራካሪዎች ያልተነሳን ፍሬ ነገር መሠረት በማድረግ የሥር ፍርድ ቤቶች ጭብጥ በመያዝ መወሰናቸው መሠረታዊ የሆነ የክርክር አመራር ግድፈት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል። የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎትም በኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገ-መንግስት አንቀጽ 83(3)(ለ) እንደተመለከተው ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ሳይኖረው አመልካች ከ1982 ዓ/ም ጀምሮ መሬቱን መያዛቸው በማስረጃ ስላልተረጋገጠ የቀረበው የይርጋ መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም በማለት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል። ስለሆነም ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

1. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 404182 ሐምሌ 12 ቀን 2014 ዓ/ም፣ የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 385908 ግንቦት 17 ቀን 2014 ዓ/ም፣ የአርሲ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 102235 የካቲት 15 ቀን 2014 ዓ/ም እና የጢዮ ወረዳ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 41732 ታህሳስ 12 ቀን 2014 ዓ/ም የሠጡት ውሳኔ በሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(1)(ለ) መሰረት ተሸሯል።
2. የጢዮ ወረዳ ፍርድ ቤት በውሳኔ የዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ አመልካች ባቀረቡት የይርጋ መቃወሚያ ላይ መሬቱ በአመልካች መቼ ተያዘ የሚለውን በማጣራትና በመመዘን ክስ በይርጋ ሊታገድ የሚችል መሆን አለመሆኑ እንዲወሰንና ጉዳዩ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያው የማይቋጭ ከሆነ በሥራ-ነገሩ ተመልክቶ በሕግ መሠረት እንዲወሰን ጉዳዩን በሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(2) መሠረት መልሠናል።
3. በዚህ ችሎት ለወጣ ወጭና ኪሣራ ግራቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ትዕዛዝ

- ❖ የውሳኔው ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤቶች ይተላለፍ። የጢዮ ወረዳ ፍርድ ቤት በውሳኔው መሠረት እንዲፈጸም አዘናል። ይጻፍ
- ❖ መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሠ/መ/ቁጥር 234530

ጥቅምት 07 ቀን 2016 ዓ/ም

- ዳኞች :- እትመት አሰፋ
- ደጀኔ አያንሳ
- ብርቅነሽ እሱባለወ
- ሀብታሙ እርቅይሁን
- ብርሃኑ መንግሥቱ

አመልካች :- ወ/ሮ ብዙነሽ ማሚቱ ተወካይ ሀንዲኖ ዴታሞ - ቀረቡ

ተጠሪ :- አቶ ፀደቀ ላምቦሬ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ከዚህ የሚከተለው የፍርድ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የወርስ ሀብት ነው የተባለውን የገጠር እርሻ መሬት ለመካፈል የቀረበ ክስ ተከትሎ የተሰጠ ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል የቀረበ የሰበር አቤቱታ የሚመለከት ነው። ተጠሪ በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልላዊ መንግሥት በዱና ወረዳ ፍርድ ቤት በአመልካች ላይ በመሰረቱት ክስ ሚች አክስታቸው ወ/ሮ ማሚቱ አቤቦ ዕድሜያ 10 ዓመት እያለ ጀምሮ ወስዳ አሳድጋኛለች። እንዲሁም በዱዕንሜራ ቀበሌ በዶምባ ጎጥ ወስጥ በ2 ቦታዎች ለሚገኙ ይዞታዎቿ በተሰጣት የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በቤተሰብ አባልነት አስመዝግባኛለች። አመልካችም በይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ ላይ በቤተሰብ አባልነት ተመዝግቦ በሚች ስም ከተመዘገበ ይዞታ ከሚገኘው ቋሚ ገቢ እየተጋራን ኖረናል። በዚህ አግባብ ስንጠቀም እያለን አክስታችን በቀን 13/09/2013ዓ/ም ከሞተች በኋላ አመልካች ከልክላኛለች። የአባቷን ስም ወደ

አክሲታች ስም በማስቀየር የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር አወጥታለች። እንዲሁም የሚችን 2 በሬ፣1 ላም ከነጥጃቆ፣1 በግ ከነግልገሊ፣ 1 ፈረስ ላይ ድርሻዬን የከለከለችኝ በመሆኑ በአመልካች ስም ያለው የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር ተሰርዞ ከመሬቶቹ ድርሻዬን እንድታካፍለኝ ከብቶቹ በአይነት እንድትሰጠኝ ወይም ተሽጠው ድርሻዬ እንዲከፈለኝ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

አመልካች ባቀረቡት መከላከያ መልስ ለክርክሩ መነሻ የሆነው ይዘታ ላይ ከልጅነቴ ጀምሮ ከአክሲቱ ጋር ብቸኛ የቤተሰብ አባል በመሆን የምጠቀምበት ነው። ተጠሪ በዚህ ይዘታ ተጠቅሞ አያውቅም። አክሲቱ በህይወት በነበረችበት ጊዜ ፈቅዳ ይዘታውን በስሜ አዛውራ የምጠቀምበት ነው። ተጠሪ በይዘታ ማረጋገጫ ደብተር ላይ በቤተሰብ አባልነት ቢመዘገብ እንኳን የገጠር እርሻ መሬትን መውረስ የሚቻለው ወራሹ አርሶ አደርና ከእርሻ መሬቱ ከሚገኘው ገቢ በቋሚነት አየተጠቀመ የሚኖር የቤተሰብ አባል መሆን እንዳለበት በ/ሰ/መ/ቁጥር 109776 ላይ አስገዳጅ ትርጉም ስለተሰጠ ተጠሪ የመንግስት ሠራተኛ በመሆኑ መውረስ አይችልም። ሚች አክሲታችን በህይወት በነበረችበት በይዘታ ላይ ሙሉ መብትና ስልጣን በነበራት ጊዜ ለሚመለከተው አካል አሳወቃ ብቸኛ ጠዋሪዎ መሆኔን አረጋግጠው በስሜ ደብተር ስለተሰጠኝና ለ14 ዓመታት በመገበር የምጠቀምበት ይዘታ በመሆኑ ይዘታ ማረጋገጫ ደብተር በሕጋዊ መንገድ ስለተሰጠኝ ተጠሪ የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር እንዲመክን የጠየቀው ያለአግባብ ስለሆነ ክሱ ወድቅ ሊሆን ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃዎች፣ በትዕዛዝ ያስቀረበውን ተጨማሪ ማስረጃ እና እስከቦታው በመሄድ ያጣራውን መሰረት አድርጎ መርምሮ በሰጠው ወሳኔ ተጠሪ በክሳቸው የጠቀሱት ሁለት ቦታ የሚገኙ ይዘታዎች አንደኛው ስፋቱ 0.4880 ሄክታር የሆነ ይዘታ በእላዩ ላይ ከሚገኝ ቤት፣ ባህርዛፍና እንሰት ያለበት፣ ሁለተኛው 0.8320 ሄክታር የሆነ የእርሻና ባህርዛፍ ያለበት ይዘታ እስከ 2005/9/ም ድረስ በግራ ቀኙ አክሲት ወ/ሮ ማሚቴ አቤቦ ስም የሚገኝ ሲሆን እነዚህ መሬቶች የገጠር መሬት ይዘታ ከሚገኝባቸው ከሦስት መንገዶች በየትኛውም መንገድ ለአመልካች ስለመተላለፉ አመልካች አላስረዱም። ሚች አመልካችንና ተጠሪን በቤተሰብ አባልነት መዘገቡልኝ በማለት ማስመዘገባቸውን በማስረጃ ማረጋገጡን ፤ ነገር ግን እነዚህ መሬቶች የገጠር መሬት ይዘታ ከሚገኝባቸው ከሦስት መንገዶች በየትኛውም መንገድ ወደ አመልካች ባልተላፈቡት ከ2005/9/ም በኋላ ወደ አመልካች ስም ዞሮ መመዘገቡ ሕጋዊ አይደለም በማለት መሬቶቹ የወርስ ሀብት ስለሆኑ በአመልካች ስም የሚገኘው የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር መክኖ መሬቶቹንና ንብረቶቹን ግራ ቀኝ እኩል እንዲካፈሉ ሲል ወስኗል። በክሱ የተጠቀሱት ተንቀሳቃሽ ንብረቶች ግን የወርስ ሀብት መሆናቸውን ተጠሪ አላስረዱም በሚል ወድቅ በማድረግ ወስኗል።

አመልካች በወሳኔው ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለሀዲያ ዞን ለከፍተኛው ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ፍርድ ቤቱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 337 መሰረት ሰርዞባቸዋል። አመልካች ቀጥሎም ይግባኝ ለደቡብ ብ/ብ/ሕዝቦች ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት አቅርበው ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ በሰጠው ወሳኔ የስር ፍርድ ቤት ወሳኔ ጉድለት የለበትም ሲል አፅንቷል። በመቀጠል አመልካች የሰበር አቤቱታቸውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት

ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበው ችሎቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ በሰጠው ወሳኔ ተጠሪ ከአክስታቸው ጋር የቤተሰብ አባል በመሆን ከይዘታው ከሚገኘው ቋሚ ገቢ እየተጋራ ግብር እና የሚያስፈልጉ ነገሮችን ለሚች አክስቱ እየሰጠ የሚጠቀምበት ይዘታና ንብረት ስለመሆኑ ባቀረባቸው ማስረጃዎች በቂ እና አሳማኝ በሆነ ሁኔታ አስረድቷል።በመሆኑም አመልካች የገጠር ይዘታ ሊገኝ ከሚችልባቸው መንገዶች በኩዛዜ ወይም በስጦታ የተላለፈላቸው ስለመሆኑ ባላስረዱበት በአክስታቸው ስም የነበረውን ይዘታ በስሚቸው ማዛውራቸው ተረጋግጦ ማረጋገጫ ደብተሩ እንዲሰረዝና መሬቶቹ የወርስ ሀብት ስለሆኑ እኩል ይካፈሉ ተብሎ በመወሰኑ የተፈጸመ ስህተት የለም በማለት የስር ፍርድ ቤቶችን ወሳኔ በማጽናት ወስኗል።

አመልካች በቀን 10/01/2015 ዓ/ም በተጻፈ የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት በየደረጃው ባሉት የክልሉ ፍርድ ቤቶች ተወስኖ በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የጸናው ወሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው በሚል ሲሆን የአቤቱታቸው ይዘት በአጭሩ፡- የገጠር የእርሻ ይዘታ መሬት በወርስ ለማግኘት ወራሹ አርሶ አደር መሆንና ከእርሻ መሬቱ ከሚገኝ ገቢ በመጋራት ከዋና ባለይዘታ ጋር በቋሚነት አብሮ የሚኖር ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 110/1999 አንቀጽ 2/7 እና 5/11 ስር በግልጽ ተመልክቶ እያለ በይዘታው ለማይተዳደረውና የራሱን ሀብትና ንብረት አፍርቶ በመንግሥት ሥራ ለሚተዳደር ተጠሪ የተሰጠው ወሳኔ ሕጉንና በሰ/መ/ቁጥር 109776 እና 38237 ላይ የተሰጠውን ወሳኔ የሚቃረን ነው።አከራካሪውን የመሬት ይዘታ ሚች አክስቱ በሕይወት እያለች ያለአንዳች ተጽዕኖ ከራሷ ስም ወደ አመልካችና ባለቤቱ ስም አዛውራ በስሜ የተመዘገበና ከ14 ዓመት በላይ በስሜ ግብር እየገበርኩ ይገዢ የምገኘውን እንደወርስ ሀብት ተቆጥሮ ደብተሩ እንዲሰረዝ እና በቤተሰብ አባልነት ላልተመዘገበና ይዘታውን ተጠቅሞ የማያወቅ ያከሁን ተጠሪ እንዲካፈል የተሰጠው ወሳኔ በአዋጅ ቁጥር 110/1999 አንቀጽ 2/16 እና በፍ/ብ/ሕግ ቁጥር 1195 እና 1196 የተደነገገውን የሚቃረን በመሆኑ መሰረታዊ የሕግ ነው ተብሎ ይታረምልኝ በማለት ተከራክረዋል።

የሰበር አጣሪ ችሎት አቤቱታውን መርምሮ ተጠሪ የራሳቸው የሆነ ገቢ ያላቸው የመንግሥት ሠራተኛ እንደሆኑና የሚች የቤተሰብ አባል አይደሉም በሚል አመልካች ያቀረቡት ክርክር በአግባቡ ተመርምሮ ነው ወይ? ለአመልካች የተሰጣቸው የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር እንዲሰረዝ የተደረገበት አግባብ ሕጉን የተከተለ መሆን አለመሆን በተመለከተ ተጠሪ ባሉበት እንዲመረመር ትዕዛዝ በመስጠቱ ተጠሪ በቀን 10/06/2015 ዓ/ም የተጻፈ መልስ በማቅረብ ተከራክረዋል።የመልሳቸውም ይዘት በአጭሩ፡-ሚች አክስታችን ተጠሪን ገና የ10 ዓመት ዕድሜ ሕጻን እያለሁ ወስዳኝ ከይዘታው ከሚገኘው ገቢ ከአክስቱ ጋር እየተጋራሁ እያደኩ የአሁኗን አመልካች ከእኔ በኋላ አምጥታ የቤተሰቧ አባላት አድርጋን ስንኖር እንደቆየን የስር ፍርድ ቤቶች በማስረጃ አረጋግጠዋል።ለሚች አክስታችን በ1998ዓ/ም በተሰጣት የይዘታ ማረጋገጫ ላይ እና ይዘታው በሚገኝበት ቀበሌ አስተዳደር ዘንድ ባለው ቅጽ 01 ላይ አክስታችን የይዘታው ባለቤት እንዲሁም አመልካችና ተጠሪ የቤተሰብ አባላት እንደነበርን ተመዝግቧል።በክልሉ የገጠር መሬት አስተዳደር አዋጅ ላይ አንድ ሰው የቤተሰብ አባል ሆኖ ያደገበትን ይዘታ መሬትና በመሬቱ ላይ ያፈራውን ንብረት የመንግሥት ሥራ በመያዙ ምክንያት ያጣል የሚል ድንጋጌ አልተደነገገም።በሚች ስም የነበረው የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር ወደ አመልካች ስም ዞሮ የተመዘገበው ከሕግ አግባብ ወጭ መሆኑ ተረጋግጦ የይዘታ ማረጋገጫ ደብተሩ

እንዲሰረዝና ይዘታዎቹ የወርስ ሀብት ስለሆኑ ግራ ቀኝ እኩል እንድንካፈል በመወሰኑ የተፈጸመ ስህተት የለም በማለት ተከራክረዋል።አመልካችም አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን በማቅረብ ተከራክረዋል።

በዚህ በላይ አጠር ባለ መልኩ የተገለጸው የግራ ቀኝን ክርክርና በየደረጃው ባሉት የክልሉ ፍርድ ቤቶች የተሰጡ ወሳኔዎች ይዘት የሚመለከት ሲሆን የክልሉ ፍርድ ቤቶች ለክርክሩ መነሻ የሆኑ የመሬት ይዘታዎች በአመልካች ስም ተመዝግቦ የተሰጠው የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር እንዲሰረዝና ይዘታዎቹ እና በይዘታዎቹ ላይ ያሉትን ንብረቶች ግራ ቀኝ እኩል እንዲካፈሉ በመወሰኑ የተፈጸመ መሰረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን አግባብነት ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደተመረመረውም በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 80(3/ሀ እና ለ) ስር እንደተመለከተው ለፌዴራል እና ለክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤቶች ሰበር ሰሚ ችሎቶች የተሰጠው ሥልጣን ማናቸውንም መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበትን የመጨረሻ ወሳኔ በሕግ በዝርዝር በሚወሰነው አግባብ መርምረው እንዲያርሙ ነው። በዚህ የሕገ መንግሥቱ ድንጋጌ ላይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ምንነት በግልጽ አልተደነገገም። የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በተለያዩ መዛግብት ላይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የሚያሰኙ ምክንያቶችን የሚያመለክቱ የሕግ ትርጉሞች ሲሰጥ ቆይቷል።ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 80(3/ሀ) ስር በሰበር ችሎት የሚታይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ምንነት በተመለከተ ጭምር ዝርዝሩ በሕግ ይወሰናል ተብሎ በተደነገገው አግባብ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ላይ “መሠረታዊ የሕግ ስህተት” ለሚለው ሐረግ ትርጉም እስከተሰጠበት ጊዜ ድረስ ለሐረጉ በሕግ ትርጓሜ አልተሰጠም ነበር።ስለሆነም አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ከፀና በኋላ በዚህ ችሎት ወሳኔ ለሚሠጥባቸው ጉዳዮች ከጥር 13 ቀን 2013 ዓ/ም ጀምሮ በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 “ለመሰረታዊ የሕግ ስህተት” የተሰጠውን ትርጓሜ መመልከት የግድ ይላል።

በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2/4 ስር “መሠረታዊ የሕግ ስህተት” የሚያሰኙ ምክንያቶች በዝርዝር እና በጥቅል አገላለጽ ተተርጉሟል። በዚህ ትርጓሜ ላይ በመንተራስ ከክልል ፍርድ ቤቶች ተጀምረው በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤቶች ሰበር ሰሚ ችሎቶች ታይተው በተሰጡ የመጨረሻ ወሳኔዎች ላይ ተፈጽመዋል ሊባሉ የሚችሉ እና በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ታይተው ሊታረሙ የሚችሉ መሰረታዊ የሕግ ስህተቶች በአዋጁ አንቀጽ 10(1/ሐ እና መ) ስር ተደንግገዋል።

በዚህ መሰረት መሰረታዊ የሕግ ስህተቶች ናቸው የሚያስብሉ ምክንያቶች (1) በአዋጁ አንቀጽ 2(4/ሀ) ስር በተመለከተው መሰረት ሕገ መንግስታዊ ድንጋጌዎችን በሚቃረን አኳኋን በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ የመጨረሻ ወሳኔ ሲሆን ፤(2) በአዋጁ አንቀጽ 2(4/ሸ) ስር እንደተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ በሚቃረን አኳኋን በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ የመጨረሻ ወሳኔ ሲሆን፤(3) በአንቀጽ 2(4/ለ) ላይ እንደተመለከተው ሕግን አላግባብ የሚተረጉም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለው ድንጋጌ ተጠቅሶ የተሰጠ የመጨረሻ ወሳኔ ሆኖ ይህ ወሳኔ የተሰጠበት ጉዳይ ለሕዝብ ጥቅም

ሀገራዊ ፋይዳ ያለው ጉዳይ በሚል በሕጉ ከተጠቀሱት ሦስቱ ምክንያቶች መካከል ቢያንስ አንዱን የሚያሟላ እና ፍትህን የሚያዛባ ጉልህ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት የመጨረሻ ወሳኔ ሆኖ ሲገኝ ብቻ ነው።

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በተለያዩ መዛግብት ከሰጣቸው የሕግ ትርጉሞች አንዱ በመጀመሪያ ደረጃ ዳኝነት ሥልጣን እና በይግባኝ ሰሚነት የሚዳኙ ፍርድ ቤቶች የማስረጃ አቀራረብን፣ አግባብነትን፣ ተቀባይነትን እና ማስረጃ አቅርቦ አንድን ፍሬ ነገር የማስረዳት ሸክም የሚመለከቱ መርሆዎች (Principles of Production, relevancy, admissibility and burden of proof of evidence) አተገባበር በሚቃረን አኳኋን እንዲሁም የማስረጃ ምዘናን ወይም የማስረዳት ደረጃን (standards of proof or weight of evidence) የሚመለከቱ መሰረታዊ መርሆዎች በመጣስ የመጨረሻ ወሳኔ መስጠታቸው በግልጽ ሲያረጋገጥ እንደመሰረታዊ የሕግ ስህተት ተቆጥሮ በፌዴራልም ሆነ በክልል ሰበር ሰሚ ችሎቶች ታይቶ ሊታረም እንደሚችል ነው። እንዲሁም ለአንድ ማስረጃ ተገቢውን ዋጋ ሳይሰጡ እና በአንድ ማስረጃ ይዘት ላይ በግልጽ የተመለከተውን በአግባቡ ያላገናዘበ ወሳኔ መስጠት ወይም በፍሬ ነገር ደረጃ የተረጋገጠውን ነጥብ ከተገቢው ሕግ ጋር ሳያገናዝቡ መወሰን እንደመሰረታዊ የሕግ ስህተት የሚቆጠርና በሰበር ሰሚ ችሎት ሥልጣን ማአቀፍ ውስጥ ታይቶ ሊታረም የሚገባ ስለመሆኑ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 44804(ቅጽ 11 ላይ እንደታተመ) እና በሌሎች መዛግብት ላይ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ሰጥቷል።

በተያዘው ጉዳይ ለክርክሩ መነሻ የሆኑ መሬቶች እና በመረቶቹ ላይ የተፈሩ ንብረቶች የግራ ቀኝ የጋራ አክሲዮን የሆኑት የሚች ወ/ሮ ማሚቴ አቤቦ እንደሆኑ አከራካሪ አይደለም።ግራ ቀኝን ያከራከረው በሚች አክሲዮንታቸው ስም የተመዘገቡ መሬቶቹ ወደ አመልካች ስም ዞረው የተመዘገቡበት አግባብ እና መሬቶቹን ግራ ቀኝ እኩል ሊካፈሉ የሚገባ መሆን አለመሆኑ ነው።የስር የወረዳ ፍርድ ቤት እነዚህን አከራካሪ ጭብጦች ባገናዘበ አኳኋን የግራ ቀኝን ክርክርና ማስረጃዎች መርምሮና መዘና ግራ ቀኝ ለሚች ማሚቴ አቤቦ የቤተሰብ አባል እንደሆኑና አከራካሪዎቹ መሬቶች ወደ አሁኗ አመልካች በክልሉ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 110/1999 በተደነገገው መሰረት በምሪት፣በስጦታ ወይም በወርስ ባልተላለፈበት ሁኔታ ወደ አመልካች ስም ዞረው መመዘገባቸው ተገቢ እንዳልሆነ አረጋግጠዋል።ይህንን ተከትሎም በአመልካች ስም የተመዘገበው የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር መክኖ የሚች አክሲዮንታቸውን መሬቶች እና በመሬቶቹ ላይ ያሉትን ንብረቶች ግራ ቀኝ እኩል ይካፈሉ በማለት የወረዳው ፍርድ ቤት የሰጠው ወሳኔ በየደረጃው ባሉ ፍርድ ቤቶች ጸንቷል።በዚህ አግባብ የተወሰነው ከማስረጃ አቀራረብን፣ አግባብነትን፣ ተቀባይነትን እና ማስረጃ አቅርቦ አንድን ፍሬ ነገር የማስረዳት ሸክም የሚመለከቱ መርሆዎች አተገባበር እንዲሁም የማስረጃ ምዘናን ወይም የማስረዳት ደረጃን የሚመለከቱ መርሆዎች ተጥሶ የተሰጠ ወሳኔ ነው ወይም የሚያስብል እንዳልሆነ ማረጋገጥ ችለናል።እንዲሁም መሬቶቹ ወደ አመልካች ስም ዞረው የተመዘገቡት ከሕግ አግባብ ውጭ መሆኑ ስለተረጋገጠ በአመልካች ስም የሚገኘው የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር እንዲሰረዝ መወሰኑም ተገቢ እንደሆነ ተገንገበናል።ተጠሪ የሚች አክሲዮንታቸው የቤተሰብ አባል እንደነበሩም ተረጋግጦ መሬቶቹን ከአመልካች ጋር ይካፈሉ በመባሉ የተፈጸመ ስህተት የለም።

ሲጠቃለል የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ከላይ በተመለከተው መሰረት የበታች ፍርድ ቤቶችን ወሳኔ በማጽናት የሰጠው ወሳኔ ሕገ መንግሥቱን የማይቃረን፣ አስቀድሞ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የሠጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም የማይቃረን፣ አከራካሪው ጉዳይ ለሕዝብ ጥቅም አገራዊ ፋይዳ አለው ሊባል የማይችል ከመሆኑም በተጨማሪ በግልጽ ሕግን አለአግባብ በመተርጎም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለው ድንጋጌ ተጠቅሶ የተወሰነ እና ፍትሕን የሚያዛባ ጉልህ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል የሚያስብል ሁኖ አልተገኘም። በመሆኑም በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10(1/ሐ እና መ) ስር የተደነገጉ መስፈርቶችን በሚያሟላ መልኩ በዚህ ችሎት ደረጃ ተመርምሮ ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የሕግ ስህተት ስላልተፈጸመ ተከታዩን ወስነናል።

ወ ሳ ኔ

- 1. የደቡብ ብሔሮች ብሔረሰቦች ሕዝቦች ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኛ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር በመ/ቁጥር 19662 ላይ በቀን 24/12/2014ዓ/ም የሰጠው ወሳኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥነ ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9/1 መሰረት ጸንቷል።
- 2. ግራ ቀኝ በዚህ ችሎት ደረጃ ያወጡትን ወጭ የየራሳቸውን እንዲችሉ ብለናል።

ትዕዛዝ

- 1. የወሳኔው ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤት ይተላለፍ። ለግራ ቀኙም ግልባጭ ይሰጣቸዋል።
- 2. በዚህ መዝገብ ላይ የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ ተነስቷል፤ ይጻፍ።
- 3. መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሠ/መ/ቁጥር 234427

ጥቅምት 05 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች :- እትመት አሰፋ

ደጀኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለዉ

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሃኑ መንግሥቱ

አመልካች :- አቶ ገመዳ ፉፋ - ጠበቃ ምትኩ ሰበቃ - ቀረቡ

ተጠሪ:- አቶ ኃይሉ ገ/ጻድቅ - አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ከዚህ የሚከተለው የፍርድ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የመሬት ባለይዘታነት መብት መፋለምን የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው በኦሮሚያ ክልል በምዕራብ ሸዋ ዞን በአምቦ ወረዳ ፍርድ ቤት ሲሆን የአሁን አመልካች ከሳሽ ተጠሪ ደግሞ ተከሳሽ በመሆን ተከራክረዋል። የክሱም አጭር ይዘት - በአምቦ ከተማ አስተዳደር አዋጅ ቆራ ቀበሌ ወስጥ አዋሳኝ በክሱ የተጠቀሰው በደርግ ዘመን መንግሥት ጊዜ በሕጋዊ መንገድ ተሰጥቷቸው የያዙት 3000 ካሬ ሜትር በ1996 ዓ/ም በስማቸው የተመዘገበ የመሬት ይዘታ እንዳላቸው በመግለጽ ይህንን ይዘታቸውን በቀን 18/08/

2004ዓ/ም ተጠሪ በጉልበት በመያዝ ቤት ስለሰሩበት የሰሩትን ቤት አንስተው እንዲለቁልኝ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

ተጠሪ ባቀረቡት መከላከያ መልስ ክስ በይርጋ ቀሪ የሆነ ነው የሚል የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በማስቀደም ፍሬ ነገሩን በተመለከተ በሰጡት መልስ አመልካች ዘመዴ ስለሆኑ በቀን 23/04/1997 ዓ/ም በተጻፈ የስጦታ ወል 05 ሄክታር መሬት ሰጥተውኝ ከ15 ዓመት በላይ በስሜ እየገበርኩ የተለያዩ ንብረቶችን በላዩ አፍርቼ የያዝኩት እንጂ በ2004ዓ/ም ወስጥ ከሕግ አግባብ ውጭ የያዝኩት ስላልሆነ ክስ ወደቅ ሊሆን ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ሰምቶ እንዲሁም ኮሚቴ አዋቅሮ እንዲጣራ አርድርጎ የቀረበለትን ማስረጃ መርምሮ በሰጠው ወሳኔ ተጠሪ ከአመልካች በስጦታ ከተሰጣቸው መሬት ድንበር አልፈው የአመልካችን 957.8 ካሬ ሜትር መሬት መያዛቸው ስለተረጋገጠ ተጠሪ ይህንን ድንበር አልፈው የያዙትን መሬት ለቀው ያስረክቡ ሲል ወስኗል።ተጠሪ በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮና በድጋሚ አከራካሪው መሬት ተለክቶ ማስረጃ እንዲቀርብለት አድርጎ ተጠሪ ድንበር አልፈው የያዙት የአመልካች የመሬት ይዞታ የስር ፍርድ ቤት እንዳለው 957.8 ካሬ ሜትር ሳይሆን 802.4 ካሬ ሜትር መሆኑን ማረጋገጡን ገልጾ አዋሳኞቹን ጠቅሶ ይህንን ያህል መሬት ለአመልካች ሊለቁ ይገባል ሲል አሻሽሎ ወስኗል።ተጠሪ ከዚህ ቀጥሎ ይግባኝ ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ቢሆንም ፍርድ ቤቱ ይግባኙን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 337 መሰረት መልስ ሰጭን(የአሁኑን አመልካች) ሳይጠራ ስርዞባቸዋል።

በመቀጠል ተጠሪ ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰበር አቤቱታቸውን አቅርበው ችሎቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ በሰጠው ወሳኔ የስር ፍርድ ቤቶች ተጠሪ ለአመልካች 802.4 ካሬ ሜትር መሬት እንዲለቁ የተሰጠውን ወሳኔ ጉድለት የለበትም ካለ በኋላ በዚህ መልኩ ተጠሪ መሬቱን እንዲለቁ ሲወሰን ግን ተጠሪ በይዞታው ላይ ያፈሩት ንብረት መኖር አለመኖሩን በማስረጃ ሳይጣራ እና ስለንብረቱ ወሳኔ አለመሰጠቱ ስህተት ነው በማለት ተጠሪ ያፈሩት ንብረት መኖር አለመኖሩ በማስረጃ እንዲጣራ እና በተጠሪ የተፈራ ንብረት ካለ ተጠሪ መልቀቅ ባለባቸው ይዞታ ላይ ያለውን ንብረት አስመልክቶ ሕጋዊ ውጤቱ ምን ሊሆን እንደሚገባ የወረዳው ፍርድ ቤት መዝገቡን አንቀሳቅሶ አጣርቶ የመሰለውን እንዲወሰን በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 343/1 መሰረት ጉዳዩን መልሶሰታል።

አመልካች በቀን09/01/2015 ዓ/ም የተጻፈ የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት ከላይ በተመለከተው መሰረት በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በተሰጠ ወሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ሲሆን የአቤቱታቸው ይዘት በአጭሩ፡- ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ባደረጉት ክርክርም ሆነ መሬቱ በመሆንዲስና በሽማግሌ ተለክቶ ሲጣራ በይዞታው ላይ ቤትና ንብረት አለኝ በማለት እንዲጣራላቸው በመጠየቅ ያነሱት ክርክር የለም።ቀደም ሲል ጉዳዩን በይግባኝ ታይቶ ጉዳዩ በመመሪያ ለስር ፍርድ ቤት በተመለሰበት ጊዜ ይህ የንብረት ጉዳይ ጭብጥ አልንበረም።ተጠሪ በዚህ መልክ በበታች ፍርድ ቤቶች ያላነሱትን አዲስ ክርክር ተቀብሎ የክልሉ ሰበር ሰሚ

ችሎት የወረዳው ፍርድ ቤት አጣርቶ እንዲወሰን የመለሰው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 328(2 እና 3) እና 329/1ስር የተደነገገውንና በሰ/መ/ቁጥር 137831፣37761 ላይ የተሰጠውን የሕግ ትርጉም የሚቃረን በመሆኑ ተሽር የበታች ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ ይጽናልኝ በማለት በመጠየቅ አቤቱታቸውን አቅርበዋል።

የሰበር አጣሪ ችሎት አቤቱታውን መርምሮ ቀደም ሲል ጉዳዩ ወደ ስር ፍርድ ቤት ተመልሶ ተጣርቶ ከተወሰነ በኋላ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በድጋሚ ይጣራ በማለት የወሰነበትን አግባብነት ተጠሪ ባሉበት እንዲመረመር ትእዛዝ ሰጥቶ በቀን 18/04/2015ዓ/ም የተጻፈ መልስ በማቅረብ ተከራክረዋል።የመልሳቸውም አጭር ይዘት ተጠሪ አመልካች መሬቱን በስጦታ ሰጥተውኝ ከ1997ዓ/ም ጀምሮ ንብረት አፍርቼ ስጠቀም መቆየቴን በማያሻማ መልኩ በመግለጽ ተከራክራለሁ።በቦታው ላይ ያለአንዳች ተቃዋሚ በአመልካች ድጋፍ ጭምር ንብረት አፍርቻለሁ በማለት ለበታች ፍርድ ቤቶች ላቀረብኩት ክርክር የስር ፍርድ ቤቶች ምንም ውሳኔ ሳይሰጡ ማለፋቸው የተጠሪን ንብረት የማፍራት ሕገ መንግሥታዊ መብት የሚጋፋ ስህተት መሆኑን ተገንዝቦ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ተጣርቶ እንዲወሰን ጉዳዩን ለወረዳ ፍርድ ቤት መመለሱ በክልሉ ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 216/2011 አንቀጽ 26(2 እና 5) ስር የተደነገገውን መሰረት ያደረገ ስለሆነ የአመልካች አቤቱታ ወድቅ ሊሆን ይገባል በማለት ተከራክረዋል።አመልካችም የመልስ መልሳቸውን በማቅረብ ተከራክረዋል።

ከዚህ በላይ አጠር ባለ መልኩ የተመለከተው የግራ ቀኝ ክርክርና በክልሉ ፍርድ ቤቶች የተሰጡ ውሳኔዎች ይዘት የሚመለከት ሲሆን እኛም የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ያስቀርባል ሲል የያዘውን ጭብጥ ከግምት በማስገባት በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በተሰጠ ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን አግባብነት ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነውም በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 80(3/ሀ) ስር እንደተመለከተው ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው ሥልጣን ማናቸውንም መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበትን የመጨረሻ ውሳኔ በሕግ በዝርዝር በሚወሰነው አግባብ መርምሮ እንዲያርም ነው።በዚህ የሕገ መንግሥቱ ድንጋጌ ላይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ምንነት በግልጽ አልተደነገገም።የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በተለያዩ መዛግብት ላይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የሚያሰኙ ምክንያቶችን የሚያመለክቱ የሕግ ትርጉሞች ሲሰጥ ቆይቷል።ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 80(3/ሀ) ስር በሰበር ችሎት የሚታይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ምንነት በተመለከተ ጭምር ዝርዝሩ በሕግ ይወሰናል ተብሎ በተደነገገው አግባብ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ላይ “መሠረታዊ የሕግ ስህተት” ለሚለው ሐረግ ትርጓሜ እስከተሰጠበት ጊዜ ድረስ ለሐረጉ በሕግ ትርጓሜ አልተሰጠም ነበር።ስለሆነም አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ከፀናበት ቀን 13/05/2013 ዓ/ም ጀምሮ በዚህ ችሎት ውሳኔ ለሚሠጥባቸው ጉዳዮች በአዋጁ “ለመሰረታዊ የሕግ ስህተት” የተሰጠውን ትርጓሜ ተከትሎ ውሳኔ መስጠት የግድ ይላል።

በአዋጁ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2/4 ስር “መሠረታዊ የሕግ ስህተት” የሚያሰኙ ምክንያቶች በዝርዝር እና በጥቅል አገላለጽ ትርጓሜ ተሰጥቶታል።እንዲሁም ከክልል ፍርድ ቤቶች ተጀምረው በክልል ጠቅላይ ፍርድ

ቤቶች ሰበር ሰሚ ችሎቶች ታይተዉ በተሰጡ የመጨረሻ ወሳኔዎች ላይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል በዚህ ችሎት ታይተዉ ሊታረሙ የሚችሉ መሰረታዊ የሕግ ስህተቶች በአዋጁ አንቀጽ 10(1/ሐ እና መ) ስር የተጠቀሱት ብቻ ናቸዉ።

በዚህ መሰረት መሰረታዊ የሕግ ስህተቶች ናቸዉ የሚያስብሉ ምክንያቶች - (1) በአዋጁ አንቀጽ 2(4/ሀ) ስር በተመለከተዉ መሰረት ሕገ መንግስታዊ ድንጋጌዎችን በሚቃረን አኳኋን በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ የመጨረሻ ወሳኔ ሲሆን፤(2) በአዋጁ አንቀጽ 2(4/ሸ) ስር እንደተመለከተዉ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ በሚቃረን አኳኋን በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ የመጨረሻ ወሳኔ ሲሆን፤ እንዲሁም (3) በአዋጁ አንቀጽ 2(4/ለ) ላይ እንደተመለከተዉ ሕግን አላግባብ በመተርጎ ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለዉ ድንጋጌ ተጠቅሶ የተሰጠ የመጨረሻ ወሳኔ ሆኖ ይህ ወሳኔ የተሰጠበት ጉዳይ ለሕዝብ ጥቅም ሀገራዊ ፋይዳ ያለዉ ጉዳይ ሲሆን በሚል በሕጉ ከተጠቀሱት ሦስቱ ምክንያቶች መካከል ቢያንስ አንዱን የሚያሟላ እና ፍትህን የሚያዛባ ጉልህ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት የመጨረሻ ወሳኔ ሆኖ ሲገኝ ብቻ ነዉ።

በያዝነዉ ጉዳይ አመልካች በተጠሪ ላይ በመሰረቱት ክስ አዋሳኝ በክሱ የተጠቀሰዉን 3000 ካሬ ሜትር መሬት ተጠሪ ከሕግ አግባብ ወጭ በጉልበት በመያዝ በላይ ቤት የሰሩበት ስለሆነ ቤቱን አንስተዉ መሬቱን እንዲለቁ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት መጠየቃቸዉን በየደረጃዉ ባሉት የክልል ፍርድ ቤቶች ወሳኔዎች ላይ የሰፈረዉ የክሱ ይዘት ያሳያል።ተጠሪም ባቀረቡት መከላከያ መልስ ላይ መሬቱን ከአመልካች በሕጋዊ መንገድ በስጦታ ካገኙ በኋላ በይዘታቸዉ ስር አድርገዉ በይዘታዉ ላይ የእህል ወፍጮ ቤቶች በመስራት፣ ባህርዛፍ በመትከል እና የተለያዩ ንብረቶችን በመሬቱ ላይ ማፍራታቸዉን በመግለጽ መከራካሪቸዉን በተመሳሳይ በስር ፍርድ ቤት ወሳኔ ላይ በግልጽ ተመልክቷል።በዚህ መልኩ በግራ ቀኝ ከቀረበዉ ክርክር ለክርክሩ መነሻ በሆነዉ መሬት ላይ ተጠሪ ቤት መስራታቸዉን አምነዉ አመልካች ራሳቸዉ በክስ ማመልከቻቸዉ ላይ ከመግለጻቸዉም በላይ ተጠሪ በግልጽ በመከላከያ መልሳቸዉ ላይ አንስተዉ መከራከራቸዉን ተገንዝበናል።በዚህ መልኩ ክርክር እስከቀረበ ድረስ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ተጠሪ ለአመልካች ለቀዉ ያስረክቡ ተብሎ በተወሰነዉ 802.4 ካሬ ሜትር መሬት ላይ በተጠሪ የተፈራ ንብረት መሬት መኖር አለመኖሩን እና ሕጋዊ ወጤቱን የወረዳዉ ፍርድ ቤት መዝገቡን አንቀሳቅሶ አጣርቶ እንዲወሰን ለወረዳ ፍርድ ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 343/1 መሰረት መመለሱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 329/1 ስር የተደነገገዉን በሚቃረን አኳኋን አዲስ ክርክር በመቀበል ክርክሩን በመምራት ወስኗል የሚያስብል አይደለም።እንዲሁም አስቀድሞ ጉዳዩ ተጣርቶ እንዲወሰን በኦሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 343554 ላይ በቀን 08/11/2013/ም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 343/1 መሰረት ጉዳዩ ለወረዳ ፍርድ ቤት ሲመለስ የተያዘዉም ጭብጥ ተጠሪ ድንበር አልፈዉ የአመልካችን ይዘታ መያዝ አለመያዛቸዉ ተጣርቶ ይወሰን የሚል ጥቅል ጭብጥ እንደተያዘ ከወሳኔዉ ተመልክተናል። በዚህ አግባብ ተሰጥቶ የነበረዉ ወሳኔ እና ጭብጥ ተይዞ ተመልሶ የነበረ መሆኑ በመሬቱ ላይ ከተፈራዉ ንብረት አኳያ በግራ ቀኝ የተነሳዉን ክርክር አስመልክቶ ተጣርቶ እንዲወሰን የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ወሳኔ እንዳይሰጥ የሚያደርግ አይደለም።

በመሆኑም ከላይ በዝርዝር እንደተመለከተው በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2(4/ሀ፣ለ እና ሸ) እና 10(1/ሐ እና መ) ስር ከተደነገጉት መስፈርቶች አንጻር ሲታይ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጠው ወሳኔ በዚህ ችሎት ደረጃ ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ባለመሆኑ ተከታዩን ወስነናል።

ወ. ሳ ኔ

1. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 394288 ላይ በቀን 14/10/2014/ም የሰጠው ወሳኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥነ ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9/1 ጸንቷል።
2. ግራ ቀኝ በዚህ ችሎት ደረጃ ያወጡትን ወጭ የየራሳቸውን እንዲችሉ ብለናል።

ትዕዛዝ

1. የወሳኔው ግልባጭ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይተላለፍ። ለግራ ቀኙም ግልባጭ ይሰጣቸዋል።
2. መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር 234111

ጥቅምት 02 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች :- ተፈሪ ገብሩ(ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች:- ወ/ሮ ዳር/ዳሩንዴ ፊጣ - ጠበቃ አስራት አዳኛ ቀርበዋል

ተጠሪዎች:- 1ኛ. ወ/ሮ ሰኪና ሎላሶ - ቀርበዋል

2ኛ. አቶ አደም ዋቤኮ - ቀርበዋል

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት የንብረት ክፍፍልን የሚመለከት ሲሆን የሰበር ቅሬታ ሊቀርብ የቻለው የደቡብ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 19324 በሀምሌ 02 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ነው። ክርክሩ በተጀመረበት በደቡብ ክልል ጉራጌ ዞን የማረቆ ወረዳ ፍርድ ቤት የአሁን አመልካች ጣልቃ ገብ፤ 1ኛ ተጠሪ ከሳሽ እና 2ኛ ተጠሪ ተከላሽ በመሆን ክርክራቸውን አቅርበዋል ።

1ኛ ተጠሪ በነሐሴ 29 ቀን 2012 ዓ.ም ባቀረቡት የባል እና ሚስት ንብረት ክፍፍል አቤቱታ እዚህ ሰበር ድረስ አከራካሪ የሆኑትን በተለያዩ አራት ይዘታዎች በአጠቃላይ በ9½ ጥማድ መሬት ከነባህር ዛፉ፤ በቆሼ ከተማ በ275 ካ.ሜ ቦታ ላይ የሚገኝ 5 ክፍል ቤት እና ሌሎች ንብረቶች ለመካፈል ጠይቀዋል። 2ኛ ተጠሪ በሰጡት መልስ አራቱም የገጠር እርሻ ይዘታዎች እና ባህር ዛፍ ተጠቅመንባቸው የማናውቅ፤ በስማችን ተመዝግበው የማይገኙ እና የማናገባቸው ናቸው። ይዘታዎቹ የባል እና ሚስት ሳይሆኑ እናቱ የሆነችው አመልካች በቋሚነት አርሳ የምትጠቀምበት ሲሆን ባህር ዛፉም እርሷ የተከለቻቸው ናቸው። ተጠሪዎች መሬቱን አርሰን ስንዴ አልዘራንም። የተጠሪዎች መተዳደሪያ ከመንግስት ስራ የሚገኝ ገቢ ነው። በቆሼ ከተማ የሚገኘው ቤት ከ1ኛ ተጠሪ ጋር ከመጋባታችን በፊት በአመልካች የተገዛ ነው። የአመልካች መኖሪያ ገጠር በመሆኑ ቤቱ በ2ኛ ተጠሪ ስም ቢመዘገብም 2ኛ ተጠሪ የቤቱ ባለቤት አይደለሁም። ከ1ኛ ተጠሪ ጋር በ2006 ዓ.ም ከተጋባን በኋላ ሁለት ክፍል ቤት የሰራን በመሆኑ 1ኛ ተጠሪ መብት የሚኖራቸው በዚህ ሁለት ክፍል ቤት ላይ ብቻ ነው በማለት ተከራክረዋል። አመልካች ጣልቃ በመግባት አራቱም የእርሻ መሬቶች እና በቆሼ ከተማ የሚገኘው ቤት የባል እና ሚስት ሳይሆን የራሴ ንብረቶች ስለሆኑ ተጠሪዎች ሊከፋፈሉ አይገባም በማለት ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ተመሳሳይ ክርክር አቅርበዋል። 1ኛ ተጠሪ ለአመልካች ክርክር በሰጡት መልስ 9½ ጥማድ በላዩ ላይ ባህርዛፍ ያለበት መሬት የአመልካች አይደለም። ለግብር አከፋፈል እንዲያመች ለጊዜው በ2ኛ ተጠሪ እናት አመልካች ስም እንዲገበር ተደርጓል እንጂ ይዘታውን ተጠሪዎች ይዘን የምንጠቀምበት ነው። አመልካች ባለይዘታ መሆናቸውን የሚያረጋግጥ ተያይዞ የቀረበ ማስረጃ የለም ብለዋል።

ፍርድ ቤቱም በአዋሳኝ የተጠቀሰው 9 ½ ጥማድ የእርሻ ይዘታና ባህርዛፍ የ1ኛና የ2ኛ ተጠሪ የጋራ ሀብት ሲባል ይገባል ወይስ አይገባም? የሚል ጭብጥ ይዞ የመረመረ ሲሆን የገጠር የእርሻ ይዘታዎችን በተመለከተ 1ኛ እና 2ኛ ተጠሪ የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር የሌላቸው መሆኑን የ1ኛ ተጠሪ ምስክሮች መስክረዋል። ፍርድ ቤቱም በአዋሳኝ የተጠቀሰው የእርሻ ይዘታ በማን ስም ተመዝግቦ እንደሚገኝ ተጣርቶ እንዲቀርብ ስልጣን ላለው ለማ/ወ/አ/ተ/ሀ/ል/ፅ/ቤት በሰጠው ትእዛዝ መሰረት ይዘታው በግራቀኙ ተመዝግቦ የማይገኝ መሆኑ በመግለጽ ምላሽ ሰጥቷል። ፍርድ ቤቱ ግራቀኙ የሚከራከሩበት ይዘታ የሚገኝበት ቀበሌ ድረስ በመሄድ ከአካባቢው ነዋሪዎች አቶ አበበ ሜቻቶ የተባለው አከራካሪው የእርሻ መሬት የ1ኛና የ2ኛ ተጠሪ የጋራ ሀብት መሆኑን፤ 2ኛ ተጠሪ ለትምህርት ሐዋሳ ሲሄድ 1ኛ ተጠሪ እነዚህን ይዘታዎች በኮምባይነር ማሳጨዳን፤ ባህርዛፍም ያላቸው መሆኑን፤ አመልካችም ከአከራካሪው ይዘታ ውጭ ሌላ ቦታ በዚህ ቀበሌ ያላቸው መሆኑን አስረድቷል። የ2ኛ ተጠሪ ምስክሮች በበኩላቸው 2ኛ ተጠሪ የመንግስት ሰራተኛ መሆኑን እና በስሙ የተመዘገበ የእርሻ ይዘታ የሌለው መሆኑን መስክረዋል። ተጠሪዎች ያቀረቡት ማስረጃ ሲመዘን የ1ኛ ተጠሪ ምስክሮች ተጠሪዎች በዝርዝር፣ በግልፅና በአሳማኝ ሁኔታ ይዘታዎቹን እና ቤቱን የሚጠቀሙበት መሆኑን አስረድተዋል። በመሆኑም አቤቱታ የቀረበበት በአዋሳኝ የተጠቀሰው በፋቃ ዋሽ ቀ/ገ/ማህበር ውስጥ የሚገኘው መጠኑ 9½ ጥማድ የሆነ የእርሻ ይዘታ ከነባህር ዛፉ እና በቆሼ ከተማ የሚገኝ ቤት የተጠሪዎች የጋራ ሀብት ስለሆነ እኩል ሊካፈሉ ይገባል ሲል ወስኗል።

አመልካች እና 2ኛ ተጠሪ በውሳኔው ቅር በመሰኘት ለጉራጌ ዞን ቡታጅራ አካባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የይግባኝ ቅሬታ አቅርበው ግራቶች ከተከራከሩ በኋላ የወረዳው ፍርድ ቤት ውሳኔ በመጽነቱ አመልካች ለክልሉ ሰበር ችሎት ቅሬታቸውን አቅርበዋል። የክልሉ ሰበር ችሎትም ግራቶችን አስቀርቦ ካከራከረ በኋላ የሰበር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ በማጽናቱ አመልካች የሚከተለውን የሰበር ቅሬታ አቅርበዋል።

አመልካች በጳጉሜ 04 ቀን 2014 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር ቅሬታ ክርክር ያስነሳው የገጠር መሬት ሙሉ በሙሉ ከመጀመሪያ ጀምሮ ስጠቀምበት የነበረና አሁን እየተገለገልኩበት ያለ ነው፤ ይህን ይዞታ ከያዘኩኝ ጊዜ አንስቶ በመንግስት አካል ተመዝግቦ ግብር በየዓመቱ እየገበርኩኝ እገኛለሁ፤ ይህም በስር ፍርድ ቤት በማስረጃ ተረጋግጧል፤ ይዞታውን ይገዛ ስጠቀምበት የነበረ መሆኑ በመንግስት ታወቆ በደቡብ ክልል እርሻና ተፈጥሮ ሀብት ቢሮ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም የማረቆ ወረዳ መ/አስ/አጠ/ት/ቤት የገጠር መሬት ይዞታ ማረጋገጫ ሰርተፊኬት በልዩ የማሳ መለያ ቁጥር 00871፤ 02586፤ 02607፤ 02603 በስሜ ተመዝግቦ ይገኛል፤ የእርሻ ይዞታዎቹ በማን ስም እንደሚገኝ ተጣርቶ እንዲቀርብ በታዘዘው መሰረት የማ/ወ/አ/ተ/ሀ/ል/ፅ/ቤት በመጋቢት 22 ቀን 2013 ዓ.ም በቁጥር ማ/ወ/ፅ/ተ/ል/859/13 በተፃፈ ደብዳቤ ይዞታው በአመልካች እጅ እንደሚገኝ አረጋግጧል። 1ኛ ተጠሪ ግብር በአመልካች ስም እንደሚገበርም አምነዋል፤ ይዞታ በዋናነት የማረጋገጠው በይዞታ ማረጋገጫ ሰነድ እንደመሆኑ የሰበር ፍርድ ቤት የእርሻ ይዞታው የተጠሪዎች የጋራ ሀብት ነው ሲል የሰጠው ውሳኔ በሰበር መዝገብ ቁጥር 47139 በቅፅ11 የተሰጠውን ውሳኔን የሚቃረን ነው፤ አመልካች ባቀረቡበት የሰውና የሰነድ ማስረጃ ይዞታው የተጠሪዎች እንዳልሆነና የአመልካች ህጋዊ ይዞታ መሆኑን በሚገባ አስረድቻለሁ። ተጠሪዎች በግብርና ስራ ላይ ያልተሰማሩ ሲሆን 2ኛ ተጠሪ የመንግስት ሰራተኛ ነው። የክልሉ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ በግልፅ የእርሻ መሬት የሚገባው ለክልሉ ነዋሪ አርሶ አደሮች መሆኑ አመልክቷል። አመልካች በአካባቢው የምኖር አርሶ አደር መሆኔ የተረጋገጠ ሲሆን ተጠሪዎች በግብርና ላይ ሳይሰማሩ እና የከተማ ነዋሪ ሆነው እያለ በምን አግባብ ይዞታው የጋራ ሀብት ተብሎ ሊወሰን እንደቻለ ግልፅ አይደለም። 1ኛ ተጠሪ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ጋብቻ የፈጸሙት በ2006 ዓ.ም መሆኑን አምነው እያለ በ2001 ዓ.ም የተገነባ ቤት የጋራ ነው ብለው መከራከራቸው እና የሰበር ፍርድ ቤቶችም የባል እና ሚስት የጋራ ነው ብለው መወሰናቸው መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው። በመሆኑም በየደረጃው የሚገኙ የክልሉ ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ ይሻርልኝ በማለት ጠይቀዋል።

የአመልካች ቅሬታ በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ አቤቱታው በገጠር በግብርና ስራ በመሬቱ ላይ የሚኖሩት እና እየገበሩበት የሚገኙት አመልካች ሆነው እያለ በግብርና ስራ ለማይተዳደሩ ተጠሪዎች የገጠር መሬት መወሰኑ መሰረታዊ ከሆነውና በህገ-መንግስቱ ከተደነገገው የገጠር ይዞታ ሙሉ ጋር የሚቃረን ነው አይደለም? የሚለውን ለማጣራት ተጠሪዎች መልሳቸውን እንዲያቀርቡ አሟል ።

1ኛ ተጠሪ በህዳር 29 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት መልስ አመልካች ክርክር ያስነሳውን ይዞታ በስማቸው ይገብሩ እንጂ ተጠሪዎች የአርሶ አደር ልጆች በመሆናችን ትዳር መስርተን ከ1997 ዓ.ም ጀምሮ በስማችን ተመዝገቦ ስንተዳደርበት የነበረ ነው። አመልካች የ2ኛ ተጠሪ ወላጅ እናት በመሆናቸው 2ኛ ተጠሪ ግብርን

በስሙ ለመክፈል በመንግስት በኩል መብት እስከሚያገኝ ድረስ በአመልካች ስም ግብሩ እንዲከፍል የተደረገ ቢሆንም ይዘታው በስማችን ተመዝግቦ ተለክቶ ይዘን ስንተዳደርበት የነበረ ነው። የ9½ ጥማድ መሬት በማን ስም እንደሚገኝ ተጣርቶ የማረቆ ወረዳ እርሻና ተፈጥሮ ልማት ዕ/ቤት በሰጠው ደብዳቤ ይዘታው በማንም ስም ያልተመዘገበ መሆኑን ገልጿል። የስር ፍርድ ቤት ይዘታውን በአካል ሄዶ በማጣራት ድርሻዬን እንደካፈል የሰጠው ውሳኔ የማስረጃ ምዘና ስህተት የሌለበት በመሆኑ ሊጸና ይገባል ብለዋል።

2ኛ ተጠሪ በህዳር 29 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት መልስ በአመልካች ቅሬታ መሰረት ቢወሰን ተቃዋሚ የሆኑም ብለዋል።

አመልካች በታህሳስ 21 ቀን 2015 ዓ.ም የተጻፈ የመልስ መልስ አቅርበዋል።

የክርክሩ አመጣጥ ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም ያስቀርባል ሲባል የተያዘውን ጭብጥ ከግራቀኝ ክርክር፤ በስር ፍርድ ቤት በማስረጃ ከተረጋገጠው ፍሬ ነገር እና ከተገቢው የህግ ድንጋጌ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነው 1ኛ ተጠሪ ለክርክሩ መሰረት የሆኑ አራት የገጠር እርሻ መሬት ይዘታዎች አጠቃላይ ስፋታቸው 9½ ጥማድ መሬት ከ2ኛ ተጠሪ ጋር የጋራ ነው በማለት ለመካፈል ጠይቀዋል። አመልካች እና 2ኛ ተጠሪዎች በበኩላቸው ይዘታዎቹ የባል እና ሚስት የጋራ አይደሉም የአመልካች ይዘታዎች ናቸው በማለት ተከራክረዋል። ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ወረዳ ፍርድ ቤትም ይዘታዎቹ የተጠሪዎች የጋራ ናቸው? ወይስ የአመልካች ናቸው? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ በማስረጃ ያጣራ ሲሆን ከቀረቡት ማስረጃዎች አንዱ በማ/ወ/አ/ተ/ሀ/ል/ዕ/ቤት በመጋቢት 22 ቀን 2013 ዓ.ም በቁጥር ማ/ወ/ዕ/ተ/ል/859/13 የተፃፈ ደብዳቤ መሆኑን እና ይዘቱም አከራካሪው ይዘታ በግራቀኝ ያልተመዘገበ መሆኑን እንደሚገልጽ የስር ፍርድ ቤት በውሳኔው አስፍሯል። ነገር ግን የስር ፍርድ ቤት ይህ ማስረጃ በግራቀኝ ያልተመዘገበ መሆኑን ይገልጻል ሲል በተጠሪዎች አልተመዘገበም ለማለት ነው ወይስ በአመልካችም በተጠሪዎች አልተመዘገበም ለማለት ነው የሚለው በውሳኔው ላይ በግልጽ አልተመለከተም። አመልካች በሰበር ቅሬታቸው ይህ ደብዳቤ ይዘታው በአመልካች ስም የተመዘገበ መሆኑን እንደሚገልጽ ጠቅሰዋል። 1ኛ ተጠሪ በበኩላቸው ይህንን የአመልካች ክርክር በመካድ ይዘታው በማንም ስም ያልተመዘገበ መሆኑን የሚገልጽ ነው ብለዋል። በመሆኑም የዚህ ደብዳቤ ይዘት በግልጽ በስር ፍርድ ቤት ውሳኔ አለመስፈሩ ከግራ ቀኝ ክርክር ጋር ተገናዝቦ ሲታይ የደብዳቤው ይዘት እንደገና ማስረጃን የመቀበል እና የመመዘን ስልጣን ባለው ፍርድ ቤት ሊጣራ የሚገባ ሆኖ አግኝተነዋል።

ሌላው አመልካች ይዘታዎቹ የእኔ መሆናቸውን ያስረዳሉ የሚሉት ግብር በስማቸው እየተከፈለ መሆኑን እና የገጠር መሬት ይዘታ ማረጋገጫ ሰርተፊኬት በልዩ የማሳ መለያ ቁጥር 00871፣ 02586፣ 02607 እና 02603 በስማቸው ተመዝግበው የሚገኙ መሆኑን በመግለጽ ነው። የገጠር መሬት ይዘታ ባለመብትነት በዋናነት የሚረጋገጠው በይዘታ ማረጋገጫ ደብዳቤ መሆኑን በደቡብ ክልል የገጠር መሬት አዋጅ ቁጥር 110/99 አንቀጽ 6 ስር ተመልክቷል። አመልካች በዚህ መሰረት በይዘታዎቹ ላይ የይዘታ ማረጋገጫ

ሰርተፊኬት የተሰጣቸው መሆን ያለመሆኑን ተሰጥቷቸው ከሆነም የይዘታ ማረጋገጫዎቹን ያልተቀበለበትን ምክንያት የስር ፍርድ ቤት በውሳኔው ሊያሰፍር ይገባ ነበር። የስር ፍርድ ቤት ተጠሪዎች በይዘታው ላይ ባለመብቶች ናቸው የሚል ድምዳሜ ላይ የደረሰው ተጠሪዎች በይዘታው ሲጠቀሙ የነበረ መሆኑን በ1ኛ ተጠሪ ምስክሮች በተሻለ ሁኔታ ተረጋግጧል በሚል ነው። ነገር ግን መሬት የህዝብ እና የመንግስት ሐብት እንደመሆኑ መሬትን ለማስተዳደር ስልጣን የተሰጠው አካል ለክርክሩ መሰረት በሆኑት ይዘታዎች ላይ እየተጠቀመ የሚገኘው ማን እንደሆነ ተጠይቆ የሚሰጠው ምላሽ ከሌሎች ማስረጃዎች ጋር ተገናዝቦ ሊመዘን ይገባ ነበር። እንደዚሁም አመልካች የጠቀሷቸው የገጠር መሬት ይዘታ ማረጋገጫ ሰርተፊኬት በልዩ ማሳ መለያ ቁጥር 00871፣ 02586፣ 02607 እና 02603 የሆኑት ለክርክሩ መሰረት በሆኑ ይዘታዎች ላይ ለአመልካች ከሚመለከተው አካል የተሰጡ የይዘታ ማረጋገጫ ሰርተፊኬቶች ናቸው ወይስ አይደሉም? የሚለው ተጣርቶ ከ1ኛ ተጠሪ ምስክሮች ቃል እና ከሌሎች ማስረጃዎች ጋር መሰረታዊ የማስረጃ ምዘና መርህን በተከተለ ሁኔታ ተመዝኖ ውሳኔ ሊሰጥ ሲገባ የ1ኛ ተጠሪ ምስክሮች ቃልን ብቻ መሰረት በማድረግ ውሳኔ መሰጠቱ ሊታረም የሚገባው ሆኖ አግኝተነዋል።

ከዚህ ጋር በተያያዘ አመልካች የተጠሪዎች መኖሪያ በከተማ እንጂ በገጠር አይደለም፤ በገጠር የምኖረው አመልካች ሆኜ እያለ በከተማ ለሚኖሩት ተጠሪዎች የገጠር እርሻ መሬት መሰጠቱ ተገቢ አይደለም በማለት ተከራክረዋል። ይሁን እንጂ አመልካች በይዘታዎቹ ላይ መብት አለኝ የሚሉት ከሚመለከተው የመንግስት አካል ለእኔ ተሰጥቶ አሁንም ድረስ ይገዛ የምጠቀምበት ነው የሚል በመሆኑ በዋናነት መረጋገጥ የሚገባው በትክክል ይዘታው ከሚመለከተው የመንግስት አካል ለአመልካች ተሰጥቷል ወይስ አልተሰጠም? ለአመልካች የተሰጡ ይዘታዎች ናቸው የሚባል ከሆነ ውጤቱ ምን ሊሆን ይገባል? እና በይዘታው እየተጠቀመ የሚገኘው ማንነው የሚሉት ነጥቦች ናቸው።

በአጠቃላይ ለክርክሩ መሰረት በሆኑ በገጠር መሬት ይዘታዎች ላይ የገጠር መሬትን ለማስተዳደር እና ለመቆጣጠር ስልጣን የተሰጠው አካል አመልካች በአከራካሪዎቹ ይዘታዎች ላይ የይዘታ ማረጋገጫ ሰነድ ያላቸው ስለመሆን ያለመሆኑ እና በአሁኑ ሰአት በይዘታዎቹ እየተጠቀመ የሚገኘው ማን እንደሆነ ሳይጠየቅ ተጠሪዎች በይዘታው መጠቀማቸው በምስክሮች ተረጋግጧል በሚል ብቻ አከራካሪዎቹን ይዘታዎች እንዲካፈሉ መወሰኑ መሰረታዊ የማስረጃ አቀባበል እና ምዘና መርህ ጥሰት የተፈጸመበት በመሆኑ ተከታዩ ተወስኗል።

ውሳኔ

1. የማረቆ ወረዳ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 16270 በሰኔ 11 ቀን 2013/ም የቡታጅራ አካባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 14012 በሚያዝያ 12 ቀን 2014/ም እና የደቡብ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 19324 በሐምሌ 26 ቀን 2014/ም የሰጡት ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1 መሰረት ተሻሽሏል።

- 2. በየደረጃው የሚገኙ የክልሉ ፍርድ ቤቶች ለክርክሩ መሰረት በሆኑ በተለያዩ አራት ይዘታዎች ላይ በሚገኙ የእርሻ መሬቶች እና በእነዚህ መሬቶች ላይ በሚገኙ ተክሎች ላይ የሰጡት የውሳኔ ክፍል ብቻ ተሸሯል። ሌላው የውሳኔ ክፍል አልተነካም።
- 3. የማረቆ ወረዳ ፍርድ ቤት የተዘጋውን መዝገብ አንቀሳቅሶ አመልካች ለክርክሩ ምክንያት በሆኑ አራት የገጠር መሬት ይዘታዎች ላይ የይዘታ ማረጋገጫ ሰነድ ተሰጥቷቸዋል ወይስ አልተሰጣቸውም? በእነዚህ ይዘታዎች እየተጠቀመ የሚገኘው ማነው? በሚሉት ነጥቦች ላይ የሚመለከተው አካል አጣርቶ ማስረጃ እንዲልክ በማድረግ ከግራ ቀኙ ክርክር እና አስቀድሞ ከቀረቡ ማስረጃዎች ጋር በማገናዘብ መርምሮ ተገቢውን እንዲወስን ጉዳዩ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 343/1 መሰረት ተመልሶለታል።
- 4. በዚህ ፍርድ ቤት የተደረገው ክርክር ያስከተለውን ወጪ እና ኪሳራ ግራቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

ትእዛዝ

በዚህ መዝገብ በመስከረም 03 ቀን 2015ዓ/ም በዋለው ችሎት የተሰጠው የእግድ ትእዛዝ ተነስቷል።ይጻፍ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ.መ.ቁ 233752

ቀን ጥቅምት 6 2016ዓ.ምዳኞች:

እትመት አሰፋ

ደጀኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካች: ወጣት ፈይሳ ለታ - ቀረቡ

ተጠሪ: ወ/ሮ አበሩ ማሞ ጠ.ቡልቻ ጥላሁን - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ የቀረበው አመልካች የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 395603 በ4/8/14ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 402495 በ30/9/14ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ ቅር በመሰኘት በ26/12/14ዓ.ም በተጻፈ የሰበር አቤቱታ ስላቀረቡ ነው።

የጉዳዩ አመጣጥ አመልካች በሰበር የኦሮሚያ ክልል የሰበታ አዋስ ወረዳ ፍ/ቤት በተጠሪ ላይ ባቀረቡት ክስ አባቴ አቶ ለታ ቤኛ ሰበታ አዋስ ወረዳ ድቤ በከኒቲ ቀበሌ ገበሬ ማህበር ሲኖር ቆይቶ በ23/5/96ዓ.ም የሞተ ሲሆን አያቴ አቶ ቤኛ ፈይሳ አዋስ ወረዳ ድቤ በከኒቲ ቀበሌ ገበሬ ማህበር ሲኖር በ16/9/97ዓ.ም ሞቷል።

ስለሆነም በፍ/ብ/ህ/ቁ 842(3) መሰረት የአያቱን ንብረት አባቱን ተክቼ ለመውረስ መብት ስላለኝ አያቱ በሕይወት በነበረበት ወቅት በድቤ በከኒቲ ቀበሌ ገበሬ ማህበር ውስጥ ከተጠሪ ጋር ያፈራው በቂኤ አካባቢ የሚገኝ አዋሳኞቹ የተጠቀሱ መጠኑ 31 ቀርጥ የእርሻ እና የግጦሽ መሬት፤ እንዲሁም በቂኤ አካባቢ የሚገኝ አዋሳኞቹ የተጠቀሱ አንድ ቀርጥ የእርሻ መሬት በድምሩ 32 ቀርጥ መሬት የምወርሰው አመልካች ብቻ በመሆኔ ከዚህ ይዞታ ውስጥ ለተጠሪ የሚደርሳት 16 ቀርጥ ወጥቶ የሚቀረውን 16 ቀርጥ መሬት ተጠሪ እንድታካፍለኝ እንዲወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

ተጠሪ ባቀረቡት መልስ የአመልካች አባት አቶ ለታ ቤኛ በ23/5/96ዓ.ም የሞተ ሲሆን ባለቤቱ አቶ ቤኛ ፈይሳ ደግሞ በ16/9/97ዓ.ም የሞተ ሲሆን የአመልካች አባት ከአባቱ (ከአመልካች አያት) ቀድሞ ስለሞተ አመልካች አባቱን ተክቶ አያቱን የመውረስ መብት የለውም። የተጠሪ ባለቤት አቶ ቤኛ ፈይሳ ከሞተ ከ4 አመት በኋላ በ2001ዓ.ም ሶስት ልጆቹ የአባታቸውን ድርሻ እንዳካፍላቸው በጠየቁኝ መሰረት አዋሳኞቻቸው የተጠቀሱ በድምሩ 9 ¼ ቀርጥ የእርሻ መሬት የሰጠሁኝ ሲሆን አመልካችም ከወንድሞቹ እና ከእናቱ ጋር በመሆን በዚህ መሬት ሲጠቀሙ ቆይተዋል። ከግዜ በኋላ የአመልካች አስተዳዳሪ የሆነችው እናቱ በ26/9/08ዓ.ም ከሞተች በኋላ አመልካች ከታላላቅ ወንድሞቹ ጋር በሰጠሁት መሬት ላይ እየተጠቀመ ሲኖር የነበረ ሲሆን ሌላ ወራሽ የሌለ በማስመሰል ያቀረበው ክስ ውድቅ እንዲደረግ በማለት ተከራክረዋል።

ፍርድቤቱም ክሱን ከሰማ በኋላ ጭብጦችን በመያዝ የአመልካች እና የተጠሪን ምስክሮች ሰምቶ እንዲሁም ለገጠር መሬት አስተዳደር እና አጠቃቀም ጽ/ቤት ትእዛዝ ሰጥቶ ክርክር ያስነሳው ይዞታ በአመልካች እጅ እንደሌለ እና በተጠሪ እጅ 20 ቀርጥ መኖሩን ከገለጸለት በኋላ ጉዳዩን መርምሮ የአመልካች አባት ከአመልካች አያት ቀድሞ የሞተ ቢሆንም የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሲ.መ.ቁ 110040(ቅጽ 19) በምትክነት መውረስ እንደሚቻል ከሰጠው አስገዳጅ የህግ ትርጉም አንጻር እንዲሁም የፍ/ብ/ህ/ቁ 842(3) ከደነገገው አንጻር አመልካች አባቱን ተክቶ አያቱን መውረስ ይችላል። በተጠሪ እጅ ያለው የአመልካች አያት ንብረት 20 ቀርጥ የእርሻ መሬት ይሁን እንጂ የሚች አቶ ቤኛ ፈይሳ ልጆች የአመልካችን አባት ጨምሮ አራት መሆናቸው በግራቀኙ የተገለጸ በመሆኑ ከ20 ቀርጥ መሬት ውስጥ ተጠሪ የሚስትነቷን 10 ቀርጥ ወስዳ አስሩ ቀርጥ ለሚች አቶ ቤኛ ፈይሳ ልጆች አመልካችን ጨምሮ ለአራት ሰዎች ተካፍሎ ተጠሪ በአመልካች አባት ምትክ ለአመልካች እንድታካፍለው በማለት ወስኗል።

ተጠሪ ከላይ በተገለጸው ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፊንጮኔ ዙሪያ ኦሮሚያ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱም የአመልካችን መልስ ከተቀበለ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ ተጠሪ የሚች ባለቤቷ ድርሻ ይዞታ ውስጥ አስር ቀርጥ የሚሆን ከአመልካች አባት ውጪ ወራሽ ለሆኑት ሶስት ሰዎች መስጠቷን እና ድርሻዋ ከሆነው ውጪ የአመልካችን አያት ድርሻ 3.5 ቀርጥ በእጇ ይዞ የምትገኝ መሆኑን የስር ፍ/ቤት መዝገብ ያስገነዝባል። አመልካች የሚች አባቱን ይዞታ በህይወት እያለም ሆነ ከሞተ በኋላ በውርስ አግኝቶ ይዞት የሚገኝ ይዞታ እንደሌለ ፍ/ቤቱ የተገነዘበ ሲሆን አመልካች አባቱን ተክቶ አያቱን መውረስ የሚችል ስለሆነ በተጠሪ እጅ የሚገኘውን የአያቱን ድርሻ ይዞታ መሬት የመውረስ መብት አለው። የስር ፍ/ቤት አመልካች

አያቱን መውረስ አለበት በማለት የሰጠው ውሳኔ ስህተት የሌለው ሲሆን ተጠሪ ድርሻዋ የሆነውን ይዞታ በእጇ የሚገኘውን ጨምሮ ድርሻቸውን አግኝተው ላሉት ወራሾች ለማካፈል ግዴታ ባለባት መልኩ መወሰኑ ከተጠየቀው ዳኝነት ውጪ በመሆኑ ስህተት ነው በማለት የስር ፍ/ቤትን ውሳኔ በማሻሻል ተጠሪ ከድርሻዋ ውጪ የሆነውን እና የአመልካች አያት ድርሻ የሆነውን 3.5(ሶስት ከግማሽ) ቀርጥ መሬት ብቻ ለአመልካች ልታካፍል ይገባል በማለት በአብላጫ ድምጽ ወስኗል።

ተጠሪ ከላይ በተገለጸው ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርበው ፍ/ቤቱም የአመልካችን መልስ ከተቀበለ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ ክርክሩ የገጠር ይዞታ መሬት የውርስ ክርክር ነው። ይህ ከሆነ ደግሞ በኦሮሚያ ክልል የገጠር መሬት አጠቃቀም እና አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 130/99 አንቀጽ 2(16) እና አንቀጽ 9(1) ድንጋጌዎች መሰረት የገጠር ይዞታ መሬት መውረስ የሚችሉት ከባለይዞታው የተወለዱ ልጆች፤ በዚያ ይዞታ መሬት በሚገኘው ገቢ የሚተዳደሩ፤ ከባለይዞታው ጋር አብረው የሚኖሩ ከሆነ ነው። ከነዚህ ድንጋጌዎች አንጻር አመልካች አባቱን ተክቶ አያቱን ለመውረስ መብት የለውም። የፍ/ብ/ሀ/ቁ 830 አንድ ሰው የመውረስ መብት ሊያገኝ የሚችለው ወራሽነቱ ተከፍቶ የሞተ ከሆነ የመውረስ መብቱ ወደ ወራሾቹ የተላለፈ ሲሆን ስለመሆኑ የደነገገ ሲሆን የአመልካች አባት ደግሞ የአመልካችን አያት ቀድሞ የሞተ ስለሆነ አመልካች አባቱ ወርሶት ያልሞተውን መብት አባቱን ተክቶ መውረስ የማይችል ስለሆነ የአመልካች ክስ ውድቅ ሊደረግ የሚገባው ነው በማለት የስር ፍ/ቤቶችን ውሳኔ በመሻር የአመልካችን ክስ ውድቅ በማድረግ ወስኗል።

ከላይ በተገለጸው ውሳኔ አመልካች የሰበር አቤቱታ ለኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበው ፍ/ቤቱም የተጠሪን መልስ በመቀበል ጉዳዩን መርምሮ ከኦሮሚያ ክልል የገጠር መሬት አጠቃቀም እና አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 130/99 አንቀጽ 2(16) እና አንቀጽ 9(1) ድንጋጌዎች አንጻር አመልካች በቋሚነት ከባለይዞታው ጋር መኖር እና ሌላ ገቢ ማጣት የሚሉትን አስገዳጅ ሁኔታዎች የማያሟላ እና ከባለይዞታው ያልተወለደ በመሆኑ አባቱን ተክቶ አያቱን ለመውረስ መብት የለውም። ሌሎች ሰዎች በውርስ ህጉ መሰረት ለመውረስ መብት ያላቸው የቤተሰብ አባል ናቸው የሚባሉ ሰዎች በሌሎች ሁኔታ ስለመሆኑ የፌደራል ጠቅላይ ፍርድቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ.መ.ቁ 110040 አስገዳጅ የህግ ትርጉም የሰጠ ቢሆንም በተያዘው ጉዳይ የአመልካች አያት ሶስት ልጆች(የቤተሰብ አባላት) ለክርክሩ መነሻ በሆነው ይዞታ እየተጠቀሙበት የሚገኙ በመሆኑ አመልካች አባቱን ተክቶ አያቱን ለመውረስ መብት የሌለው በመሆኑ በማለት የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በኦሮሚያ ክልል የገጠር መሬት አጠቃቀም እና አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 130/99 አንቀጽ 2(16) እና አንቀጽ 9(1) ድንጋጌዎች መሰረት አመልካች አባቱን ተክቶ አያቱን ለመውረስ መብት የለውም በማለት የአመልካችን ክስ ውድቅ በማድረግ የሰጠውን ውሳኔ በማጽናት ወስኗል።

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ከላይ የተገለጹትን የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ እና ሰበር ሰሚ ችሎቶች የሰጡትን ውሳኔ በመቃወም ሲሆን ይዘቱም አባቱ አቶ ለታ ቤኛ በ1996ዓ.ም ሲሞት አመልካች የሁለት ወር ህጻን ስሆን የአባቱ አባት(አያቱ) አቶ ቤኛ ፈይሳ በ1997ዓ.ም የሞተ ስለሆነ

በፍ/ብ/ሀ/ቁ 842(3) እና 853(2) ድንጋጌዎች መሰረት አባቱን ተክቼ አያቴን መውረስ የምችል ሆኖ ሳለ የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የስር ፍ/ቤቶችን ውሳኔ በመሻር የአመልካችን ክስ ውድቅ በማድረግ የሰጠው ውሳኔ እና ይህንኑ ውሳኔ የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ስበር ሰሚ ችሎት በማጽናት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው። የኦሮሚያ ክልል የገጠር መሬት አዋጅ ቁጥር 130/99 አንቀጽ 9(1) የቤተሰብ አባል ለመውረስ መብት አለው በማለት የደነገገ እንጂ በምትክ አያትን መውረስ እንደማይቻል ባልደነገገበት የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በአዋጁ ባልተካተተ ጉዳይ የህግ ትርጉም በመስጠት የስር ፍ/ቤቶችን ውሳኔ በመሻር የአመልካችን ክስ ውድቅ በማድረግ የሰጠው ውሳኔ እና ይህንኑ ውሳኔ የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ስበር ሰሚ ችሎት በማጽናት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ እና ስበር ሰሚ ችሎቶች የሰጡት ውሳኔ እንዲሻር፤ ወጪና ኪሳራ እንዲከፈሉ እንዲወሰንልኝ የሚል ነው።

ይህ አቤቱታቸው በሰበር አጣሪ ችሎቱ ተመርምሮ በዚህ ጉዳይ የክልሉ ስበር ችሎት የልጅ ልጅ በተተኪ ወራሽነት (representation) የገጠር ይዘታን መውረስ አይችልም ሲል የደረሰበትን መደምደሚያ ከክልሉ መሬት አዋጅ ቁ. 130/99 አንቀጽ (1)፤ 2(7)፤ 2(16) እና ሌሎች አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች አንጻርና እንዲሁም የክልሉ ስበር ችሎት የጠቀሰው የህግ ትርጉም ከተያዘው ጉዳይ ጋር አግባብነት ያለው መሆን አለመሆኑን ለማጣራት ለሰበር ሰሚ ችሎቱ ይቅረብ ተብሎ በ8/3/15ዓ.ም በመታዘዙ ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎ ተጠሪ በ15/6/15ዓ.ም በተጻፈ ባቀረቡት መልስ የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ እና ስበር ሰሚ ችሎቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት አልተፈጸመበትም የሚሉበትን ምክንያት በመዘርዘር እንዲጸና፤ ወጪና ኪሳራ እንዲከፈላቸው እንዲወሰንላቸው ጠይቀዋል። አመልካች በ13/7/15ዓ.ም በተጻፈ የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ይህ የሰበር ሰሚ ችሎትም የአመልካችን የሰበር አቤቱታ አቤቱታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ከተገቢዎቹ የህግ ድንጋጌዎች አንጻር የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ እና ስበር ሰሚ ችሎቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን እንደሚከተለው መርምሯል።

በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3/ሀ) ስር እንደተመለከተው ለዚህ ስበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው ሥልጣን ማናቸውንም መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበትን የመጨረሻ ውሳኔ በሕግ በዝርዝር በሚወሰነው አግባብ መርምሮ እንዲያርም ነው። በዚህ የሕገ መንግሥቱ ድንጋጌ ላይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ምንነት በግልጽ አልተደነገገም። የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ስበር ሰሚ ችሎት በተለያዩ መዛግብት ላይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የሚያሰኙ ምክንያቶችን የሚያመለክቱ የሕግ ትርጉሞች ሲሰጥ ቆይቷል። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በሕገ መንግስቱ አንቀጽ 80(3/ሀ) ስር በሰበር ችሎት የሚታይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ምንነት በተመለከተ ጭምር ዝርዝር በሕግ ይወሰናል ተብሎ በተደነገገው አግባብ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ላይ “መሠረታዊ የሕግ ስህተት” ለሚለው ሐረግ ትርጉም እስከተሰጠበት ጊዜ ድረስ ለሐረጉ በሕግ ትርጓሜ አልተሰጠም ነበር። ስለሆነም አዋጅ ቁጥር 1234/2013

ከፀና በኋላ በዚህ ችሎት ወሳኔ ለሚሠጥባቸው ጉዳዮች በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 “ለመሰረታዊ የሕግ ስህተት” የተሰጠውን ትርጓሜ መመልከት የግድ ይላል። በዚህ አዋጅ አንቀጽ 2/4 ስር “መሠረታዊ የሕግ ስህተት” የሚያሰኙ ምክንያቶች በዝርዝር እና በጥቅል አገላለጽ ተተርጉሟል። በዚህ ትርጓሜ ላይ በመንተራስ ከክልል ፍርድ ቤቶች ተጀምረው በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤቶች ሰበር ሰሚ ችሎቶች ታይተው በተሰጡ የመጨረሻ ወሳኔዎች ላይ ተፈጽመዋል ሊባሉ የሚችሉ እና በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ታይተው ሊታረሙ የሚችሉ መሰረታዊ የሕግ ስህተቶች በአዋጁ አንቀጽ 10(1/ሐ እና መ) ስር ተደንግጓል።

እነዚህም ምክንያቶች (1) በአዋጁ አንቀጽ 2(4/ሀ) ስር በተመለከተው መሰረት ሕገ መንግስታዊ ድንጋጌዎችን በሚቃረን አካሄድ በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ የመጨረሻ ወሳኔ፤ (2) በአዋጁ አንቀጽ 2(4/ሸ) ስር እንደተመለከተው የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ በሚቃረን አካሄድ በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ የመጨረሻ ወሳኔ፤ (3) በአንቀጽ 2(4/ለ) ላይ እንደተመለከተው ሕግን አላግባብ የሚተረጉም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለው ድንጋጌ ተጠቅሶ የተሰጠ የመጨረሻ ወሳኔ ሆኖ ይህ ወሳኔ የተሰጠበት ጉዳይ ለሕዝብ ጥቅም ሀገራዊ ፋይዳ ያለው ጉዳይ በሚል በሕገ ከተጠቀሱት ሦስቱ ምክንያቶች መካከል ቢያንስ አንዱን የሚያሟላ እና ፍትህን የሚያዛባ ጉልህ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት የመጨረሻ ወሳኔ ሆኖ ሲገኝ ብቻ ነው።

በያዝነው ጉዳይ አመልካች ባቀረቡት ክስ አባቱን ተክቼ የአያቴ የውርስ ይዞታ ከሆነው በድምሩ 32 ቀርጥ ከሆነው ይዞታ ውስጥ ድርሻዬ የሆነውን 16 ቀርጥ መሬት ተጠሪ እንድታካፍለኝ እንዲወሰንልኝ በማለት ዳኝነት የጠየቁበት ነው። ጉዳዩ የተጀመረውም በክልል ወረዳ ፍ/ቤት ሆኖ በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት የመጨረሻ ወሳኔ ተሰጥቶበት የቀረበ ነው። የመጨረሻውን ወሳኔ የሰጠው የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ክርክሩ የገጠር ይዞታ መሬት ክርክር እንደመሆኑ አመልካች በኦሮሚያ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 139/99 አንቀጽ 2(16) እና 9(1) ድንጋጌዎች መሰረት የገጠር ይዞታ መሬትን ለመውረስ የተቀመጡትን መስፈርቶች ይኅም ከባለይዞታው ጋር መኖር እና ሌላ ገቢ ማጣት የሚሉትን አስገዳጅ ሁኔታዎች የማያሟሉ ስለመሆኑ በኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በፍሬነገር ደረጃ መረጋገጡን ድምዳሜ ላይ በመድረስ የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በኦሮሚያ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 139/99 አንቀጽ 2(16) እና 9(1) ድንጋጌዎች መሰረት አመልካች አባቱን ተክቶ አያቴን ለመውረስ መብት የለውም በማለት የሰበር ፍ/ቤቶችን ወሳኔ በመሻር የአመልካችን ክስ ውድቅ በማድረግ የሰጠውን ወሳኔ በማጽናት ወሳኔ የሰጠበት ነው።

በመሆኑም አመልካች ለዚህ ችሎት የሰበር አቤቱታ አቅርበው መዝገቡ የተከፈተው በ26/12/149.ም በመሆኑ ጉዳዩ ለዚህ ችሎት የቀረበው የፌደራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ከጸና በኋላ ስለሆነ ከላይ በተጠቀሱት የአዋጁ መስፈርቶች አንጻር ሊመረመር የሚገባ ነው። በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ከላይ በተመለከተው መሰረት የተሰጠው ወሳኔ ሕገ መንግስቱን የማይቃረን፣ አስቀድሞ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት

የሠጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም የማይቃረን፣ ጉዳዩ አገራዊ ፋይዳ አለው ሊባል በሚችል የሕዝብን ጥቅም በሚመለከት ጉዳይ ላይ በግልጽ ሕግን አለአግባብ በመተርጎም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለው ድንጋጌ ተጠቅሶ የተወሰነ ነው ሊባል የማይችል ጉዳይ ከመሆኑም በተጨማሪ ፍትሕን የሚያዛባ ጉልህ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል የሚያስብል ባለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10(1/ሐ እና መ) ስር የተደነገጉ መስፈርቶችን የሚያሟላ ባለመሆኑ በዚህ ችሎት ደረጃ ተመርምሮ ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት አይደለም። በመሆኑም ተከታዩን ወስነናል።

ውሳኔ

1. የአሮሚያ ጠቅላይ ፍርድቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 395603 በ4/8/14ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የአሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 402495 በ30/9/14ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ 348(1) መሰረት ጸንቷል።
2. በዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ለተደረገው ክርክር ወጪና ኪሳራ አመልካች እና ተጠሪ የየራሳቸውን ይቻሉ።
3. የዚህ ውሳኔ ግልባጭ ለስር ፍ/ቤቶች ይድረስ።
4. መዝገቡ ውሳኔ ስላገኘ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርመ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ.መ.ቁ 233287

ቀን ጥቅምት 5 2016ዓ.ም

ዳኞች: እትመት አሰፋ

ደጅኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካቾች: 1ኛ. ወ/ሮ ዳንዲቱ ከተማ ብሩ

2ኛ. ወ/ሮ ሰንዳፌ ከተማ ብሩ

3ኛ. ወ/ሮ መስከረም ከተማ ብሩ

4ኛ. ወ/ሮ ዳዊቲ ከተማ ብሩ

5ኛ. ወ/ሮ ሃዊ ከተማ ብሩ

አልቀረቡም

ተጠሪ: ወ/ሮ ወርቄ ጉታ ድከን - አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ የቀረበው አመልካቾች የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ኮልጌ ቀራንዮ ምድብ በመ.ቁ 126524 በ17/6/149.ም በሰጠው ብይን፤ በ23/10/149.ም በሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ 293664 በ5/12/149.ም በሰጠው ብይን ቅር በመሰኘት በ17/12/149.ም በተጻፈ የሰበር አቤቱታ ስላቀረቡ ነው።

የጉዳዩ አመጣጥ ተጠሪ በስር የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በአመልካቾች ላይ ባቀረቡት ክስ ተጠሪ እና ባለቤቱ ሚች አቶ አንጋቻ ሞሚ ጋር በአዲስአበባ ከተማ ወረዳ 03 የቤ.ቁ 1817 የሆነ በ300ካ.ሜ ላይ ያረፈ መኖሪያ ቤት በጋራ አፍርተን ስንኖር ባለቤቱ አቶ አንጋቻ ሞሚ በ18/1/989.ም የሞተ ሲሆን ተጠሪ መኖሪያ ቤቱን እስካሁን ብቻዬን ይገፍ እየተገለገልኩበት እገኛለሁ። አመልካቾች የሚችሉ ባለቤቱ የልጅ ልጆች ሲሆኑ የእናታቸው ወ/ሮ ነዲ አንጌቻ ተተኪ ወራሾች መሆናቸውን አረጋግጠው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ከ/ቀ/ምድብ ችሎት በመ.ቁ 84/04 በ21/5/119.ም በዋለው ችሎት በከ/ቀ/ክ/ከተማ ወረዳ 03 የቤ.ቁ 1817 በሚችሉ አቶ አንጋቻ ሞሚ ስም ተመዝግቦ የሚገኘው 3 ቤት የሆነ መኖሪያ ቤት ግማሹ የተጠሪ መሆኑ ተረጋግጦ፤ ግማሹ ደግሞ የውርስ ሀብት መሆኑ ተረጋግጦ የአመልካቾች ነው ተብሎ የተወሰነ ሲሆን በቤቱ ላይ ግማሽ ድርሻ ያለኝ ተጠሪ ከተቻለ በአይነት እንድንካፈል፤ካልተቻለ በስምምነት ሽጠን ይህም ካልሆነ በሀራጅ ተሸጦ ግራቀኝ እንዲከፋፈሉ በተወሰነው መሰረት በአይነት እና በስምምነት ሽጠን ለመካፈል ባለመቻላችን በዚሁ ውሳኔ መሰረት የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ከ/ቀ/ምድብ 2ኛ የአፈጻጸም ችሎት በመ.ቁ 99417 በ12/9/119.ም በሰጠው ትእዛዝ የፌ/ፍ/ቤቶች ፍርድ አፈጻጸም ዳይሬክቶሬት በ10/3/149.ም በከ/ቀ/ክ/ከተማ ወረዳ 03 የቤ.ቁ 1817 የሆነው ቤት በሀራጅ ሲሸጥ የቅድሚያ መብት ለተጠሪ እንዲፈቀድልኝ ለፍ/ቤቱ አመልክቼ በቅድሚያ የመግዛት መብት በ10/3/149.ም በሰጠው ትእዛዝ ቤቱ በጨረታ የተሸጠበትን ግማሽ ገንዘብ ብር 335,000.00(ሶስት መቶ ሰላሳ አምስት ሺህ) ከፍዬ ሙሉ በሙሉ አስቀርቼዋለሁ። በዚሁ መሰረት ቤቱን ተጠሪ ሙሉ በሙሉ የተረከብኩኝ ሲሆን አመልካቾች ድርሻቸው ተከፍሏቸዋል። ተጠሪ ይዞታውን ከልለን ከባለቤቱ ጋር በጋራ ሰርተን ስንኖርበት የነበረ እና እስካሁንም የምንኖርበት ቤት ሆኖ ሳለ አመልካቾች ተጠሪ አቅመደካማ መሆኔን በማየት ከ10/4/149.ም ጀምሮ አንዱን ቤት የግላችን ነው በሚል ማንም ሳይፈቅድላቸው በድጋሚ በሀይል በመያዝ ነገሩን አጥር አፍርሰው በእንጨት እና በቆርቆሮ ያለምንም የግንባታ ፈቃድ አጥር በማጠር የቤቱ ይዞታ አካል በሆነው ባዶ መሬት ላይ ቤት እየገነቡ ይገኛሉ።

ተጠሪ አመልካቾችን በሀይል የያዙትን አንድ ቤት እንዲለቁ እና የቤ.ቁ 1817 አካል የሆነውን ይዞታ ለሁለት ከፍለው በማጠር የሚፈጽሙትን የቤት ግንባታ ተግባር እንዲያቆሙ ብጠይቃቸው ፈቃደኛ አልሆኑም። ስለሆነም በከ/ቀ/ክ/ከተማ ወረዳ 03 የቤ.ቁ 1817 የሆነው ቤት ከነይዞታው የተጠሪ የግል ይዞታ ነው ተብሎ እንዲወሰንልኝ፤ አመልካቾች በከ/ቀ/ክ/ከተማ ወረዳ 03 የቤ.ቁ 1817 የሆነው ቤት አካል የሆነው ይዞታ ላይ የነበረውን አጥር አፍርሰው በእንጨት እና በቆርቆሮ ያጠሩት አጥር እና የገነቡት ቤት በተጠሪ ይዞታ ላይ የተገነባ ስለሆነ እንዲፈርስ እና ይዞታው ለተጠሪ እንዲመለስ እንዲወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

አመልካቾች የተለያዩ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን አቅርበው ፍሬጉዳዩ ላይ ባቀረቡት መልስ የቤት ቁጥር 1817 የሆነው አንድ መኝታ አንድ ሳሎን የሆነው የአመልካቾች እናት ወ/ሮ ነዲ አንጌቻ ከወ/ሮ ምናሉ አበራ ጋር እስከ ከፍተኛው ፍ/ቤት ተከራክራ በፍርድ ያገኘችው ቤት ሲሆን ቤቱንም በፍርድ አፈጻጸም ዳይሬክቶሬት ክፍለከተማ እና ፖሊስ በተገኙበት ተረክበውት በማከራየት ይዘውት የኖሩና ለአመልካቾችም በውርስ ተላልፎልን የያዘነው የግል ቤታችን ስለሆነ ክሱ ውድቅ እንዲደረግ። በዚህ ቤት ላይ ለእናታችን ከመወሰኑና በኋላም ለአመልካቾች ውሳኔው ጸንቶልን በይዞታችን ስር አድርገን ከምንጠቀምበት በቀር በተጠሪ እና በአመልካቾች መካከል በፍርድ አፈጻጸም ዳይሬክቶሬት እንዲፈጸም ታዘ የተደረገ ክፍፍል የለም። ሀራጅ አልወጣበትም፤ በሀራጅም አልተሸጠም።

ተጠሪ እና አመልካቾች ባደረገነው የውርስ ሀብት ክርክር በኮልፌቀራንዮ ክ/ከተማ ወረዳ 3 የቤቁ 1788 አካል የሆነውና ተጠሪ የሚኖሩበት ቤት ስፋቱ 48ካ.ሜ የሆነው ቤት ተሸጧል። ሌላ ቤት አልተሸጠም፤ እንዲሸጥ ተወስኖ በጨረታ ለተሸጠው ቤት ቅድሚያ መብት ተፈቅዶላቸዋል። ይህን ቤት ሲያስቀሩ ፍርድ ያላረፈበትንና በሀራጅ ያልተሸጠውን የአመልካቾችን ቤት አብረው በማጣመር ሙሉ በሙሉ የዝቱ መስሏቸው ያቀረቡት ክስ በመሆኑ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ፍርድቤቱም በአመልካቾች የቀረበውን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች በ17/6/14ዓ.ም በሰጠው ብይን ውድቅ አድርጓቸዋል። ፍሬጉዳዩን በተመለከተም ክሱን በመስማት ለክርክሩ መነሻ የሆነው በከ/ቀ/ክ/ከተማ ወረዳ 03 የቤቁ 1817 የሆነው ቤት በማን ስም ተመዝግቦ እንደሚገኝ ተጣርቶ እንዲቀርብ ትእዛዝ ሰጥቶ ምላሽ ቀርቦለት ከቀረቡት የሰነድ ማስረጃዎች ጋር ጉዳዩን መርምሮ ተጠሪ በከ/ቀ/ክ/ከተማ ወረዳ 3 ክልል ውስጥ የሚገኝ የቤቁ 1817 የሆነ መኖሪያ ቤት በተሰጣቸው የቅድሚያ መብት የአመልካቾችን ድርሻ ከፍለው ቤቱን ከነይዞታው የግላቸው ያደረጉት እና በተጠሪ ስም ማህደር ተደራጅቶበት የሚገኝ በመሆኑ የተጠሪ የግል ሀብት መሆኑን ያስረዳል። አመልካቾች ቤቱ የእናታቸው እንደሆነ በመግለጽ ክርክር ያቀረቡ ቢሆንም በውርስ ያገኙት ንብረት ስለመሆኑ ያቀረቡት የሰነድ ማስረጃ የለም። በፍ/ብ/ሀ/ቁ 1206 መሰረት ባለሀብት የሆነ ሰው መብት ሳይኖረው እጁ ካደረገው ሰው ወይም ከያዘው ሰው ላይ ሀብቱ ይገባኛል ሲል ለመፋለምና ማናቸውንም የሀይል ተግባር መቃወም እንደሚችል ተደንገንጋል። በተያዘው ጉዳይ ላይ በከ/ቀ/ክ/ከተማ ወረዳ 3 ክልል ውስጥ የሚገኝ የቤቁ 1817 የሆነ መኖሪያ ቤት እና ይዞታ የተጠሪ መሆኑ ተረጋግጧል። በተጨማሪም አመልካቾች ቤቱን በ10/4/14ዓ.ም የያዙት ህጋዊ የሆነ መብት ኖሯቸው መሆኑን ወይም ስልጣን ያለው አካል አስረክቧቸው ስለመሆኑ አሳስረዱም። ስለሆነም አመልካቾች የተጠሪ የግል ንብረት የሆነውን በኮልፌቀራንዮ ክ/ከተማ ወረዳ 3 ክልል ውስጥ የሚገኝ የቤቁ 1817 የሆነን ቤት እና ይዞታ ለተጠሪ ለቀው ያስረክቡ በማለት ወስኗል። አመልካቾች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱም በሰጠው ትእዛዝ ይግባኙን ሰርዞታል።

አመልካቾች ከላይ በተገለጸው ውሳኔ እና ትእዛዝ ቅር በመሰኘት ለዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ የሚች አቶ አንጌቻ ዋሚ የውርስ ሀብት ተለይቶ የተጣራውና በህጉ መሰረት የተፈጸመው 48ካ.ሜ

ላይ ያረፈው ትናንሽ 3 ክፍል ቤቱ ላይ ነው። የስር ፍ/ቤት የውርስ ሀብት መሆኑ በህግ አግባብ ተለይቶ ክፍፍል የተደረገበትና ተጠሪ መብት ያገኘበት በ48ካ.ሜ ላይ ብቻ ስለመሆኑ አመልካቾች ከበቂ በላይ ማረጋገጫ አቅርቦን ሳለ ተገቢውን ማጣራትና ምርመራ ሳያደርግ ሌላኛውን የቤቱ 1817 በመባል በሚታወቀው ስፋቱ 300ካ.ሜ የሆነ አንድ ሳሎንና አንድ መኝታ ቤት የሆነው በወ/ሮ ምናሉ አበራ ተይዞ ይገኝ ስለነበረ የአመልካቾች እናት ወ/ሮ ነዲ አንጌቻ በወ/ሮ ምናሉ አበራ ላይ ክስ አቅርበው የመ.ቁ 32664 በሆነው መዝገብ ተከራክረው 300ካ.ሜ የሆነው ይዞታ የወ/ሮ ነዲ አንጌቻ ስለመሆኑ ውሳኔ ተሰጥቶ በውሳኔው መሰረት በፍርድ አፈጻጸም ዳይሬክቶት በኩል ወ/ሮ ነዲ አንጌቻ ተረክበው በማከራየት እያዘዙበት ኖረዋል። ስለሆነም ይህ የአውራሻችን የወ/ሮ ነዲ አንጌቻ የግል ንብረት የሆነውን በፍርድቤት ውሳኔ በአፈጻጸም ተረክበውት ይዘውት የኖሩትን እና አመልካቾች በውርስ ተላልፎልን የያዘውን በቤቱ 1817 በመባል በሚታወቀው ስፋቱ 300ካ.ሜ የሆነ አንድ ሳሎንና አንድ መኝታ ቤት የሆነውን የግል ቤታችን የሆነውን እና የተጠሪ የግል ንብረት ያልሆነውን 300ካ.ሜ ጨምሮ ለተጠሪ ይገባታል በማለት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ እና የማስረጃ ምዘና ስህተት የተፈጸመበት ነው የሚል እና ሌሎች በስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ እና ትእዛዝ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሞባቸዋል የሚሉበትን ነጥቦች በመዘርዘር እንዲሻር እና 48ካ.ሜ(ሶስት ክፍል ቤት) ለተጠሪ የሚገባት ነው በማለት እንዲሁም 300ካ.ሜ(2 ክፍል ቤት) ይዞታ ለአመልካቾች ይገባል ተብሎ እንዲወሰን ጠይቀዋል።

የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ በሰበር አጣሪ ችሎቱ ተመርምሮ ተከራካሪ ወገኖች የቤቱ 1817 የሆነውና በ48ካ.ሜ ስፋት ላይ የሚገኝ ቤት የውርስ ሀብት ስለመሆኑ ተገልጾ የውርስ ክፍፍል በማድረግ ግማሹን አመልካቾች እንዲካፈሉ ተወስኖ ተጠሪ በጨረታ የገዙ ስለመሆናቸው በተገለጸበት ተጠሪ በቤት ቁጥር 1817 የሚታወቅ ይዞታ በሙሉ ባለቤት ናቸው የሚል አመልካቾች የክርክር መነሻ የሆነውን ቤትና ይዞታ ለቀው ለተጠሪ እንዲያስረክቡ የተወሰነበት አግባብነትና ተዛማች ነጥቦች ለማጣራት ለሰበር ሰሚ ችሎቱ ይቅረብ ተብሎ በ24/12/149.ም በመታዘዙ ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎ ተጠሪ በ8/2/159.ም በተጻፈ ባቀረቡት መልስ የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ እና ትእዛዝ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት አልተፈጸመበትም የሚሉበትን ምክንያት በመዘርዘር እንዲጻፍ፣ ወጪና ኪሳራ እንዲከፈላቸው እንዲወሰንላቸው ጠይቀዋል። አመልካቾች በ25/2/159.ም በተጻፈ የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ይህ የሰበር ሰሚ ችሎትም የአመልካቾችን የሰበር አቤቱታ አቤቱታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ትእዛዝ እንዲሁም ከተገቢዎቹ የህግ ድንጋጌዎች አንጻር የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ እና ትእዛዝ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን እንደሚከተለው መርምሯል።

ክስ የቀረበለት ፍርድ ቤት ከቀረበው ክስ አንጻር ባለጉዳዮቹን የሚያከራክረውን የህግ ወይም የፍሬነገር አግባብ በመለየት ለጉዳዩ ትክክለኛ ውሳኔ ለመስጠት የሚያስችለውን ተገቢውን ጭብጥ በመያዝ ክርክሩን በመምራት ጉዳዩን አጣርቶ ውሳኔ ሊሰጥ እንደሚገባው ከፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ 246፣247፣248 እና 249 ድንጋጌዎች ይዘት የምንገነዘበው ነው። የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ.መ.ቁ 37391(ቅጽ 8) ፍርድ ቤቶች

የቀረበላቸውን ክርክር መሰረት በማድረግ አግባብነት ያለውን ጭብጥ ሳይመሰርቱ የሚሰጡት ውሳኔ ህጋዊ ነው ሊባል የማይችል ስለመሆኑ አስገዳጅ የህግ ትርጉም ሰጥቷል።

በያዝነው ጉዳይ ተጠሪ በስር የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ከላይ በተገለጸው መልኩ በአመልካቾች ላይ ላቀረቡት ክስ አመልካቾች ባቀረቡት መልስ ተጠሪ እና አመልካቾች በነበረን የሚች አቶ ነዲ አንጌቻ የውርስ ሀብት ክርክር በከ/ቀ/ክ/ከተማ ወረዳ 3 የቤቁ 1817 ከሆነው በጨረታ እንዲሸጥ የተወሰነው እና ለተጠሪ የቅድሚያ መብት ተፈቅዶላቸው ያስቀሩት ስፋቱ 48ካ.ሜ የሆነውን ቤት ነው። ሌላ ቤት አልተሸጠም። ሌላውን የቤት ቁጥር 1817 የሆነው አንድ መኝታ አንድ ሳሎን የሆነውን ቤት የአመልካቾች እናት ወ/ሮ ነዲ አንጌቻ ከወ/ሮ ምናሉ አበራ ጋር እስከ ከፍተኛው ፍ/ቤት ተከራክራ በፍርድ ያገኘቸው ቤት ሲሆን ቤቱንም በፍርድ አፈጻጸም ዳይሬክቶሬት ክፍለከተማ እና ፖሊስ በተገኙበት ተረክበውት በማከራየት ይዘውት የኖሩና ለአመልካቾችም በውርስ ተላልፎልን የያዘው የግል ቤታችን ነው። በዚህ ቤት ላይ ለእናታችን ከመወሰኑና በጎላም ለአመልካቾች ውሳኔው ጸንቶልን በይዘታችን ስር አድርገን ከምንጠቀምበት በቀር በተጠሪ እና በአመልካቾች መካከል በፍርድ አፈጻጸም ዳይሬክቶሬት እንዲፈጸም ታዘ የተደረገ ክፍፍል የለም። ሀራጅ አልወጣበትም፤ በሀራጅም አልተሸጠም ሲሉ ካቀረቡት ክርክር አንጻር የስር የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት 1ኛ. ክርክር የቀረበበትን በከ/ቀ/ክ/ከተማ ወረዳ 3 የቤቁ 1817 የሆነውን ይዘታ እና ቤት በተመለከተ የሚች አቶ ነዲ አንጌቻ ውርስ ሲጣራም ሆነ ሀራጅ ሲወጣ በ48ካ.ሜ ይዘታ ላይ ነው ወይንስ ተጨማሪ ይዘታን ጨምሮ ነው? 2ኛ. ለክርክሩ መነሻ በሆነው ይዘታ ላይ ከ48ካ.ሜ ይዘታ ውጪ ሌላ ይዘታ አለ ወይንስ የለም? 3ኛ. ከ48ካ.ሜ ይዘታ ውጪ ይዘታ አለ ከተባለ ይዘታው ምን ያህል ነው? የማን ነው? በምን አግባብ ተያዘ? 4ኛ. ተጠሪ ከአመልካቾች ጋር በነበራቸው የሚች አቶ አንጌቻ ሞሪ የውርስ ሀብት ክርክር መነሻነት ፍርድቤት ለሰጠው ውሳኔ በአፈጻጸም በጨረታ ገዝተው ባለመብት የሆኑበት የይዘታ መጠን ምን ያህል ነው? 5ኛ. ተጠሪ በጨረታ ገዝተው ባለመብት ከሆኑበት ይዘታ ውስጥ በአመልካቾች ከህግ ውጪ የተያዘ ይዘታ አለ ወይንስ የለም? የሚሉትን ነጥቦች በጭብጥነት በመያዝ በተጠሪ እና በአመልካቾች የቀረቡት ማስረጃዎች እና ፍርድቤቱ ራሱ በትእዛዝ ያስቀረባቸው ማስረጃዎች እንደተጠበቁ ሆነው ጉዳዩ ለሚመለከታቸው አካላት ተገቢውን ትእዛዝ በመስጠት ምላሽ እንዲቀርብለት በማድረግ እንዲሁም በተገቢዎቹ ሌሎች መንገዶች ሁሉ ጉዳዩን አጣርቶ እና መርምሮ በተጠሪ የዳኝነት ጥያቄ ላይ ውሳኔ ሊሰጥ ሲገባው ከላይ የተገለጹትን ነጥቦች በጭብጥነት ሳይዘ እና ጉዳዩን በዚህ አግባብ ሳያጣራ የሰጠው ውሳኔ፤ በዚህ ውሳኔ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝን በመሰረዝ የሰጠውን ትእዛዝ ይህ የሰበር ሰሚ ችሎት የፌደራል ፍርድቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2(4)(ሐ) እና (ሸ) እንዲሁም አንቀጽ 10(1)(ሀ) ከደነገጉት አንጻር ሊታረም የሚገባው መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝቶታል። ስለሆነም ተከታዩ ተወስኗል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ኮልጌ ቀራንዮ ምድብ በመ.ቁ 126524 በ23/10/149.ም የሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ 293664 በ5/12/149.ም የሰጠው ብይን በፍ/ብ/ስ/ህ/ቁ 348(1) መሰረት ተሸረዋል።
2. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ኮልጌ ቀራንዮ ምድብ የመ.ቁ 126524 የሆነውን መዝገብ አንቀሳቅሶ በፍሬጉዳዩ ላይ 1ኛ. ክርክር የቀረበበትን በኮ/ቀ/ክ/ከተማ ወረዳ 3 የቤ.ቁ 1817 የሆነውን ይዞታ እና ቤት በተመለከተ የሚች አቶ ነዲ አንጌቻ ውርስ ሲጣራም ሆነ ሀራጅ ሲወጣ በ48ካ.ሜ ይዞታ ላይ ነው ወይንስ ተጨማሪ ይዞታን ጨምሮ ነው? 2ኛ. ለክርክሩ መነሻ በሆነው ይዞታ ላይ ከ48ካ.ሜ ይዞታ ውጪ ሌላ ይዞታ አለ ወይንስ የለም? 3ኛ. ከ48ካ.ሜ ይዞታ ውጪ ይዞታ አለ ከተባለ ይዞታው ምን ያህል ነው፤ የማን ነው፤ በምን አግባብነት ተያዘ? 4ኛ. ተጠሪ ከአመልካቾች ጋር በነበራቸው የሚች አቶ አንጌቻ የሚ የውርስ ሀብት ክርክር መነሻነት ፍርድቤት ለሰጠው ውሳኔ በአፈጻጸም በጨረታ ገዝተው ባለመብት የሆኑበት የይዞታ መጠን ምን ያህል ነው? 5ኛ. ተጠሪ በጨረታ ገዝተው ባለመብት ከሆኑበት ይዞታ ውስጥ በአመልካቾች ከህግ ውጪ የተያዘ ይዞታ አለ ወይንስ የለም? የሚሉትን ነጥቦች በጭብጥነት በመያዝ በተጠሪ እና በአመልካቾች የቀረቡት ማስረጃዎች እና ፍርድቤቱ ራሱ በትእዛዝ ያስቀረባቸው ማስረጃዎች እንደተጠበቁ ሆነው ጉዳዩ ለሚመለከታቸው አካላት ተገቢውን ትእዛዝ በመስጠት ምላሽ እንዲቀርብለት በማድረግ እንዲሁም በተገቢዎቹ ሌሎች መንገዶች ሁሉ ጉዳዩን አጣርቶ እና መርምሮ በተጠሪ የዳኝነት ጥያቄ ላይ ውሳኔ ሊሰጥ ይገባል በማለት ጉዳዩን በፍ/ብ/ስ/ህ/ቁ 343(1) መሰረት መልሰንለታል።
3. በዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ለተደረገው ክርክር ወጪና ኪሳራ አመልካቾች እና ተጠሪ የየራሳቸውን ይቻሉ።
4. የዚህ ውሳኔ ግልባጭ ለስር ፍ/ቤቶች ይደረስ።
5. መዝገቡ ውሳኔ ስላገኘ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሲ.መ.ቁ 232953
ቀን ጥቅምት 6 2016ዓ.ም

ዳኞች: እትመት አሰፋ

ደጀኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካቾች: 1ኛ. ወ/ሮ ሀልቸቱ ዳላቻ

2ኛ. ወ/ሮ ደራርቱ ቦቶንካ / አልቀረቡም

ተጠሪዎች: 1ኛ. አቶ ጋልፋቶ ጊዴሳ

2ኛ. አቶ አበራ አርስቻ / አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ የቀረበው አመልካቾች የሲ.ዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ሀዋሳ ዙሪያ ወረዳ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 14066 በ23/11/11ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ፤ የሲ.ዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሀዋሳ አካባቢ ከፍተኛ ፍርድቤት በመ.ቁ 49773 በ20/5/13ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ፤ የሲ.ዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 00835 በ4/10/13ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የሲ.ዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 01671 በ16/9/14ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ ቅር በመሰኘት በ10/12/14ዓ.ም በተጻፈ የሰበር አቤቱታ ስላቀረቡ ነው።

የጉዳዩ አመጣጥ አመልካቾች በስር የሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ሀዋሳ ዙሪያ ወረዳ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በተጠሪዎች ላይ ባቀረቡት ክስ አመልካቾች ከ1ኛ ተጠሪ ጋር ለረጅም ጊዜ ጋብቻ መስርተን ይዘታና ንብረት አፍርተን አልምተን ስንጠቀም ቆይተናል። ካለን ይዘታ ውስጥ አንዱ ከ1ኛ ተጠሪ ጋር የጋራ ሀብታችን የሆነውን አዋሳኞቹ በክሱ የተጠቀሱትን ይዘታ በቆሎ ዘርተን በየአመቱ የምንጠቀመው አለን። ይህን ይዘታችንን ባለቤታችን የሆነው 1ኛ ተጠሪ በምን ሁኔታ እንዳሳለፈ አናውቅም። 2ኛ ተጠሪ አመልካቾች ሳናውቅ ከ1ኛ ተጠሪ አግኝቻለሁ ብሎ የአመልካቾች ፈቃድ ሳይኖር ገብቶ ሲሰራ እንዳይሰራ እና የሚሰራውንም ለምን ትሰራለህ ስንል 1ኛ ተጠሪ እንደሰጠው በመግለጽ ይህን ይዘታችንን ከ2010ዓ.ም ጀምሮ እንዳንጠቀም ከልክሎናል። ስለሆነም 2ኛ ተጠሪ ይህን ይዘታችንን ለቆ እንዲወጣ፤ 2ኛ ተጠሪ ይዘታውን ከ1ኛ ተጠሪ በውል ያገኘሁት ነው የሚል ከሆነ በእጃቸው ያለው ውል በፍ/ብ/ስ/ህ/ቁ 145 መሰረት ቀርቦ እንዲፈርስ እንዲወሰንልን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

1ኛ ተጠሪ ባቀረቡት መልስ አመልካቾች ሚስቶቹ ናቸው። ለረጅም ጊዜ ለክሱ መነሻ የሆነውን የጋራ ሀብታችን የሆነውን ይዘታ ይዘን መኖራችን ትክክል ነው። ይህን የጋራ ይዘታችንን ለእህቴ ልጅ አቶ ጢሞቴዎስ ባራሳ ለሚባለው በቆሎ ዘርቼ እጠቀማለሁ ብሎ ጠይቆኝ በቆሎ ዘርቶ ይጠቀም ብዬ ከሰጠሁት ውጪ ይህን ይዘታ 1ኛ ተጠሪ ለ2ኛ ተጠሪ በቃልም ሆነ በጽሁፍ ውል አልሰጠሁትም። 2ኛ ተጠሪ ለክሱ መነሻ በሆነው ይዘታ ውስጥ በምን ሁኔታ እንደገባ አላውቅም። ለ2ኛ ተጠሪ ስለመስጠቴ የሚገልጽ የቃልም ሆነ የጽሁፍ ውል ስምምነት የለም በማለት ተከራክረዋል። 2ኛ ተጠሪ ባቀረቡት መልስ ለክሱ መነሻ የሆነውን መሬት አመልካቾችም ሆነ 1ኛ ተጠሪ ተጠቅመውበት አያውቁም። ይህ ይዘታ 2ኛ ተጠሪ እስካሁን እየተጠቀምኩበት ያለሁት እና በ2005ዓ.ም የባለቤትነት ማረጋገጫ አውጥቼበት ስጠቀምበት የቆየሁት የግሌ ይዘታ ነው። በአመልካቾች በሰነድ ማስረጃነት የቀረበው የመሬት ባለቤትነት ማረጋገጫ ትክክል ስለመሆኑ አጠራጣሪ ነው። ሰነዱ የተሰጠው ለየትኛው ይዘታ እንደሆነ በሄክታርም ተገልጾ የተቀመጠ ነገር የለም። እንዲሁም በአመልካቾች በሰነድ ማስረጃነት የቀረበው የግብር ካርኒ ክስ ለቀረበበት ይዘታ ሳይሆን በሀዋሳ ዙሪያ ወረዳ ውስጥ በሌላ አካባቢ ላለ ይዘታ የተገበረ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም። ስለሆነም ክሱ ውድቅ እንዲደረግ በማለት ተከራክረዋል።

ፍርድቤቱም ክሱን ሰምቶ ጭብጦችን በመያዝ የአመልካቾችን እና ተጠሪዎችን በየራሳቸው ያቀረቧቸውን ምስክሮች ከሰማ በኋላ በግራቀኙ የቀረቡትን የሰው እና የሰነድ ማስረጃዎች መርምሮ ክርክር የተነሳበት ይዘታ የ2ኛ ተጠሪ መሆኑ በሰው እና በሰነድ ማስረጃ የተጣራ በመሆኑ 2ኛ ተጠሪ ለክሱ መነሻ የሆነውን ይዘታ ለቆ የሚወጣበት ምክንያት የለም በማለት ወስኗል።

አመልካቾች ከላይ በተገለጸው ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሀዋሳ አካባቢ ከፍተኛ ፍርድቤት አቅርበው ፍ/ቤቱም የተጠሪዎችን መልስ በመቀበል እንዲሁም ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ይዘታ በተመለከተ ለሀዋሳ ዙሪያ ወረዳ ልማትና የተፈጥሮ ሀብት ጽ/ቤት ትእዛዝ በመስጠት ከጽ/ቤቱ ምላሽ ከቀረበለት በኋላ ጉዳዩን መርምሮ የስር የወረዳውን ፍ/ቤት ውሳኔ በማጽናት ወስኗል። በዚህ ላይ አመልካቾች ይግባኝ ለሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርበው ፍ/ቤቱም የተጠሪዎችን መልስ ተቀብሎ ጉዳዩን መርምሮ የስር ፍ/ቤቱን ውሳኔ በማጽናት ወስኗል። በዚህ ውሳኔ ላይ በአመልካቾች የሰበር አቤቱታ የቀረበለት

የሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተጠሪዎችን መልስ ተቀብሎ የስር ፍ/ቤቶችን ውሳኔ በማጽናት ወስኗል።

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ከላይ የተገለጹትን ውሳኔዎች በመቃወም ሲሆን ይዘቱም አመልካቾች በስር ፍ/ቤት ባቀረብነው ክስ ተጠሪዎች እርስበራሳቸው የገቡት የትኛውም አይነት የውል ስምምነት በፍ/ቤት ትእዛዝ ቀርቦ እንዲፈርስ የጠየቅን በመሆኑ የስር ፍ/ቤቱ ውል አለ ወይስ የለም? ውል ካለ ይፈርሳል ወይስ አይፈርስም? የሚሉትን ነጥቦች ሊያጣራ ሲገባው ከተጠየቀው ዳኝነት ጋር ግንኙነት የሌለውን የይዘታው ባለቤት ማን ነው? ከየት ነው ያገኘው? የሚሉትን ነጥቦች በመያዝ ጉዳዩን መርቶ ይዘታው የ2ኛ ተጠሪ ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ የፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ 182(2) ድንጋጌን የሚቃረን መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው። የስር ፍ/ቤት ለክርክሩ መነሻ የሆነው የገጠር ይዘታ የ2ኛ ተጠሪ ነው በማለት ድምዳሜ ላይ ከመድረሱ በፊት በአንድ ይዘታ ላይ ከሁለቱም ተከራካሪ ወገን የቀረበውን የገጠር ይዘታ ባለቤትነት ማረጋገጫ ከሰጪው መንግስታዊ አካል ትክክለኛው የትኛው ነው የሚለውን ሳያጣራ እና ሳይመረምር በማለፍ የሰጠው ውሳኔ እንዲሁም አመልካቾች እና 2ኛ ተጠሪ ካቀረብነው ክርክር አንጻር ፍ/ቤቱ እስከ ስፍራው ድረስ ሄዶ የአካባቢውን ሽማግሌዎች አስቀርቦ ማጣራት ሲገባው ይህን ሳያደርግ የሰጠው ውሳኔ የፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ 255፣ 257 እና 272 ከደነገጉት አንጻር መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ ተሽሮ ለክርክሩ መነሻ በሆነው ይዘታ ላይ ተጠሪዎች ያደረጉት የቃልም ሆነ የጽሁፍ ውል ስምምነት ካለ ይፈርሳል ወይንስ አይፈርስም? በመካከላቸው ውል ከሌለ 2ኛ ተጠሪ ወደ አመልካቾች ይዘታ የገባበት መንገድ ህጋዊ ነው ወይንስ ህገወጥ ነው፤ 2ኛ ተጠሪ ይዘታውን ከ2010ዓ.ም ጀምሮ የያዘውን ለቆ ይወጣል ወይስ አይወጣም? የሚሉት ጭብጦች ላይ ተገቢውን ማስረጃ በመስማት እና የሀዋሳ ዙሪያ ወረዳ ልማትና የተፈጥሮ ሀብት ጽ/ቤት ትክክለኛው የይዘታ ማረጋገጫ የማነው የሚለውን መግለጫ ቀርቦ እና ፍ/ቤቱ እስከ ስፍራው ሄዶ አጣርቶ እንዲወስን ውሳኔ እንዲሰጥልን፤ ወጪና ኪሳራም እንዲከፈለን እንዲወሰንልን የሚል ነው።

ይህ አቤቱታቸው በሰበር አጣሪ ችሎቱ ተመርምሮ በዚህ ጉዳይ በስር ፍ/ቤት ግራቀኝ በሚከራክሩበት ይዘታ ላይ ሁለት የባለቤትነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት የቀረበና ከሁለቱ የይዘታ የባለቤትነት ምስክር ወረቀት የክርክሩ መነሻ የሆነው ይዘታ የሚያሳየው የትኛው ነው የሚለው ከሚመለከተው አካል ሳይጣራ የስር ፍ/ቤት የምስክር ወረቀቶችን ራሱ አይቶ አንዱ አቅጣጫ ተጠቅሷል አንዱ 4 አቅጣጫ አልተጠቀሰም በማለት ይዘታው የ2ኛ ተጠሪ ነው የመባሉን ተገቢነት ለማጣራት ለሰበር ሰሚ ችሎቱ ይቅረብ ተብሎ በ22/3/15ዓ.ም በመታዘዙ ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎ 1ኛ ተጠሪ በ16/5/15ዓ.ም በተጻፈ ባቀረቡት መልስ የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሞበታል የሚሉበትን ምክንያት በመዘርዘር በአመልካቾች አቤቱታ መሰረት ውሳኔ ቢሰጥ የማይቃወሙ መሆናቸውን ገልጸዋል። 2ኛ ተጠሪ በ16/5/15ዓ.ም በተጻፈ ባቀረቡት መልስ የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት አልተፈጸመበትም የሚሉበትን ምክንያት በመዘርዘር እንዲጸና ጠይቀዋል። አመልካቾች በ7/6/15ዓ.ም በተጻፈ የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ይህ የሰበር ሰሚ ችሎትም የአመልካቾችን የሰበር አቤቱታ አቤቱታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ከተገቢዎቹ የህግ ድጋጌዎች አንጻር የሰበር ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን እንደሚከተለው መርምሯል።

በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3/ሀ) ስር እንደተመለከተው ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው ሥልጣን ማናቸውንም መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበትን የመጨረሻ ውሳኔ በሕግ በዝርዝር በሚወሰነው አግባብ መርምሮ እንዲያርም ነው። በዚህ የሕገ መንግሥቱ ድንጋጌ ላይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ምንነት በግልጽ አልተደነገገም። የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በተለያዩ መዛግብት ላይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የሚያሰኙ ምክንያቶችን የሚያመለክቱ የሕግ ትርጉሞች ሲሰጥ ቆይቷል። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በሕገ መንግስቱ አንቀጽ 80(3/ሀ) ስር በሰበር ችሎት የሚታይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ምንነት በተመለከተ ጭምር ዝርዝሩ በሕግ ይወሰናል ተብሎ በተደነገገው አግባብ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ላይ “መሠረታዊ የሕግ ስህተት” ለሚለው ሐረግ ትርጉም እስከተሰጠበት ጊዜ ድረስ ለሐረጉ በሕግ ትርጓሜ አልተሰጠም ነበር። ስለሆነም አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ከፀና በኋላ በዚህ ችሎት ውሳኔ ለሚሠጥባቸው ጉዳዮች በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 “ለመሰረታዊ የሕግ ስህተት” የተሰጠውን ትርጓሜ መመልከት የግድ ይላል። በዚህ አዋጅ አንቀጽ 2/4 ስር “መሠረታዊ የሕግ ስህተት” የሚያሰኙ ምክንያቶች በዝርዝር እና በጥቅል አገላለጽ ተተርጉሟል። በዚህ ትርጓሜ ላይ በመንተራስ ከክልል ፍርድ ቤቶች ተጀምረው በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤቶች ሰበር ሰሚ ችሎቶች ታይተው በተሰጡ የመጨረሻ ውሳኔዎች ላይ ተፈጽመዋል ሊባሉ የሚችሉ እና በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ታይተው ሊታረሙ የሚችሉ መሰረታዊ የሕግ ስህተቶች በአዋጁ አንቀጽ 10(1/ሐ እና መ) ስር ተደንግጓል።

እነዚህም ምክንያቶች (1) በአዋጁ አንቀጽ 2(4/ሀ) ስር በተመለከተው መሰረት ሕገ መንግስታዊ ድንጋጌዎችን በሚቃረን አኳኋን በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ የመጨረሻ ውሳኔ፤ (2) በአዋጁ አንቀጽ 2(4/ሸ) ስር እንደተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ውሳኔ በሚቃረን አኳኋን በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ የመጨረሻ ውሳኔ፤ (3) በአንቀጽ 2(4/ለ) ላይ እንደተመለከተው ሕግን አላግባብ የሚተረጉም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለው ድንጋጌ ተጠቅሶ የተሰጠ የመጨረሻ ውሳኔ ሆኖ ይህ ውሳኔ የተሰጠበት ጉዳይ ለሕዝብ ጥቅም ሀገራዊ ፋይዳ ያለው ጉዳይ በሚል በሕገ ከተጠቀሱት ሦስቱ ምክንያቶች መካከል ቢያንስ አንዱን የሚያሟላ እና ፍትህን የሚያዛባ ጉልህ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት የመጨረሻ ውሳኔ ሆኖ ሲገኝ ብቻ ነው።

በያዝነው ጉዳይ አመልካቾች ባቀረቡት ክስ ከ1ኛ ተጠሪ ጋር የጋራ ሀብታችን የሆነውን በክሱ የተጠቀሰውን ይዞታ 2ኛ ተጠሪ አለአግባብ ስለያዘ ይዞታችንን ለቆ እንዲወጣ፤ 2ኛ ተጠሪ ይዞታውን ከ1ኛ ተጠሪ በውል ነው ያገኘሁት የሚል ከሆነ ውሉ ቀርቦ እንዲፈርስ እንዲወሰንልን ሲሉ ዳኝነት የጠየቁበት ነው። ጉዳዩ የተጀመረውም በክልል ወረዳ ፍ/ቤት ሆኖ በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት የመጨረሻ ውሳኔ ተሰጥቶበት የቀረበ ነው። የመጨረሻውን ውሳኔ የሰጠው የሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰበር የሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ሀዋሳ ዙሪያ ወረዳ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በግራቀኙ የቀረቡትን የሰው እና የሰነድ ማስረጃዎች መርምሮ ለክርክሩ መነሻ የሆነው ይዞታ የ2ኛ ተጠሪ መሆኑን በፍሬነገር ደረጃ

በማረጋገጥ 2ኛ ተጠሪ ይህን ለክሱ መነሻ የሆነውን ይዞታ ለቆ የሚወጣበት ምክንያት የለም በማለት የሰጠውን ውሳኔ እና በየደረጃው ባሉት የክልሉ የበላይ ፍ/ቤቶች የጸናውን ውሳኔ በማጽናት ውሳኔ የሰጠበት ነው።

በመሆኑም አመልካች ለዚህ ችሎት የሰበር አቤቱታ አቅርበው መዘገቡ የተከፈተው በ12/12/149.ም በመሆኑ ጉዳዩ ለዚህ ችሎት የቀረበው የፌደራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 ከጸና በኋላ ስለሆነ ከላይ በተጠቀሱት የአዋጁ መስፈርቶች አንጻር ሊመረመር የሚገባ ነው። በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ከላይ በተመለከተው መሰረት የተሰጠው ውሳኔ ሕገ መንግስቱን የማይቃረን፣ አስቀድሞ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የሠጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም የማይቃረን፣ ጉዳዩ አገራዊ ፋይዳ አለው ሊባል በሚችል የሕዝብን ጥቅም በሚመለከት ጉዳይ ላይ በግልጽ ሕግን አለአግባብ በመተርጎም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለው ድንጋጌ ተጠቅሶ የተወሰነ ነው ሊባል የማይችል ጉዳይ ከመሆኑም በተጨማሪ ፍትሕን የሚያዛባ ጉልህ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል የሚያስብል ባለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 10(1/ሐ እና መ) ስር የተደነገጉ መስፈርቶችን የሚያሟላ ባለመሆኑ በዚህ ችሎት ደረጃ ተመርምሮ ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት አይደለም። በመሆኑም ተከታዩን ወስነናል።

ውሳኔ

1. የሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ሀዋሳ ዙሪያ ወረዳ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 14066 በ23/11/119.ም የሰጠው ውሳኔ፤ የሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሀዋሳ አካባቢ ክፍተኛ ፍርድቤት በመ.ቁ 49773 በ20/5/139.ም የሰጠው ውሳኔ፤ የሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 00835 በ4/10/139.ም የሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የሲዳማ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 01671 በ16/9/149.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ 348(1) መሰረት ጸንተዋል።
2. በዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ለተደረገው ክርክር ወጪና ኪሳራ አመልካች እና ተጠሪ የየራሳቸውን ይቻሉ።
3. የዚህ ውሳኔ ግልባጭ ለስር ፍ/ቤቶች ይድረስ።
4. መዘገቡ ውሳኔ ስላገኘ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ.መ.ቁ 232804
ጥቅምት 07 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡- እትመት አሠፋ

ደጀኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

ሐብታሙ እርቅ ይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካች፡- በጉምሩክ ኮሚሽን የአዲስአበባ ቃሊቲ ጉምሩክ ቅርንጫፍ ጽ/ቤት - ነ/ፈ. ፀጋዘአብ ዘሪሁን -ቀረቡ ተጠሪ፡- አፍሪካ ኢንሹራንስ አክሲዮን ማህበር - አልቀረቡም

መዝገቡ ለምርመራ የተቀጠረ ነው። በዚሁ አግባብ መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው አመልካች ነሀሴ 10 ቀን 2014 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው የሰበር አቤቱታ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 297117 ጥር 13 ቀን 2014 ዓ.ም አመልካች ለተለያዩ ባንኮች በቀን 11/02/2014 ዓ.ም እና በቀን 23/02/2014 ዓ.ም የጻፈው ደብዳቤ የሁከት ተግባር ስለሆነ ሁከቱ እንዲወገድ ሲል የሰጠው ውሳኔ፤ ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 282725 ሠኔ 30 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት አቤቱታ በማቅረቡ ነው።

ጉዳዩ የሁከት ይወገድልኝ ክርክር የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው። በስር ፍርድ ቤት በተደረገው ክርክር የአሁን ተጠሪ ከላሽ፤ የአሁን አመልካች ደግሞ ተከላሽ በመሆን ተከራክረዋል።

የአሁን ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ያቀረበው ክስ ይዘት በአጭሩ፡- ተጠሪ መቀሌ አካባቢ ለሚሰራው አሸንዳ የንፋስ ሃይል ፕሮጀክት ማስፈጸምያ የሚውል በጊዜያዊነት ወደ ሀገር ውስጥ ላስገባቸው እቃዎች የጉምሩክ ቀረጥና ታክስ ክፍያ ዋስትና ይሆን ዘንድ የተለያዩ የቀረጥ ዋስትና ቦንዶችን ሰጥቷል በሚል አመልካች በቀን 01/02/2014 በቁጥር 2.3.2./በ69/37 ለተጠሪ በጻፈው ደብዳቤ ከተሰጠው ዋስትና እንዲከፍል የተጠየቀው ገንዘብ በCPO ተሰርቶ ይላክልን የሚል፤ እንዲሁም በቀን 11/02/2014 ዓ.ም በቁጥር 23/በ66/243 ለ17 ባንኮች ዋና መስርያ ቤቶች በጻፈው ደብዳቤ ተጠሪ ብር 27,926,408.78 (ሃያ ሰባት ሚሊዮን ዘጠኝ መቶ ሃያ ስድስት ሺ አራት መቶ ስምንት ከሰባ ስምንት ሳንቲም) አልከፈሉም በማለት የተጠሪ የባንክ ሂሳቦች ታግደው እንዲቆዩ አሟሏል፤ በተጠሪ ሂሳቦች ውስጥ የተቀመጠ ገንዘብ ካለ እስከ ብር 27,926,408.78 ድረስ በ CPO ተሰርቶ ገንዘብ እንዲከፈለውም አሟሏል። ባንኮቹም ሂሳቦቻችን እንዲታገዱና እና ክፍያ እንዲፈጸም መታዘዙን ለየቅርንጫፎቻቸው አሳውቀዋል፤ አመልካች በቅድሚያ ከዋስትና ውሉ የሚመነጨ ግዴታዎችን አልተወጣም፤ ተጠሪ በራሱ ተነሳሽነት ባደረገው ማጣራት ከ20 ሚሊዮን ብር በላይ የሚያወጡ እቃዎች ከሀገር መውጣታቸውን አረጋግጧል፤ በፌደራል የታክስ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 983/08 አንቀጽ 43(1) መሰረት የክፍያ ትእዛዝ የሚሰጥበት ገንዘብ ከታክስ ክፍያ ለባለገባም፤ በዚሁ አዋጅ አንቀጽ 42(5) እና (6) መሰረት አመልካች በፋይናንስ ተቋማት ላይ የሚሰጠው የክፍያና የዕግድ ትዕዛዝ ከ10 ቀን በላይ ሊያገለግል አይችልም፤ አዋጅ ቁጥር 859/06 እና 983/08 ከመጽናታቸው በፊት ያሉ ጉዳዮች በነበረው ሕግ መሰረት ፍጻሜ እንደሚያገኙ የመሸጋገርያ ድንጋጌዎች ያሳያሉ፤ በተሰጡት የመድን ዋስትናዎች ላይ የቀድሞ ሕግ የሚያስቀምጠውን ግዴታ መሰረት በማድረግ የተሰጡ መሆናቸውን በግልጽ ተደንግጓል፤ አዋጅ ቁጥር 859/06 አንቀጽ 122(6) እና አዋጅ ቁጥር 983/08 አንቀጽ 42(2) እና 43 መሰረት ተፈጻሚ ይሆናሉ ቢባል እንኳን በአንቀጽ 42(5) እና 42(6) መሰረት ባንኮቹ የፍርድ ቤት ትእዛዝ ሳይደርሳቸው ከሂሳባችን ላይ ገንዘብ ወጪ አድርገው መክፈል ይቅርና ሂሳቦቻችንን ከ10 ቀናት በላይ አግደው ሊያቆዩ አይችሉም፤ አመልካች የጠቀሳቸው አንቀጾች አግባብነታቸው በቀጥታ ለዋና ባለአዳ ጉብረት እንጂ በዋሱ ላይ ተፈጻሚ አይሆኑም፤ አመልካች በጉምሩክ ሕግ እና በዋስትና ውሉ መሠረት ከ180 ቀናት ባልበለጠ ጊዜ ውስጥ ለዋሱ ዝርዝር መግለጫ የያዘ ጽሁፍ ማስጠንቀቂያ አልሰጠም፤ ስለሆነም የእግድ ትዕዛዙም እንዲነሳ የተጠየቀው ክፍያም እንዳይፈጸም ከሂሳቦቻችን ላይ ወጪ የተደረገ ገንዘብ ወደ ሂሳቦቻችን ተመላሽ እንዲደረግ እና ሁከት እንዲወገድልን በማለት ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው።

አመልካች በሰጠው መልስ ተጠሪ የአመልካች መስርያ ቤት ያስተላለፈው ውሳኔ ላይ ቅሬታ ካለው በአዋጅ አንቀጽ 152 እና 153 መሰረት አቤቱታውን አመልካች በየደረጃው ባቋቋማቸው የአቤቱታ አጣሪ ሥራ ክፍሎች በቅድሚያ ማቅረብ ነበረበት፤ በነዚህ አካላት ውሳኔ ቅር ከተሰኘ ጉዳዩን ለፌደራል ታክስ ይግባኝ ኮሚሽን በማቅረብ መዳኘት የህግ ስህተት ካለ ደግሞ ለፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ማቅረብ ከሚችል በስተቀር ጉዳዩን በቀጥታ ለመደበኛ ፍርድ ቤት መውሰድ የሚችልበት የሕግ አግባብ የለም፤ ተጠሪ ጥቅምት 15 ቀን 2014 ዓ.ም ያቀረበውን አቤቱታ ተከትሎ አመልካች ለባንኮች የሰጠውን የክፍያ ትዕዛዝ በማንሳት የገንዘቡን መጠን ዝቅ አድርጓል፤ ተጠሪ ክርክር የተነሳበትን ገንዘብ ሳይከፍል ክስ ማቅረብ አይችልም በማለት

የመጀመርያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርቧል። በፍሬ ጉዳይ ላይ በሰጠው መልስ ደግሞ ተጠሪ ዋስትና የሰጠባቸው ተሽከርካሪዎች በተፈቀደው የጊዜ ገደብ ውስጥ ከሀገር የወጡ ስለመሆኑ ማስረጃ አላቀረቡም፤ ተጠሪ በአዋጅ ቁ.983/2008 እና በመመርያ ቁ.6/2011 በተሰጠው ስልጣን መሰረት የዋስትና ሰጪን ሂሳብ በማገድና በፋይናንስ ተቋማት የክፍያ ትዕዛዝ በመስጠት በሕግ የተጣለበትን ቀረጥና ታክስ የመሰብሰብ ስላሉትና ግዴታ አለበት፤ በመሆኑም አመልካች በህግ የተሰጠውን ስልጣኑን ተግባራዊ ሲደርግ የሁከት ይወገድልኝ ክስ ሊቀርብበት አይገባም፤ አመልካች ተጠሪን የሚጠይቀው ክፍያ አዋጅ ቁጥር 983/08 ስራ ላይ ከዋለ ስድስት አመታት በኋላ ከጥቅምት 02 ቀን 2014 ዓ.ም ጀምሮ መክፈል የሚገባው ነው፤ አመልካች የእግድ ትዕዛዙን ጥቅምት 11 ቀን 2014 ዓ.ም ከሰጠ በኋላ ተጠሪ ለአመልካች ያቀረበውን አቤቱታ ተመልክቶ ጥቅምት 18 ቀን 2014 ዓ.ም የዕገድ ትዕዛዙን ያነሳ በመሆኑ በሕጉ ከተፈቀደለት የ10 ቀናት ጊዜያዊ እግድ የመስጠት ስልጣኑ በመውጣት ሕገወጥ ድርጊት አልፏል። አመልካች ቀጥታ ታክስ ከፋይ ባይሆንም ለቀረጥና ታክስ አከፋፈል ዋስትና የሰጠና በሰጠው ዋስትና መሰረት ግዴታውን ያልተወጣ በመሆኑ አመልካች በታክስ አስተዳደር አዋጅና አዋጁን ለማስፈጸም በወጣው መመርያ መሰረት የዋስትና ሰጭውን ንብረት እና ሃብት በቁጥጥር ስር በማዋል የመንግስትን ገንዘብ መሰብሰብ ይችላል፤ ስለሆነም የአመልካች ክስ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክሯል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም የግራቀኝን ክርክር እና ማስረጃ ከመረመረ በኋላ አመልካች የጉምሩክ አዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀጽ 119(3)፣(4) እና (5)ን በመጥቀስ የወሰደው ድርጊት ሕጋዊ መሆኑን በመግለጽ የተከራከረ ቢሆንም አመልካች በራሱ የተጠሪን ገንዘብ በመውሰድ ወደራሱ ሂሳብ ማስገባት የሚችል ስለመሆኑ በሕጉ አልተቀመጠም፤ የፌዴራል ታክስ አስተዳደር አዋጅ ቁ. 983/2008 የፋይናንስ ተቋም ላይ አመልካች እግድ መስጠት እንደሚችል የተመለከተ ቢሆንም በአንቀጽ 42(5) ድንጋጌ መሰረት አመልካች ለፋይናንስ ተቋሙ የእግድ ትዕዛዝ በደረሰው በ10 ቀናት ጊዜ ውስጥ ትዕዛዙ እንዲቀጥል ለማድረግ የሚያስችል የፍርድ ቤት ፈቃድ ወይም የፍርድ ቤት ውሳኔ ማግኘት እንዳለበት ይደነግጋል፤ አመልካች በሕግ የተሰጠውን ስልጣን በመጠቀም ተጠሪ በሚፈለግበት ሂሳብ መጠን የሶስተኛ ወገን ባንኮች ከተጠሪ ሂሳብ ገንዘብ ወጪ እንዲያደርጉ ውሳኔ ማስተላለፍ ተገቢነት የሌለው ተግባር ነው፤ ስለሆነም አመልካች የወሰደው እርምጃ የሁከት ተግባር ስለሆነ ሁከቱ ሊወገድ ይገባል በማለት ወስኗል፤ በሌላ በኩል አመልካች ተጠሪ ሊከፍል የሚገባውን ገንዘብ በሚመለከት በሕጉ አግባብ እንዲከፍል ክስ የማቅረብ መብት አለው በማለት መብቱን ጠብቆለታል።

አመልካች ይህንን ውሳኔ በመቃወም ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የይግባኝ አቤቱታ ያቀረበ ቢሆንም በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 መሰረት ይግባኝ ተሰርሟል።

አመልካች ነሐሴ 10 ቀን 2014 ዓ.ም ጽፎ ያቀረበው የሰበር አቤቱታ ይህን ውሳኔ በመቃወም የቀረበ ሲሆን ይዘቱም፡- ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን በቀጥታ ለማየት የሚያስችል ስልጣን የለውም፤ አመልካች በጉምሩክ አዋጅ በአንቀጽ (5) እንደተሻሻለው በታክስ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 983/2008 አንቀጽ 43 እንዲሁም የታክስ

አስተዳደር አዋጁን ለማስፈጸም የወጣው መመሪያ ቁ. 6/2011 መሰረት የዋስትና ሰጪውን የባንክ ሂሳብ የማገድ፣ ማናቸውም የሚንቀሳቀስ ሆነ የማይንቀሳቀስ ንብረት የመያዝና ለቀረጥና ታክስ አከፋፈል የማዋል ስልጣንና መብት አለው፤ ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት ይህን በማለፍ የአመልካች ድርጊት የሁከት ተግባር ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል የሚል ነው።

የሰበር አጣሪው ችሎት የስር ፍርድ ቤት አመልካች የፈጸመው ሁከት ሊወገድ ይገባል በማለት የደረሰበት መደምደምያ ከታክስ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 983/2008 አንቀጽ 43 አንጻር ለመመርመር የሚል ማስቀረቢያ ጭብጥ በመያዝ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት ተደርጎ ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ቀርቧል።

ተጠሪ ጥር 1 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጠው መልስ ይዘት በአጭሩ፡- አመልካች የሰጠው ዋስትና ሰነዶች የተፈረሙት በ2002 ዓ.ም ሲሆን በነዚህ ሰነዶች ላይ ተገቢነት ያለው ህግ አዋጅ ቁ. 60/1986 ነው፤ የአመልካችና ተጠሪ ግንኙነት የታክስ ከፋይና አስከፊይ አይደለም፤ አዋጅ 859/2006 ለጉዳዩ አግባብነት የለውም፤ ጉዳዩ ሊዳኝ የሚገባው በፍትሐብሔር ሕጉ የዋስትና ድንጋጌዎች መሰረት ነው፤ በመካከላችን ባለው ግንኙነት የአዋጅ 983/08 አንቀጽ 42(2) እና 43 ድንጋጌዎች ተፈጻሚ ይሆናሉ ቢባል እንኳን በአንቀጽ 42(5) እና (6) መሰረት የክፍያ ትዕዛዝ የደረሰባቸው ባንኮች የፍርድ ቤት ትዕዛዝ ሳይደርሳቸው ከሂሳባችን ላይ ገንዘብ ወጪ አድርገው መክፈል አይችሉም፤ ከ 10 ቀናት በላይም አግደው ሊያቆዩ አይችሉም፤ አመልካች የሰጠው የክፍያ ትዕዛዝ መጠን ከእዳው በእጅጉ የሚበልጥ ነው፤ ስለሆነም የአመልካች ድርጊት የሁከት ተግባር ነው በማለት በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ ተገቢ ስለሆነ ሊጸና ይገባል የሚል ነው።

የግራ ቀኙ ክርክር እና በየደረጃው ባሉ ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ ባጭሩ ከላይ የተገለጸው ነው። ይህ ችሎትም በሰበር አጣሪ ችሎት ሊጣራ ይገባውል ተብሎ የተያዘውን ነጥብ ከግራ ቀኙ ክርክር፤ ለሰበር አቤቱታ መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ህጎች ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምሮታል።

ከክርክሩ ሒደት መገንዘብ እንደቻልነው ተጠሪ አሸንዳ የንፋስ ሃይል ፕሮጀክት ማስፈጸምያ የሚውል በጊዜያዊነት ወደ ሀገር ውስጥ ላስገባቸው እቃዎች የጉምሩክ ቀረጥና ታክስ ክፍያ ዋስትና እንደሰጠ፤ ተጠሪ በገባው የዋስትና ውል መሠረት መፈጸም ስላልቻለ አመልካች የተጠሪው የባንክ ሒሳብ እንዲታገድ እና ገንዘቡም ከባንክ ሒሳቡ ላይ ተቀናሽ ተደርጎ እንዲከፈለው ለባንኮቹ በደብዳቤ እንዳሳወቀ፤ በሒደት ተጠሪ ለአመልካች መስሪያ ቤት ባቀረበው አቤቱታ መነሻነት የእግድ ትዕዛዙን ጥቅምት 11 ቀን 2014 ዓ.ም ከሰጠ በኋላ ጥቅምት 18 ቀን 2014 ዓ.ም የዕግድ ትዕዛዙን ያነሳ መሆኑን ነው። ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም ተጠሪ ላቀረበው ክስ አመልካች መልስ እንዲሰጥበት ካደረገ በኋላ የአመልካች ድርጊት የሁከት ተግባር በመሆኑ ሊወገድ ይገባል ከሚል መደምደሚያ ላይ ደርሷል። ይህም የፍርድ ቤቱ ውሳኔ ጉዳዩን በይግባኝ በተመለከተው የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተቀባይነት አግኝቶ ጸንቷል።

የጉምሩክ አዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀጽ 119 ድንጋጌ ዋስትናን የሚመለከቱ መብት እና ግዴታዎችን የሚመለከት ሲሆን በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (3) (4) (5) ላይ እንደተገለጸው ባለዕዳው ግዴታውን ሳይወጣ በቀረ ጊዜ ዋስትና ሰጪው ግዴታውን ወዲያውኑ መፈጸም አለበት፤ ዋስትና ሰጪው እና ባለዕዳው በአንድነት እና በነጠላ ዕዳውን ከነወለዱ እና ወጪውን የመክፈል ግዴታ አለባቸው፤ ዋስትና ሰጪው ክፍያውን ሳይፈጽም ከቀረ ባለስልጣኑ በገቢ ግብር አዋጅ በተመለከተው ሥነ ሥርዓት መሠረት የባለዕዳውን ወይም የዋስትና ሠጪውን ንብረት በመያዝ ክፍያው እንዲፈጸም ለማድረግ ይችላል በማለት ይደነግጋል።

የገቢ ግብር አዋጅ ቁጥር 979/2008 አንቀጽ 81 የዚህ ክፍል ድንጋጌዎች እንደተጠበቁ ሆነው አዋጁን ለማስተዳደር የታክስ አስተዳደር አዋጅ ተፈጻሚ ይሆናል በማለት ይደነግጋል። ከድንጋጌዎቹ ይዘት መገንዘብ የሚቻለው ዋስትናን በሚመለከቱ መብትና ግዴታዎች ተከትሎ አግባብነት ያላቸው የታክስ አስተዳደር አዋጅ ድንጋጌዎች ተፈጻሚነት ያላቸው መሆኑን ነው።

የታክስ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 983/2008 አንቀጽ 42 (1)(2) ባለስልጣኑ በበቂ ምክንያት ከታክስ ከፋይ ላይ የሚፈለገው ታክስ የሚሰበሰብ ስለመሆኑ ስጋት ሲኖረው እና ታክሱ በአስቸኳይ መሰብሰብ ያለበት ሲሆን አንድ የፋይናንስ ተቋም የታክስ ከፋይን ሒሳቦች እንዲይንቀሳቀሱ እንዲያደርግ፤ በፋይናንስ ተቋሙ ውስጥ ባለ በጥንቃቄ የሚያዙ ዕቃዎች ማስቀመጫ ሳጥን ውስጥ የተቀመጠ ማንኛውም የታክስ ከፋይ ጥሬ ገንዘብ ውድ ዕቃ የከበረ ጌጣጌጥ ወይም ሌላ ንብረት እንዲይንቀሳቀስ ለማዘዝ እንደሚችል ይደነግጋል። የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (5) ድንጋጌ ደግሞ ለፋይናንስ ተቋሙ የዕግድ ትዕዛዝ በደረሰው 10 ቀናት ጊዜ ውስጥ ትዕዛዙ እንዲቀጥል ለማድረግ የሚያስችል የፍርድ ቤት ፈቃድ ማግኘት አለበት በማለት ይደነግጋል።

በያዝነው ጉዳይ አመልካች የተጠሪ የባንክ ሒሳብ እንዲታገድ ትዕዛዝ ያስተላለፈው ተጠሪ አሸነፊ የንፋስ ሃይል ፕሮጀክት ማስፈጸም የሚውል በጊዜያዊነት ወደ ሀገር ውስጥ ለገቡ እቃዎች የጉምሩክ ቀረጥና ታክስ ክፍያ ዋስትና ይሆን ዘንድ የተለያዩ የቀረጥ ዋስትና ቦንዶችን በመስጠቱ እና ዋስትና የተገባለት አካል ግዴታውን ሳይወጣ በመቅረቱ ነው። ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ባቀረበው ክርክር አመልካች የተጠሪን የባንክ ሒሳብ ለማገድ አይችልም፤ የዕግድ ትዕዛዙም ለ10 ቀን በላይ የዘለቀ በመሆኑ ከሕግ ውጪ ነው በማለት የሚከራከር ቢሆንም ከላይ በዝርዝር በተገለጹት ሕጎች ላይ እንደተመለከተው ተጠሪ በገባው የዋስትና ውል መሠረት መፈጸም ስላልቻለ አመልካች የተጠሪን የባንክ ሒሳብ ለማገድ የሚያስችል ሕጋዊ መሠረት አለው። ተጠሪ ከ10 ቀን በላይ የባንክ ሒሳቡን አግዶ ለማቆየት የፍርድ ቤት ፈቃድ ያስፈልገዋል በማለት ያቀረበውን ክርክር በተመለከተም በሒደት ተጠሪ ለአመልካች መስሪያ ቤት ባቀረበው አቤቱታ መነሻነት የእግድ ትዕዛዙን ጥቅምት 11 ቀን 2014 ዓ.ም ከሰጠ በኋላ ጥቅምት 18 ቀን 2014 ዓ.ም የዕግድ ትዕዛዙን ያነሳ በመሆኑ ተጠሪ በዚህ አግባብ የሚያቀርበው ክርክር ተቀባይነት ያለው አይደለም። ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት ጉዳዩን በዚህ አግባብ በማየት መወሰን ሲገባው አመልካች በሕግ የተሰጠውን ስልጣን በመጠቀም ተጠሪ በሚፈለገበት ሂሳብ መጠን የሶስተኛ ወገን ባንኮች ከተጠሪ ሂሳብ ገንዘብ ወጪ እንዲያደርጉ ውሳኔ ማስተላለፍ ተገቢነት የሌለው ተግባር ነው፤ የአመልካች ድርጊት የሁከት ተግባር ስለሆነ ሊወገድ ይገባል

በማለት የሰጠው ውሳኔ ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸውን ሕጎች ያላገናዘበ እና መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 297117 ጥር 13 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፤ ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 282725 ሠኔ 30 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1 መሠረት ተሸሯል።
2. ከላይ በፍርድ ሐተታው ላይ በተገለጸው ምክንያት የአመልካች ተግባር የሁከት ተግባር አይደለም በማለት ወስነናል። ::
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪ ግራቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

ትዕዛዝ

- የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የመዝገብ ቁጥር 297117 የሆነው መዝገብ ወደ መጣበት ይመለስ።
- መዝገቡ ውሳኔ ስለገኘ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር 232798

ጥቅምት 07 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች፡- ብርሃኑ አመነው

ረታ ቶሎሳ

በእወቀት በላይ

ቀነዓ ቂጣታ

ኑረዲን ከድር

አመልካች፡- አቶ አስረስ በላይ ጎጂ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ወልደይ ገብረሰላሚ እውይ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን በዚህ አግባብ መዝገቡ በዳኞች የእረፍት ጊዜ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው አመልካች በ10/12/2014 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ.ቁ. 28919 በቀን 02/06/2014 ዓ.ም እና የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት በመ.ቁ. 35715 በቀን 18/08/2014 ዓ.ም የሰጡትን ውሳኔ በሰበር ያየው የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 36401 በቀን 11/11/2014 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ ፍ/ቤቶቹ ጉዳዩን የማየት የስረ ነገር ስልጣን የላቸውም በማለት መሻሩ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም

ይገባል በማለታቸው ሲሆን አመልካች በስር ፍ/ቤት ከሳሽ ሆነው ተጠሪ ደግሞ ተከሳሽ ሆነው በውል ጉዳይ ተከራክረዋል፡፡

አመልካች በስር ፍ/ቤት በቀን 27/1/2014 ዓ.ም ባቀረቡት ክስ መስከረም 05 ቀን 2011 ዓ.ም በተደረገ የመኪና ሽያጭ ውል ተጠሪ የሰሌዳ ቁጥሩ አ.አ 03-A39438 የሆነ የሻንሲ ቁጥሩ DJNK-3201-P00436 የሆነ ሚትሰቡሽ መኪና በብር 150,000.00 (አንድ መቶ ሃምሳ ሺህ) ለአመልካች ለመሸጥ ተስማምተው በዚህ እለት አመልካች ለተጠሪ ብር 125,000.00 (አንድ መቶ ሃያ አምስት ሺህ) የክፈሉ መሆኑንና ቀሪውን ብር 25,000.00 (ሃያ አምስት ሺህ) ተጠሪ በውልና ማስረጃ ፊት ቀርቦ ስመ ሃብት ሲያዛውር የሚከፈል መሆኑን ተስማምተን አመልካች መኪናውን የተረከበ ቢሆንም ተጠሪ ስመ ሀብቱን ለማዛወር ፈቃደኛ ባለመሆኑ አመልካች ህዳር 27 ቀን 2013 ዓ.ም ማስጠንቀቂያ የላከለት መሆኑን በመግለጽ ተጠሪ በሚመለከተው ክፍል ቀርቦ ስመ ሃብት ለማዛወር የሚረዱ ሰነዶችን እንዲያስረክብ፤ መኪናው በመቆሙ ሞተሩ ላይ ጉዳት የደረሰ በመሆኑ የጉዳቱ መጠን በባለሙያ ተሰልቶ ይህንኑ እንዲከፍል፤ መኪናው በተጠሪ ድርጊት ምክንያት የቆመ በመሆኑ ቢሰራ በቀን በብር 1,000.00(አንድ ሺ) የሚከራይ በመሆኑ መኪናው ከቆመበት ከመስከረም 20 ቀን 2011 ዓ.ም ጀምሮ ያለውን ኪራይ እንዲከፍል፤ መኪናው ለመንግስት ሊከፈሉ የሚገባቸው በርካታ እዳዎች ያሉበት በመሆኑ ተጠሪ እነዚህን እዳዎች ከፍሎ ክሊራንስ ወስዶ ለአመልካች እንዲያስረክብ እንዲሁም ተጠሪ ውሉን ያፈረሰ በመሆኑ በውሉ መሰረት መቀጫ ብር 30,000.00 (ሰላሳ ሺህ) ለአመልካች ሊከፍል ይገባል ተብሎ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪም ባቀረቡት መልስ ተጠሪ በውሉ በተስማሙት ቀን መሰረት ውልና ማስረጃ ቀርቦ ስመ ንብረት ለማዛወር ፈቃደኛ መሆኑን ሆኖም ግን አመልካች ሊብሬውን ይዞ በመጥፋቱና ተጠሪ ፈልጎ ሊያገኘው ባለመቻሉ ከእዳ ነጻ ክሊራንስ ማውጣትም ሆነ ስመ ንብረት ማዛወር ያልቻለ መሆኑን በመግለጽ መኪናው በአመልካች እጅ ከገባ ጀምሮ ያለው የመኪናው እዳ አመልካችን እንጂ ተጠሪን የሚመለከት አይደለም፡፡ አመልካች የሽያጩን ቀሪ ክፍያ ለ2 አመት ያህል ይዞ ያልከፈለ በመሆኑ ይህንኑ ከነወለዱ እንዲከፍላቸው በመጠየቅ ተከራክረዋል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክስና ማስረጃ ከመረመረ በኋላ አመልካች ተጠሪ ሊያሟላ የሚገባው ሰነዶች ምን ምን እንደሆኑ ያልገለጹና ያላስረዱ በመሆኑ፤ ከእዳና እገዳ ነጻ መሆንን የሚያረጋግጥ የክሊራንስ ሰነድ የማቅረብ ግዴታ ተጠሪ ያለበት ስለመሆኑ በውሉ ያልተመለከተ በመሆኑ፤ ይህንኑ ሰነድ አመልካች ከገቢዎች እና ከጉምሩክ ጠይቀው የተከለከሉ ስለመሆኑ፤ አመልካች በውሉ የተጣለባቸውን የራሳቸውን ግዴታ የተወጡ ስለመሆኑ እንዲሁም የጠየቋቸውን ሌሎች ዳኝነቶችም ያላስረዱ በመሆኑ ተጠሪ ለአመልካች ሊከፍል የሚገባው ክፍያ የለም በማለት ወስኗል፡፡

አመልካችም በዚህ ውሳኔ ቅሬታ አድርጎባቸዋል በማለት ለአዲስ አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የይግባኝ አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ ከመረመረ በኋላ በውሉ ላይ ስመ

ንብረት የማዞር ግዴታ የተጠሪ ሲሆን ተጠሪም አመልካችን ስላጣኋቸው ስመ ንብረት ማዛወር አልቻልኩም ይበሉ እንጂ ይህንን በማስረጃ ያላረጋገጡ ሲሆን በአንጻሩ አመልካች ህዳር 27/2013 ዓ.ም በሰጡት ማስጠንቀቂያ ውሉ ያልተፈጸመው ተጠሪ ግዴታቸውን ባለመወጣታቸው መሆኑን ያመለክታል። በተጨማሪም ተጠሪ የመኪናውን ስመ ንብረት ሊያዛውሩ ያልቻሉት ሊብራውን በቁጠባና ብድር አሲዘውት ስለነበረ መሆኑን የአመልካች ምስክሮች የመሰከሩ በመሆኑ እንዲሁም ተጠሪ መኪናው ያለበትን እዳ በመክፈል ከእዳ ነጻ ስለመሆኑ የሚያረጋግጥ ክሊራንስ ያወጡ ስለመሆኑ ያቀረቡት ማስረጃ የሌለ በመሆኑና አመልካችም ያለውክልና ይህንኑ ክሊራንስ ለማውጣት የሚችሉበት አግባብ የሌለ በመሆኑ የስር ፍ/ቤት የሠጠው ውሳኔ ስህተት ያለበት ሆኖ በመገኘቱ ተሸሯል። ተጠሪ ለመኪናው ክሊራንስ በማውጣት ስልጣን ባለው አካል ፊት ቀርበው አግባብነት ያላቸው ሰነዶችን ለአመልካች እንዲያቀርቡ፤ ተጠሪ እንደ ውሉ ያልፈጸሙ በመሆኑ በውሉ መሰረት የገደብ መቀጫ ብር 30,000.00 (ሰላሳ ሺህ) እንዲከፍሉ፤ የስር ፍ/ቤት መኪናው በተጠሪ ጉድለት በመቆሙ የደረሰበት ጉዳት ካለ በባለሙያ ተጣርቶ እንዲሁም መኪናው የኪራይ በመሆኑ ከቆመበት ጊዜ አንስቶ ያለው የኪራይ መጠን በባለሙያ ተሰልቶ እንዲቀርብ በማድረግ የመሰለውን እንዲወስን ጉዳዩ ለስር ፍ/ቤት ይመለስ በማለት ወስኗል።

ተጠሪም በዚህ ውሳኔ ቅሬታ አድርጎባቸው በማለት ለአዲስ አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታቸውን ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ አመልካች በስር ፍ/ቤት ያቀረቡት ክስ ግምቱ ብር 150,000.00(አንድ መቶ ሃምሳ ሺህ) የሆነ መኪና ስመ ንብረት እንዲዞርላቸው፤ መቀጫ ብር 30,000.00 (ሰላሳ ሺህ) እንዲከፈላቸው፤ እንዲሁም መኪናው በመቆሙ የቀረባቸው የኪራይ ገቢ ከመስከረም 20 ቀን 2011 ዓ.ም ጀምሮ በቀን ብር 1,000.00 (አንድ ሺህ) ታስቦ እንዲከፈላቸው ነው። ይህም ክስ እስከቀረበበት ቀን ድረስ ባሉት 1,078 ቀናት ሲሰላ ብር 1,078,000 (አንድ ሚሊዮን ሰባ ስምንት ሺህ ብር) የሚሆን ሲሆን በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 5(1) (ደ) የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች ለማየት የሚችሉት በግለሰቦች መካከል የሚደረግ እስከ ብር 500,000.00 (አምስት መቶ ሺህ) የሚደርሱ ክርክሮችን በመሆኑ የስር ፍ/ቤትም ሆነ ይግባኙን የተመለከተው ፍ/ቤት ይህን ክስ የማየት የስረ ነገር ስልጣን የሌለላቸው በመሆኑ ሁሉም ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ ተሸሯል በማለት ወስኗል።

አመልካችም ይህ ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት በቀን 10/12/2014 ዓ.ም የተጻፈ የሰበር አቤቱታ ለዚህ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም፡- አመልካች ለስር ፍ/ቤት ያቀረበው ክስ የብር 150,000.00 (አንድ መቶ ሃምሳ ሺህ) ግምት ያለው መኪና የሽያጭ ውል ይፈጸምልኝ የሚል ሲሆን ይህም በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 5 (1)(ደ) ለአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች የተሰጠውን የስረ ነገር ስልጣን የማይቃረን ሆኖ እያለ የስር ሰበር ሰሚ ችሎቱ ገና ለገና መኪናው ቢከራይ ያስገኛል የተባለውን ያልተረጋገጠ ግምት መሰረት አድርጎ የስረ ነገር ስልጣንን መወሰኑ፤ አመልካች ክስ ባቀረበበት ውል ልክ የዳኝነት ከፍሎ የቀረበ ሲሆን ይገኝ ነበር የተባለው

የኪራይ ገቢ ዳኝነት ያልተከፈለበት በመሆኑ በዚህ ጉዳይ ውሳኔ አለመስጠት ይቻላል እንጂ ተሰልቶ ያልቀረበን ሂሳብ ያለአግባብ በማስላት የስር ሰበር ሰሚ ችሎቱ የስር ፍ/ቤቶች የስረ ነገር ስልጣን የላቸውም በማለት መወሰኑ መሰረታዊ የህግ አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ተሸሮ የስር ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤቱ የሰጠው ውሳኔ ሊጸና ይገባል የሚል ነው።

አቤቱታው የቀረበለት የሰበር አጣሪ ችሎትም የስር አዲስ አበባ አስተዳደር ፍ/ቤቶች ለክርክር ምክንያት በሆነው ጉዳይ የስረ ነገር ስልጣን የላቸውም ተብሎ የተወሰነበት አግባብ ከአዋጅ ቁጥር 361/95 እና 1234/2013 መሰረት መጣራት ያለበት በመሆኑ ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ይቅረብ ግራ ቀኙም መልስና የመልስ መልስ ይቀባበሉ በማለት ትዕዛዝ ሰጥቷል።

በዚህ ትዕዛዝ መሰረት ተጠሪ ታህሳስ 04 ቀን 2015 ዓ.ም የተጻፈ መልስ ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም፡- ስመ ንብረት ሊዛወር ያልቻለው አመልካች በውሉ መሰረት ቀሪ ክፍያ ባለመክፈላቸውና የመኪና ቁልፍና ሊብሬ ይዘው በመጥፋታቸው በመሆኑ ለውሉ አለመፈጸም ተጠሪ ሃላፊነት የለበትም። አመልካች በስር ፍ/ቤት ባቀረቡት አቤቱታ የጠየቁት ዳኝነት ድምር ብር 1,258,000.00 (አንድ ሚሊየን ሁለት መቶ ሃምሳ ስምንት ሺህ) በመሆኑና ይህም በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 ለአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ከተሰጠው ስልጣን በላይ በመሆኑ የስር ሰበር ሰሚ ችሎቱ የሰጠው ውሳኔ ስህተት የሌለበት በመሆኑ ሊጸና ይገባል የሚል ነው።

አመልካችም በ21/04/2015 ዓ.ም የተጻፈ የመልስ መልስ በማቅረብ አቤቱታቸውን አጠናክረዋል።

ከዚህ በላይ አጠር ባለመልክ የተገለጸው የግራ ቀኙ ክርክርና በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጡ ወሳኔዎች ይዘት የሚመለከት ሲሆን እኛም የሰበር አጣሪ ችሎት የያዘውን ማስቀረቢያ ጭብጥ መሰረት በማድረግ በውሳኔው ላይ በዚህ ችሎት ደረጃ ሊታረም የሚችል የተፈጸመ መሰረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን አግባብነት ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል። የአንድ ክስ ዝርዝር ይዘቱ ሳይታይ ርዕሱ ብቻ ታይቶ የፍርድ ቤት የሥረ ነገር ዳኝነት የሚወሰንበት የህግ አግባብ የሌለ ሲሆን ፍርድ ቤቱም በጉዳዩ ላይ የሥረ ነገር ዳኝነት ያለው መሆን ያለመሆኑን ተከራካሪ ወገን ባያነሳውም ራሱ ማረጋገጥ ያለበት መሆኑን ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 9 እና 231(ለ) ድንጋጌዎች ይዘት የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። ከላኛ በሚያቀርበው የክስ ማመልከቻ ላይ በተለይ ወይም በምትክ ወይም በተለዋጭ የሚጠይቀውን ዳኝነት መግለፅ ያለበት መሆኑን የፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ.224(1) በአስገዳጅ ሁኔታ የሚያስቀምጥ ሲሆን ክሱ የቀረበው በገንዘብ እንደሆነ ከላኛ የሚጠይቀውን ገንዘብ በማመልከቻው ላይ በትክክለኛ ሁኔታ ገልጾ ማስታወቅ ያለበት መሆኑን የገንዘቡ መጠን ከተገቢው ማጣራት በኋላ የሚታወቅ ከሆነ እንኳ ሊጠይቅ የሚገባውን ገንዘብ በግምት መግለፅ ያለበት መሆኑ በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ.227(1) እና (2) መመልከቱ የሚጠየቀው ዳኝነት ለሚሰጠው ፍርድ መሰረት በመሆኑ (የፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ.182(2) ይመለከታል)። የፍርድ ቤቱ የዳኝነት ስልጣን በሚጠየቀው ዳኝነት ላይ

የሚመሰረት በመሆኑ ፍርድ ቤቶች የሚጠየቀው ዳኝነት በአግባቡ ተመልክቶ እና ተብራርቶ እንዲቀርብ ከማድረግ አንጻር ጥብቅና መሰረታዊ ግዴታ የተጣለባቸው መሆኑን ያሳያል። በዚህ አግባብም ፍርድ ቤቱ ከመነሻውም ክስ ግልፅና የተብራራ ሆኖ እንዲቀርብ ሊያደርግ የሚገባ ሲሆን ክሱ በዚህ አግባብ መቅረቡን ካረጋገጠ ደግሞ የሥረ ነገር ዳኝነት ያለው መሆን ያለመሆኑን ለመወሰን እንዲረዳው አጠቃላይ የክሱን ይዘት ከግምት ውስጥ በማስገባት በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ.224 መሰረት በዝርዝር ተገልጾ የተጠየቀውን ዳኝነት በአግባቡ በመመርመር ተገቢውን ብይን ሊሰጥ ይገባል።

አሁን በያዝነው ጉዳይ አመልካች የጠየቁት ዳኝነት በመሰረታዊነት በአራት ሊከፍል የሚችል ሲሆን የመጀመሪያው ግምቱ ብር 150,000.00 (አንድ መቶ ሃምሳ ሺህ) የሆነውን የሰሌዳ ቁጥሩ አ.አ 03-A39438 የሆነ የሻንሲ ቁጥሩ DJNK-3201-P00436 የሆነ ሚትሰቡሽ መኪና ስም የማዘወር ግዴታቸውን እንዲወጡ የጠየቁበት ሲሆን ከዚህ በተጨማሪም ገንዘብን አስመልክቶ መኪናው በተጠሪ ድርጊት ምክንያት የቆመ በመሆኑ ቢሰራ በቀን በብር 1,000.00(አንድ ሺ) የሚከራይ በመሆኑ መኪናው ከቆመበት ከመስከረም 20 ቀን 2011 ዓ.ም ጀምሮ ያለውን የኪራይ ገንዘብ እጅግ ቢያንስ ክሱ እስከቀረበበት (አስከ 27/1/2014 ዓም ድረስ የሶስት አመት ከስድስት ቀን) አልያም ውሳኔ እስከሚሰጥበት ድረስ ያለውን የተቋረጠ ጥቅም፣የገደብ መቀጮ ብር 30,000.00 እና የመኪናው ሞተር በመበላሸቱ የጉዳቱ መጠን በባለሙያ ተለይቶ እንዲከፈላቸው መጠየቃቸውን የስር ፍርድ ቤት መዝገብ ማሳየቱ የአመልካች የዳኝነት ጥያቄ በፌደራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2011 አንቀፅ 5(1)(ደ) ከተመለከተው የብር 500,000.00 (አምስት መቶ ሺህ ብር) በላይ ሆኖ ለአዲስ አበባ ከተማ አስተዳዳር የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት መቅረቡን የሚያሳይ በመሆኑ ፍርድ ቤቱ በዚህ አግባብ ከተሰጠው የዳኝነት ስልጣን እጅግ በላይ ሆኖ የቀረበውን ክስ ጉዳዩን የማየት የስረ ነገር ስልጣኝ የለኝም በማለት ውድቅ ማድረግ ሲገባው ተቀብሎ ማስተናገዱ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት መሆኑን በማመልከት ሰበር ሰሚ ችሎቱ የስር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ ሽሮ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የላቸውም በማለት መወሰኑ ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸውን ድንጋጌዎች መሰረት ያደረገ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያልተፈፀመበት ነው ከሚባል በስተቀር የሚነቀፍ ሆኖ ስላላገኘነው ተከታዩን ወስነናል።

ውሳኔ

- 1. የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳዳር ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 36401 በቀን 11/11/2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ስ/ስ/ህ/ቁ.348(1) መሰረት ፀንቷል።
- 2.ግራ ቀኙ በሰበር ክርክሩ ምክንያት ያወጡትን ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ።

ጉዳዩ ውሳኔ ስላገኘ መዝገቡ ተዘግቷል።ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ጠ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ.መ.ቁ 232672

ቀን ጥቅምት 7 2016ዓ.ም

ዳኞች: እትመት አሰፋ

ደጅኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካች: አቶ አቤል ኢታና ሚርከና - አልቀረቡም

ተጠሪ: ምክትል ኢንስፔክተር ወጋሪ ኢታና ሚርከና - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ የቀረበው የአዲስአበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት በመ.ቁ 36196 በ28/10/14ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ ቅር በመሰኘት በ6/12/14ዓ.ም በተጻፈ የሰበር አቤቱታ ስላቀረቡ ነው።

የጉዳዩ አመጣጥ አመልካች በሰበር የአዲስአበባ ከተማ አስተዳደር የአዲስአበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በተጠሪ ላይ ባቀረቡት ክስ በአዲስ ከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 የቤ.ቁ 720 በሆነው ቤት ውስጥ ከልጅነቴ ጀምሮ ከወላጆቻችን ከአቶ ኢታና ምርከና እና ጌጤ ፈይሳ ጋር ለ27 አመታት የኖርኩበት ቤት እንዲሁም ወላጆቻችን ከሞቱ በኋላ ስሙን ወደራሴ ለማዞር ውል ተዋውቶ የምኖርበትን ቤት ተጠሪ ለአራት ወር ብቻ ልቀመጥ

ብሎ ገብቶ በባለቤቱ ስም የግል መኖሪያ ቤት እያለው፤ አመልካች ውል እንዳልዋለ፤ መታወቂያ እንዳልወሰድ በማስደረግ ውሉን ለብቻው ተዋውሏል። ስለሆነም ተጠሪ ቤቱን ለቆ እንዲወጣልኝ፤ የሁከት ተግባሩን እንዲያቆምልኝ፤ ቤቱ ላይ ውል እንድዋለ እና መታወቂያዬን እንዳድስ እንዲፈቀድልኝ እንዲወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል። የሰነድ ማስረጃ አቅርበዋል።

ተጠሪ ባቀረቡት መልስ ተጠሪ በዚህ ቤት ተወልጄ አድጌያለሁ። የወላጆቼን ወራሽነት አረጋግጫለሁ። አመልካች ወራሽ አይደለም። ስለሆነም ውሉ እንዳይታደስለት ተደርጓል። በቤቱ ላይ የመጀመሪያውም የኪራይ ውል በተጠሪ ስም ሲሆን፤ በ2004ዓ.ም በተጠሪም ሆነ በባለቤቱ ስም የተደረገ የመኖሪያ ቤት የለም። አመልካች ኪራይ እየከፈለ አይደለም። ተጠሪ በምክፍለው የቤት ኪራይ አመልካች እየኖረበት ይገኛል። የኪራይ ውሉ በተጠሪ ስም በመሆኑ ከቤቱ የምወጣበት አግባብ የለም። የተፈጠረም ሁከት ባለመኖሩ ክሱ ውድቅ እንዲደረግልኝ በማለት ተከራክረዋል። የሰነድ ማስረጃዎችንም አቅርበዋል።

ፍ/ቤቱ የአዲስከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤት (አሁን የሰበር ክርክሩ ላይ የሌለው) ጣልቃ እንዲገባ በሰጠው ትእዛዝ መሰረት ጣልቃገብቶ ባቀረበው መልስ አመልካች የተጠሪ የእህቱ ልጅ ነው። የአመልካች እናት በህይወት ያሉ ሲሆን የግል መኖሪያ ቤት አላቸው። ስለሆነም አመልካች የተከራይነት መብት የሚጠይቅበት የህግ አግባብ የለም። አመልካች ልጅ አይደለም። የመመሪያ ቁጥር 5/2011 አንቀጽ 16(ሀ-መ) ድንጋጌ ስለሚከለክል፤ አመልካች እንደልጅ ማደጋቸውን ከወረዳው አስተዳደር ሳያረጋግጡ በቤቱ ላይ ህጋዊ ተከራይ መሆን አይችሉም። የቤት ኪራይ ውሉ መጀመሪያ ላይ በእነወጋሪ ኢታና ስም ሲሆን፤ ደጅኔ ኢታና በሚሰጡ ኮንዶሚኒየም ስላገኘ ከውሉ እንዲወጣ ተደርጎ በ2011ዓ.ም ውሉ በተጠሪ ስም እንዲሆን ተደርጓል። በአመልካች እናት ስም ቤት ያለ ስለሆነ ቤቱ በተጠሪ ስም መደረጉ የሁከት ተግባር አይደለም። በአመልካች እናት ስም ቤት መኖሩን የሚያሳይ በ17/6/13ዓ.ም የተጻፈ ደብዳቤ ያመለክታል። ወላጆቹም በህይወት አሉ በማለት ተከራክሯል።

ፍርድቤቱም ክሱን ከሰማ በኋላ፤ ጭብጦችን በመያዝ የአመልካችን፤ የተጠሪን እና የስር ጣልቃገብ (የአዲስከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤት) ምስክሮችን ሰምቶ ጉዳዩን መርምሮ ከወረዳው ቤቶች አስተዳደር ከቀረበው ማህደር ውስጥ አመልካች በ7/8/91ዓ.ም እድሜው 8(ስምንት) አመት ሆኖ ተመዝግቦ ይገኛል። ተጠሪ የ12 አመት ልጅ ሆኖ፤ ከገቢዎች የቀረበው ማህደር በአመልካች ስም የ2005ዓ.ም ውል መኖሩን እና ከ2008ዓ.ም ወዲህ በእነወጋሪ ኢታና ስም ውል መኖሩን ፍ/ቤቱ አረጋግጧል። ከወረዳው ወላኝ ኩነቶች የቀረበውን ማህደር ስንመለከትም በአመልካች እና በተጠሪ ስም ተመልክቶ ይገኛል። በተጨማሪም በመ.ቁ 2813/2004ዓ.ም በአመልካች እና በተጠሪ መካከል በነበረው ክርክር ጉዳዮቸው በ5/6/06ዓ.ም በተደረገ የእርቅ ስምምነት ማለቁን፤ አንድ ገጽ የእርቅ ስምምነት ፈርመው በፍርድቤት ጸድቆ ማህደሩ ወስጥ ይገኛል። ይዘቱም ቤቱን በእነ ለመጠቀም መስማማታቸውን ያሳያል። ውሳኔውም አልተሻረም። በወቅቱ የነበረው ህግም ይህን አይከለክልም።

የቤቱ ዋነኛ ተከራይ አቶ ኢታና ምርከና በ23/11/96ዓ.ም፤ ሚስታቸው ወ/ሮ ጌጤ ፈይሳ ደግሞ በ24/11/03ዓ.ም የሞቱት በ24/11/03ዓ.ም መሆኑን ከወረዳው ከቀረበው ማህደር ውስጥ ከሚገኘው ከወራሽነት ሰርተፍኬት ፍ/ቤቱ ተረድቷል። በመመሪያው መሰረት አመልካችም ሆነ ተጠሪ በቤቱ ላይ መብት ሊጠይቁ የሚችሉት የቤቱ ህጋዊ ተከራይ ከሞቱ ወይም ከአካባቢው በተለያዩ ምክንያቶች ሲርቁ እንደሆነ ነው። በተያዘው ጉዳይ አመልካች የሚች አቶ ኢታና ምርከና ልጅ መሆን አለመሆኑ በመ.ቁ 2813/2004 ሲከራከሩበት ቆይተው ጉዳዩ በ5/6/06ዓ.ም በእርቅ አልቆ እርቃቸው በፍርድ ቤት የጸደቀ ሲሆን እንደ አንድ ጉዳይ የታየው አመልካች ልጅ መሆን አለመሆኑ ሲሆን አቶ ኢታና ምርከና በአመልካች ስም የተመዘገበ ማንኛውም ንብረት እንደገና የቤት ቁጥር 720ን ጨምሮ በእነ ተብሎ እየተገለገሉበት መሆኑን በመ.ቁ 2813/2006 በ4/6/06ዓ.ም የተሰጠው ትእዛዝ እና ሰነድ የሚያስገነዝብ ነው። በተጨማሪም የቤቱ ዋነኛ ተከራይ አቶ ኢታና የሞቱት መመሪያ ቁጥር 5/2011 ከመውጣቱ በፊት ነው። ይህ መመሪያ ለተያዘው ጉዳይ ተፈጻሚነት የለውም። ከመመሪያ ቁጥር 5/2011 በፊት የነበሩት ሁሉም መመሪያዎች የቀበሌ ቤቶች ለ3ኛ ወገን የሚተላለፍበትን ሲዘረዝሩ ባል ሲሞት፤ ሚስት ወይም እንደልጅ ያደጉ፤ በችግር ግዜ እናት፤ አባት ይላሉ እንጂ በቅደም ተከተል ስለመሆኑ አልደነገጉም። አመልካች ከሚች ኢታና ምርከና ጋር ማደጉ በሰው ምስክሮችም ሆነ በመ.ቁ 2813/2004 በተደረገው እርቅ ላይ የተረጋገጠ ነው። ከላይ የተገለጸው የእርቅ ስምምነት እና የእርቅ ስምምነቱ የጸደቀበት ውሳኔ እስካልተሻሻለ ድረስ ተፈጻሚነት አለው።

የቤቱ ተከራይ በ1996ዓ.ም የሞተ ስለሆነ በወቅቱ በነበረው መመሪያም አመልካች ቤቱን ከተጠሪ ጋር በእነ የመዋዋል መብት አለው። ስለሆነም የስር ጣልቃገብ የአዲስከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤት በ5/6/06ዓ.ም ከተደረገው እና በመ.ቁ 2813/04 እርቅ ስምምነት ተቃራኒ በሆነ መልኩ የቤቱን ኪራይ በተጠሪ ብቻ ማድረጉ ህገወጥ ተግባር ነው። አመልካች ያደገው አሁን ክርክር ባስነሳው ቤት ውስጥ መሆኑ በቀረበው የሰው እና የሰነድ ማስረጃ የተረጋገጠ በመሆኑ ተጠሪ በቤቱ ላይ ለብቻው ውሉን መዋዋሉ አግባብ ባለመሆኑ በተጠሪ ስም ብቻ የተደረገው የቤቱ ኪራይ ውል እንዲሰረዝ፤ የስር ጣልቃገብ የአዲስከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤት በአዲስከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 ውስጥ በሚገኘው የቤት ቁጥር 720 በሆነው ቤት ላይ አመልካች እና ተጠሪን እነ በሚል አመልካችንም አካቶ ውል እንዲያዋውላቸው በማለት ወስኗል። ለአመልካች በቤቱ ላይ የነዋሪነት መታወቂያ ሊሰጥ ይገባል በማለትም ወስኗል።

ተጠሪ ከላይ በተገለጸው ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለአዲስአበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱም የአመልካችን እና የስር ጣልቃገብ የአዲስከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤትን መልስ ከተቀበለ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ ክርክር ባስነሳው ቤት ማህደር ላይ ተያይዞ የሚገኘው ከዚህ ቀደም በመ.ቁ 2813/2004 በ4/6/06ዓ.ም በተሰጠው ትእዛዝ እና የእርቅ ስምምነት ሰነድ መሰረት ክርክር የተነሳበትን ቤት አመልካች እና ተጠሪ እንዲሁም ሌላ አንድ ግለሰብን ጨምሮ በጋራ ውል የመዋዋል እና የመጠቀም መብት እንዳላቸው ተገልጾ ባለበት ሁኔታ ተጠሪ በቤቱ ላይ ከአመልካች ጋር የጋራ ውል እንዲዋዋሉ ተብሎ መወሰኑ አግባብ ነው በማለት የስር ፍ/ቤቱን ውሳኔ በማጽናት ወስኗል።

ተጠሪ ከላይ በተገለጹት ውሳኔዎች ቅር በመሰኘት የሰበር አቤቱታ ለአዲስአበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት አቅርበው ፍ/ቤቱም የአመልካችን እና የስር ጣልቃገብ የአዲስከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤትን መልስ ተቀብሎ ጉዳዩን መርምሮ የስር ፍ/ቤት ለውሳኔው መሰረት ያደረገው አመልካች የቀድሞ የቤቱ ተከራይ በሞቱ ግዜ በነበረው መመሪያ መሰረት እነ በሚል የኪራይ ውል ለመዋዋል እኩል መብት አላቸው እንዲሁም ከዚህ በፊት የተደረገው የእርቅ ስምምነትም እንደጸና ነው በሚል ነው። ከዚህ ጋር በተገናኘ በመጀመሪያ የእርቅ ስምምነት ተደርጓል በሚል የስር ፍ/ቤት ውሳኔ ላይ የተገለጸውን በተመለከተ ተደርጓል የተባለው የእርቅ ስምምነት በህግ ለተወላጆች የተሰጠውን መብት የሚያስቀር ሊሆን ስለማይችል ፍ/ቤቱ ይህን በተመለከተ የደረሰበት መደምዳሚያ ተገቢነት የለውም። በሌላ በኩል የቀድሞ የቤቱ 720 የሆነው ቤት ተከራዮች የተጠሪ ወላጆች መሆናቸውንና የተጠሪ አባት በ1995ዓ.ም፤ የአመልካች እናት ደግሞ በ2003ዓ.ም የሞቱ ስለመሆኑ መዝገቡ ስለሚያስረዳ ክርክር ባስነሳው ቤት ላይ ያለው የተከራይ መብት ሊተላለፍ የሚችለው የተጠሪ እናት ከሞቱበት ከ2003ዓ.ም ጀምሮ ሲሆን ጉዳዩ መታየት ያለበትም በዚህ ወቅት በስራ ላይ በነበረው የመንግስት ቤቶች አስተዳደር መመሪያ ቁጥር 2/2003 መሰረት ይሆናል። በዚህ መመሪያ መሰረት ደግሞ የመንግስት ቤት ተከራይ ሲሞት የተከራይነት መብት የሚተላለፈው ለሚችል ልጆች እንደሆነ በአንቀጽ 15 ተደንግጎ የሚገኝ ስለሆነና አመልካች የሚችሉ ልጅ እንዳልሆነና በቤቱ ውስጥ ያደገ መሆኑ በስር ፍ/ቤት የተረጋገጠ በመሆኑ፤ የስር ፍ/ቤት በውሳኔው ላይ በጠቀሰው የደንብ ቁጥር 11/96 መሰረትም ቢሆን ክርክር ባስነሳው ቤት አመልካች መብት ሊኖረው አይችልም።

ስለሆነም የስር ፍ/ቤት አመልካች በቀድሞ መመሪያ መሰረት ክርክር ባስነሳው ቤት ላይ ከተጠሪ እኩል የተከራይነት መብት አለው በሚል ተጠሪ የገቡት ውል ተሰርዞ አመልካች እና ተጠሪ ክርክር ባስነሳው ቤት ላይ በጋራ የኪራይ ውል ይዋዋሉ በማለት የሰጠው እና በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የጸናው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው በማለት የስር ፍ/ቤቶችን ውሳኔ በመሻር አመልካች በደንብ ቁጥር 11/1996ም ሆነ በመመሪያ ቁጥር 3/2007 መሰረት ክርክር ባስነሳው ቤት ላይ ለመዋዋል የሚያስችል መብት ስለሌላቸው ተጠሪ የቤት ቁጥር 720 በሆነው ቤት ላይ ከስር ጣልቃገብ የአዲስከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤት ጋር ያደረጉት የኪራይ ውል ሊፈርስ አይገባም በማለት ወስኗል።

አመልካች ከላይ በተገለጸው የአዲስአበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት በሰጠው ውሳኔ ቅር በመሰኘት ለዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ ተጠሪ በ2003ዓ.ም መብት ተፈጥሮአኛል በማለት ያቀረበው ክርክር በሌለበት እንዲሁም ተጠሪ ከ2003ዓ.ም ጀምሮ ውል በስሙ እስከተዋዋለበት 2011ዓ.ም ድረስ መብት ያልተፈጠረለት ሆኖ ሳለ ፍ/ቤቱ በአዲስ ከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 08 የሚገኘውን የቤቱ 720 የሆነ ቤት የተጠሪ አባት በ1995ዓ.ም፤ የተጠሪ እናት ደግሞ በ2003ዓ.ም የሞቱ ስለሆነ ክርክር ባስነሳው ቤት ላይ ያለው የተከራይ መብት ሊተላለፍ የሚችለው የተጠሪ እናት ከሞቱበት ከ2003ዓ.ም ጀምሮ ሲሆን ጉዳዩ መታየት ያለበት በዚህ ወቅት በስራ ላይ በነበረው የመንግስት ቤቶች አስተዳደር መመሪያ ቁጥር 2/2003 መሰረት ነው ወደሚል ድምዳሜ ላይ በመድረስ የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት

የተፈጸመበት ነው። ተጠሪ በ2011ዓ.ም መብት ተፈጥሮልኛል በማለት በማስረጃነት ያቀረበው የቤት ክራይ ውል እያለ ጉዳዩን በመመሪያ ቁጥር 5/2011 መሰረት አድርጎ ማየት ሲገባው ወደኋላ ሄዶ የአመልካች አያት የተጠሪ እናት ከሞቱበት ከ2003ዓ.ም ጀምሮ ነው መብት ሊፈጠር የሚችለው በማለት በሌላ እና በተሻረ ህግ መሰረት አድርጎ የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው።

አከራካሪውን ቤት የአመልካች አያት ስትሞት በወቅቱ ማንም ስላልነበር በቅጽ ላይም ልጅ ተብዬ የተመዘገብኩ በመሆኑ ከ2004ዓ.ም ጀምሮ እስከ 2006ዓ.ም በስሜ የቤት ኪራይ ውል ተዋውያለሁ። በቤቱ ላይ ክርክር ሲነሳ ከ2006ዓ.ም በኋላ ተጠሪ እና ሌላ አጎቱ በአንድ ላይ እነ በሚል እንድንዋዋል ተስማምተን ስምምነቱ በአዲስአበባ ከተማ አስተዳደር ፍ/ቤት በመ.ቁ 2813/2004 በ2006ዓ.ም ጸድቆ ተወስኗል። ይህ ውሳኔ በሌላ አግባብ አልተሻረም። ይህ በሆነበት የስር የከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ ተገቢ ባለመሆኑ ውሳኔው ተሸር ተጠሪ የግል ቤት ያለው በመሆኑ ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ቤት ለቆ እንዲወጣ ትእዛዝ እንዲሰጥልኝ የሚል ነው።

ይህ አቤቱታቸው በሰበር አጣሪ ችሎቱ ተመርምሮ ለክርክር ምክንያት በሆነው ቤት አመልካች የቤቱ ተከራይ ከነበሩት ሚች ጋር ያደገ መሆኑ በስር ፍ/ቤት ውሳኔ ላይ በተመለከተበት ሁኔታ ከተጠሪ ጋር እነ በሚል የመከራየት መብት የለውም በማለት ሰበር ሰሚ ችሎት የስር ፍ/ቤትን ውሳኔ በመሻር የወሰነበትን አግባብነት ከመመሪያ ቁጥር 5/2011 እና ደንብ ቁጥር 11/96 ጋር በማገናዘብ ለመመርመር ለሰበር ችሎቱ ይቅረብ ተብሎ በ16/3/15ዓ.ም በመታዘዙ ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎ ተጠሪ በ20/4/15ዓ.ም በተጻፈ ባቀረቡት መልስ የአዲስአበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት አልተፈጸመበትም የሚሉበትን ምክንያት በመዘርዘር እንዲጸና ጠይቀዋል። አመልካች በ19/5/15ዓ.ም በተጻፈ የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ይህ የሰበር ሰሚ ችሎትም የአመልካችን የሰበር አቤቱታ አቤቱታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ከተገቢዎቹ የህግ ድንጋጌዎች አንጻር የአዲስአበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን እንደሚከተለው መርምሯል።

በያዝነው ጉዳይ አመልካች እና ተጠሪ በአዲስአበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ.ቁ 2813/2004 በነበራቸው ክርክር ጉዳያቸው በ5/6/06ዓ.ም በተደረገ የእርቅ ስምምነት ማለቁን፤ የእርቅ ስምምነቱ ይዘትም አሁን ለክርክሩ መነሻ የሆነውን በአዲስአበባ ከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 የቤ.ቁ 720 የሆነውን ቤት አመልካች እና ተጠሪ እንዲሁም አንድ ሌላ ግለሰብን ጨምሮ በ “እነ” ለመጠቀም መስማማታቸውን፤ ይህን የእርቅ ስምምነትም ፍርድቤቱ በማጽደቅ ውሳኔ መስጠቱን፤ ይህ የእርቅ ስምምነቱ የጸደቀበት ውሳኔም ያልተሻረ ስለመሆኑ የስር የአዲስአበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት እና ይግባኝ ሰሚ ችሎቶች ከወረዳው ወሳኝ ከነቶች ከቀረበው የቤቱ ማህደር ተያይዞ ከሚገኘው በ5/6/06ዓ.ም ከተደረገው እና በፍ/ቤቱ ከጸደቀው የእርቅ ስምምነት ውል ያረጋገጡት ፍሬነገር ነው። ይህ በሆነበት ሁኔታ የአዲስአበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በስር ፍ/ቤቶች ከተረጋገጠው ፍሬነገር ውጪ በመሄድ እና የአመልካች የጸና መብት እያለ የስር

ፍ/ቤቶችን ውሳኔ በመሻር ተጠሪ የቤቁ 720 በሆነው ቤት ላይ ከስር ጣልቃገብ የአዲስከተማ ክ/ከተማ ወረዳ 8 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤት ያደረጉት የኪራይ ውል ሊፈርስ አይገባም በማለት የሰጠው ውሳኔ ይህ የሰበር ሰሚ ችሎት ሊታረም የሚገባው ሆኖ አግኝቶታል። ስለሆነም ተከታዩ ተወስኗል።

ውሳኔ

1. የአዲስአበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት በመ.ቁ 36196 በ28/10/14ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. የአዲስአበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ.ቁ 036994 በ25/4/13ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የአዲስአበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድቤት በመ.ቁ 35314 በ30/7/14ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ 348(1) መሰረት ጸንተዋል።
3. የዚህ ውሳኔ ግልባጭ ለስር ፍርድቤቶች ይድረስ።
4. መዝገቡ ውሳኔ ስላገኘ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

የልዩነት ሀሳብ

ስሜ በተራ ቁጥር አራት ላይ የተሰየምኩት ዳኛ ከአብላጫው ሀሳብ የተለየሁበትን ምክንያት እንደሚከተለው አስፍራያለሁ።

ከክርክሩ ሂደት እንደተረዳሁት በሥር ፍርድ ቤት አመልካች ባቀረቡት ክስ የቀበሌ ቤት ላይ የኪራይ ውል ለመዋዋል ዳኝነት የጠየቁ በመሆኑ ይህን ዳኝነት የሚመለከተው ተጠሪ ሳይሆኑ አዲስ ከተማ ክፍለከተማ ወረዳ 08 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤት በመሆኑ በሥር ፍርድ ቤት ወደ ክርክሩ እንዲገባ ተደርጎ በክርክሩ ሂደት ተሳትፏል። አስተዳደር አካሉ ውል እንዲያዋውል ውሳኔ ተሰጥቷል። ጉዳዩ እስከ አዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ሰበር ሰሚ ችሎት ድረስ መሥሪያ ቤት ተከራካሪ ሆኖ ክርክሩን አቅርቦ ለዚህ ሰበር አቤቱታ መነሻ የሆነው የመጨረሻ ውሳኔ በሰጠው ፍርድ ቤት ላይ የአመልካች ክስ ወድቅ ተደርጓል። አመልካች የሰበር አቤቱታ ሲያቀርቡ አዲስ ከተማ ክፍለከተማ ወረዳ 08 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤት በተጠሪነት ሊያቀርብ ሲገባ የሥር ተከላሽ የሆኑትን ተጠሪን ብቻ በተጠሪነት እንዲከራከሩ አመልክቷል።

ክርክሩን በፍትሕ ብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕጉ መሰረት መምራት እና መቆጣጠር የፍርድ ቤቱ ኃላፊነት ሲሆን በተገቢው ሁኔታ ካልተመራ የሥነ-ሥርዓት ሕጉን ዓላማዎች የሆኑትን እንደ አንጻራዊ እውነትነት የመፈለግ ሥነ-ሥርዓታዊ ፍትህ ክርክርን ውጤታማ ወጭና ጊዜ ቆጣቢ በሆነ አግባብ መምራት የመሳሰሉትን ማሳካት ስለማይቻል የተከራካሪዎችን መብት ይነካል። ከመሰረታዊ ዓላማዎች አንዱ የመደመጥ መብት ነው። የሕግ ሥርዓት ሂደት መግት ከፍርድ ሊቀድም ይገባል የሚለውን መርህ የሚከተል ሲሆን በፍትህ-ብሄር ሆነ በወንጀል ክርክር ሂደቶች ያለ መብት ነው። ከተከላሽ አኳያ በነጻና ገለልተኛ የዳኝነት አካል የመዳኘት ክሱን የማወቅ መብት የመደመጥ መብት (መከላከያ ክርክር ማቅረብ የከላሽን ማስረጃ የማውቅና በማስረጃው ላይ ክርክር ማቅረብና ምስክርዎች የመጠየቅ መብት እና የራሱን ማስረጃ የማቅረብ መብትን ያካትታል።) የሚሰጠው ውሳኔ በሕግና በምክንያት ላይ የተመሰረተ ብቻ እንዲሆን እና ሌሎች ተያያዥ መብቶችን ያካተተ ሰፊ መብት ነው። በፍትህ-ብሔር ክርክር ተከላሽ በከላሽ የቀረበበትን ክስ እንዲያውቅ ማድረግ መሰረታዊ ሂደት ነው። ክሱን ከማወቅ ባሻገር የመደመጥ መብቱን ማክበር ሂደቱን ሙሉ ያደርገዋል።

ለጉዳዩ በመጀመሪያ ደረጃ ሆኖ በይግባኝ/በሰበር ደረጃ በተከራካሪነት መሳተፍና መልስ የማቅረብ መብት በሥነ-ስርዓታዊ የሕግ ሥርዓት ሂደት ውስጥ ያለ መብት በመሆኑ የሥነ-ስርዓታዊ የሕግ ሥርዓት ሂደት የያዛቸውን ዝርዝር ፍሬ ነገሮች መመልከቱ ተገቢ ነው። ሥነ-ስርዓታዊ የሕግ ሥርዓት ሂደት የራሱ ክፍሎች አሉት። በመጀመሪያ በልዩ ሁኔታ ተከላሽ ጉዳዩ በሌለበት ቢታይም በመርህ ደረጃ ተከላሹ በውሳኔ አሰጣጥ ሂደቱ ላይ የመሳተፍ መብት አለው የሚለው ነው። ክሱን እንዲያውቀው መደረግ አለበት። የቅድሚያ ማወቅ መብት ለተከላሹ ጉዳዩ መድረሱን በሚገባ ማረጋገጥና ለተከላሹ የደረሰው ለመከላከል በሚያስችል መልኩ የክሱና የሁኔታው ዝርዝር ነገር ስለመሆኑ የሚያካትት ነው። ተከላሹ ክስ እንደቀረበበት ካላወቀ በፍርድ አሰጣጡ ሂደት ሊሳተፍ

አይችልም የመደመጥ መብት ካልተከበረ ተከላሽ ክርክሩንና ማስረጃውን እንዳያቀርብ ያደርገዋል እንዲሁም የዳኝነት አካሉ ክርክሩን ከግራቀኙ ተከራካሪ ወገኖች ካላደመጠ ደግሞ ለእውነቱ የቀረበና ውጤታማ ፍርድ መስጠት አይችልም።

በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.40(2) እና (5) መሰረት ፍርድ ቤቱ በራሱ አስተያየት ወይም በተከራካሪዎች አመልካችን የሚቀርበውን ክርክር በመመልከት ለውሳኔ አሰጣጥ አስፈላጊና ምቹ መሆኑን ያረጋገጠ እንደሆነ ማንኛውም አግባብ ያለው ሰው በተከላሽነት በክርክሩ እንዲገባ እንዲሁም በሥር በተከራካሪነት የተሳተፈም በይግባኝ/በሰበር ደረጃ ሊጠራ እንደሚችል ተመልክቷል። አመልካች ባቀረቡት የኪራይ ውል ልዋዋል ዳኝነት አዲስ ከተማ ክፍለከተማ ወረዳ 08 ቤቶች አስተዳደር ጽ/ቤት በሥር ፍርድ ቤት በተከላሽነት ዘንግ ወደ ክርክሩ ጣልቃ እንዲገባ የተደረገ ተከራካሪ የነበረና ለአመልካች ክስ ለመወሰን አስፈላጊና የግድ ተሳታፊ መሆን ያለበት ተከራካሪ ነው። ተከራካሪ መሆን የነበረበት መልስ የማይሰጥበት ከሆነ ሙሉ የመደመጥ መብት አያገኝም። ይህም በጉዳዩ ላይ ክርክር አቅርበው አሳምነው መብታቸውን የማስከበር እድላቸው ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ ይፈጥራል። በክርክር አወሳሰኑ ላይ ማስተባበያ ክርክር የማቅረብ መብቱ የሚያሳጣ ነው። በአጠቃላይ በሥር ተከራካሪ የነበረ ሰው በክርክሩ ሳይሳተፍ የመደመጥ መብቱ ሳይከበር በውሳኔው ባለመብት የሆነበት ውሳኔ መሻሩ መሰረታዊ የሆነ የክርክር አመራር ግድፈት ያለበት ስለሆኖ በዚህ ችሎት ደረጃ በተጠሪነት ተጠርቶ ክርክሩ በተሟላ ሁኔታ ተደርጎ ሊወሰን ይገባ ነበር በማለት በሃሳብ ተለይቻለሁ።

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁ 232399

ጥቅምት 9 ቀን 2016 ዓ/ም

ዳኞች፡- ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዩ

ነጻነት ተገኝ

አመልካች፡- አቶ በዛብህ ቡሽ - ቀረቡ

ተጠሪዎች ፡- 1ኛ. የወለቴ ቶታል ነዳጅ ማከፋፈያ ድርጅት - አልቀረቡም ከተባለ በኋላ - ክርስቲያን ወ/ብርሃን - ቀረቡ

2ኛ. ህብረት ኢንሹራንስ አየር ጤና ቅርንጫፍ- ነ/ገ ሄለን አባዲ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የተያዘው ጉዳይ የጉዳት ካሳ ለማስከፈል የአሁን አመልካች ያቀረበውን ክስ የሚመለከት ነው። ክርክሩ በፊንጮ ሁሪያ ኦሮሚያ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲጀምር የአሁን አመልካች በ1ኛ ተጠሪ ላይ ሰኔ 23 ቀን 2014 ዓ/ም ጽፈው ባቀረቡት ክስ ንብረታቸው በሆነ የሰሌዳ ቁጥር አ.አ 03-A21769 ተሸከርካሪ ከ1ኛ ተጠሪ ነዳጅ ማደያ ድርጅት ነዳጅ በመቅዳት ላይ በነበርኩበት ጊዜ ከነዳጅ መቅጃ ማሸን በተነሳ እሳት ተሸከርካሪውና ጭኖት የነበረው ንብረት ሙሉ በሙሉ በመውደሙ ተከላኸ ለቃጠሎው ሁሉ ኃላፊነት አለበት ተብሎ የንብረቶቹን ግምት ከጠበቃ አበል ጋር እንዲከፍሉ እንዲወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

የአሁን 1ኛ ተጠሪ በሰጡት መልስ ነዳጅ ማደያው ከሀብረት ኢንሹራንስ የዋስትና ሽፋን እንዳለው በመግለጽ 2ኛ ተጠሪ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 43(1) መሰረት ወደ ክርክሩ እንዲገባ ጠይቀው በፍሬ ጉዳዩ ላይ በሰጡት መልስ የእሳት አደጋው በከሳሽ ምክንያት መድረሱንና ከከሳሽ ንብረት የተነሳው እሳት ወደ ተከሳሽ ንብረት አልፎ በመቀጣጠል በርካታ ንብረት ማውደሙን ፤ በቴክኒክ ማስረጃም ተጠያቂነቱ የከሳሽ መሆኑ መረጋገጡን በመግለጽ የጉዳት ካሳ ለመክፈል የምገደድበት የህግ አግባብ የለም በማለት ተከራክረዋል።

2ኛ ተጠሪ ወደ ክርክሩ እንዲገባ ተደርጎ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን ያቀረበ ሲሆን በፍሬ ጉዳዩም የዕሳት አደጋው የተነሳው ከከሳሽ መኪና መሆኑን በመግለጽ ተከሳሽም ሆነ ጣልቃ ገብ ለጉዳቱ ኃላፊነት እንደሌለባቸው ተከራክሯል።

በዚህ መልኩ የግራ ቀኙ ክርክር የቀረበለት የስር ፍ/ቤት በከሳሽ ንብረት ላይ ጉዳት ያደረሰው የእሳት አደጋ መነሻ የተከሳሽ ንብረት ነው? ወይስ የከሳሽ? ጉዳቱ የደረሰበት ምክንያት ምንድነው? ተከሳሽ ተጠያቂነት አለበት? ተጠያቂነት አለበት ቢባልስ አስከምን ድረስ ነው? የሚሉና ተያያዥ ጭብጦች በመያዝ ክርክርና ማስረጃውን መርምሮ ውሳኔ ሰጥቷል። በሰጠው ውሳኔ በአሁን አመልካች በኩል ሁለት ምስክሮች ቀርበው የተሰሙ ሲሆን በተመሳሳይ መልኩ የአደጋው መንስጤ የአሁን አመልካች ተሽከርካሪ ላይ 40 በርሜል ነዳጅ ተቀድቶ 41ኛ በርሜል ላይ ሲደርስ ከነዳጅ መቅጃ ማሽን ውስጥ እሳት እንደተነሳ እና ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ንብረት ሙሉ በሙሉ እንደወደመ የምስክርነት ቃላቸውን በተመሳሳይ መልኩ ሰጥተዋል። በሌላ በኩል በተከሳሽ የቀረቡ ሁለት ምስክሮች በተመሳሳይ የእሳት አደጋው ከመኪናው በርሜል ተነስቶ ወደ ማሽኑ እንደተዛመተ፤ ለእሳቱ መፈጠር መንስኤ የበርሜሉ ሙቀት ሊሆን እንደሚችል፤ ከዚህ ቀደም እንዲህ ዓይነቱ አደጋ ደርሶ እንደማያውቅ እንዲሁም ማሽኑ አደጋ ሲከሰት ማሽኑ ሲጠፋ እሳቱ እንዲጠፋ ተደርጎ የተሰራ መሆኑን፤ ነገርግን የአደጋው መንስኤ ማሽኑ ባለመሆኑ ማሽኑ ሲጠፋ እሳቱ ሲጠፋ እንዳልቻለ፤ በመሆኑም የአደጋው መንስኤ በበርሜሉ ሙቀት ምክንያት የተፈጠረ ነው በማለት የምስክርነት ቃላቸውን ሰጥተዋል።

የግራቀኝ ምስክሮች በዚህ መልኩ ከተሰሙ በኋላ ስለዕሳት አደጋው መነሳት ተጨማሪ ማስረጃ ማስቀረቡ አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ የስር ፍርድ ቤት ከአ/አበባ አስተዳደር የእሳት አደጋ እና መቆጣጠሪያ ባለስልጣን የባለሙያ መግለጫ ተቀብሏል። ከዚህም ሌላ ምርመራ ያጣሩትን ባለሙያ የምርመራውን ውጤት ለፍርድ ቤቱ እንዲገልጹ አድርጓል።

በመጨረሻ በሰጠው ውሳኔ የግራቀኙ ምስክሮች ቃል ሲመዘን በየበኩላቸው የቀረበውን ክርክር የሚያስረዳ ሲሆን አደጋውን የመረመረው ባለሙያ ለአደጋው መነሻ የሆነው ነዳጅ ይቀዳበት ከነበረው ሮቶ የነበረ የታፈነ ሙቀት እንደሆነ እንደሚገመት ገልፀዋል። በሌላም በኩል የእሳት አደጋ እና መቆጣጠሪያ ባለሙያ ደግሞ ነዳጅ ሲቀዳ እሳት ሊነሳ እንደሚችል፤፤ ፈሳሽ በሚገኝበት ቦታ እንጂ ከማሽን ሊነሳ እንደማይችል፤ ነዳጅ በፕላስቲክ ዕቃ ሲቀዳ በአየሩ ሁኔታ እሳት ሊፈጠር የሚችልበት ሁኔታ እንደሌለ ገልፀዋል። የባለሙያዎቹ ማስረጃ ሲታይ የሚቃረንና የሁለቱን ወገን ክርክር የሚያረጋግጥ ሆኖ አልተገኘም። የጉዳቱ መነሻ የከላሽ ወይም የተከላሽ ንብረት ነው ለማለትም አያስችልም። በተደረገው የማስረጃ ምዘና አንደኛው ወገን በማስረጃ ብልጫ ክርክሩን አላረጋገጠም። ስለሆነም ከላሽ ከተከላሽ ማሽን በተነሳ አደጋ ንብረቱ ተቃጥሏል በማለት ክርክር ቢያቀርብም ከተከላሽ ማሽን በተነሳ እሳት ንብረቱ መቃጠሉን አብላጫ ባለው ማስረጃ የማረጋገጥ ግዴታ ቢኖርበትም ማስረጃው ብልጫ ባለው መልኩ በንብረታቸው ላይ ጉዳት የደረሰው በተሰላሽ ማሽን ምክንያት እንደሆነ ያላረጋገጡ በመሆኑ ክሱ ውድቅ ሆኗል በማለት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 33(3) ን ጠቅሶ በአብላጫ ድምጽ ውሳኔ ሰጥቷል።

በዚህ ውሳኔ ላይ ይግባኙ የቀረበለት የአሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በበኩሉ ቅሬታውን መርምሮ ካሳ የሚጠይቅ ሰው ጉዳቱ የደረሰበትን ምክንያት የማስረዳት ግዴታ ይኖርበታል፤ አመልካች ደግሞ ይህን ፍሬ ነገር በማስረጃ ያላስረዱ በመሆኑ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ የሚነቀፍ አይደለም በማለት ይግባኙን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 337 መሰረት ሰርዟል።

የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ነው። አመልካች ነሐሴ 3 ቀን 2014 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር ማመልከቻ ለአደጋው ምክንያት የሆነው እሳት የተነሳው 40 ሮቶ ወይም 150 ሊትር ከተቀዳ በኋላ ስለመሆኑ በግራ ቀኙ የታመነ ጉዳይ ነው፤ እንዲሁም ነዳጁ ሲቀዳ የነበረበት ጊዜ ከ ለሊቱ 6.00 ስለመሆኑ አልተካደም፤ የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር እሳት አደጋ እና ቁጥጥር ባለስልጣን በዚህ ሰዓት ሙቀት ባለመኖሩ አደጋው በሮቶው ሙቀት ምክንያት ደርሷል ተብሎ እደማይገመት ሞያዊ አስተያየት ሰጥቷል። በተጨማሪም አደጋው የተከሰተው በሮቶው ውስጥ በታመቀ ሙቀት ምክንያት ቢሆን ኖሮ እሳቱ የመጀመሪያው ሮቶ ሲቀዳ በተከሰተ ነበር። በመሆኑም ለአደጋው ምክንያት የሆነው በሮቶ ውስጥ የታመቀ ሙቀት ነው በማለት የቀረበው ክርክር እና በስር ፍ/ቤት የተሰጠው ውሳኔ ስህተት ነው ። በአመልካች በኩል የቀረቡ ምስክሮች እንደክሱ አቀራረብ አስረድተዋል፤ በሌላ በኩል የአሁን ተጠሪ ምስክሮች የድርጅቱ ሰራተኞች ናቸው እነዚህ ምስክሮች በነጻ ሕሊና ሊመሰክሩ እደማይችሉ እንደተጠበቀ ሆኖ ለፍ/ቤቱ የሰጡት ቃል እርስ በእርስ የሚቃረን ነው። የእነዚህን ምስክሮች ቃል እንደ አስተማማኝ ማስረጃ በመቁጠር የስር ፍ/ቤት የአሁን

አመልካች እንደክሱ አቀራረብ አላስረዳም በማለት የሰጠው ውሳኔ ስህተት ነው። በመሆኑም የስር ፍ/ቤት በአብላጫ ድምጽ የሰጠው ውሳኔ የሙያ ምስክርነቱን ሲመዘን መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት በመሆኑ ውሳኔው እንዲሻርና የልዩነቱ ሃሳብ ተቀባይነት እንዲያገኝ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል።

ቅሬታው በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ መኪናው ቆሞ በተጠሪ ማደያ ነዳጅ እየቀዳ እና 150 ሊትር በላይ ከተቀዳ በኋላ እሳት ተነስቶ መቃጠሉ ባላከራከረበት ሁኔታ የስር ፍ/ቤት የክስ ምክንያት የለውም በማለት የወሰነበትን አግባብ ለማጣራት በሚል ጉዳዩ ለዚህ ሰበር ችሎት እንዲቀርብና ተጠሪዎች መልስ እንዲሰጡበት ተደርጓል።

1ኛ ተጠሪ በሰጡት መልስ ሰበር ችሎቱ ማስረጃ የመመዘን ስልጣን እንደሌለው ገልፀው በስር ፍርድ ቤቶች በማስረጃ የተረጋገጠውንና አመልካች በራሱ ጥፋት የደረሰውን ጉዳት በመሸፈን ያቀረበው ቅሬታ በመሆኑ ወድቅ እንዲደረግ ተከራክረዋል። 2ኛ ተጠሪም በስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ የተፈፀመበት የህግ ስህተት የለም ተብሎ የቀረበበት አቤቱታ ወድቅ እንዲደረግ ጠይቋል። አመልካችም የመልስ መልስ አቅርበዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከላይ ባጭር የተመለከተው ሲሆን እኛም ቅሬታ በቀረበበት ውሳኔ የተፈፀመ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሰረታዊ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን ግራ ቀኙ ካቀረቡት ክርክር እና ከህጉ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል።

የአሁን አመልካች ንብረታቸው የሆነ ተሸከርካሪ በ1ኛ ተጠሪ ነዳጅ ማደያ ነዳጅ በመቅዳት ላይ እያለ ከነዳጅ መቅጃው ማሸን በተነሳ እሳት ተሸከርካሪውና ጭኖት የነበረው ንብረት በሙሉ በመውደሙ 1ኛ ተጠሪ ለቃጠሎው ኃላፊነት አለበት እንዲባል የሚከራከሩ ሲሆን 1ኛ ተጠሪም ሆነ የመድን ሽፋን ሰጥቷል የሚባለው 2ኛ ተጠሪ የእሳት አደጋው በአመልካች ምክንያት መድረሱን በመግለጽ ለጉዳቱ ኃላፊነት እደሌለባቸውና ተያይዞ የተጠየቀውን የጉዳት ካሳ ሊከፍሉ እንደማይገባ ተከራክረዋል።

ግራቀኙ ክርክራቸውን ሚደግፉ ምስክሮችን ያቀረቡ ሲሆን የስር ፍርድ ቤት ጉዳዩን ለማጣራት ይረዳሉ ያላቸውን የባለሙያ ማስረጃዎች ተቀብሎ አጠቃላይ ክርክሩን መርምሮ እና ማስረጃውን መዘና ከማስረጃው አንጻር የጉዳቱ መነሻ የአመልካች ወይም የ1ኛ ተጠሪ ንብረት ነው ለማለት እንዳልተቻለ፤ ግራቀኙም በማስረጃ ብልጫ ክርክራቸውን እንዳላስረዱ፤ በዚህ ሁኔታ ደግሞ እንደአመልካች ክስ አቀራረብ ከ1ኛ ተጠሪ ማሸን በተነሳ እሳት የአመልካች ንብረት በቃጠሎ

ወድሚልና ኃላፊነት አለበት ለማለት እንዳልተቻለ በማረጋገጥ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 33(3) ን ጠቅሶ ክሱን ውድቅ አድርገዋል።

በእርግጥ አመልካች ክስ ያቀረቡት በቃጠሎ ወደመ የተባለው የሰሌዳ ቁጥር አ.አ 03-A21769 ተሽከርካሪ እና ጭኖት የነበረው የተለያዩ ንብረት ባለቤት መሆናቸውን የሚያሳይ ክርክርና ማስረጃ ማቅረባቸውን በመግለጽ ለጉዳዩ ካሳ እንዲከፈላቸው ነው። ይህ የአመልካች አቤቱታና የዳኝነት ጥያቄ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 33/2/ እና 33/3/ እንደተደነገገው ባለሀብትነትን ከሚመለከት ህግ የመነጨ መብት ያለ መሆኑን ለማመልከት የሚያበቃ ክርክር እንዳቀረቡ አስረጁ ነው። እንዲህ ከሆነ ደግሞ የክስ ምክንያት የላቸውም የሚባልበት የህግ አግባብ የለም። ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት ኃላፊነትን መወሰን የሚያስችለውን ክርክርና ማስረጃ ከመረመረ በኋላ ተመልሶ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 33(3) ን ጠቅሶ ክሱን ውድቅ ማድረጉ ተገቢም አስፈላጊም አልነበረም።

ይሁንና ከፍሲሌ እንደተገለፀው ማስረጃውን ለመመዘን በህጉ በተሰጠው ስልጣን መሰረት መዝኖ አመልካች እንደ ክሳቸው አቀራረብ ከ1ኛ ተጠሪ ማሸን በተነሳ እሳት ንብረቱ በቃጠሎ ወድሚል የሚለውን ክርክር አብላጫ ባለው ማስረጃ ማስረዳት እና ለጉዳዩ የተጠሪዎችን ኃላፊነት ማሳየት እንዳልቻሉ በማረጋገጥ ወስኗል። ይኸው የፍሬ ነገርና የማስረጃ መደምደሚያ በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም ተቀባይነት አግኝቷል። እንደሚታወቀው የዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ስልጣን ማስረጃ መመዘን ሳይሆን በመጨረሻ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሚባል የህግ ስህተት የተፈፀመበት ከሆነ ለማረም ስለመሆኑ በህጉ መንግስቱ አንቀፅ 80(3)(ሀ) እና በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀፅ 10 ተደንግጓል።

አመልካች በቅሬታቸው የስር ፍርድ ቤት እንደክሱ አቀራረብ አላስረዱም በማለት የሰጠው ውሳኔ ስህተት ነው፤ የሙያ ምስክርነቱ የተመዘነበትም አግባብ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ነው በማለት የተከራከሩ ቢሆንም የሥር ፍ/ቤት ስለጉዳዩ በሙግት የክርክር ደረጃ ጊዜ የአሁን አመልካች ላቀረቡት ክስ በማስረጃነት ዘርዘረው ያቀረቧቸውን ማስረጃዎች ሁሉ ከሙያ ምስክርነቱ ጋር በማየት ማስረጃዎቹ ክሱን ለማስረዳትና በተጠሪዎች ላይ ኃላፊነትን ለመወሰን ያላቸውን የማሳመንና የማስረዳት ብቃት መዝኖ ፍርድ የሰጠበት ጉዳይ ስለመሆኑ የፍርዱ ይዘት አስረጁ ነው። ስለሆነም ማስረጃውን የመዘነበት አግባብም የማስረጃ ህጉንና መርሁን የጣሰ ነው የሚያሰኝ ሆኖ አላገኘውም።

በአጠቃላይ የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ዳኝነት መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ባለማግኘታችን የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፊንፊኔ ዙሪያ አሮሚያ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት (በቀድሞ አጠራሩ) በመ/ቁ 41689 በቀን 14/07/2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፤ እንዲሁም የአሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 396752 በቀን 11/08/2014 ያሳለፈው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 348(1) መሰረት ፀንቷል።
2. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጭና ኪሣራ የራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር-232313

ጥቅምት 05 ቀን 2015 ዓ.ም

ዳኞች፡-

ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

እንዳሻወ. አዳነ

ተሾመ ሸፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች፡- ወ/ሮ ኤልሳቤጥ መኩሪያ ተወካይ ትዕግስት ገበየሁ - ቀርቦዋል

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ሳምራዊት መሐመድ - ቀርቦዋል

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል

ፍርድ

ጉዳዩ ውርስን የሚመለከት ሲሆን፣ ክርክሩ በተጀመረበት በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተጠሪ ባቀረቡት አቤቱታ ንብረትነቱ ብቸኛ ወራሽ የሆንኩላት የእናቴ የወ/ሮ አይሻ አብደላ ሆኖ በስሟ ተመዝግቦ በአዲስ ክ/ከተማ ወረዳ 05 የሚገኝ መኖሪያ ቤትና ይዞታ በህገ ወጥ መንገድ በውርስ ወደ አመልካች የተላለፈ በመሆኑ የሟች እናቴ የውርስ ሐብት የሆነው የቤት ቁጥር 415 በውርስ አጣሪ ተጣርቶ እንዲወሰንልኝ በማለት የጠየቁትን ዳኝነት መነሻ ያደረገ ነው።

አመልካች በበኩላቸው ባቀረቡት መልስ ክርክር የተነሳበት የቤት ቁ.415 ሟች ወ/ሮ በለጡ መኩሪያ በአራዳ ክፍለ ከተማ ወረዳ 9 ቀበሌ 09 በውርስ መንግስት በወሰደባቸው የግል ቤት በምትክነት የተሰጣቸውና ለ40 ዓመት ሲጠቀሙበት የነበረ ቤት ነው። ክርክር ያስነሳው ቤት ላይ የይዞታ ማረጋገጫ ካርታ የተሰጠኝ

በሕገወጥ መንገድ ሳይሆን በሕግ አግባብ ወ/ሮ በለጡ መኩሪያን በመውረስ በመሆኑ የውርስ ሃብቱ ተጣርቶ የአመልካች ጥያቄ ውድቅ ይደረግልኝ በማለት ተከራክረዋል።

ፍርድ ቤቱ በሰጠው ትዕዛዝ መሠረት ተጣርቶ በቀረበው የውርስ ሪፖርት ላይ ግራ ቀኙን በማከራከር እና በፍ/ቤት የቀረቡ ማስረጃዎችን በመመርመር የቤት ቁጥር 415 የሆነው ቤት የሚች ወ/ሮ አይሻ አብደላ የግል ሐብት ስለሆነ ቤቱ የስር አመልካች የውርስ ሐብት ነው በማለት የውርስ አጣሪ ሪፖርት በማፅደቅ ወሳኔ ሰጥቷል። የአሁን አመልካች የቤት ቁ.415 የሚች ወ/ሮ አይሻ አብደላ የግል ሃብት ስለሆነ ቤቱ የውርስ ሐብት ነው መባሉን በመቃወም ይግባኝ ለፌዴራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረቡ ቢሆንም ይግባኝ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337(1) መሰረት ተሰርዟል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ሲሆን፤ አመልካች ሐምሌ 2 ቀን 2014 ዓ.ም ተዘጋጅቶ በቀረበ የሰበር አቤቱታ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት በተጠሪ ወላጅ እናት ስም በ1956 ዓ.ም ተመዝግቦ የነበረ ቢሆንም በ1967 ዓ.ም በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሰረት የከተማ ቤት መመዝገቢያና መረከቢያ ቅጽ 003 ተመዝግቦ በመንግስት የተወረሰ ነው። የአመልካች ወላጅ እናት ወ/ሮ በለጠ መኩሪያ በቤቱ የቤት ኪራይ እየከፈሉ ቆይተዋል ከዚህ ዓለም በሞት ሲለዩ አመልካች ወራሽነቱን አረጋግጦ ለእናቱ በማካካሻነት የተሰጠው ለክርክሩ መነሻ የሆነው ቤት በውርስ ተላልፎልኝ በስሜ ካርታ ተዘጋጅቶ ተሰጥቶአል። የሚመለከተው አካልም ተጠይቆ ስመ ሀብቱ ቤቱ ለአመልካች እናት የተላለፈው በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት መሆኑን ጠቅሶ ምላሽ ሰጥቷል። ቤቱ የአመልካች እናት ከ1966 ዓ.ም ጀምሮ በማካካሻነት ተሰጥቶአቸው ሲኖሩበት ቆይተዋል። የተጠሪ ወላጅ እናት ሚች ወ/ሮ አይሻ አብደላ በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት የትርፍ ቤት መመዝገቢያ ቅፅ 003 ላይ ተመዝግቦ እያለ እና የቤ/ቁጥር 057 በመባል በወቅቱ የሚታወቅ ቤት ወስጥ አንድ ክፍል ቤት ብቻ ተለይቶ መንግስት እንደወረሰው እና ብዙ ክፍሎች ያሉት ቤት እንዳልተወረሰ አድርጎ የስር የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የገለጸው ተገቢነት የለውም። በአጠቃላይ እናታቸው በህግ ያጡትን መብት ተጠሪ በወራሽነት እንዲያገኙ የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት በመሆኑ ታርጦ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

የሰበር አቤቱታው በአጣሪ ችሎት ተመርምሮም በዚህ ጉዳይ አከራካሪውን ቤት በተመለከተ በስር ፍ/ቤቶች የተረጋገጠው ፍሬ ነገርና የተሰጠው ወሳኔ የሚጣጣም መሆን አለመሆኑን ግራ ቀኝ በተገኙበት አጣርቶ ለመወሰን ሲባል ያስቀርባል በመባሉ፤ ተጠሪ ታህሳስ 07 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት መልስ ለሰበር አቤቱታው ምክንያት የሆነው ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት አይደለም የሚሉባቸውን ምክንያቶች በመዘርዘር ጸንቶ እንዲወሰንላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል።አመልካችም አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ከስር ጀምሮ የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኝ ክርክር ይዘት አጠር አጠር ባለ መልኩ ሲታይ ከፍ ሲል የተመለከተውን ሲመስል ይህ ችሎትም የሰበር አቤቱታውን ለማስቀረብ በአጣሪ ችሎት የተያዘውን ጭብጥ ከግራ ቀኝ ክርክር እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሮታል። እንደመረመረውም አመልካች አጥብቀው የሚከራከሩት ለክርክሩ መነሻ የሆነው የቤ/ቁጥር 415 የሆነው ቤት ወላጅ እናቱ በማካካሻ ተሰጥቶአቸው ሲጠቀሙበት ቆይተዋል እርሳቸው ከሞቱ በኋላ በውርስ ተላልፎልኝ በስሜ ተመዝግቧል በማለት ሲሆን፤ ተጠሪ በበኩላቸው ቤቱ በሚች እናቱ ወ/ሮ አይሻ አብደላ ስም ተመዝግቦ የሚታወቅ እና በመንግስትም ያልተወረሰ መሆኑን ጠቅሰው የሚከራከሩ ስለመሆኑ ከመዝገቡ ለመገንዘብ ተችሏል። ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የቤቱን ሁኔታ አስመልክቶ የሚመለከታቸው የአስተዳደር አካላት እንዲያጣሩ ያደረገ ሲሆን በዚህም መሠረት የአዲስ

ከተማ ክ/ከተማ ቤቱ ከ1956 ዓ.ም ጀምሮ እስከ መጋቢት 27 ቀን 2004 ዓ.ም ድረስ በተጠሪ እናት ወ/ሮ አይሻ አብደላ ስም ተመዝግቦ እስከ 2009 ዓ.ም ድረስ በስማቸው ግብር ሲከፈልበት እንደነበረ፣ የሚች ወ/ሮ በለጠ መኩሪያ የኑዛዜ ወራሽ ናቸው በሚል መጋቢት 27 ቀን 2004 ዓ.ም ቤቱ በአመልካች ስም መመዝገቡን የሚያሳይ ምላሽ መስጠቱን፣ እንዲሁም የቀድሞ የአዲስ አበባ ማዘጋጃ ቤት በ1956 ዓ.ም ከወ/ሮ አፀደ ስዩም ወደ ወ/ሮ አይሻ አብደላ (የተጠሪ እናት) በግዥ ስጦታ የተላለፈላቸው መሆኑን የካርታ ቁጥር 44798 እንደሚያሳይ፣ ሚች ወ/ሮ በለጠ መኩሪያ በቤቱ ላይ የባለቤትነት መብት ያልነበረውና ስመ ሀብቱ በአመልካች ስም እንዲሆን የተደረገው ሚች ባደረጉት ኑዛዜ እንጂ ከህግ ወይም ከወል በመነጨ መብት አለመሆኑን፣ ቤቱ ለወ/ሮ በለጠ መኩሪያ በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት በማካካሻነት የተሰጣቸው መሆኑን የሚያሳይ ምንም ማስረጃ ያልቀረበ መሆኑንም ፍርድ ቤቱ በእራሱ ባደረገው ማጣራት ማረጋገጡን የወሳኔው ይዘት ያሳያል።

ፍርድ ቤቱ የአመልካች አወራሽ ወ/ሮ በለጠ መኩሪያ ለክርክሩ መነሻ በሆነው ቤት ላይ የባለቤትነት መብት እንደሌላቸው እና ለማካካሻነት ከመንግስት የተሰጣቸው ስለመሆኑ የሚያሳይ ማስረጃ አልቀረበም በሚል የአመልካችን ክርክር ወድቅ በማድረግ ወሳኔ ሲሰጥም ከላይ በተመለከተው አግባብ ከሚመለከታቸው አካላት የቀረቡለትን እንዲሁም እራሱ በተለያየ መንገድ ባደረጋቸው ማጣሪያዎች የተረጋገጠውን ፍሬ ነገር መሠረት በማድረግ ነው። በመሠረቱ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3/ሀ) ላይ በግልጽ እንደተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ስልጣን መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመባቸውን ወሳኔዎች በሚረም ላይ የተገደበ ነው። መሠረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት ነው? ወይም አንድ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው መቼ ነው? የሚለውን ጽንሰ ሃሳብ አስመልክቶ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በበርካታ መዛግብት ላይ በሰጠው ወሳኔ አመልካች መስፈርቶችን ለማስቀመጥ የሞከረ ቢሆንም፣ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ በህግ ደረጃ ወጥ የሆነ ትርጓሜ አልተሰጠውም ነበር። ይሁንና ከጥር 13 ቀን 2013 ዓ.ም ጀምሮ ስራ ላይ የዋለው የፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 መሠረታዊ የህግ ስህተት ማለት ምን ማለት እንደሆነ ትርጓሜ ይሰጣል። የፌዴራል ፍርድ ቤቶች ተግባራቸውን ተጠያቂነት ባለበት ሁኔታ ወጤታማ፣ ቀልጣፋ፣ ተደራሽ እና ተገማች በሆነ ሁኔታ እንዲያከናውኑ ማድረግን አንዱ ዓላማው ያደረገው ይህ አዋጅ ካካተታቸው አዳዲስ ድንጋጌዎች ወስጥ አንዱ መሠረታዊ የህግ ስህተት ለሚለው ጽንሰ ሃሳብ ትርጓሜ መስጠቱ እና በክልሎች ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ወሳኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሊታይ የሚችልበትን ሁኔታ አስመልክቶ የተለየ ድንጋጌ ማካተቱ ነው። በአዋጁ በትርጉም ክፍል አንቀጽ 2(4) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ እንደሚቻለው አንድ ወሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻለው የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች የሚቃረን፣ ህግ ያላግባብ የሚተረጉም ወይም ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ህግ የሚጠቅስ፣ ለክርክሩ አግባብነት ያለው ጭብጥ ሳይያዝ ወይም ከክርክሩ ጋር የማይዛመድ አግባብነት የሌለው ጭብጥ ተይዞ የተወሰነ፣ በዳኝነት ታይቶ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ ወድቅ በማድረግ የተወሰነ፣ በፍርድ አፈፃፀም ሂደት ከዋናው ፍርድ ጋር የማይገናኝ ትዕዛዝ የተሰጠበት፣ ጉዳዩን አይቶ የመወሰን የዳኝነት ስልጣን ሳይኖር የተወሰነ፣ የአስተዳደር አካል ወይም ተቋም ከህግ ወጭ የሰጠው ወሳኔ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትን አስገዳጅ ወሳኔ በመቃረን የተወሰነ ሲሆን ነው።

በመሆኑም የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው። በሚል የሰበር አቤቱታ ሲቀርብለት ለአቤቱታው ምክንያት የሆነው ጉዳይ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው። ለማለት የሚቻለው ወሳኔው/ትዕዛዙ/ብይኑ ከላይ በዝርዝር ከተመለከቱት ሁኔታዎች ውስጥ ቢያንስ አንዱን ያሟላ ሆኖ ሲገኝ ስለመሆኑ በአዋጁ አንቀጽ 10 ላይ ከተመለከቱት ድጋጊዎች የምንገነዘበው ነው። ከዚህ አንጻር የተያዘው ጉዳይ ሲታይ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በትዕዛዝ በትዕዛዝ በጸናው ወሳኔ የተፈጸመ በዚህ ችሎት ሊታረም የሚችል መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አልተገኘም። ስለሆነም ተከታዩ ተወስኗል።

ወሳኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 89176 ላይ ታህሳስ 26 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ወሳኔ እንዲሁም የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 282871 ላይ ግንቦት 02 ቀን 2014 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 348(1) መሠረት ጸንቷል።
2. ይህ ችሎት ታህሳስ 26 ቀን 2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው እግድ ተነስቷል።
3. በዚህ ችሎት የተደረገ ክርክር ያስከተለውን ወጪ እና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ.መ.ቁ 232284
ጥቅምት 06 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡- እትመት አሠፋ
ደጀኔ አያንሳ
ብርቅነሽ አሱባለው
ሐብታሙ አርቅ ይሁን
ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካች፡- ወ/ሮ ዝማም አስረስ

ተጠሪዎች፡- 1. ወ/ሮ አያልነሽ ገነት

2. ወ/ሮ ማንጠግቦሽ ገነት

3. ወ/ሮ ጥላነሽ ገነት

መዝገቡ ለምርመራ የተቀጠረ ነው። በመሆኑም መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው አመልካች ሐምሌ ቀን 2014 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ በአማራ ክልል ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሰሜን ሜጫ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 0150251 ግንቦት 19 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፤ ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት በየደረጃው ያሉ የክልሉ ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት አቤቱታ በማቅረባቸው ነው።

ጉዳዩ የገጠር መሬት ድርሻ ለመካፈል እና የሰብል ግምት ለማስከፈል የቀረበን ክርክር የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በአማራ ክልል ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሰሜን ሜጫ ወረዳ ፍርድ ቤት ነው። በሥር ፍ/ቤት በተደረገው ክርክር የአሁን ተጠሪዎች ከሳሾች፤ የአሁን አመልካች ደግሞ ተከሳሽ በመሆን

ተከራክረዋል። የአሁን ተጠሪዎች በሥር ፍ/ቤት ያቀረቡት ክስ ይዘት በአጭሩ፡- ሚች አባታችን አቶ ገነት ደምሴ እና ሚች እናታችን ወ/ሮ ጠጋዬ ይታይህ በ1989 ዓ.ም፤ 1996 ዓ.ም እና 1997 ዓ.ም አከራካሪውን መሬት በስማቸው ይዘው ሲጠቀሙበት ነበር፤ እናታችን በ 2006 ዓ.ም አባታችን ደግሞ በ 2013 ዓ.ም ከዚህ ዓለም በሞት ሲለዩ አመልካች እና ልጆች በጋራ በመሆን በአካባቢው ሽማግሌዎች በቀን 03/06/2014 ዓ.ም ሐብት ንብረት ከፍላ ሰጥታናለች፤ በኋላ ተመልሳ ውል አፍርሳለች፤ ስለሆነም አዋሳኛቸው በክሱ ተ.ቁ 1፤ 2 እና 3 ላይ የተገለጹ መሬቶች በመጀመሪያ የእናታችን ድርሻ ከላይ እንዲነሳ፤ የአባታችንን ድርሻ ደግሞ ከአመልካች ልጆች ጋር ድርሻችን እንዲሰጠን፤ በክሱ ተ.ቁ 1 ላይ በተገለጸው መሬት ላይ ያለ 42 ዚንጎ ግምቱ 60000 የሆነ ድርሻችን እንዲሰጠን፤ በዚሁ መሬት ላይ እና በተ.ቁ 2 እና 3 ላይ ያሉ ባሕር ዛፎች እና ሰብሎች ግምት እና አባታችን የቆጠበው የቁጠባ ገንዘብ ግማሹን በዓይነት እንድትሰጥ ወይም ግምቱን ብር 104000 እንድትከፍል ውሉን ስላፈረሰችም ብር 50000 እንድትከፍል ይወሰንልን በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው።

የአሁን አመልካች በሰጡት መልስ የ1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች እናት ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩት ከ1989 ዓ.ም የመሬት ሽግግር በፊት ነው፤ ስለሆነም የእናታችን ድርሻ ይሰጠን በማለት ክስ ለማቅረብ የሚያስችል መብት እና ጥቅም የላቸውም፤ ክሱ በይርጋ ይታገዳል፤ የሚችን ንብረት ለመጠየቅ ሚች በሞተ በሶስት ዓመት ጊዜ ውስጥ ሊቀርብ ይገባል፤ የ 3ኛ ተጠሪ እናት ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩት የ 1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች እናት ከሞተች በኋላ ነው፤ ሚች አባታቸው ያገባት በ1989 እና 1996/97 መሬት ስላልተመራች የእናቴ ድርሻ ይሰጠኝ ብላ መጠየቅ አትችልም፤ ከሚች ባለቤቴ ጋር መሬት አልተመዘገበችም አልተቆጠረችም፤ አመልካች እና ሚች አባታቸው በአከራካሪው መሬት በጋራ ተመዘገበንበታል፤ ስለሆነም መሬቱን ሊጠይቁኝ አይችሉም፤ ሰብልም ምርትም ሊካፈሉ አይገባም፤ መሬቱን ከባለቤቴ ጋር የተመዘገብንበት እና የተቆጠርንበት ስለሆነ ድርሻዬ ቅድሚያ እንዲወሰንልኝ፤ የአባታቸው ድርሻ ግን ከእኔ የተወለዱ ስድስት ልጆች ስላሉ እንደልጅ እኩል ቢካፈሉ ተቃውሞ የለኝም፤ በሽማግሌ መደራደሪያ አይካድም ነገርግን እናታቸው መብትና ጥቅም የላትም በምልበት ጊዜ ሽማግሌ አስገድዶ ቢያስፈርመኝም ውሉ ለሕግ እና ለሞራል ተቃራኒ ስለሆነ እና እኔን የሚጎዳ እና የልጆቼን ጥቅም የሚያሳጣ ስለሆነ ፈርሷል አልፈረምኩም በማለት በሽማግሌዎች አሳስቤአለሁ፤ ቤቱ 42 ዚንጎ ሳይሆን 29 ዚንጎ ነው፤ የእኔ ድርሻ ተነስቶ እንደልጆች ቢካፈሉ ተቃውሞ የለኝም፤ አምርቼ የተጠቀምኩት የሰብል ግምት የለም፤ አለ እንኳን ቢባል ለቀብር ማስፈጸሚያ እና እስከ 40 ያወጣሁት ወጪ ተቀንሶ ቢካፈሉ ተቃውሞ የለኝም፤ ስለሆነም የተጠሪዎች ክስ ወድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍ/ቤትም የግራቀኙን ምስክሮች እና የፍርድ ቤቱን ማጣሪያ ምስክሮች ከሰማ እና ከሚመለከተው የወረዳው መሬት አስተዳደር ስለጉዳዩ ተጣርቶ እንዲቀርብለት ካደረገ በኋላ በግራቀኙ ከቀረቡት የሰነድ ማስረጃዎች ጋር በማገናዘብ መርምሮ የቀረቡት ማስረጃዎች የሚያሳዩት አከራካሪው መሬት በ1989 ዓ.ም በነበረው የመሬት ድልድል ሚች አቶ ገነት ደምሴ እና የ1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች ወላጅ እናት ጸጋዬ ይታይህ የተመሩት መሆኑን እና በዚህ ወቅት አመልካች ያልነበረች እና ያልተመራችው ከአሁን

ዓመት በኋላ በ 1993 ዓ.ም ያገባት እና በክሱ የተዘረዘሩት ንብረቶች በእጅግ የሚገኙ መሆኑን ነው፤ ስለሆነም በክሱ ተ.ቁ 1፣ 2 እና 3 የተጠቀሱት መሬቶች ሚች አቶ ገነት ደምሴ በ 1989 ዓ.ም ከ1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች ወላጅ እናት ወ/ሮ ጸጋዬ ይታይህ ጋር የተመሩት በመሆኑ የእናታቸውን ድርሻ ለቃ ታስረክባቸው፤ 3ኛ ተጠሪ የሚች ጸጋዬ ይታይህ ልጅ ስላልሆነች ልታገኝ አይገባም፤ ቀሪው መሬት የሚች ገነት ደምሴ መሬት መሆኑ ስለተረጋገጠ እና አመልካች በዚህ መሬት ላይ ውል የሌላት በመሆኑ ለተጠሪዎች እና ለአመልካች ልጆች ሊከፋፈል ይገባል፤ ዳጉሳ ከአመልካች ቀለብ ስለማይተርፍ ልታካፍል አይገባም፤ በቆሎ በሚች መሬት ላይ ያመረተቸው በመሆኑ ግማሹን ታካፍል፤ 30 ዜጎች ቤት እንዳላቸው ስለተረጋገጠ ግማሹ ለአመልካች ሆኖ ግማሹ ልጆቹ በዓይነት ወይም ግምቱን ይካፈሉ፤ የበሬ ግምት ግማሽ ብር 15000 ታካፍላቸው፤ የቁጠባ ገንዘብ ግማሽ ብር 10000 ታካፍላቸው፤ ባሕርዛፍ እንዳለ በማስረጃ አልተረጋገጠም፤ የእርቅ ውሉ ግልጽነት የሌለው እና የተቃወመቸው በመሆኑ ውል ላፈረሰ ልትከፍል አይገባም በማለት ወስኗል። ይህም ውሳኔ በየደረጃው ባሉ የክልሉ ፍርድ ቤቶች ጸንቷል።

አመልካች ይህን ውሳኔ በመቃወም ሐምሌ 25 ቀን 2014 ዓ.ም የተጻፈ የሰበር አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም፡- ፍርድ ቤቱ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያውን ያለበቁ ምክንያት አልፎብኛል፤ ሚች ባለቤቱ እኔን ከማግባቱ በፊት ወ/ሮ ንግስቱ አወቀ የተባለችውን አግብቶ በተፈጠረው አለመግባባት ከተለያዩ በኋላ ሰኔ 7 ቀን 1993 ዓ.ም ከእኔ ጋር ጋብቻ ፈጽሟል፤ ከአንድ ዓመት ወዲህ በፍቅር ጠብ ቢመጣ ሰብል ልትካፈል ከ2 ዓመት በኋላ ከወለደች ከከበደች በሚች ባለቤቱ ስም የተመዘገበው መሬት እኩል ልንካፈል ተስማምተናል፤ በ1996/97 የመሬት ቆጠራ ምዝገባ አስመዘገቦ የይዘታ ማረጋገጫ ቁጥር AE/77/23/292 ደብተር በስማችን ይዘንበታል፤ የአመልካች ምስክር ይዘታው በጋራ ተመዘገቦ ፎቶ ተለጥፎ ማየቱን መስክሯል፤ የተጠሪዎች እናት ከ 1989 ዓ.ም የመሬት ሽግግር በፊት ከዚህ ዓለም በሞት እንደተለየች እና ባችማ በሚባል ቀበሌ እንደተቀበረች ተረጋግጧል፤ የመሬት አስተዳደር ጽ/ቤቱ የተመሰረተው እና መረጃ መመዘገብ የጀመረው ከ 1995 ዓ.ም ጀምሮ ነው፤ ከዚህ በፊት የተለያዩ መረጃ ከመስጠቱ አኳያ ጉዳዩ በሕዝብ ተሳትፎ እና በገልለተኛ አካል አልተጣራም፤ ስለሆነም ይህ ታልፎ የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ሲታረም ይገባል የሚል ነው።

የሰበር አጣሪው ችሎት የአመልካችን የሰበር አቤቱታ መርምሮ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው የእርሻ መሬት ላይ የአሁን አመልካች ከሚች ባለቤቷ አቶ ገነት ደምሴ ጋር በ1994 ዓ.ም ጋብቻ መስርታ ለ20 ዓመታት የተጠቀመችበትን የእርሻ መሬት በተመለከተ ሚች አቶ ገነት ደምሴ እና የተጠሪዎች እናት ሚች ጸጋዬ ይታይህ በ 1989 ዓ.ም የተደለደሉት በመሆኑ የአሁን አመልካች አከራካሪው የእርሻ መሬት ምንም አይገባትም የመባሉን አግባብነት ለመመርመር የሚል ማስቀረቢያ ጭብጥ በመያዝ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት ተደርጎ ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ቀርቧል።

1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች መጋቢት 12 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጡት መልስ ይዘት በአጭሩ፡- የተጠሪዎች ወላጆች አከራካሪው መሬት እንደተደለደሉ ተረጋግጧል፤ አመልካች በ 1996 ዓ.ም የመሬት ቆጠራ ወቅት ራስዋ

የተደለደለችው ሌላ 3 ቃዳ መሬት አላት፤ አመልካች መሬት ለመካፈል የተስማማች መሆኑን የሚያስረዳ የጋብቻ ውል ሰነድ የለም፤ አመልካች ሰብል በስምምነት መጠቀም የጋራ መሬት እንዳላት አያመለክትም፤ ምስክሮችም አላስረዱም፤ አመልካች በሚቻሉ ወላጆቻችን መሬት ላይ ስምዋ አልተመዘገበም፤ ባለይዘታ እና ባለመብት ባለመሆንዋ ከአዋጁ አንቀጽ 55/1 አንጻር የይርጋ መቃወሚያ ማንሳት አትችልም፤ እናታችን ከዚህ ዓለም በሞት የተለየችው በ 2006 ዓ.ም ነው፤ ስለሆነም ውሳኔው ሊጸና ይገባል የሚል ነው።

3ኛ ተጠሪ የፍርድ ቤቱ መጥሪያ ደርሷቸው ስላልቀረቡ መልስ የመስጠት መብታቸው ታልፏል።

አመልካችም 1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች በሰጡት መልስ ላይ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ ሰጥተዋል።

የግራቀኝ ክርክር እና በየደረጃው ባሉ ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ነው። ይህ ችሎትም በሰበር አጣሪው ችሎት ሊጣራ ይገባል ተብሎ የተያዘውን ነጥብ ከግራቀኝ ክርክር፤ ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ሕጎች ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምሮታል።

በመሠረቱ የፍትሐብሔር ክርክሮች የሚመሩት በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጉ ነው። ግራቀኝ ተከራካሪ ወገኖች ክርክራቸው ለማስረዳት ያስችሉናል የሚሏቸውን የሠውም ሆነ የጽሁፍ ማስረጃዎችን ዝርዝርና ዋናውን ወይም ትክክለኛ ግልባጮቻቸውን ማቅረብ ያለባቸው ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 222፤ 223 እና 234 ድንጋጌዎች ላይ በግልጽ ተመልክቷል። የግራ ቀኝ ክርክር በቃል ተሰምቶና በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 246፤ 247፤ 248 እና 249 ድንጋጌዎች አግባብ ተገቢው ጭብጥ ተይዞ ለጉዳዩ በሕጉ አግባብ የቀረቡት የተከራካሪ ወገኖች ማስረጃዎች ተሰምተውና አስፈላጊ ሲሆንም በሕጉ አግባብ ፍርድ ቤቱ ተጨማሪ ማስረጃዎችን እንዲቀርቡ በማድረግ ጉዳዩን በሚገባ አጣርቶ ፍትሐዊ ዳኝነት መስጠት ያለበት መሆኑን በዚህ ሕግ ቁጥር 257፤ 258 እና 259 ድንጋጌዎች ላይ በግልጽ ተመልክቷል። ይህም ፍርድ ቤቶች ተከራካሪ ወገኖች ያቀረቡትን ክርክር መሠረት በማድረግ ተገቢውን ጭብጥ በመያዝ እውነቱን አጣርተው ፍትሐዊ ውሳኔ መስጠት ያለባቸው መሆኑን የሚያሳይ ነው።

አመልካች የተጠሪዎች አባት ከሆኑት ከሚችሉ ባለቤቷ ጋር በመሆን አከራከሪው መሬት በስማቸው የተመዘገበ መሆኑን በመግለጽ በሰበር ፍርድ ቤት ያቀረቡትን ክርክር በተጠሪዎች አልተካደም። የሰበር ፍርድ ቤት አከራካሪውን መሬት በ1989 ዓ.ም በነበረው የመሬት ድልድል ሚች አቶ ገነት ደምሴ እና የ1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች ወላጅ እናት ጸጋዬ ይታይህ የተመሩት በመሆኑ የእናታቸውን ድርሻ ለቃ ልታስረክባቸው ይገባል በማለት በጉዳዩ ላይ ውሳኔ ከመስጠቱ በቀር አመልካች አከራከሪው መሬት ላይ ከሚችሉ ባለቤታቸው ጋር በመሆን በይዘታ ማረጋገጫ ማስረጃ ተመዝግቦታል በማለት ያቀረቡትን ክርክር በተመለከተ በውሳኔው ላይ ምንም ያሰፈረው ነገር የለም።

የተሻሻለው የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የገጠር መሬት አስተዳደር እና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 252/2009 አንቀጽ 2 የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር የባለይዘታው በሕግ የተጠበቀ ማስረጃ መሆኑን ይደነግጋል። የዚህ ሕግ አንቀጽ 35(4) የመሬት ይዘታ ማረጋገጫ ደብተር በአንደኛው ስም ብቻ ተዘጋጅቶ ከተሰጠ በኋላ ጋብቻ የተፈጸመ እንደሆነ ተጋቢዎች መሬቱን የጋራ ይዘታ ለማድረግ ሊሰማሙ ይችላሉ፤ ባልና ሚስት የግል የነበረውን መሬት በስምምነት የጋራ በሚያደርጉበት ጊዜ የይዘታ ማረጋገጫ ደብተር በሁለቱ ስም ይዘጋጃል በማለት ይደነግጋል።

በያዝነው ጉዳይ አመልካች ለስር ፍርድ ቤት ባቀረቡት ክርክር ከሚችሉ ባለቤታቸው ጋር ከተጋቡ በኋላ አከራካሪው መሬት በሁለቱም ስም በይዘታ ማረጋገጫ ማስረጃ ላይ የተመዘገ መሆኑን በመግለጽ ተከራክረዋል። ይህ ክርክራቸውም በተጠሪዎች አልተካደም። አመልካች በዚህ አግባብ እስከተከራከሩ ድረስ ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤት በእርግጥም አመልካች እንደሚሉት አከራከሪው መሬት በአመልካች እና በሚችሉ ባለቤታቸው በጋራ የተመዘገበ መሆን አለመሆኑን አግባብነት ያለውን ትዕዛዝ በመስጠት አጣርቶ ውሳኔ ሊሰጥበት ይገባ ነበር። ሆኖም የስር ፍርድ ቤቱ ይህን ሳያደርግ አከራካሪውን መሬት በ1989 ዓ.ም በነበረው የመሬት ድልድል ሚች አቶ ገነት ደምሴ እና የ1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች ወላጅ እናት ጸጋዬ ይታይህ የተመሩት በመሆኑ የእናታቸውን ድርሻ ለቃ ልታስረክባቸው ይገባል ከሚል መደምደሚያ ላይ ደርሷል። ስለሆነም የስር ፍርድ ቤቱ የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ውሳኔ

1. በአማራ ክልል ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሰ/ሜጫ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 0150251 ግንቦት 19 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፤ ይህንኑ ውሳኔ በማጽናት የባሕርዳር እና አከባባቢዎ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 31738 ሠኔ 10 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ፤ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 115259 ሠኔ 16 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1 መሠረት ተሻሻሏል።
2. በክሱ ተ.ቁ 1፤ 2 እና 3 የተጠቀሱት መሬቶች ሚች አቶ ገነት ደምሴ በ 1989 ዓ.ም ከ1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች ወላጅ እናት ወ/ሮ ጸጋዬ ይታይህ ጋር የተመሩት በመሆኑ የእናታቸውን ድርሻ ለቃ ልታስረክባቸው ይገባል በማለት በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠው የውሳኔ ክፍል ተሽሯል። ቀሪው የውሳኔ ክፍል በዚህ ውሳኔ አልተነካም።
3. የሰ/ሜጫ ወረዳ ፍርድ ቤት በውሳኔ የዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ በክሱ ተ.ቁ 1፤ 2 እና 3 የተገለጹትን መሬቶች በሚመለከት ከላይ በፍርድ ሐተታው ላይ በተገለጸው መንገድ ጉዳዩን አጣርቶ ተገቢውን ሕጋዊ ውሳኔ እንዲሰጥበት በማለት በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(2) መሠረት ጉዳዩን መልስንለታል።
4. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።

- መዝገቡ ውሳኔ ስላገኘ ተዘግቷል። ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ.መ.ቁ. 231644

ጥቅምት 5 ቀን 2016 ዓ.ም

- ዳኞች:- 1. ብርሃኑ አመነወ
- 2. ረታ ቶላሳ
- 3. በእዉቀት በላይ
- 4. ቀነዓ ቂጣታ
- 5. ኑረዲን ክድር

አመልካች:.....ሕጻን መቅደስ ሁሴን ተወካይ የአማራ ክልል ፍትህ ቢሮ - የቀረበ የለም

ተጠሪ:.....1. አቶ ማንዴ መንግስቱ - ጠበቃ ጥበበስላሴ አበራ - ቀረቡ

2. አቶ አበራ ማሞ - የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ይህ የጉዳት ካሳ ክርክር የተጀመረው በአማራ ክልል በሰሜን ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን አመልካች የሥር ከሳሽ፣ የአሁን ተጠሪዎች የሥር ተከላሾች ሆኖ ሲከራከሩ ነበር። ይህ ጉዳይ ለዚህ ችሎት ሊቀርብ የቻለው አመልካች የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ.03-111282 በ25/8/2014 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ እንዲታረምልኝ በማለት በማመልከቷ ነው።

የጉዳዩ አመጣጥ ሲታይ ከሳሽ በሥር ዙኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ባቀረበችው ክስ የ1ኛ ተከላሽ (የአሁን 1ኛ ተጠሪ) ንብረት የሆነው የሰሌዳ ቁጥር አማ-03-12387 የሆነው የሕዝብ ማመላለሻ መኪና በ2ኛ ተከላሽ (የአሁን 2ኛ ተጠሪ) በ6/9/2010 ዓ.ም ከሳሽንና ሌሎች ሰዎችን አሳፍሮ ከደብረብርሃን ወደ አጣዬ እየሄደ በጣርማ በር ወረዳ ሲና ቀበሌ ሲደርስ ከተፈቀደው ፍጥነት ወሰን በላይ በማሸከርከሩ ምክንያት ተገልብጦ በከሰሽ ግራ እጅ ትኩሻዬ ላይ የአጥንት ስብራት የደረሰ በመሆኑ፣ የደብረብርሃን

ሆስፒታል ቦርድ በሰጠው ወሳኔ በከሳሽ ላይ ቋሚ የሆነ ጉዳትና ግራ ትኩሻ መገጣጠሚያ አካባቢ እንደፈቀደች ማንቀሳቀስ ማቃት 10% እንዳላት የገለጸ በመሆኑ፣ ተከሳሾች በአንድነት ኃላፊዎች በመሆናቸው ብር 485496 እንዲከፍሉኝ በማለት ዳኝነት ጠይቃለች።

1ኛ ተከሳሽ በዚህ ክስ ላይ ባቀረበው መልስ መኪናው የመድሀን ሽፋን ስላለው ኢንሹራንስ ወደ ክርክሩ እንዲገባልኝ፣ ጉዳቱ የደረሰው በ2ኛ ተከሳሽ ጥፋት መሆኑን የትራፊክ ፕላን ስላልቀረበ ኃላፊነት የለብኝም፤ ግንኙነታችን የአንገርና ተንገር በመሆኑ ተፈጻሚነት ያለው የንግድ ሕግ ነው፤ ጉዳቱም የደረሰው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት በመሆኑ ኃላፊነት የለብኝም፤ ካላ መክፈል የለብኝም ይህ ካልሆነ የካሳው መጠን ብር አርባ ሺህ መብለጥ የለበትም፤ ከሳሽ እድሜዎ 13 ዓመት ስለሆነ እየሰራች ገቢ ማግኘት ስለማትችል ጥያቄዎ ተቀባይነት የለውም፤ የከሳሽ የመስራት ችሎታዎ መቀነሱን የሕክምና ማስረጃው አያሳይም ጉዳቱ ሥራ የሚከለክላትም አይደለም፤ በንግድ ሕግ መሰረት ለደረሰው ጉዳት ካሳው ከአስር ሺህ መብለጥ የለበትም፤ ከሳሽ የተቋረጠባት ጥቅም ባለመኖሩ ካላ መክፈል የለበትም በማለት ተከራክሯል።

2ኛ ተከሳሽ መጥሪያ ደርሶት መልስ ባለማቅረቡ መልስ የመስጠት መብቱ ታልፏል፤ ክስ የሚሰማበት ቀን በመቅረቱ ጉዳዩ በሌለበት እንዲታይ ታዟል። ጣልቃ ገብ ብሔራዊ የኢትዮጵያ ኢንሹራንስ መልስ ለማቅረብ ተለዋጭ ቀጠሮ ጠይቆ በመቅረቱ መልስ የመስጠት መብቱ ታልፏል፤ ክስ በሚሰማበት ቀን ስለቀረ ጉዳዩ በሌለበት ታይቷል።

ከዚህ በኋላ የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰው ምስክሮችን በመስማትና የሰነድ ማስረጃ በመመርመር ባሳለፈው ወሳኔ በከሳሽ እና በተከሳሾች መካከል የአንገርና የተንገር ግንኙነት ስላለ ተፈጻሚነት ያለው የንግድ ሕግ ነው፤ 1ኛ ተከሳሽ አደጋው የደረሰው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት መሆኑን በማስረጃ አሳስረዳም፤ ከግራ ቀኙ የሰው ምስክሮች ቃል መረዳት እንደሚቻለው አደጋው የደረሰው በተሽከርካሪው ፍጥነት ምክንያት መሆኑን ያስረዱ በመሆኑ፤ በከሳሽ ላይ ለደረሰው ጉዳት አንገር ኃላፊነት አለበት፤ ጉዳቱ የደረሰው በአንገር ጥፋት እንደሆነ የጉዳት ካላ መጠን በንግድ ሕግ ከተመለከተው በላይ ሊያልፍ እንደሚችል የሚያመለክት በመሆኑ፤ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.2102 (1) መሰረት ተከሳሾች ለከሳሽ ለደረሰው ጉዳት ብር 70000 (ሰባ ሺህ) የጉዳት ካላ እንዲከፍሉ፤ ጣልቃ ገብ በመድሀን ውሉ መሰረት 15000 (አስራ አምስት ሺህ) ለከሳሽ እንዲከፍሉ፤ ቀሪውን ብር 55000 (አምሳ አምስት ሺህ) ተከሳሾች በአንድነትና በነጠላ ለከሳሽ እንዲከፍሉ ወስኗል።

የሥር ከሳሽ በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት እና የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረበች ቢሆንም ፍ/ቤቶቹ የቀረበውን ቅሬታ በትዕዛዝ ወድቅ በማድረግ የሥር ፍ/ቤትን ወሳኔ በማጽናት ወስኗል። የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ነው።

የአሁን አመልካች በ13/11/2014 ዓ.ም በተጻፈ የሰበር አቤቱታ፡ በአመልካች ላይ የደረሰው አካል ጉዳት በ2ኛ መልስ ሰጪ ተሽከርካሪውን በከፍተኛ ፍጥነት በማሽከርከር የደረሰ አደጋና በአሽከርካሪው ጥፋት ምክንያት የተፈጸመ ጉዳት መሆኑ የተረጋገጠ በመሆኑ ጉዳዩ በንግድ ሕግ አንቀጽ 599 መሰረት ታይቶ ሊወሰን ሲገባው፤ በአመልካች ላይ የደረሰውን ቋሚ የአካል ጉዳት ወደፊት የመስራት አቅሚን መቀነስ ያላገናዘበ በርትዕ ብር ሰባ ሺህ የተወሰነው የካላ መጠን

የፍ/ብ/ሕ/ቁ.2102 ድንጋጌ ያላገነዘበ በመሆኑ፣ የሥር ፍ/ቤቶች ወሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ ተሽሮ ተገማች የሆነ የካሳ መጠን እንዲወሰንልኝ በማለት አመልክቷል።

የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን በማየት ፣ በአመልካች ላይ ለደረሰው የአካል ጉዳት የደረሰው በአሽከርካሪ ጥፋት እስከሆነ ድረስ በሥር ፍ/ቤቶች የተወሰነው የካሳ መጠን ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ነጥብ ለማጣራት ሲባል የሰበር አቤቱታው ያስቀርባል በማለት ተጠሪዎች መልስ እንዲሰጡ ያዘዘ ሲሆን 1ኛ ተጠሪ ታህሳስ 28 ቀን 2015 ዓ.ም በተጻፈ መልስ፡ ይህ ጉዳይ በይግባኝ የቀረበለት የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ.ቁ.21642 በ14/6/2014 ዓ.ም በሰጠው ወሳኔ አሽከርካሪው ጥፋት ስለመሆኑ በማስረጃ አለመረጋገጡን በማመልከት የደረሰው ጉዳት በአንዥ ጥፋት አለመሆኑን በማረጋገጥ ፍርድ የሰጠ ስለሆነ አመልካች ችሎቱን ለማሳሳት ጉዳቱ የደረሰበው በአንዥ ጥፋት ነው በማለት ያቀረበችው ቅሬታ ተቀባይነት የለውም፤ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በሰጠው ወሳኔ በንግድ ሕጉ አንቀጽ 597 (1) መሰረት ለአመልካች ብር 40000 (አርባ ሺህ) ሊከፈላት ይገባል በማለት የወሰነ በመሆኑ፤ አመልካች ያቀረበችው ቅሬታ የማስረጃ ምዘና ጉዳይ ስለሆነ ቅሬታዋ ወድቅ ሆኖ የሥር ፍ/ቤት ወሳኔ እንዲጻፍልኝ በማለት ተከራክሯል። 2ኛ ተጠሪ የችሎቱ መጥሪያ ደርሶት መልስ ባለማቅረቡ የጽሑፍ መልስ የመስጠት መብቱ ታልፏል። አመልካች ያቀረበችው የመልስ መልስ ባለመኖሩ ታልፏል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከፍ ሲል የተመለከተው ሲሆን ይህ ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር አግባብነት ካላቸው የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ እንዲሁም የሰበር አቤቱታው ያስቀርባል ሲባል ከተያዘው ጭብጥ አንጻር እንደሚከተለው መርምሮታል። እንደመረመርነው በ1ኛ ተጠሪ ንብረት በሆነው ተሽከርካሪ በ2ኛ ተጠሪ ሲሽከረከር በደረሰው የመገልበጥ አደጋ ተሳፋሪ በነበረችው በአሁኗ አመልካች ላይ የግራ እጅ ትክሻዋ ላይ ጉዳት የደረሰና ጉዳቱም መገጣጠሚያዋ አካባቢ እንደፈቀደች ማንቀሳቀስ ማቃት 10% እንዳላት ከሆስፒታል የቀረበው ማስረጃ እንደሚያመለክት የሥር ፍ/ቤት ወሳኔ ያመለክታል። የሥር ፍ/ቤት የግራ ቀኙን የሰው ምስክሮች በመስማት በደረሰበት ድምዳሜ በአመልካች ላይ ለደረሰው የአካል ጉዳት የተሽከርካሪው አሽከርካሪ በሆነው በ2ኛ ተጠሪ ከተወሰነው ፍጥነት በላይ በማሽከርካሩ በደረሰው የመገልበጥ አደጋ በአመልካች ላይ የአካል ጉዳት የደረሰ መሆኑን በማረጋገጥ በንግድ ሕጉ ከተመለከተው የካሳ መጠን በላይ መወሰኑን የወሳኔው ግልባጭ ያሳያል።

እንግዲህ የሥር ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ክርክር በመስማት፣ የሰው ምስክሮችን ቃል እና የሰነድ ማስረጃ በመመርመር፣ በአመልካች ላይ የደረሰውን የአካል ጉዳት መጠን የአመልካች ሥራ ከመስራት አቅሚ ላይ ያደረሰውን ጉዳትና ተጽህኖ እና የአመልካች የእድሜ ደረጃ ከግንዛቤ በማስገባት፣ በርትዕ ተጠሪዎች ለአመልካች ብር ሰባ ሺህ የካሳ እንዲከፍሉ መወሰኑን ማየት ይቻላል። ይህ ደግሞ በንግድ ሕጉ አንቀጽ 599 እና የፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ 2090 እና 2091 ድንጋጌዎች ሥር ከተመለከተው የካሳ መጠን አንጻር የሚነቀፍበት አግባብ የለም። የሥር ፍ/ቤት ፍሬ ነገር የማጣራትና ማስረጃን መርምሮና መዘኖ ድምዳሜ ላይ ለመድረስ በሕግ በተሰጠው ስልጣን መሰረት የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃን መርምሮና መዘኖ የሰጡት ወሳኔ ይህ ችሎት ከሚቀበል በቀር የሚለውጥበት የህግ አግባብ የለም። የአመልካች ቅሬታ የሥር ፍ/ቤት የሰጠው ወሳኔ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆኑን የሚያመለክት አይደለም። ይህ ችሎት በኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80 (3) (ሀ) እና በአዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2 (4) (ለ) እና 10 (1) (መ) መሰረት ከተሰጠው

ስልጣን አንጻር ሲታይ የአመልካች ቅሬታ የሥር ፍ/ቤቶች በሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆኑን የሚያመለክት ባለመሆኑ ቅሬታው ተቀባይነት የለውም ብለናል።

ሲጠቃለል የሥር ፍ/ቤቶች ተጠሪዎች ለአመልካች እንዲከፍሉ የወሰኑት የካሳ መጠን መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆኑን የሚያመለክት ነገር ባለመኖሩ ተከታዩን ወስነናል።

ውሳኔ

1. የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ.03-111282 በ25/8/2014 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያልተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348 (1) መሰረት ጸንቷል።
2. የዚህ ውሳኔ ግልባጭ ለሥር ፍ/ቤቶች ይድረስ።
3. ግራ ቀኙ የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር---230810
ቀን- ጥቅምት 09 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች:- ብርሃኑ አመነወ

ረታ ቶሎሳ

በዕዉቀት በላይ

ቀነዓ ቂጣታ

ኑረዲን ከድር

አመልካች:- አቶ ሙደሲር አብደሼ

ተጠሪዎች:- 1. ወ/ሮ ጠይባ አብደሼ

2. አቶ ኡመር ሰማን

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

ለዚህ ሰበር ክርክር መነሻ የሆነው የቤት ሽያጭ ወልን የሚመለከት ሲሆን የተጀመረው በወልቂጤ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው። በዚህ ፍ/ቤት አመልካች ተከላሽ ሲሆኑ ተጠሪዎች ከላሾች ነበሩ። የሰበር አቤቱታው የቀረበው የወልቂጤ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 17970 ጥር 17 ቀን 2014 ዓ.ም ተሰጥቶ በጉራጌ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በተሰጠ ወሳኔ እና በደቡብ ብሄር፣ ብሄረሰቦችና ሕዝቦች ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በተሰጠ ወሳኔ የጸናው ወሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በሚል ነው።

ተጠሪዎች በሰበር ፍ/ቤት ያቀረቡት ክስ ይዘት:- ከአመልካች ጋር ጥር 15 ቀን 2008 ዓ.ም በተደረገ የቤት ሽያጭ ወል በአመልካች ስም በወልቂጤ ከተማ ማዘጋጃ ቤት በካርታ ቁ/ወ/ማ/1722/2000 ከተመዘገበው ይዘታቸው ላይ 100 ካ.ሜትር ላይ ያረፈ አንድ ደጃፍ የመኖሪያ ቤትና ይዘታ በብር 150,000 የሽያጭ ወል

አድርገው በዕለቱ ብር 140,000 ከፍለው ቀሪውን ብር 10,000 የስም ዝውውር ሲጠናቀቅ ለመክፈል ተስማምተው ቤትና ቦታውን ተረክበው በላዩ ላይ የነበረውን አንድ ደጃፍ ቤት አፍርሰው አራት ሰርቪስ ክፍል ቤት፣ አንድ ኩሽና እና አንድ ሽንት ቤት ሰርተው ዙሪያውን አጥረው በእጃቸው አድርገው እየተጠቀሙበት የሚገኙ ቢሆንም አመልካች ቀሪውን ገንዘብ ተረክቦ የስም ዝውውር እንዲያደርግላቸው ቢጠይቁም ፍቃደኛ አልሆነም። ስለሆነም አመልካች በዉሉ መሠረት ቀሪውን ገንዘብ ተረክቦ ስም ሀብቱን እንዲያደርግላቸው እና በዉሉ የተቀመጠውን ቅጣት ብር 5,000 ለመንግስት ብር 5,000 ለተጠሪዎች እንዲከፍሉ እንዲወሰንላቸው ጠይቀዋል።

አመልካች ለቀረበዋቸው ክስ በሰጡት መልስ ይዞታው በክሱ ላይ የተጠቀሰው ቤት የሌለው ባዶ ቦታ በመሆኑና የማይሸጥ የማይለወጥ በመሆኑ እንዲሁም አመልካች ያደረገው የቤት ሽያጭ ወል ባለመኖሩ ተገዶ የሚያዘዋወረው ንብረት የለም። ወል አለ ቢባል እንኳን ጋብቻ አልነበረውም በማለት ዋሽተው ያቀረቡት በመሆኑ ወሉ ፈራሽ ነው እንዲባልላቸውና ክሱ ወድቅ እንዲደረግላቸው በመጠየቅ ተከራክረዋል።

የወልቁጤ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ክርክርና የተጠሪዎችን ምስክሮች ስምቶ፣ ቦታው ድረስ በመገኘት ያለውን ግንባታ አረጋግጦና መርምሮ አመልካች ጥር 15 ቀን 2008 ዓ.ም የተደረገውን የቤት ሽያጭ ወል አልካዱም ወይም የተደረገ ወል የለም በማለት በግልጽ አለማስተባበላቸውን፣ በዉሉ መሠረት አመልካች ቤትና ቦታውን አስረክበዋቸው ተጠሪዎች ሰርቪስ ቤቶችን ሰርተው እየተጠቀሙ ቢገኙም አመልካች የስም ዝውውር ያልፈጸመላቸው መሆኑ ስለተረጋገጠ አመልካች በገባው የወል ግዴታ መሠረት የስም ዝውውሩን ሊፈጽም ይገባል፤ የስም ዝውውር እንደተደረገላቸውም ቀሪውን ገንዘብ ብር 10,000 ለአመልካች ሊከፍሉ ይገባል በማለት ወስኗል። በዚህ ወሳኔ ቅር ተሰኝተው አመልካች በጉራጌ ዞን የወልቁጤ አካባቢ ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ቢያቀርቡም የስር ፍ/ቤትን ወሳኔ አጽንቷል። በመቀጠል ለደቡብ ብ/ብ/ሕዝቦች ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር አቤቱታ ቢያቀርቡም ወሳኔው መሠረታዊ የሕግ ስህተት አልተፈጸመበትም በማለት በማጽናት ወስኗል። አመልካች የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት ይህን ወሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካች ሰበር አቤቱታ ይዘት፡- አመልካች ወል ያለመኖሩን፣ ፊርማውም እንዳልሆነ፣ የተቀበሉት ገንዘብ አለመኖሩን በመግለጽ በግልጽ በመካድ ማስረጃ በተሰማበት ሁኔታ የስር ፍ/ቤት ወሉን አልካዱም ማለቱ ስህተት የተፈጸመበት ነው። ወሉን ክደው እያሉ፤ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1723 መሰረት በወል አዋዋይ ፊት ያልተደረገ ወልና በፍ/ብ/ሕ/ቁ 2828 መሰረት ያልተመዘገበና በሕግ የሚጸና ወል በሌለበት አመልካች ተገድዶ የስም ዝውውር ይፈጽም መባሉ ስህተት ነው። በክሱ ላይ አዋሳኝ ተገልጾ ዳኝነት የተጠየቀበትና ወሳኔ የተሰጠበት የተለያዩ በመሆኑ ዳኝነት ሳይጠየቅበት የተሰጠው ወሳኔ ሊሻር ይገባል የሚል ነው።

የአመልካች አቤቱታ ተመርምሮ አመልካች ለክሱ መልስ በሰጡበት ወቅት የተፈጸመ የቤት ሽያጭ ወል የለም ብለው ክደው ተከራክረው እያለ የስር ፍ/ቤት ወሉን አልካዱም፤ ስም ዝውውር እንዲፈጽሙ ሲል የወሰነበት

አግባብነት የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በተለያዩ ጊዜያት ከሰጣቸው አስገዳጅ የሕግ ትርጉሞች አንጻር ለማጣራት ሲባል መዝገቡ ለሰበር ሰሚ ችሎት ያስቀርባል የተባለ ነው።

ተጠሪዎች ሐምሌ 26 ቀን 2014 ዓ.ም የተዘጋጀ 4 ገጽ መልስ ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም በአጭሩ፡- አመልካች ወሎ በባዶ ቦታ ላይ የተደረገ ወል በመሆኑ ሊጸና አይገባም፤ ተገድጄ አዛውር ልባል አይገባም በማለት ተከራክሩ እንጂ ወሎ ላይ የሰፈረው ፊርማና የእጅ ጽሁፍ የሱ መሆኑን አልካደም። ወሎ እንደቤተሰብ የተደረገ ጅምር ስምምነት እንጂ ያለቀለት ወል አይደለም በሚል በመሸሽ ሲከራከር ቆየ እንጂ ወል የለም የሚል ክርክር አላቀረበም። ወል መኖሩን በመሸሽ ነው ያመነው እንኳን ቢባል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 235 መሰረት እንዳመነ እንጂ እንደካደ አያስቆጥርም። ተጠሪዎች አካራካሪው ይዘታ ላይ አንድ ደጃፍ ቤት መግዛታቸውና ከወል በኋላም በቦታው ላይ ብዛት ያላቸውን ቤቶችን መስራታቸው ጭምር እና በእጃቸው በማድረግ በወሰጡ እየኖሩበት የሚገኙ መሆኑ በተረጋገጠበት ሁኔታ አመልካች ክዶ ተከራክሮ ነበር ቢባል እንኳ ግራ ቀኙ ወደ ነበሩበት ሊመለሱ ስለማይችሉ የሚመጣው ለወጥ ባለመኖሩ ወሳኔው ሊጸና ይገባል የሚል ነው። አመልካች በበኩላቸው ነሐሴ 23 ቀን 2014 ዓ.ም የተዘጋጀ 4 ገጽ የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታቸውን በሚያጠናክር መልኩ አቅርበዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ በአጭሩ ከላይ የተገለጸውን የሚመስል ሲሆን እኛም አቤቱታ ከቀረበበት ወሳኔ እና አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መዝገቡን መርምረናል። የሰበር አቤቱታው ያስቀርባል ሲባል ከተያዘው ጭብጥ አንጻር መርምረን እንደተረዳነው የዚህን ችሎት ምላሽ የሚሻው ጭብጥ አመልካች ለክሱ መልስ በሰጡበት ወቅት የተፈጸመ የቤት ሽያጭ ወል የለም ብለው ክደው ተከራክረው እያለ የሰር ፍ/ቤት ወሎን አልካዱም፤ ስም ዝወውር እንዲፈጽሙ ሲል የወሰነበት አግባብነት የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በተለያዩ ጊዜያት ከሰጣቸው አስገዳጅ የሕግ ትርጉሞች አንጻር ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነው።

በመሠረቱ የፍ/ብ/ሕ/ቁ 1678(ሐ) እና 1719 (2) የውሎ አደራረግ ሥርዓት በተለየ አኳኋን እንዲደረግ በሕግ ተለይቶ ከተመለከተው ድንጋጌ አንዱ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1723 (1) የተመለከተው ሲሆን በማይንቀሳቀስ ንብርት ላይ ያለን የባለቤትነት መብት በሽያጭ ለማስተላለፍ የሚደረገው የውል ስምምነት በፅሁፍ ሆኖ ወል ለማዋዋል ሥልጣን ባለው አካል ፊት መደረግ ያለበት ስለመሆኑ ተደንግጓል። በዚህ አኳኋን ወል ለማዋዋል ሥልጣን ባለው አካል ፊት መደረግ አለበት የሚለውም የሕግ ማሟያ ክፍል አስፈላጊነት የሽያጭ ወል ተደርጓል ወይስ አልተደረገም? ግራ ቀኙ ፈቅደው ተዋወለዋል ወይስ አልተዋወሉም? በሰነዱ ላይ ያለው ፊርማ የተዋዋሉት ነው ወይስ አይደለም? ወሎ ተደርጎ ከሆነስ መቼ በምን ያህል ዋጋ፣ የትኛው ንብረት ወዘተ የሚለውን አስመልክቶ አላሰፈላጊ የሆኑ ሙግቶችን ለማስቀረት ታስቦ በማይንቀሳቀስ ንብርት ላይ የሚፈፀሙ የባለቤትነቱን መብት የሚያስተላልፍ ውሎች ወል ስለመኖሩ በግልጽ እስካልታመነ ድረስ በአዋዋይ ፊት መደረግ

ያለባቸው መሆኑን ነው። ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ 21448፣ 29233፣ 36887 እና በሌሎች በርካታ መዛግብት ከሰጣቸው ገዥ ትርጉሞች መገንዘብ የሚቻል ነው።

በተያዘው ጉዳይ በስር ፍ/ቤት ተጠሪዎች የጠየቁት ዳኝነት ጥር 15 ቀን 2008 ዓ.ም በተደረገ የቤት ሽያጭ ወል መሠረት አመልካች ከነበራቸው ይዞታ ላይ 100 ካ.ሜትር ላይ ያረፈውን አንድ ክፍል ቤት ተረክበውና አፍርሰው አራት ክፍል ሰርቪስ ቤት፣ ኩሽና እና ሽንት ቤት የሰሩ መሆናቸውን ገልጸው አመልካች በወሉ መሠረት ስመ ሀብቱን እንዲያዘርላቸው ነው። አመልካች ለክሱ በሰጠው መልስ ያደረገው የቤት ሽያጭ የሌለ በመሆኑ ተገዶ የሚፈጽመው ወይም የሚያዘዋወረው ንብረት የለም እንዲባልለት በመግለጽ ክዶ ተከራክሯል። የስር ፍ/ቤት በግራ ቀኙ መካከል ጥር 15 ቀን 2008 ዓ.ም ተደረገ የተባለው የቤት ሽያጭ ወል በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1723(1) መሰረት በወል አዋዋይ ፊት ያልተደረገ መሆኑን ቢያረጋግጥም በግራ ቀኙ መካከል የቤት ሽያጭ ወል አለ፤ በወሉ መሠረት የስም ዝውውር ለማድረግ ይገደዳል በማለት ለሰጠው ወሳኔ መነሻ ያደረገው አመልካች ወል መኖሩን በግልጽ አምኖ ሳይሆን የወል ሰነዱ ላይ አልፈረምኩም፣ የሽያጭ ገንዘብ አልተቀበልኩም በሚል በግልጽ አልካደም፤ እንዲሁም የተጠሪዎች ምስክርነት ቀርበው የመስከሩትን አላስተባበለም በሚል ነው። ሆኖም ከላይ ከተገለጹት ገዥ የሰበር ወሳኔዎች ይዘትና መንፈስ መገንዘብ የሚቻለው በተልምዶ የመንደር ወል ተብሎ በሚታወቀው በወል አዋዋይ ፊት ባልተደረገ የስምምነት ሰነድ መሠረት የቤት ሽያጭ ወል አለ ለማለት ተከላሽ የሆነው የቤቱ ሻጭ በግልጽ የሽያጭ ወሉን ማድረጉን ማመን ይኖርበታል። ከዚህ ወጪ በመሸሽ ነው የካደው ወይም በግልጽ በማስረጃ አላስተባበለም በሚል ከፍ/ብ/ሕ/ቁ 1723 ዓላማ ወጪ ያለን መስፈርት መጠቀሙ ተገቢ አይደለም።

በተለይ የስር ፍ/ቤት በሰጠው ፍርድ ገጽ 2 ላይ የአመልካችን ክርክር እንዳሰፈረው “... የቤት ሽያጭ የሌለ በመሆኑ ተገዶ የሚፈጽመው ወይም የሚያዘዋወረው ንብረት የለም ይባልልኝ፤ ወል አለ ቢባል እንኳ ጋብቻ አልነበረውም በማለት ዋሽተው ያቀረቡት በመሆኑ ወሉ ፈራሽ ነው ይባልልኝ” በማለት ወሉን ባለማመን ክዶ ተከራክሯል። ይህ በሆነበት ሁኔታ የስር ፍ/ቤት አመልካች ገንዘብ መቀበሉንና በሰነዱ ላይ ያለውን ፊርማውን አልካደም፤ ተጠሪዎች ይዞታውን ተርክበው በላዩ ላይ የነበረውን ቤት አፍርሰው ሰርቪስ ቤት ሰርተው እየኖሩ ለመሆኑ ማስረጃ አቅርቦ አላስተባበለም በሚል ከስምምነት በኋላ ተፈጸሙትን ነገሮች አለማስተባበል ወል መኖሩን እንደማመን ይቆጠራል የሚል አንድምታ ያለው ምክንያት በመስጠት በግራ ቀኙ መካከል የጸና የቤት ሽያጭ ወል አለ፤ በወሉ መሠረት አመልካች የስም ዝውውሩን ሊፈጽም ይገባል በማለት በስር ፍ/ቤቶች የተሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የሕግ ትርጉም ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊሻር የሚገባው ነው። በመሆኑም አመልካች ባላመኑትና በወል አዋዋይ ፊት ወይም በፍ/ቤት መዝገብ ባልተደረገ የሽያጭ ወል መነሻነት የቤቱን የስም ዝውውር ሊፈጽሙ አይገደዱም።

በሌላ በኩል ተጠሪዎች ጥር 15 ቀን 2008 ዓ.ም በግራ ቀኙ መካከል ተደረገ በሚሉት የቤት ሽያጭ ወል መነሻነት አመልካች ተገድደው የስም ዝውውር እንዲያደርጉ ያቀረቡት የዳኝነት ጥያቄ ወደቅ መደረጉ

በስምምነቱ መነሻነት የክፈሉትን ገንዘብም ሆነ በይዘታዉ ላይ የገነቡትን ግንባታ ባለቤትነት አስመልክቶ ተጠሪዎች ለወደፊቱ ሊያቀርቡ የሚችሉትን የዳኝነት ጥያቄ ይህ ወሳኔ ሊገድባቸዉ አይገባም።

ሲጠቃለል የስር ፍ/ቤቶች ጥር 15 ቀን 2008 ዓ.ም በግራ ቀኑ መካከል ተደረገ የተባለዉን በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1723(1) መሰረት በዉል አዋዋይ ፊት ወይም በፍርድ ቤት ያልተደረገዉን የቤት ሽያጭ ዉል አመልካች ክደዉ በተከራከሩበትና ባላመኑበት ሁኔታ በግልጽ በማስረጃ አላስተባበሉም በሚል በዉሉ መሠረት ተገድደዉ የስም ዝዉዉር እንዲፈጽሙ ተብሎ ተሰጠዉ ወሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊሻር የሚገባዉ ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም የሚከተለዉ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሳ ኔ

1. በወልቂጤ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 17970 ጥር 17 ቀን 2014 ዓ.ም ተሰጥቶ በጉራጌ ዞን ወልቂጤ አካባቢ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 14448 ሚያዝያ 05 ቀን 2014 ዓ.ም በተሰጠ ወሳኔ እና በደቡብ ብ/ብ/ሕዝቦች ክልል ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ 19476 ሰኔ 23 ቀን 2014 ዓ.ም በተሰጠ ወሳኔ የጸናዉ ወሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1/ መሰረት ተሸሯል።
2. በስር ፍ/ቤቶች አመልካች በዉሉ መሰረት የስም ዝዉዉርን ሊፈጽም ይገባል ተብሎ የተሰጠዉ ወሳኔ ተሸሯል።
3. ጥር 15 ቀን 2008 ዓ.ም ተደረገ የተባለዉን የቤት ሽያጭ ዉል በዉል አዋዋይ ፊትም ሆነ በፍ/ቤት መዝገብ የተደረገ ባለመሆኑና በአመልካችም የተካደ በመሆኑ አመልካች የስም ዝዉዉር ለማድረግ የሚጠበቅባቸዉን ተግባር ለመፈጸም አይገደዱም ተብሎ ተወስኗል።
4. ተጠሪዎች በስምምነቱ መሠረት የክፈሉትን ገንዘብ እንዲሁም በይዘታዉ ላይ የገነቡትን ግንባታ ባለቤትነት አስመልክቶ ለወደፊት ሊያቀርቡ የሚችሉትን የዳኝነት ጥያቄ ከማቅረብ ይህ ወሳኔ አይገድባቸዉም ተብሏል።
5. በወልቂጤ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 19173 የተጀመረዉ አፈጻጸም ታግዶ እንዲቆይ በዚህ መዝገብ ሐምሌ 12 ቀን 2014 ዓ.ም የተሰጠዉ የዕግድ ትዕዛዝ ተነስቷል። ይጻፍ።
6. ግራ ቀኙ በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ።
መዝገቡ ተዘግቷል። መዝገቡ በዳኞች እረፍት ጊዜ ተሰርቶ በዛሬዉ ቀን ተነበበ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

**በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት**

የሰ/መ/ቁጥር---230691
ቀን- ጥቅምት 08 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች:- ብርሃኑ አመነወ.

ረታ ቶሎሳ

በዕውቀት በላይ

ቀነዓ ቂጣታ

ኑረዲን ክድር

አመልካች:- አቶ ካሳዬ አበበወ. ጠበቃ የሰላም ዜና - ቀረበ

ተጠሪ:- አቶ ሀይሉ ዳባ - ጠበቃ አልያድ ጋዲሳ - ቀረበ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ለዚህ ሰበር ክርክር መነሻ የሆነው የፍርድ አፈጻጸምን የተመለከተ ጉዳይ ሲሆን የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው። በዚህ ፍ/ቤት ተጠሪ የፍ/ባለመብት ሲሆኑ አመልካች ደግሞ የፍርድ ባለዕዳ ነበሩ። የሰበር አቤቱታው የቀረበው የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 293706 ግንቦት 09 ቀን 2014 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 292993 ሰኔ 23 ቀን 2014 ዓ.ም በተሰጠ ትዕዛዝ የጸናው የአፈጻጸም ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በሚል ነው።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር ባለ መልኩ ሲታይ:- በዋናው ጉዳይ በግራ ቀኝ መካከል በነበረ ይዘታን የተመለከተ የሁከት ይወገድልኝ ጉዳይ በመ/ቁ 285294 መስከረም 04 ቀን 2013 ዓ.ም የተሰጠው ፍርድ ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ይዘታ 1ኛ ተከላሽ/የአሁን አመልካች/ በይዘታ ማረጋገጫ ካርታ ተረጋግጦ ከተሰጣቸው 281 ካ/ሜ ወጪ በመወጣት የከላሽን(የአሁን ተጠሪን) ይዘታ መያዣው ሕገ ወጥ እና የሁከት ተግባር ስለሆነ በፍ/ሕ/ቁ.1149/3 መሰረት የሁከት ተግባሩ ሊወገድ ይገባል፤ 1ኛ ተከላሽ(አመልካች) በይዘታ ተረጋግጦ

ከተሰጣቸው ወጪ ያለውን ይዞታ ለከላሽ(ለተጠሪ) እንዲለቁ በማለት ወሳኔ ሰጥቷል። የአሁን ተጠሪም በወሳኔው መሰረት እንዲፈጸምላቸው ለፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ግንቦት 09 ቀን 2014 ዓ/ም ባቀረቡት የአፈጻጸም አቤቱታ መነሻነት የስር ፍ/ቤት ለፍ/ባለመብት/ለአሁን ተጠሪ/ 500 ካ/ሜ የሆነው ከፍ/ባለዕዳ እጅ/የአሁን አመልካች/ ሆነ ከባለቤታቸው ወ/ሮ ብርቱካን አጥናፉ እጅ በሀይል በማንሳት ለፍርድ ባለመብት አስረክበው ወጤት እንዲልክ ለለሚ ኩራ ክ/ከተማ የመሬት ልማትና አስተዳደር ጽ/ቤት፤ ለለሚ ኩራ ክ/ከተማ ወረዳ 9 አስተዳደር ጽ/ቤት ዋና ስራ አስፈጻሚ እንዲሁም ለለሚ ኩራ ክ/ከተማ ፖሊስ መምሪያ ይጻፍ በማለት ትእዛዝ ሰጥቷል። በዚህ የአፈጻጸም ትዕዛዝ ቅር በመሰኘት የአሁን አመልካች የይግባኝ አቤቱታ ለፌ/ከ/ፍ/ቤት ያቀረቡ ቢሆንም ተቀባይነት አላገኘም። የሰበር አቤቱታውም ሊቀርብ የቻለው በስር ፍ/ቤት የተሰጠው ትእዛዝ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በሚል ነው።

የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም፡- የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የአፈጻጸም ችሎት የሰጠው ትእዛዝ በፍርድ ከተሰጠ ወሳኔ ወጪ በመወጣት በፍርድ ባለ ዕዳ ከተያዘው ይዘታ 500 ካ/ሜ ተቀንሶ እንዲፈጸም ማለቱ አግባብ አይደለም፤ ፍ/ቤቱ ከስልጣኑ ወጪ በመወጣት የአስተዳደሩን ስራ በአፈጻጸም ሽፋን ይህን ቀንሰህ፤ ከአገሌ ቆርጠህ ስጥ ማለቱ የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ.96814፣152172 እና 101345 ላይ ከሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ጋር የሚቃረን ነው። ክርክሩ የሁከት ክርክር ሆኖ ሳለ የስር ፍ/ቤት የሰጠው ትዕዛዝ የመፋለም ክርክር ወጤት እንዲኖረው በማድረግ መብት የሚያጣብብ ትዕዛዝ መስጠቱ ተገቢ አይደለም። የስር ፍ/ቤት የሰጠው ትእዛዝ ከአመልካችም ሆነ ከባለቤታቸው 500 ካ/ሜ በኃይል በማንሳት ይሰጥ በማለት የሰጠው ትእዛዝ የሁከት ባህሪ ያለው ነው ሲባል የሚችል አይደለም። አሁን ተጠሪ ለከላሽው መነሻ ያደረጉት ምክኒያት ጨርሶውን የተቋረጠ ነው። የስር ፍ/ቤት የሰጠው ትዕዛዝ በሕገ መንግስቱ አንቀጽ 40 ላይ የተመለከተውን ንብረት የማፍራት መብት የሚጥስ ነው። በአጠቃላይ የስር ፍ/ቤት ለመኖሪያ የተሰጠጣቸውን ፍርድ ያላረፈበትን ይዘታ እንድለቁ ትዕዛዝ መስጠቱ የፍትህ መንገድን ከማስከተሉም በላይ ከሥልጣኑ ወጪ በመሄድ በኢ/ፌ/ዲ/ሪ ሕገ መንግስቱ አንቀጽ 40 ላይ የተመለከተውን ንብረት የማፍራት መብትን የሚጥስ ትዕዛዝ የሰጠ በመሆኑ እና በዋናው ጉዳይ ያልተሰጠን የአፈጻጸም ችሎቱ በራሱ ወሳኔ በመስጠት ከይዘታቸው ላይ 500 ካ/ሜ ተቀንሶ እንዲያስረክቡ በማለት የተሰጠው የአፈጻጸም ትእዛዝ እንዲሻርላቸው የሚጠይቅ ነው።

ይህም ችሎት የአመልካችን የሰበር አቤቱታ በመመርመር በዋናው ጉዳይ በመ/ቁ.285294 ላይ የተሰጠው ወሳኔ የአሁኑ አመልካች በካርታ ካላቸው 281 ካ/ሜ ወጪ የያዙትን ያስረክቡ የሚል ሆኖ ሳለ የአፈጻጸም ችሎት 500 ካ/ሜ ያስረክቡ በማለት የወሰነበትን አግባብነት ለማጣራት ሲባል ጉዳዩ በሰበር ችሎት እንዲታይ ተደርጓል።

የተጠሪ ጥቅምት 01 ቀን 2015 ዓ.ም የተዘጋጀ 3 ገጽ መልስ ያቀረቡ ሲሆን ይዘቱም በአጭሩ፡- የስር ፍ/ቤት በዋናው ወሳኔ መሰረት ለአመልካች በካርታ ተረጋግጦ ከተሰጣቸው 281 ካ/ሜ ወጪ በሕገ-ወጥ መንገድ አስፋፍተው የያዙትን የተጠሪን ይዘታ እንዲያስረክቡ ትዕዛዝ መስጠቱ ከወሳኔ ወጪ የተሰጠ የአፈጻጸም

ትዕዛዝ ነዉ ሲባል አይኛልም። አመልካች መብት ሳይኖራቸው አፈጻጸሙን ለማስተንጎል ያቀረቡት ነዉ። በይዘታዉ ላይ አመልካችም ሆኑ ባለቤታቸው መብት እንደሌላቸው ቀደም ሲል በተደጋጋሚ ክርክር አቅርበዉ እስከ ሰበር ሰሚ ደርሶ ዉሳኔ ያገኘ ጉዳይ ነዉ። የአሁን አመልካች ዕውነታዉን በማዛባት በካርታ ተረጋግጦ ከያዘዉ 281/ካ/ሜ ይዘታ ላይ 500 ካ/ሜ ተቀናሽ ተደርጎ ለተጠሪ ይሰጥ በሚል በስር ፍ/ቤት የአፈጻጸም ትእዛዝ እንደ ተሰጠ አስመስሎ አቀረቡ እንጂ ፍ/ቤቱ በዋናዉ ዉሳኔ መሰረት በአርሶ አደር የይዘታ መብት ተጠቃሚነት መመሪያ መሰረት ተመላሽ ተደርጎ ለተጠሪ ከተሰጠዉ በግምት 500 ካ/ሜ ይዘታ ላይ አመልካች በካርታ ተረጋግጦ ከያዘዉ 281 ከ/ሜ ይዘታ ዉጪ በመዉጣት አስፋፍቶ የያዘዉን ይዘታ ያስረክብ የሚል ነዉ። የሥር አፈጻጸም ፍ/ቤቱ የሰጠዉ ትእዛዝ ከዉሳኔ ዉጪ በአፈጻጸም አዲስ ዉሳኔ እንደመስጠት የሚያስገምት አይደለም። አመልካች ለአፈጻጸሙ መነሻ በሆነዉ ዋናዉ ክርክር የመጨረሻ ዉሳኔ በተሰጠበት የፍሬ ነገር ጭብጥ ላይ በድጋሚ እንደ አዲስ እያቀረበ ያለዉ ክርክር አግባብነት የሌለዉ በመሆኑ ዉድቅ እንዲደረግ የሚል ነዉ። አመልካችም ጥቅምት 14 ቀን 2015 ዓ.ም በተዘጋጀ 2 ገጽ የሰበር አቤቱታዉን በማጠናከር የመልስ መልስ አቅርበዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ በአጭሩ ከላይ የተገለጸዉ ነዉ። እኛም እንዲጣራ የተያዘዉን አከራካሪዉን ጭብጥ ከግራቀኝ ክርክር፤ ለሰበር አቤቱታዉ መነሻ ከሆነዉ ዉሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸዉ ሕጎች ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለዉ መርምረንዋል። የሰበር አቤቱታዉ ያስቀርባል ሲባል ከተያዘዉ ጭብጥ አንጻር መርምረን እንደተረዳነዉ ምላሽ የሚያሻዉ ጭብጥ የስር ፍ/ቤት በዋናዉ ፍርድ በመ/ቁ.285294 ላይ የተሰጠዉ ዉሳኔ የአሁኑ አመልካች በካርታ ካላቸዉ 281 ካ/ሜ ዉጪ የያዙትን ያስረክቡ የሚል ሆኖ ሳለ የአፈጻጸም ችሎት 500 ካ/ሜ ያስረክቡ በማለት የሰጠዉ የአፈጻጸም ትዕዛዝ ተገቢ ነዉ ወይስ አይደለም? የሚለዉ ነዉ።

በመሠረቱ በሕግ አግባብ ታይቶ የተሰጠ ፍርድ እንደ ፍርዱ መፈጸም ያለበት ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 378 እና ተከታይ ድንጋጌዎች ያሳያሉ። በእነዚህ ድንጋጌዎች በተዘረጋው ስርአት አግባብ በመመራት ካልሆነ በስተቀር በፍርድ ቤት የተሰጠ ውሳኔ ሕጋዊ ባልሆነ እና ውሳኔውን ውጤት አልባ በሚያድርግ መልኩ ውድቅ ሊደረግ የሚችልበት ወይም ፍርድን በማስፈጸም ሰብብ ፍርድ ያላረፈበትን በአፈጻጸም አጣርቶ ፍርድ አሳርፎ የሚፈጸምበት አግባብ አይኖርም። ድንጋጌዎች በግልጽ የሚያስገነዝቡት የፍርድ አፈጻጸም ስርአት ፍ/ቤት የሰጠውን ፍርድ ሌላ ሳይጨምር እሱኑ ወደ ተግባር ወይም ውጤት የሚለውጥበት ስርአት መሆኑን ነዉ። ስለሆነም ያልተሰጠ ፍርድ በምንም መልኩ በአፈጻጸም ወቅት ፍርድ ተሰጥቶ የሚፈጸምበት የአፈጻጸም ስርዓት አይኖርም። ይህን አስመልክቶ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት አስቀድሞ በሰ/መ/ቁ 29344፤ 96814 እና በሌሎች መዛግብት ገዥ ትርጉም ሰጥቶበታል።

በተያዘዉ ጉዳይ ቅሬታ ለቀረበበት የአፈጻጸም ትዕዛዝ መነሻ የሆነዉ ፍርድ በስር ፍ/ቤት በመ/ቁ 285294 መስከረም 04 ቀን 2013 ዓ.ም የተሰጠዉ ፍርድ ሲሆን ተፈጻሚነት ያለዉ የዉሳኔዉ ክፍል የሚለዉ “... 1ኛ ተከላሽ(የአሁኑ አመልካች) በይዘታ ማረጋገጫ ካርታ ተረጋግጦ ከተሰጣቸዉ 281 ካ.ሜትር ዉጪ በመዉጣት የከላሽን(የአሁን ተጠሪን) ይዘታ መያዙ ሕገ-ወጥና የሁከት ተግባር ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1149(3)

መሰረት የሁከት ተግባር ሊወገድ ይገባል ተብሏል። ስለሆነም 1ኛ ተከላኝ(የአሁን አመልካች) በይዘታ ተረጋግጦ ከተሰጣቸው ወጪ ያለውን ይዘታ ለከላኝ(ለተጠሪ) እንዲለቁ ተወስኗል።” የሚለው ነው። ተጠሪ ይህን ወሳኔ ለማስፈጸም ባቀረቡት የአፈጻጸም አቤቱታ የተሰጠውና አሁን ቅሬታ የቀረበበት የአፈጻጸም ትዕዛዝ “ለፍርድ ባለሙብት(ለአሁን ተጠሪ) 500 ካ.ሜ የሆነው ከፍርድ ባለዕዳ እጅ ሆነ ከባለቤታቸው ወ/ሮ ብርቱካን አጥናፍ እጅ በሀይል በማንሳት ለፍርድ ባለሙብት አስረክበው ወጤት እንዲልክ ለሰሚ ኩራ ክ/ከተማ የመሬት ልማትና አስተዳደር ጽ/ቤት...” ትዕዛዝ ያስተላለፈበት ነው።

በዋናው ፍርድ ተፈጻሚ በሆነው የወሳኔ ክፍል ላይ አመልካች ለተጠሪ 500 ካ.ሜትር ያስረክብ ተብሎ የተሰጠ ወሳኔ ባለመኖሩ ቢያንስ በዋናው ወሳኔ ለአመልካች የተጠበቀላቸውን ሙብት ማለትም በይዘታ ማረጋገጫ ካርታ ተረጋግጦ የተሰጣቸው 281 ካ.ሜ ሊካስ ስለማይገባ ጥንቀቄ ሊደረግ ይገባል። በርግጥ አመልካች በአጠቃላይ ይዘው የሚገኙት ከ781 ካ.ሜትር በላይ መሆኑ ከተረጋገጠ ለአመልካች በይዘታ ማረጋገጫ ተረጋግጦ የተሰጣቸው ይዘታ እስካልተካ ድረስ አመልካችን ሊጠቅም የሚችል ትዕዛዝ ሊሆን ቢችልም ከፍርዱ ይዘት ወጪ ለአመልካች በይዘታ ማረጋገጫ ካርታ ተረጋግጦ የተሰጣቸው 281 ካ.ሜ ግምት ውስጥ ሳይገባ የይዘታ ስፋቱ ተገልጾ ወሳኔ ያላረፈበትን 500 ካ.ሜትር ከአመልካች እጅ በሀይል በማንሳት ለተጠሪ በማስረከብ እንዲፈጸም የተሰጠው የአፈጻጸም ትዕዛዝ ዋናውን ፍርድ ወይም ወሳኔ ያላገናዘበ በመሆኑ ተገቢ አይደለም።

ሲጠቃለል በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ተሰጥቶ በይግባኝ ሰሚው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በተሰጠ ትዕዛዝ የጸናው የአፈጻጸም ትዕዛዝ በዋናው ጉዳይ ከተሰጠው ፍርድ ወጪ በመሆኑ እና የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 378 እና ተከታዮችን ድንጋጌዎችን ያላገናዘበ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም የሚገባው ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም የሚከተለው ተወስኗል።

ወሳኔ

1. በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 293706 ግንቦት 09 ቀን 2014 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 292991 ሰኔ 23 ቀን 2014 ዓ.ም በተሰጠ ትዕዛዝ የጸናው የአፈጻጸም ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348(1) መሠረት ተሻሽሏል።
2. የስር ፍ/ቤት አመልካች በይዘታ ማረጋገጫ ካርታ ተረጋግጦ የተሰጣቸውን 281 ካ.ሜትር ይዘታን ባላስጠበቀ መልኩ 500 ካ.ሜትር ለተጠሪ በማስረከብ እንዲፈጸም የሰጠው የአፈጻጸም ትዕዛዝ በዋናው ጉዳይ በመ/ቁ 285294 መስከረም 04 ቀን 2013 ዓ.ም ከተሰጠው ፍርድ ወጪ በመሆኑ ተሸሯል።
3. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 285294 መስከረም 04 ቀን 2013 ዓ.ም በተሰጠው ፍርድ መሠረት ለአመልካች በይዘታ ማረጋገጫ ካርታ የተሰጣቸውን 281 ካ.ሜትር ይዘታ በማይካ መልኩ ወሳኔውን ያስፈጽም ዘንድ ጉዳዩን መልሰንለታል። ይጻፍ።
4. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።

በዳኞች እረፍት ጊዜ የተሰራ ነው።

5. መዝገቡ ወሳኔ ያገኘ ስለሆነ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/0

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰበር መ/ቁ 227293

ጥቅምት 02 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡ ብርሃኑ አመነው

ረታ ቶሎሳ

በአውቀት በላይ

ቀነዓ ቂጣታ

ኑረዲን ከድር

አመልካች፡- ወ/ሮ የትፈንታ ምስክር ጠ/አስራት ሰብስቤ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ደመቀ ጎሹ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

መዝገቡ ለዚህ ችሎት የቀረበው የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 80361 በቀን 21/06/2014 ዓ.ም የሰጠውን ውሳኔ ይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 288090 በቀን 02/09/2014 ዓ.ም ይግባኙን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 337 መሰረት በመሰረዙ ወሳኔው መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል አመልካች ባቀረቡት አቤቱታ መነሻ ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ በአጭሩ ሲታይ በስር ፍ/ቤት ከሳሽ አመልካች ሲሆኑ ተጠሪ ተከሳሽ በመሆን ተከራክረዋል፡፡አመልካች በስር ፍ/ቤት በቀን 26/11/2013 ዓ.ም አሻሽሎ ባቀረቡት ክስ ከሟች ባለቤቱ አቶ ግርማ ወዳጆ የጋራ ሀብት የሆነ በጉ/ክ/ከ/ው-7/ የቤት ቁጥር አዲስ የሆነው ቤት ተጠሪ በቀን 18/10/2000 ዓ.ም ውክልና በመውሰድ ከ2001 ዓ.ም ጀምሮ ንብረቱን ሲያተዳድር

የቆየ ቢሆንም ህግ በመጣሱ ወክልናው በቀን 01/12/2005 ዓ.ም ተነስቷል፤ ተጠሪ የተከራየውን ቤት ውዝፍ ኪራይ ከፍሎ ቤቱን እንዲለቅ በመ/ቁ 53640 ክስ አቅርቦ ፍ/ቤቱ የሽያጭ ውል ስላለ ተጠሪ ቤቱን ሊለቅም ሆነ የቤት ኪራይ ሊከፍል አይገባም በማለት የወሰነ በመሆኑ እና የሽያጭ ውል መኖሩን ያወኩት በዚህ ውሳኔ በመሆኑ አመልካች እና ባለቤቱ የሸጥነው ቤት የለም፤ አመልካች በሽተኛ እና ማንበብ አለመቻሉን ተጠቅሞ ተጠሪ ከቅን ልቦና ውጭ ያዘጋጀው የሽያጭ ሰነድ በመሆኑ በውሉ ላይ ፊርማ ያልፈረምኩ እና ገንዘብ ያልተቀበልኩ፤ ውሉም ስልጣን ባለው አካል ፊት ያልተደረገ በመሆኑ ውሉ እንዲፈርስ እንዲወሰን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪ ባቀረቡት መከላከያ መልስ ለክርክሩ መነሻ የሆነው ቤት የተያዘው በኪራይ ሳይሆን በሽያጭ መሆኑ በመ/ቁ 53640 ላይ ውሳኔ ተሰጥቶበታል፤ አመልካች ከዚህ ቀደም የሽያጭ ውል እንደሌለ ክስ አቅርበው ውድቅ የተደረገባቸው በመሆኑ አሁን በድጋሚ የቀረበ ክስ ተቀባይነት ሊኖረው አይገባም፤ ክሱ በበቂ ምክንያት እና ማስረጃ የተደገፈ አይደለም፤ አመልካች ሙሉ ጤንነት እንደነበራቸው ከዚህ ቀደም በተደረገ ክርክር የተረጋገጠ በመሆኑ እና አሁንም ሊረጋገጥ የሚችል ነው በሚል ክሱ ውድቅ እንዲደረግ በማለት ተከራክረዋል፡፡

ጉዳዩ የቀረበለት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ማስረጃ ሰምቶና አመዛዝኖ አመልካች ባቀረቡት ማስረጃዎች ውል አለመዋዋላቸውን አላረጋገጡም፤ ውሉ በሚመለከተው አካል ፊት አልተደረገም ረቂቅ ነው በማለት ያቀረቡትን ክርክር በተዋዋይ ወገኖች መካከል እንጂ በተዋዋይ ወገንና በ3ኛ ወገን መካከል ባለመሆኑ የአመልካች ክርክር የህግ መሰረት የለውም በማለት ውሉ ሊፈርስ አይገባም የሚል ድምዳሜ ላይ ደርሷል፡፡ አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ያቀረቡ ሲሆን ፍርድ ቤቱ ይግባኝን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 337 መሰረት ሰርዞታል፡፡ አመልካች የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት ይህን ዉሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

የአመልካች የሰበር አቤቱታ ይዘት በአጭሩ፡- በአመልካችና በተጠሪ መካከል የተደረገው የቤት ሽያጭ ውል የተካደ እና በውል አዋዋይ ፊት ያልተደረገ በመሆኑ በፍ/ብ/ህ/ቁ 1723 መሰረት እንደረቂቅ የሚቆጠር ሆኖ ሳለ የስር ፍ/ቤት ዉሉ ሊፈርስ አይገባም ሲል የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው፤ ሰነዱ ሀሰተኛ ነው በሚል ተከራክረን ምስክሮች በሰጡት ቃል አመልካች ሲፈርሙ ያላዩ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ ፊርማው የአመልካች መሆኑና

አለመሆኑ በፎሬንሲክ ሳይረጋገጥ የስር ፍ/ቤት ውሉ አይፈርስም በማለት የሰጠው ውሳኔ የህግ ስህተት በመሆኑ ወሳኔው እንዲታረም በማለት አመልክተዋል።

የአመልካች አቤቱታ በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ ስር ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ ከተጠሪ ጋር ያደረጉት ውል የሌለ መሆኑን በመግለጽ በተከራከሩበት ውሉ ሊፈርስ አይገባም በማለት የወሰነበት አግባብነት ለመመርመር ሲባል መዝገቡ ለሰበር ሰሚ ችሎት ያስቀርባል ተብሎ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት ታዟል። ተጠሪ ባቀረቡት መልስ ክርክር የተነሳበት ቤት በተመለከተ ውዝፍ ኪራይ ከፍሎ ቤቱን ይልቀቅልኝ በማለት አመልካች በመ/ቁ 53640 ክስ አቅርበው ቤቱን ገዝቼ የምገለገልበት መሆኑ ተረጋግጦ ክሱ ውድቅ ሲደረግ ወሳኔው እስከ በላይ ፍርድ ቤት ደርሶ ፀድቋል። ለ2ኛ ጊዜ በመ/ቁ 284696 ባቀረቡት ክስ ተከሳሾች የነበሩት ተጠሪ፣የጉለሌ ክፍለ ከተማ መሬት ልማት አስተዳደርን እና የጉለሌ ክፍለ ከተማ ወረዳ 07 ደንብ ማስከበር ጽ/ቤትን ሁከት ፈጥረዋል እና ሁከት ይወገድልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀው ፍ/ቤቱ ሁከት የለም በማለት ክሱን ውድቅ አድርጎታል። በህግ ማሸነፍ ሲያቅታቸው የሸጡልኝን ቤት አጥሩን በሃይል በማፍረስ በመያዛቸው ሁከት እንዲወገድ በመ/ቁ79940 ክስ አቅርቦ ሁከት እንዲወገድ በተሰጠ ውሳኔ መሰረት ቤቱን በድጋሚ ተረክቤ እየተገለገልኩ እገኛለሁ። በመሆኑም የአሁኑ ክርክር ለ4ኛ ጊዜ የቀረበ በመሆኑ መዝገቦችን በመመልከት ክሱን ውድቅ እንዲያደርግልኝ አመልካች የጤና ችግር ያለባቸው መሆኑን በመግለጽ የቤት ሽያጭ ስምምነት እንዳላደረጉ በማስመሰል ያቀረቡት ክርክር ሀሰት ነው። ሽያጩን አድርገው ውሃና መብራት ለማስገባት ውክልና ሲሰጡኝ እሳቸውም ሆኑ ሟች ባለቤታቸው በወቅቱ የመንግስት ሰራተኞች ነበሩ። አመልካች የቤት ሽያጭ ውል የፈረሙ መሆኑን በመ/ቁ53640 ላይ በበቂ ማስረጃ የተረጋገጠ በመሆኑ አቤቱታው ውድቅ ሊሆን ይገባል በማለት ተከራክረዋል። አመልካች የሰበር አቤቱታቸውን በመጠናከር የመልስ መልስ አቅርበዋል።

በሌላ በኩል ተጠሪ በቀን 05/11/2014ዓ.ም የተጻፈ መስቀለኛ የሰበር አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን አጭር ይዘቱም አመልካች እና ተጠሪ በስር ፍ/ቤት በመ/ቁ 53640፣ 284696 እና 79940 ክርክር አድርገን አሁን ለ4ኛ ጊዜ የቀረበ ክስ በመሆኑ ይህም ሊሆን የቻለው በቂ ወጪና ኪሳራ ስለማይቆረጥ አመልካች ምክንያት እየቀያየሩ ክስ እያቀረቡብኝ ከመሆኑም ባሻገር በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 5 እና 244(2)(ለ) መሰረት ክሱ ውድቅ ሊደረግ እንደሚገባ ያቀረብኩት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ መታለፉ መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው። የሽያጭ ውሉ የተደረገው ነሐሴ 21 ቀን 2000 ዓ.ም ሲሆን የውል ይፍረስልኝ ክስ የቀረበው ከ12 ዓመት በኋላ በመሆኑ ይርጋ ያግደዋል በማለት ያቀረብኩት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ መታለፉ መሰረታዊ የህግ

ስህተት በመሆኑ ሊታረም ይገባል የሚል ነው። ሰበር ችሎቱ ሰኔ 22 ቀን 2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት መስቀለኛ አቤቱታውን መርምሮ ተጠሪ ያቀረቡት ይርጋ መቃወሚያ ወድቅ መደረጉ በአግባብ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን በጭብጥነት በመያዝ መስቀለኛ ተጠሪ(አመልካች) መልስ እንዲሰጡበት አዟል። መስቀለኛ ተጠሪ (አመልካች) ባቀረቡት መልስ በስር ፍ/ቤት የቤት ሽያጭ ውሉ በፎሬንሲክ እንዲመረመር ተደርጎ ምላሽ ባይሰጠውም ውሉ በመስቀለኛ መልስ ሰጭ (በአመልካች) የሚታወቅ አይደለም፤ በስር ፍ/ቤት ያቀረቡት የውል ይፍረስልኝ አቤቱታ በፍ/ብ/ሀ/ቁ 1810 መሰረት በ2 ዓመት ይርጋ የሚገደብ ሳይሆን በፍ/ብ/ሀ/ቁ 1845 መሰረት 10 ዓመት ይርጋ ጊዜ የሚታይ ነው። ሰበር ችሎት በመ/ቁ 48012 (ቅጽ 12) እና 131151 (ቅጽ 22) ላይ ትርጉም ሰጥቶበታል፤ ሀሰተኛ የሽያጭ ውል መኖሩን ያወኩት በመ/ቁ 53640 ስንከራክር መስቀለኛ አመልካች ካቀረበው ሰነድ ነው፤ ፍ/ቤቱ አከራክሮ ውሳኔ የሰጠው በ03/05/2011 ዓ.ም በመሆኑ ውል ይፍረስልኝ የሚል ክስ ያቀረቡበት በ25/01/2013 ሲሆን ክሱን ያሻሻልኩት ሐምሌ 26 ቀን 2013 ዓ.ም በመሆኑ 10 ዓመት አልሞላውም በማለት ይርጋ አያግደውም ሲሉ ተከራክረዋል። ተጠሪ የመልስ መልስ በማቅረብ የመስቀለኛ ይግባኝ አቤቱታቸውን አጠናክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኙ ክርክር በአጭሩ ከላይ የተገለጸውን የሚመስል ሲሆን እኛም በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጡት ውሳኔዎችን አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምረናል። እንደመረመርነውም የአመልካች የዳኝነት ጥያቄ በአመልካች እና በተጠሪ መካከል የተደረገ የቤት ሽያጭ ውል እንዲፈርስ የሚል ሲሆን ተጠሪ በበኩሉ ክሱ በይርጋ መታገዱን እንዲሁም ዳግም የቀረበ ክስ ነው በሚል የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ማቅረቡን መዝገቡ ያሳያል። በቀዳሚነት ምላሽ ማግኘት ያለበት ጭብጥ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሊሆን ይገባል በማለት ተጠሪ ያቀረቡት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ወድቅ መደረጉ ላይ የተፈጸመ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን የሚመለከት ነው። ይርጋ ደንብ መብት ለማስከበር የሚቀርብ ክስ /limitation of action/ ቀሪ የማድረግ ወጤት ያለው የህግ ጽንሰ ሃሳብ ነው። የይርጋ ደንብ /period of limitation/ ዓይነተኛ ዓላማ አንድ ግዴታ እንዲፈጸምለት የሚጠይቅ ባለመብት በህጉ በተገለጸ የጊዜ ገደብ ወስጥ በመብቱ ባለመስራቱ የመብት ጥያቄው በጊዜ ማለፍ ምክንያት ቀሪ የሚሆንበት በሌላ በኩል ግዴታ ያለበትን ወገን ግዴታውን እንዲፈጽም ከሚቀርብበት ክስ ነጻ የማድረግ ወጤት ያለው ነው። የይርጋ ጊዜ እርዝማኔ እንደጉዳዩ ዓይነትና ባሕርይ የሚለያይ ስለመሆኑ የይርጋ ደንብ የሚመለከቱ ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ። ስለዚህም ተፈጻሚነት ያለው ይርጋ ጊዜ ለመለየት የሚቻለው የተጠየቀው ዳኝነት

ዓይነት ወይም የክስ ምክንያት እና በመብቱ መስራት የሚቻልበትን ጊዜ በሚመለከት ለጉዳዩ ተፈጻሚነት ያለውን ህግ መሰረት በማድረግ መሆን አለበት።

በመሰረቱ ወላጅ በተዋዋይ ወገኖች መካከል መብትና ግዴታ ሊፈጥር በህግ አስገዳጅነት የሚኖረው ስለወላጅ አመሰራረት በህግ የተደነገጉትን ሁኔታዎች አሟልቶ የተደረገ መሆኑን ሲረጋገጥ ነው። ይኸውም ተዋዋሎች ለመዋዋል ችሎታ ያላቸው ሰዎች መሆኑን፣ በነጻ ፈቃዳቸው ያደረጉት መሆኑን፣ የወላጅነት ጉዳይ የሚቻልና ህጋዊ የሆነ መሆኑን እና በህግ የተደነገገውን የወላጅ አጻጻፍ ስርዓት(ፎርም) ያሟላ መሆን ይኖርበታል። (የፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1678 ይመለከታል)። በህጉ የተደነገገውን የወላጅ አመሰራረት መስፈርትና ስርዓት አሟልቶ የተደረገ ወላጅ ህግ ሆኖ ተዋዋይ ወገኖችን የሚያስገድድ ስለመሆኑም የፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1731(1) ድንጋጌ ይዘት ያሥገነዝባል። ሆኖም ወላጅ አመሰራረት ላይ ጉድለት አለበት ወይም በአፈጻጸም ሂደት በተከሰተ ሁኔታ ወላጅ እንዳይፈጸም ያደረገ እንደሆነ ከተዋዋሎቹ አንዱ ወይም ጥቅም ያለው ሶስተኛ ወገን ወላጅ እንዲፈርስ ወይም እንዲሰረዝ ጥያቄ ሊነሳበት ይችላል። (የፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1808 እና ተከታዮቹን ድንጋጌዎች ይመለከታል)። ወላጅ የማፍረስ /invalidation/ መነሻ ምክንያቶች በፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1808 ስር ተዘርዝረዋል። እነዚህም ውል አመሠራረት ላይ የፈቃድ ጉድለት መኖር፣ ከተዋዋይ ወገኖች ችሎታ ማጣት፣ የውላጅ ጉዳይ ህገወጥነት ወይም ኢሞራላዊነት ወይም የውላጅ አቀራረጽ /ፎርም/ በህግ የተደነገገውን ሥርዓት አለመጠበቅ የሚሉ ናቸው። ከእነዚህ ምክንያቶች በአንዱ ወይም በሌላው መነሻ ወላጅ እንዲፈርስ ጥያቄ በማንና መቼ መቅረብ እንዳለበትም በህጉ ተመልክቷል። ወላጅ እንዲፈርስ ወይም እንዲሰረዝ የሚቀርብ ክስ ይርጋ ጊዜ ወላጅን ለማስፈረስ ወይም ለማሰረዝ እንደቀረበው ምክንያት እና ሁኔታ በሁለት ዓመት ወይም በአስር ዓመት ጊዜ የተገደበ ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1810 እና 1845 ድንጋጌ ይዘት መገንዘብ ይቻላል።

በተያዘው ጉዳይ ለክሱ ምክንያት የሆነው ነሐሴ 21 ቀን 2000 ዓ.ም የተደረገ የቤት ሽያጭ ወላጅ ሲሆን ክሱ የቀረበው በ25/01/2013ዓ.ም መሆኑን መዝገቡ ያሳያል። የተጠሪ ዳኝነት ጥያቄ ወላጅን አላወቀውም፣ አልፈረምኩም፣ ስምምነት አልሰጠሁም በተጨማሪም ማንበብና መጻፍ ስለማልችል ፊርማ የእኔ አይደለም በማለት ወላጅ እንዲፈርስ መጠየቃቸውን መዝገቡ ያሳያል። ከዚህም መገንዘብ የሚቻለው ክርክራቸው በሁለት ዘንግ የተከፈለ መሆኑን ነው። ይህም በአንድ በኩል ተዋዋይ እንዳልሆኑ በሌላ በኩል ደግሞ ወላጅን አድርገዋል ቢባል እንኳን የኪራይ እንጂ የሽያጭ ስምምነት አላደረኩም ሽያጭ የተባለው ሰነድ በሀሰት የተዘጋጀ ወላጅ ነው የሚል ነው። ተዋዋይ አይደለሁም፣ የሽያጭ ወላጅ መኖሩን ያወቅኩት ኪራይ ወላጅ ምክንያት በቀረበው ክስ ነው የሚለውን በተመለከተ ተጠሪ ክስ እንዲያቀርቡ የሚጠበቀው

በመብታቸው መስራት ከሚችሉበት ማለትም የሽያጭ ወላ መኖሩን ካወቁበት ጊዜ ጀምሮ ሲሆን የፈቃድ ጉድለትን መነሻ ያደረገ ወላ ማፍረሻ ምክንያት መሰረት ተድረጎ ሲታይ በሁለት ዓመት ጊዜ ውስጥ መሆን ይኖርበታል። የፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1846 እና 1810(2) ይመለከቷል። ነገር ግን የተባለው የወላ ሰነድ ሀሰተኛ ነው የሚለው የወላን ህጋዊነት የሚመለከት እንደመሆኑ ወላ ከተደረገበት ቀን ጀምሮ በአስር ዓመት ጊዜ ውስጥ ማቅረብ ይጠበቅባቸዋል። ከዚህ አኳያ የስር ፍርድ ቤት ይርጋ መቃወሚያ ወድቅ ያደረገው ተጠሪ ወላ እንዲፈርስ የጠየቁት በሀሰት የተዘጋጀ ነው በሚል ምክንያት በመሆኑና ይህንንም ያወቁት በኪራይ ወላ ክርክር በ2008ዓ.ም በመሆኑ አስር ዓመት ጊዜ አላለፈበትም በሚል ምክንያት ስለመሆኑ ፍርድ ቤቱ በቀን 15/02/2014ዓ.ም የሰጠው ብይን ይዘት ያሳያል። ይህን እንጂ ፍርድ ቤቱ ብይን ይዘት እና በመጨረሻም የሰጠው ፍርድ ይዘት እንደሚያሳዩን ተጠሪ ቤቱን የያዘው በኪራይ ሳይሆን በሽያጭ ወላ ስለመሆኑ የምስክሮች ቃል መሰረት ተድረጎ በመ/ቁ/53640 ላይ ከመወሰኑም በተጨማሪ ሽያጭ ወላ ላይ ያለው ፊርማ የአመልካች መሆኑም ጭምር በፎረንሲክ ምርምራ ጭምር የተረጋገጠ ፍሬነገር ጉዳይ ነው። ስለዚህም ነሐሴ 21 ቀን 2000 ዓ.ም የተደረገውን የቤት ሽያጭ አላወቅም ፣ አልፈረምኩም ፣ ሀሰተኛ ሰነድ ነው ቢሉም ወላ ላይ አመልካች የፈረሙ ስለመሆኑ የተረጋገጠ ፍሬነገር በመሆኑ ወላ መኖሩን ያወቁት በ2008ዓ.ም ነው የሚለው የአመልካች ክርክር በማስረጃ የተስተባበለ መሆኑን ያሳያል። ይህ ከሆነ ደግሞ ለይርጋ አቆጣጠር መነሻ ተደርጎ የሚወሰደው ወላ የተደረገበት 21/12/2000ዓ.ም እንጂ 2008ዓ.ም አይደለም። ወላ ከተደረገበት 21/12/2000ዓ.ም ክሱ እስከቀረበበት 25/01/2013 ዓ.ም ያለው ጊዜ ሲታሰብ ከአስር ዓመት በላይ ነው። ክሱ የቀረበው አስር ዓመት ካለፈ በኋላ በመሆኑ በፍ/ብ/ህግ ቁጥር 1845 መሰረት ይርጋ ጊዜ ገደብ የታገደ ነው። ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት ክሱ ይርጋ ጊዜ አላለፈበትም ሲል የደረሰበት ድምዳሜ በክርክሩ የተረጋገጠውን ፍሬነገር ያገናዘበ ባለመሆኑ ሊታረም ይገባል። ክሱ ከጅምሩም በይርጋ ቀሪ መደረግ የነበረበት በመሆኑ ሌሎች በተጠሪ በኩል የተነሱትን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ነጥቦችም ሆነ በፍርዱ ላይ በአመልካች በኩል የቀረበውን አቤቱታ መመርመር አስፈላጊ አይደለም።

ሲጠቃለል በአመልካች እና በተጠሪ መካከል በቀን 21/12/2000ዓ.ም የተደረገው የቤት ሽያጭ ወላ እንዲፈርስ ክስ የቀረበው አስር ዓመት ይርጋ ጊዜ ያለፈበት ሆኖ እያለ ፍርድ ቤቱ የተጠሪን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ወድቅ ማድረግ በፍሬነገሩ ገብቶ የሰጠው ፍርድ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ የተጠሪን መስቀለኛ አቤቱታ መሰረት በማድረግ

የስር ፍርድ ቤት ብይን እና ወሳኔ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 1234/2013 አንቀጽ 2(4/ለ) እና 10(1/ሀ) መሰረት በማረም ተከታዩን ወሳኔ ሰጥተናል፡፡

ወሳኔ

1ኛ/የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁ80361 ላይ በቀን15/02/2014ዓ.ም የሰጠው ብይን እና በቀን 21/06/2014ዓ.ም የሰጠው ፍርድ በማጽናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/288090 ላይ በቀን 02/09/2014ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ በፍ/ብ/ስ/ስህግ ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል፡፡

2ኛ/በ21/12/2000ዓ.ም የተደረገ ውል እንዲፈርስ አመልካች ያቀረቡት ክስ አስር ዓመት ይርጋ ጊዜ አልፎበታል፡፡

3ኛ/በዚህ ፍርድ ቤት የተደረገው ክርክር ያስከተለው ወጪና ኪሳራ ግራቀኙ ራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

ትእዛዝ

የስር ፍርድ ቤት መ/ቁ/53640፣መ/ቁ/284696 እና መ/ቁ/80361 በመጣበት ሁኔታ ይመለስ፡፡
መ/ዐ የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት

የመስማሚያ ሀሳብ

እኔ ስሜ በተራ ቁጥር 5 ላይ የተመለከተው የችሎቱ ዳኛ የስራ ባልደረባዎቼ አመልካች ነህሴ 21 ቀን 2000ዓ/ም የተደረገው ውል እንዲፈርስ ያቀረቡት ክስ የይርጋ ጊዜ ያለፈበት በመሆኑ ተቀባይነት የለውም በማለት በደረሱበት መደምደሚያ የምስማማ ሲሆን ለጉዳዩ አግባብነት አለው ተብሎ በተጠቀሰው ድንጋጌ እና ይህንን ተከትሎም በውሳኔው ላይ በተመለከተው የይርጋ ጊዜ ግን ያልተስማማሁ በመሆኑ የመስማሚያ ሀሳቤን እንደሚከተለው አስፍራያለሁ፡፡

አመልካች ውሉ እንዲፈርስ በመጠየቅ ክስን ያቀረቡት ውሉን አላውቀውም አልፈረምኩም ፤ ስምምነት አልሰጠሁም፡፡ በተጨማሪም ማንበብና መጻፍ ስለማልችል ፊርማው የኔ አይደለም በማለት ነው፡፡ ይህም የአመልካች ውል ይፍረስልኝ የዳኝነት ጥያቄ ከፈቃድ ጉድለት (Defect in consent) ጋር የተያያዘ መሆኑን ያሳያል፡፡ ይህ ከሆነ ደግሞ ለጉዳዩ አግባብነት ያለው ድንጋጌ በፍ/ብ/ሀ/ቁ.1810(1) የተመለከተው ውሉ የማይረጋበት ምክንያት ከቀረበት ጊዜ ጀምሮ የሚታሰበው

የሁለት አመት የይርጋ ጊዜ በመሆኑ የአመልካች ክስ ውድቅ ሊደረግ የሚገባው በዚህ ድንጋጌ አግባብ ሊሆን ይገባል በማለት የመስማሚያ ሀሳቤን አስፍራለሁ።

የማይከበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት

መ/0